

A TALENTUM ÉS GONDOZÁSA

ELŐSZÓ EGY TEHETSÉGES KÖNYVHÖZ

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/1

Mi a tehetség? Ki a tehetséges? Hogyan ismerjük fel, ha valaki valamilyen területen kiemelkedő teljesítményre képes, vagyis tehetséges?

Az elmúlt évszázadokban ezekre a kérdésekre számtalan válasz született, a fogalom is változott, ahogyan a címben használt *talentum* kifejezés is, hiszen az ókorban ez a szó jelentett mérleget és fizetőeszközt is, csak a keresztény kultúra megjelenése után nyerte el mai tartalmát, jelentését, azaz a tehetség fogalmát.

Kezdetben alapvetően a sikeres embereket tartották tehetségesnek. A legjobb tanulókat, a gazdagokat, a magas rangú személyeket, esetleg az intelligenciateszteken kiváló eredményeket elért személyeket vélték tehetségesnek. Minden bizonnyal van összefüggés a fenti jellemzők és a kiváló teljesítmény között, ugyanakkor ha napjainkban továbbra is csak a sikeres emberekről gondolnánk azt, hogy tehetségesek, minden celeb ebbe a kategóriába kerülne. Márpedig tudjuk, hogy a celeb szó elsődleges jelentése az ünnevelt híresség, akiknél az ismertség alapja nem szükségszerűen az illető tudása, valamilyen produktuma, hanem egy, a média által róla mesterségesen kialakított kép. Ez persze nem jelenti azt, hogy a celebnek kikiáltott személyek nem produkálhatnak valóban kiemelkedő teljesítményt, a szó jelentése csak arra utal, hogy esetükben a produktum nem szükségszerű.

Könyvünk „hősei”, vagyis a szerzők nem celebek, szimplán „csak” tehetségesek. Mi támasztja alá ezt a határozott kijelentést? Nos, elsősorban a produktumok, azaz a kötetben található tanulmányok. Másodsorban rájuk különösen igaz a ma legáltalánosabban elfogadott definíció, mely szerint a tehetségnek négy összetevője van: az átlag feletti általános képességek, az átlagot meghaladó speciális képességek, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség, motiváció. Mindezek alapján tehetségesnek az a személy tekinthető, aki kiváló adottságai, a négy összetevő ötvözeteként magas szintű teljesítményre képes az élet valamilyen tevékenységi területén (Renzulli, 1978).¹ Jelen esetben a tudományos kutatás területén.

1 Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(5), 180–184.

Ebben az értelemben szerzőink, különböző egyetemek hallgatói és oktatóik már bebizonyították, hogy nem alaptalanul soroljuk őket a tehetségesek csoportjába. Igaz mai világunkban, a tömegesedő felsőoktatás korában évek óta zajló, és napjainkban egyre aktuálisabbá váló vita folyik arról, hogyan is viszonyul egymáshoz a tömeg és a tehetőség? Lehetséges-e tehetség gondozás a „mennyiségi felsőoktatásban”?

Frappáns, és ráadásul a gyakorlatban is működőképes választ adott erre a kérdésre a Debreceni Egyetem, mikor néhány évvel ezelőtt a már működő műhelyek (Tudományos Diákkör, szakkollégiumok) mellé bevezette az egyetem tehetség gondozó programját, mozaiknevén a DETEP-et. A DETEP nem más, mint a tehetséges és a tudományos kutatás iránt motivált hallgatók kiválasztása, majd munkájuk gondozása, az általuk választott tutor-oktató segítségével. A rendszerhez már indulásakor csatlakozott a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara is. Az intézményben működő Tudományos Diákköri Tanács ugyanakkor, éppen az elmélyült tudományos munkát támogatandó, számos pályázatot is nyert a tehetség gondozás területén, melynek eredményeképpen több hallgató vehetett részt hazai és nemzetközi tudományos konferenciákon.

A TDT egy sikeres, és elsősorban a hallgatók tudományos műhelyeit támogató pályázat, a TÁMOP-4.2.2.B keretében elnyert támogatásnak köszönhetően két empirikus kutatást is le tudott bonyolítani a közelmúltban, ráadásul nemcsak hazai környezetben, hanem két országra, Romániára és Ukrajnára is kiterjesztve. Az egyik fő kutatási téma az egyetemi hallgatók pályaválasztásának, pályaaorientációinak és munkaérték preferenciáinak összehasonlító vizsgálata volt, a másik az egészségmagatartásra, az egészségi állapot különböző összetevőire vonatkozó vizsgálat sorozat. Egyik kutatási program sem előzmény nélküli az Egészségügyi Karon, hiszen a munkaérték preferenciák felmérése a kilencvenes évekre tekint vissza, az egészségi állapot vizsgálatára is vonatkozó kutatás sorozat pedig 2008-ban indult el Nyíregyháza városában. A kötet a két kutatási program első és legfontosabb eredményeiből közöl egy csokorra valót, az azokban résztvevő hallgatók és oktatók tollából.

Az első nagy tartalmi blokkban találjuk a pályaaorientációs vizsgálatok eredményeit, majd ezt követően olvashatjuk az egészségi állapotra vonatkozó publikációkat.

A pályaválasztásra és munkaértékekre vonatkozó kutatási eredményeket bemutató rész felvezető tanulmánya Kiss János írása, aki az Egészségügyi Kar, a Babes-Bolyai Tudományegyetem, valamint a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola és az ungvári Nemzeti Egyetem hallgatóinak preferenciát vizsgálta, alapvetően a Super-féle munkaérték kérdőív segítségével. A szerző döntően a teljes mintára vonatkozóan közli az eredményeket, ugyanakkor több esetben mutat ki érdekes különbségeket az egyes hallgatói csoportok között. Igen frappánsak az értékkörökből képzett faktorok elnevezései, amelyekből úgy tűnik, hogy vannak a hallgatók körében állandó értékek (pl. altruizmus), és vannak a mai világ játékszabályaihoz igazodó, és erőteljesen preferált értékkörök, mint amilyen az önérvényesítés, vagy a presztizs. *(Lehetséges, hogy vannak már olyan hallgatók is a felsőoktatásban, akik eleve celeb-nek készülnek?)*

A gondolatkör folytatása Müller-Fábián Andrea írása, aki a Babes-Bolyai Tudományegyetem tanuló román és magyar hallgatók preferenciáinak összehasonlító vizsgálatát végezte el. Elemzésében érdekes különbségekre hívja fel a figyelmet, hiszen az egyes faktorok „szerveződése” nem azonos az egyes hallgatói csoportoknál. A tanul-

mány érdekessége, hogy a szerző részletesen is elemzi az egyetemre érkező hallgatók intézmény- és szakválasztási motivációit is, amelyek számos tanulással szolgálhatnak a hazai képzőintézmények számára is.

Kiválóan egészíti ki ezt az írást Szabó Hajnalka közleménye, amelyben a szerző a munkaérték preferenciák alakulását és az azokat befolyásoló szociális tényezőket vizsgálja a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar és a Babes-Bolyai Tudományegyetemen hallgatói körében.

Szabó érdekes különbségekre világít rá annak függvényében, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek a hallgatók szülei. Ilyen például, hogy Romániában az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező édesapák gyermekei között a legpreferáltabb értékörök a munkateljesítmény, az altruizmus és a társas kapcsolatok, legkevésbé pedig a játékosság dominál, míg a diplomás szülők gyermekei a szellemi ösztönzést, az altruizmust és az önérvényesítést helyezik előtérbe.

Báthori-Tárczy Zita a kutatásban résztvevő ukrán hallgatók szakma-és pályaválasztási motivációit vizsgálta az Ungvári Nemzeti Egyetem és a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola hallgatói körében. A kapott eredmények azt mutatják, és ez a toborzás szempontjából is döntő jelentőségű, hogy a pályaválasztásnál a felvételizők szerint döntő szerepet a tanároktól kapott információ játszott, ezt követte a felvételi tájékoztatóból, a szülőktől, valamint az egyetemi kiadványokból kapott információ. „Az oktatási intézmény kiválasztásánál a diákok szerint csak kis mértékben játszott szerepet a nyílt napon, és a sajtóból kapott információ, az ezen a szakon végzett családtagtól kapott információ a válaszadók 63,9%-ánál semmilyen szerepet sem játszott”.

Érdekes módon mindezzel szinte ellentétesnek mondható eredményre jutott Fehér Anna, aki a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók választását elemezte, hiszen ahogyan azt írásában ki is emeli: egy egyetemi szakról általában a hallgatók az azon a szakon járó ismerőseiktől, valamint az Internetről szerzik meg az információkat. Az intézmény választásában annak jó híre dominál, illetve a vonzó diákélet, míg a szak kiválasztásánál egyértelmű a szakmai érdeklődés.

Nagy Edith tanulmánya már egy következő „korszak”-ra vonatkozik. Hogyan tovább a végzés után? Ezt a kérdést járja körül igen alaposan a román nyelvű képzésben résztvevő hallgatók körében, írásában - többek között - arra keresi a választ, milyen elképzelésekkel rendelkeznek a fiatalok jövőjükkel kapcsolatban.

A diákok jelentős többsége a tanult szakmában szeretne elhelyezkedni, kifejezetten alacsony azoknak az aránya, akik már hallgatóként leendő „pályaelhagyóként” definiálják önmagukat, és még alacsonyabb azoké, akik pl. külföldön szeretnének továbbtanulni, vagy doktori képzésbe szeretnének belépni.

Orosz Hajnalka az ungvári és a nyíregyházi hallgatók pályaválasztási attitűdjeit vizsgálja, kiegészítve azt a munkaértékekre vonatkozó információkkal. A szerző hasonló következtésre jut mint Nagy Edith, azzal a különbséggel, hogy az ungvári fiatalok esetében több bizonytalansági faktor figyelhető meg. A munkaértékekre vonatkozó vizsgálat egyik igen fontos eleme az értékörök preferenciájának nagyfokú hasonlósága, ami arra enged következtetni, hogy az életkori sajátosságok nagyban meghatározzák a preferenciákat.

Botházi Renáta, Balázs Előd és Dégi László Csaba írása már a kötet második nagyobb tartalmi blokkjához kapcsolódik, hiszen a szerzők egy pszichológiai életminőség vizsgálatot végeztek el Romániában (Gyergyószentmiklós) és Magyarországon (Nyíregyháza). A kutatás egyik igen érdekes eredménye, hogy a lakóhely számos esetben nem befolyásoló tényező, ugyanakkor az iskolázottság mindkét vizsgálati helyszínen szignifikánsan hat, ahogyan azt a szerzők is kiemelik: a magasabb iskolát végzettek jobban uralják környezetüket, személyes fejlődésük előrehaladottabb, tisztább életcélokkal rendelkeznek, inkább képesek másokkal való pozitív kapcsolatok kialakítására és fenntartására, illetve az önellátásra, mint az alacsonyabban iskolázott társaik.

Az egészségi állapot egyik meghatározó tényezője a túlsúly és az elhízás, amely mára a fejlett országok egyik legfontosabb problémájává vált. *Magyari Anna* és *Dégi László Csaba* szintén Gyergyószentmiklós és Nyíregyháza vonatkozásában vizsgálta a testtömeg index jellemzőit. Kutatásuk alapján elmondható, hogy mindkét település esetén jelentős különbség mérhető a férfiak és nők között, a férfiak rovására, vagyis körükben a túlsúly, az elhízás sokkal jellemzőbb, mint a hölgyek körében. Szintén érdekes eredmény, hogy a gyergyószentmiklósi lakosság átlagértéke magasabb, mint a nyíregyháziaké, 25 feletti, ami már a túlsúly határértéke felett van.

Nyíregyháza városában 2008-ban indult el az a vizsgálat sorozat, amely a lakosok életminőségét kutatja számos dimenzió mentén. A kutatás szerves részét képezi a vélt egészségi állapot feltérképezése is. Eddig három adatfelvétellel került sor, 2008-ban, 2010-ben és 2012-ben. *Jávorné Erdei Renáta, Fábrián Gergely* és *Füzesi Zsuzsanna* írása az egészségi állapot megítélésének változásait elemzi. Eredményeik szerint állapot jellemző a városban is az, hogy a nők kedvezőtlenebbnek ítélik meg egészségi állapotukat, mint a férfiak. Az egészségi állapottal legszorosabb összefüggést az iskolai végzettség mutatja, azaz minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál kedvezőtlenebbül ítéli meg egészségi állapotát. A lakosság nagy része csak nagyobb panaszok esetén fordul házi orvosához, nem veszi igénybe a lakossághoz legközelebb álló egészségügyi apellátás preventív és gyógyító lehetőségeit.

Bokor Anna, Berencsiné Madácsi Eszter és *Jávorné Erdei Renáta* a kutatáshoz kapcsolódóan vizsgálta a nyíregyházi lakosok dohányzási szokásait is. A városban szignifikáns eltérés mutatható ki a férfiak és a nők között, a férfiak körében jóval magasabb a rendszeresen dohányzók aránya, mint a nőknél. Érdekes eredménye a vizsgálatnak, hogy az egyes városkörzetek között is komoly eltérések figyelhetők meg, a jól szituált területeken alacsonyabb, míg a gettószerűen elkülönülő körzetekben az átlagnál jóval magasabb a dohányosok száma és aránya.

A kutatás sorozathoz kapcsolódva a „szerzőtrió” külön vizsgálta a nyíregyházi nők szűrési hajlandóságát, illetve annak összefüggéseit a vélt egészségi állapottal. Bár országos összehasonlításban Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében viszonylag magas a szűrővizsgálatokon való részvételi hajlandóság, a kutatók eredményei mégis azt mutatják, hogy a városban élő nők körében jelentős azok aránya, akik 2-3 éve nem voltak emlőszűrésen, vagy méhnyakrákszűrésen.

A kötet tanulmányai nemcsak tartalmi, hanem módszertani szempontból is sokszínűek, bizonyítva azt, hogy szerzőik valóban felkészültek, képesek a tudományos közlemények szigorú kritériumainak megfelelő írásokkal, publikációkkal kilépni a szélesebb

olvasóközönség elé is. Az írások rövid bemutatásakor éppen emiatt tartózkodtam attól, hogy a szerzők esetében külön jelöljem, kik azok, akik hallgatóként, illetve oktatóként vettek részt a kutatásokban és a publikációk elkészítésében (ez amúgy is kiderül az egyes írások esetében). Ráadásul több esetben a hallgatók és titoraik közösen készítettek el írásait, és társszerzőként jelennek meg a kötetben. Kicsit másképp: a tehetséges és tapasztalt oktató partnerre talált a tehetséges, de talán még kevésbé tapasztalt hallgatóban. Közös jellemzőjük a tudományos kutatás iránti elkötelezettség, motiváció, a kapott adatok és információk elemzésének és értelmezésének képessége, amelynek eredményeképpen születtek meg az eredeti produktumok, azaz a kötet tanulmányai. Vagyis szerzőinkre is igaz Guy de Maupassant mára már szólássá vált kijelentése, mely szerint: *A tehetség az eredetiségből származik; ez pedig nem egyéb, mint a gondolkodás, látás, értelmezés és ítézés különleges módja.*

Dr. Fábíán Gergely

ÉGY NEMZETKÖZI ÖSSZEHAISONLÍTÓ VIZSGÁLAT TANULSÁGAI

KISS JÁNOS

Abstract. The findings of an international comperative examination. This study is based on the findings of a research project, which supports an international cooperation. The research group consisted of three countries (Hungary, Romania and Ukraine), students and teachers of four institutions of higher education. We examined mainly the socio-economic status of students, their motivation concerning studying and their work-value preferences. We used a standard test (the Super work-value preference questionnaire) and the adapted version of another questionnaire, which had been worked out previously for the university to select talented students („DETEP” motivation questionnaire for selection) as research methods. The number of elements in the sample made it possible to get relevant findings. We counted and made statistics and did rank positioning and factor analysis. We found relevant differences among the groups, we could compare our findings with the findings of other former researches.

Keywords: international research project, work-value preferences, socio-economic status, factor analysis

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/2

A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI

A jelen kötetben megjelenő tanulmányok egy TÁMOP-4. 2. 2. B jelzésű, elsősorban hallgatói kutatói műhelyek nemzetközi együttműködését támogatását célzó pályázat központi elemeként megvalósult vizsgálat eredményeinek mentén jöttek létre. Tulajdonképpen két olyan régi vizsgálat ötvözése révén valósult meg a kutatás, melyekre a kilencvenes években került sor, és e kutatások egyik szereplője, vezetője voltam.

A politikai rendszerváltással gyakorlatilag egyszerre, annak természetes hozadékeként, több jelentős változás történt a magyar felsőoktatásban, a szempontunkból két fontos területen is. Egyrészt létrejöttek, létrejöhetnek új intézmények olyan számban, amelyre már régen volt példa. (Rechnitzer 2009.) Ugyancsak erre az időszakra tehető, hogy olyan új szakmák oktatása került fel a felsőoktatás képzési palettájára, melyeket a pártállamból a demokrati-

kus többpártrendszerre és a teljes foglalkoztatottság illúzióját adó szocialista tervgazdaságból a szinte minden téren a versenyt preferáló piacgazdaságba való áttérés tett tulajdonképpen szükségsszerűvé. A szociális segítő szakmák esetében ez gyakorlatilag a szakma hazai megalapításában és képzésében mérföldkövet jelentő Soproni Konferenciával egyidőben történt. (Budai 2010.) Változó értékrend, ismeretlen professziók. Talán kimondható, hogy jogos volt az igény annak tisztázására, hogy kiket képzünk, mire képzünk? Ide csatlakozik az erre tett első empirikus kísérlet, mely ugyan a konkrét mintát tekintve nóvumnak számított, (Kiss 1995.) de a módszert és az alapsokaságot tekintve jól illeszkedett a magyar felsőoktatásban tanuló hallgatók értékstruktúráját kutató vizsgálsorozatba, melyek az 1970 –es évek végén kezdődtek (Szilágyi 1985., Benson 1985.), folytatódtak a 80 – as években (Csepei- Somlai 1980. Szilágyi 1987.) és tart napjainkig (Bauer 2002., Nagy 2008.)

A másik vonulat a debreceni professzió kutatások, melyek Fónai Mihály nevéhez fűződnek (Fónai 2010.) és több ponton is érintkezik az előzőekben emlegetett vizsgálsorozattal (Kiss -Fónai -Fábián 2001.) Sőt, ebbe a vizsgálsorozatba nagyon hamar becsatlakoztak a Debreceni Egyetemnek a hazai viszonylatban is úttörőnek számító tehetségazonosítással foglalkozó kutatások (Balogh 2009.) alapján kialakított szempontok és módszerek. (Márton –Mező et al. 2006.)

A témában folytatott utolsó saját vizsgálat eredményeink 2007.-ből valók, az azóta eltelt időszakban a világgazdaságban, a magyar társadalomban és belpolitikában történt változások ismét kíváncsivá tettek a korábban vizsgált kérdések iránt.. A kutatásorozat folytatásának jó keretet adott a TÁMOP 4.2.2-B pályázat, amit a hallgatói kutatóműhelyek támogatására írtak ki. A programon belül nemzetközi együttműködésen alapuló kutatásra és projekt eredményeinek disszeminálására adtuk be pályázatunkat. A projekt támogatást kapott és hozzájárultunk a szervezéséhez. Eleinte egy határon túli intézménnyel közös vizsgálatban gondolkodtunk és hamarosan fel is vettük a kapcsolatot a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem magyar nyelvű képzésében oktató kollégákkal, Fábián Andreával és Dégi Csabával. A mi tervünk két témát ölelt fel, az egyik a fentebb ismertetett értékpreferencia vizsgálat, a másik egy egészségmagatartással kapcsolatos kutatás volt. Mindkét témát összehasonlító jelleggel terveztük, azonos vizsgálati módszereket alkalmazva mindegyik mintán. A kötet tanulmányai felölelik a mindkét témában végzett vizsgálatok eredményeit.

A szerencse is közrejátszott abban, hogy a saját témánkban, a tervezett együttműködések sora bővült, ugyanis sikerült két kárpátaljai intézményt is bevonni a közös munkába Báthori-Tárczy Zita és Hires–László Kornélia révén, így a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola és az ungvári Nemzeti Egyetem partnerré vált.

A hazai kutatócsoportot Orosz Hajnalka és Szabó Hajnalka III. éves ápoló szakos hallgatók, valamint jómagam alkottuk.

FONTOSABB KUTATÁSI CÉLOK ÉS KÉRDÉSEK

A kutatásnak két „csapásiránya” is volt. Egyfelől, ahogyan a bevezetőben is írtuk, eltelt öt év az utolsó vizsgálatok óta, és ennyi idő elegendő ahhoz, hogy változás következzen be az értékstruktúráról illetően, illetve állandóságról beszélhessünk, ha nincs elmoz-

dulás. A másik csábító lehetőség volt az, hogy többszörös összehasonlításokat tegyünk a minta egyes csoportjain nyert adatok kapcsán. Az adatbázis létrehozása után, ennek megfelelően a következő módon osztottuk el az adatbázisokat és disszeminációs feladatokat:

- A teljes mintára vonatkozó adatok és azok elemzése: Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza
- A magyarországi adatok összehasonlítása az ukrajnai (kárpátaljai) és a romániai (erdélyi) adatokkal, azok elemzése: Debreceneni Egyetem EK, Nyíregyháza
- Romániai magyar és román adatok összehasonlítása és elemzése, Babeş-Bolyai Egyetem, Kolozsvár
- Ukrajnai, beregszászi és ungvári adatok összehasonlítása és elemzése: Nemzeti Egyetem Ungvár

Az egyes teamek szabadon döntöttek arról, hogy a rendelkezésre álló adatbázis alapján, milyen formában és tartalommal realizálják kutatási céljaikat. Ez, csakúgy mint a feladatmegosztás, nyomon követhető a kötetben.

A tanulmányban a következő célokat tűztük ki, illetve a következő kérdésekre vártunk választ:

1. Milyen fontosabb szocio -demográfiai jellemzői vannak a teljes mintának?
2. Milyen a teljes minta hallgatóinak a munkával kapcsolatos értékstruktúrája?
3. Van-e valamelyik csoportnak jellegzetes eltérése a teljes mintától?
4. Meghatározhatók-e faktorok, valamely értékkörök összekapcsolódása megállapítható-e?
5. A megállapított értékstruktúrák és faktorok hogyan alakulnak a korábbi vizsgálatok hasonló adataihoz képest?

A kutatás és az adatfeldolgozás a tervekhez képest késett, részben emiatt jelen tanulmányban csak egy általános képet vázolok, viszonylag egyszerű mutatók alapján értékelem az eredményeket. A létrehozott adatbázis sok adatot tartalmaz, ezek alapján még több tanulmány megírását tervezzük a későbbiekben

A VIZSGÁLAT SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ÉS MÉRŐESZKÖZÖK ÉS A MINTA

Az integrált Debreceni Egyetemen az akkori rektori vezetés egyik első intézkedéseként, a 2000/2001-es tanévben egy új tehetséggondozási program indítását kezdeményezte. A program újszerűségét a bekerülési eljárás mérési rendszere, valamint a program különböző támogatási formái, elsősorban a tutori rendszer jelentették (Balogh – Fónai, 2003). A bekerülés, szakkifejezéssel élve a „beválogatás” három lépcsős rendszerben történt, első körben a karok delegálták a tanulmányi eredményük alapján a nappali tagozatos másodéves hallgatók felső ötödét, akik a második fordulóban három

mérési eszközt alkalmazó kiválasztási eljáráson vettek részt. Az egyes karokon önállóan szervezett csoportos vizsgálat keretében a Super-féle munkaérték kérdőív, a Raven-teszt, és egy, a hallgatók szocio-demográfiai háttérét és szakmai motivációit vizsgáló kérdőív felvétele történt, majd a harmadik lépcsőben a karok személyes interjúk alapján döntöttek a kiválasztott hallgatók bekerüléséről. Ezekben a vizsgálatokban személyesen is közreműködtem és több publikációban is elemeztem az eredményeket. (Kiss 2008., Fónai -Kiss et. al. 2010.) A battéria megfelelően működött és kitűnő információs háttérrel szolgált a bevélogatáshoz. Így arra gondoltunk, hogy természetesen a megfelelő adaptálás után, a mi vizsgálatunk számára is alkalmas lesz.

Jelen vizsgálatunkban a kérdőív battériát ugyanazok az elemek alkották volna. A DETEP által eredetileg használt kérdőívet (Márton -Mező et. al 2006.) nem tudtuk közvetlenül az eredeti formában alkalmazni, mert voltak olyan elemek, melyek erősen különböztek a három országot (Magyarország, Ukrajna, Románia) tekintve, illetve nehezen lettek volna értelmezhetők egyes itemek. Ezért minden olyan ponton átdolgoztuk a kérdőívet, ami a kitöltés során értelmezési problémát jelenthetett volna. Mind Romániában, mind pedig Ukrajnában külön változat került alkalmazásra.

A teljes minta több almintából áll, ezek egy részét nem magyar nyelvű hallgatók alkották, így az adaptált kérdőíveket román és ukrán nyelvre is lefordítottuk.

A Super-féle munkaérték kérdőívről

A pszichológia egyik legintenzívebben fejlődő alkalmazott ága az utóbbi évtizedekben a munka és szervezetteléktan. A pályaválasztás és a munkaerő kiválasztás, alkalmasság kérdéseivel szervesen kapcsolódik a képzés, oktatás területéhez. A szakmai képzés fontos iránya a tudás és képességek fejlesztése mellett a speciális önismereti és pályaszocializációs fejlesztés. Különböző mértékben ugyan, de megjelenik a pedagógus-, orvos-, szociális munkás, és pszichológusképzésben egyaránt. A pályakezdés nehézségeivel való megküzdésben, a pályán maradásban nagy szerepe van a speciális készségeken, képességeken túl a munkával, munkavégzéssel, munkahellyel szembeni elvárásoknak, elképzeléseknek. D. E. Super a humanisztikus pszichológia talaján, Rogers személyiséggel kapcsolatos elméletének alkalmazásával komplex modellt (és ahhoz kapcsolódó mérőeszközt) dolgozott ki a szakmai személyiség alakulásáról (Super, 1957).

A Super-kérdőív egy-egy érték kategóriája 3-15 pontig adható értékeket vehet fel. A korábbi vizsgálatok alapján - melyeket saját eredményeink is alátámasztanak -, az átlagértékek minimum 7-8 és maximum 12-13 átlagértékeket vesznek fel. Így pl. Szilágyi Klára 1987-es vizsgálatában 7,4-12,4, saját 1999-es vizsgálatunkban 8,4-12,8 közötti értékeket vettek fel. (Szilágyi 1987., Kiss 1999.) Így a 15 érték csupán 5 pontnyi tartományban helyezkedik el, ennek következtében a különbségek gyakorlatilag statisztikailag nehezen értelmezhetők. Hangsúlyozott különbséget csupán a szélső értékek között találunk. A tendencia értelmezése, különösen a preferált és az elutasított értékkörök tekintetében viszont érdekes lehet (Fónai -Zolnai -Kiss 2005, Fónai -Kiss et al. 2010).

Magyarországon a professziók kutatásában a képzési rendszerek vizsgálatához kapcsolódóan több példája is van a módszer alkalmazásának. Csepeli György és Somlai Péter nyomán 1982-ben végeztek országos reprezentatív vizsgálatot (Szilágyi, 1987). Bár a módszer korrekt validitás vizsgálatát azóta sem végezték el magyarorszá-

gi mintán, de az értékpreferenciák alakulásáról fontos összehasonlító adatokat szerezhetünk. A kérdőív az 1990-es években elindult új humán szakmák, szociális munkás képzések vizsgálata során is hasznos módszernek bizonyult a szakmai professzionalizáció hazai és nemzetközi összehasonlító elemzése során (Kiss 1999, Kiss – Fónai – Fábíán, 2001, Fónai – Kiss – Fábíán, 1999). A pályaválasztás és kiválasztás során is pozitív véleménnyel voltak a kérdőívet alkalmazók. Személyes tapasztalatom megegyezik ezekkel a tapasztalatokkal. A vizsgálat során a Csepeli –Somlai -féle változatot használtuk. (Csepeli -Somlai 1980.) Utólag elmondható, hogy nem volt szerencsés választás, mert a humán értékek és a játékoság értékköre nem bizonyultak „működő-képesnek”, gyakorlatilag minden csoportnál kivétel nélkül az elutasított értékkörök között voltak, az utolsó két helyen. A tanulmányunkban csak a teljes mintán nyert adatokat ismertetjük.

A szocio-demográfiai, motivációs kérdőív

Ahogy arra utaltam, e kérdések vizsgálatához a DETEP hallgatói beválogatások során alkalmazott kérdőívet vettük figyelembe, melyen a korábban már indokolt változtatásokat hajtottunk végre, a hatékonyabb adaptáció céljából. A kérdőív tartalmazott nyitott és zárt kérdéseket egyaránt. Összesen 53 ítemet tartottunk meg. A véleményre vonatkozó ítemek különböző osztású (4-10) skáláit megtartottuk az eredeti kérdőívből. Jelen tanulmányban nagyrészt csak az érdekesebb alapstatisztikai mutatókat prezentáljuk, a teljes mintára vonatkozóan.

A vizsgálati minta

A vizsgálati mintát a kutatási és pályázati projektbe bevont intézmények hallgatói adták. Az összesített elemszám kissé elmaradt a tervezettől (N=395 fő), de elemzésre alkalmas, bár nem reprezentatív. A gondot az okozta, hogy a vizsgálat alapvetően magyar nyelven történt és nem volt könnyű elérni nagy számú hallgatót. Ez különösen pl. az ungvári mintánál volt probléma. Ezért aztán lemondtunk arról, hogy karok szakok stb. alapján is strukturáljuk a mintát. Az egyes alminták elemszáma is alkalmas a statisztikai próbák elvégzésére. A mintában szerepelt hallgatók önkéntes jelentkezés után kerültek be és a kitöltés anonim módon történt. A szakok szerint nem strukturáltuk a mintát. A minta összetétele a következő volt:

1. A teljes minta: 395 fő Az alapsokaság nemek szerinti megoszlása nő=323 fő (81%) férfi=72 fő (19 %) Az egyes alminták belső arányai az elemző részben találhatóak. A képzés jellege szerint bölcsészettudományi szakok= 100 fő (kb.25%) egészség-tudományi szakok= 99 fő (kb.25%) társadalomtudományi szakok= 125 fő (kb.32%) természettudományos szakok= 51 fő (13 %) teológiai szakok= 20 fő (kb.5%)
2. Magyarországi almintá: 103 fő (Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Nyíregyháza)
3. Romániai almintá: 157 fő (Babes-Bolyai Egyetem Kolozsvár) ebből
 - ebből magyar mintacsoport: 86 fő
 - ebből román mintacsoport: 71

4. Ukrajnai almintá: 135 fő, ebből
 - ebből ungvári mintacsoport: 51 fő (Ungvári Nemzeti Egyetem)
 - ebből beregszászi mintacsoport: 84 fő (II. Rákóczi Ferenc Főiskola)

Alkalmazott statisztikai eljárások

A számítógépes adatbevitel után az adatok SPSS Version 19. programmal kerültek feldolgozásra.

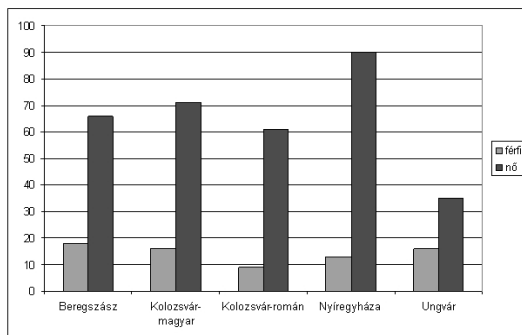
- A Super –féle teszt által nyert eredmények alapján meghatározásra kerültek a teljes minta értékkörei, azok pontátlaga és szórása. A fentiek alapján ranghely meghatározást végeztünk.
- Faktoranalízist végeztünk a teljes mintán nyert Super -vizsgálat adatain és az eredmény rotált faktorsúly mátrixok felhasználásával közöljük.
- Elkészítettük a teljes minta leíró statisztikáját, percentilis gyakorisági mutatókat határoztunk meg.
- Néhány keresztösszefüggés is meghatározásra és bemutatásra került.

A VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Az eredmények bemutatását a teljes minta általunk fontosnak tartott szocio-demográfiai adatainak közlésével kezdjük:

Fontosabb szocio-demográfiai adatok a teljes mintán

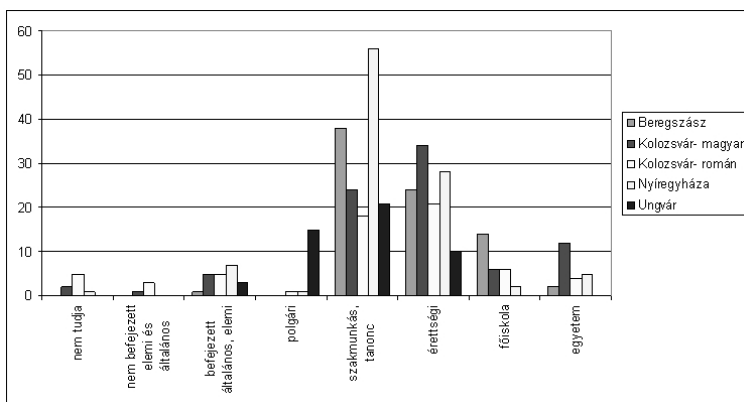
1. ábra Nemek aránya teljes mintában

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Az értelmiségi pályák elnökesedésének tendenciája a mi mintánkon is megállapítható. (1. ábra) Ami érdekesnek tűnik, hogy az ukrajnai mintában egyértelműen magasabb a férfiak aránya, különösen az ungvári almintát tekintve. (2. ábra)

2. ábra Az apa legmagasabb iskolai végzettsége

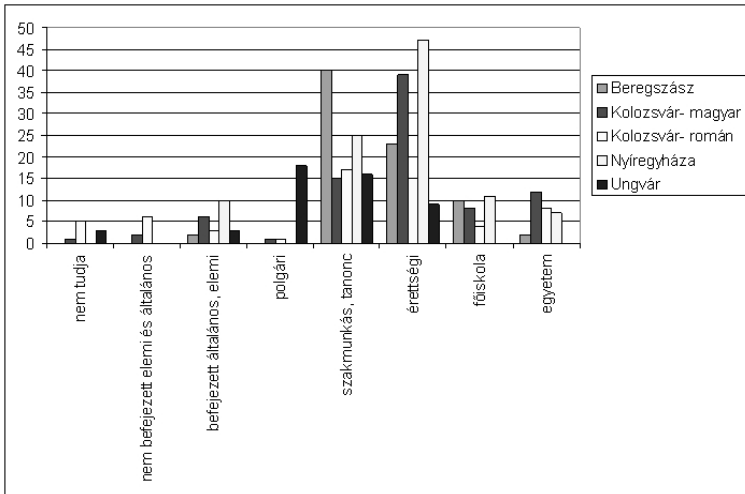

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A legmagasabb a szakmunkás végzettségű apák aránya a nyíregyházi hallgatók esetében (57%). Nyilván részben ennek következtében, de talán egy sajátos trendnek megfelelően is, a felsőfokú végzettségű apák száma abszolút értékben is a legalacsonyabb ebben az almintában, (miközben az elemszáma a legmagasabb). Azt jelentené ez, hogy a nyíregyházi egészségügyi karon tanuló, zömmel egészségstudományi (egészségügyi) területen pályára készülő hallgatók bírnak viszonylag a legkevesebb családi háttérből származó társadalmi tőkével? (Bourdieu 1998.) Esetleg a napjainkban nagyon gyors elhelyezkedést jelentő és külföldi munkavégzés lehetőségét magába rejtő, ugyanakkor relatíve alacsony ponthatárok miatt könnyebb bekerülési lehetőséget adó egészségügyi pályák lesznek az elsőgenerációs értelmiségiek első számú kiemelkedési terei? Valóban, ezeken a szakokon van viszonylag kisebb jelentősége a családi háttér biztosította kulturális javaknak (pl. házi könyvtár), szemben a korábbi pedagógus pálya felé irányuló tendenciával, ahol sokkal nagyobb jelentőséggel bír.

Érdekesnek tűnik, hogy az édesanyák végzettségét tekintve, az ukrainai hallgatóknál a legmagasabb a szakmunkás végzettségű anyák aránya, a két csoportban együttesen majdnem az 50 %-ot is eléri (47,2 %) az almintában. (3. ábra) Külön érdekes, hogy az ungvári anyák között egyetlen felsőfokú végzettségű sem volt található. A nyíregyházi hallgatók esetében az érettséggel bíró anyák aránya a legmagasabb, majdnem a fele az almintában. Itt a felsőfokú végzettségűek aránya duplája az apák között tapasztalt aránynak. Egy kicsit talán távoli asszociációval gondolhatunk arra, hogy Magyarországon kevésbé érvényesül a férfiak magasabb társadalmi státuszát preferáló kapcsolati elvárás, mint Kárpátalján, ahol talán a hagyományokhoz jobban ragaszkodnak ebből a szempontból. Megemlíthető, hogy a három legalacsonyabb végzettséget jelző kategóriából mindkét szülőt tekintve a kolozsvári hallgatók esetében a legalacsonyabb.

3. ábra Az anya legmagasabb iskolai végzettsége

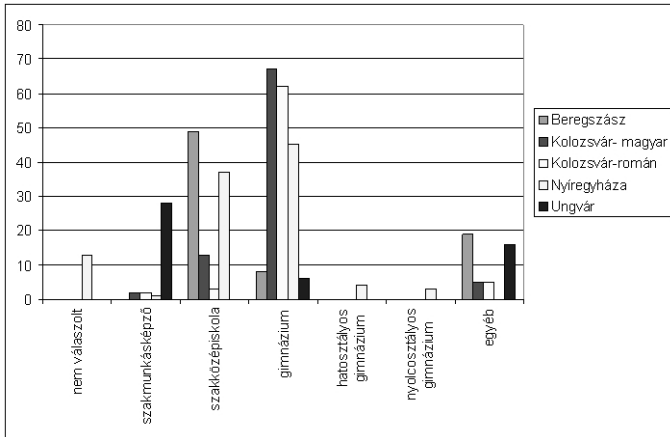

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A legjellegzetesebb, hogy a kolozsvári hallgatók döntő többsége gimnáziumból került az egyetemre, a többi iskolatípus gyakorlatilag elhanyagolható. Ugyanakkor a nyíregyházi és a kárpátaljai hallgatók egy jelentős hányada szakközépiskolákból érkezik. Ezt a kulturális tőke kérdésével kapcsolnám össze, különösen, ami a magyar hallgatókat illeti. Az ungvári válaszadók, akik szakmunkásképzőt jelölték be, valószínűleg szintén a szakközépiskolára gondoltak. Ugyancsak az országok közötti különbségre utal, hogy az ukrainai alminta kb. egynegyede „egyéb” iskolatípust jelölt be, ami szintén erre utal, talán azt is jelzi, hogy a kérdőív általunk történt „adaptálása” tökéletesítésre szorul. Így például a hat, illetve nyolc osztályos gimnázium kizárólag a magyar almintában előforduló választípus volt, a másik két országbeli csoportoknál teljes egészében hiányzik, mivel ott nem létezik ez a két iskolatípus. (4. ábra)

A következő, 5. ábra jól kiegészíti, illetve hangsúlyozza az előzőekben fogalt tendenciákat és jelzi a nyelvvizsgának a kulturális és társadalmi tőkével való összefüggését. (Pusztai 2009.) Egészen meglepő volt a tény, hogy a kolozsvári hallgatók román csoportjának tagjai közül többnek van nyelvvizsgája, mint amennyinek nincs. Sőt a két kolozsvári csoport képezte romániai almintán is meghaladja az ötven százalékot ez az arány. Tekintve azonban a jellegzetes iskolatípust, ahonnan többségük érkezett, ez nem is olyan nagyon meglepő, az viszont annál inkább, hogy a magyar hallgatóknál jóval alacsonyabb ez az arány. Valamelyest ugyancsak ez magyarázza az ukrainai alminta hallgatóinak az alacsony nyelvvizsga birtoklási arányát is.

4. ábra A középiskola típusa

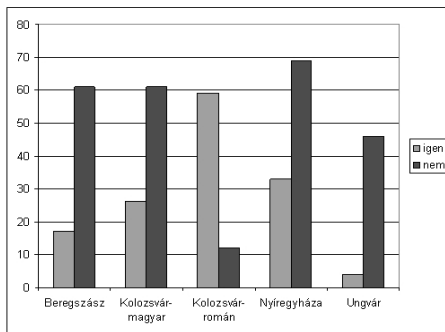

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A munkaérték preferencia vizsgálat eredményei

Az eredmények közlését a teljes mintán megállapított értékkör rangsorokkal kezdjük, hogy a minta egészéről kapjunk képet, majd elemezzük az egyes alminták adatait. Először azt gondoltuk, hogy egyetlen táblázatba foglaljuk az összes ranghely adatot, de említésre érdemesnek gondoljuk az átlagértékek és a szórásértékek alakulását, amelyek közléséről ez esetben le kellett volna mondanunk. Az elemzésnél elsősorban a preferált és az elutasított értékkörökre fókuszálunk inkább és semlegesekre kevésbé térünk ki.

5. ábra Van-e nyelvvizsgálja

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A beregszászi hallgatók nagyobb része nem töltötte ki a Super –kérdőívet, ezért az egyes mintacsoport értékelésnél nem térünk ki rá, elsősorban az alacsony elemszám miatt, ám azokat a teljes minta adataiba beleszámoltuk. A két romániai mintacsoportot egy táblázatban foglaltuk össze, az összehasonlíthatóság miatt. (1. táblázat)

1. táblázat Az értékkörök rangsora a teljes mintán

Ranghely	Értékkör	Átlag	Szórás
1.	Altruizmus	12,57	2,623
2.	Társas kapcsolatok	11,85	2,570
3.	Önérvényesítés	11,85	2,627
4.	Presztízs	11,73	2,654
5.	Változatosság	11,40	2,610
6.	Kreativitás	11,26	2,722
7.	Hierarchia	11,16	2,614
8.	Anyagiak	11,10	2,925
9.	Munkateljesítmény	11,10	2,660
10.	Függetlenség	10,96	2,454
11.	Szellemi ösztönzés	10,27	2,395
12.	Esztétikum	10,12	2,809
13.	Irányítás	9,45	2,944
14.	Humán értékek	9,03	2,693
15.	Játékosság	8,06	2,652

N= 334* (*Többen nem töltötték ki a battéria ezen részét)

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A teljes mintán nyert adatok jól leképezik az egyetemisták jellegzetes preferált értékeit, már ami a munkatevékenységet illeti. Viszonylag markánsan megjelennek a pontszámok mentén is a fontosnak tartott értékek és aránylag egyértelmű az elutasított értékkörök besorolása is. A minta eléggé rétegzett (heterogén), a szórásértékek még sem túlságosan nagyok. Bár, ahogy látható, ennek egyéb magyarázata is lehetséges. A presztízs ezen a mintán a preferált értékekhez sorolható, ami talán jobban jellemző, mint korábban. (2. táblázat)

2. táblázat Az értékkörök rangsora a nyíregyházi mintán

Ranghely	Értékkör	Átlag	Szórás
1.	Altruizmus	13,3	1,685
2.	Társas kapcsolatok	12,33	1,901
3.	Önérvényesítés	12,24	1,85
4.	Presztízis	12,14	1,93
5.	Változatosság	11,96	1,914
6.	Anyagiak	11,65	2,535
7.	Munkateljesítmény	11,44	2,778
8.	Hierarchia	11,27	1,996
9.	Függetlenség	11,26	1,889
10.	Szellemi ösztönzés	10,67	2,002
11.	Kreativitás	10,64	2,473
12.	Irányítás	9,53	2,57
13.	Esztétikum	9,38	2,206
14.	Humán értékek	8,73	2,106
15.	Játékosság	7,25	2,531

N= 103; Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A nyíregyházi hallgatók értékválasztásai gyakorlatilag leképezik a teljes mintán kapott eredményeket. Mind az elutasított, mind pedig a preferált értékköröket tekintve teljes az egyezés. Sőt az átlagértékek markánsabbak a döntés jellegét illetően, és igen alacsonyak a szórásértékek, s valószínűleg ez okozza, hogy tulajdonképpen a teljes mintán aránylag alacsony a szórásérték, annak ellenére, hogy több almintánál és mintacsoportnál elég magas volt a szórásérték, amint azt látni is fogjuk. (3. táblázat)

3. táblázat Az értékkörök rangsora az ungvári mintán

Ranghely	Értékkör	Átlag	Szórás
1.	Önérvényesítés	11,55	3,603
2.	Altruizmus	11,51	3,776
3.	Presztízs	11,23	3,555
4.	Társas kapcsolatok	10,98	3,505
5.	Anyagiak	10,74	3,493
6.	Változatosság	10,74	3,420
7.	Munkateljesítmény	10,72	3,307
8.	Hierarchia	10,72	3,634
9.	Kreativitás	10,66	3,632
10.	Függetlenség	10,26	3,398
11.	Esztétikum	9,62	3,649
12.	Szellemi ösztönzés	9,23	3,123
13.	Humán értékek	8,57	2,958
14.	Irányítás	8,26	3,459
15.	Játékosság	7,36	2,725

N= 51; Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Az ungvári ranghelyek meghatározása kapcsán az volt az érdekes, hogy a preferált és az elutasított értékkörök tulajdonképpen teljesen követték a teljes mintán meghatározott ranghelyeket, két kisebb sajátossággal: Az önérvényesítés itt volt egyedül az első helyen, igaz nem túl magas átlaggal és nagyon kicsi különbséggel. Másrészt a szellemi ösztönzés itt már az elutasított értékkörök közé került, igaz, hogy a többi mintacsoport esetében is a semleges értékek alsó sávjában helyezkedett el, vagy már szintén az elutasítottak közé került. Itt a skálahasználat lepett meg, mert egyrészt ebben a csoportban voltak a legalacsonyabb értékek, másrészt itt volt a legkisebb különbség a legmagasabb (11,55) és a legalacsonyabb (7,36) átlag között. Ugyanez a két érték a nyíregyházi mintán 13, 30 és 7, 25 volt. Átlagosan két pont különbség. Továbbá rendre 3,0 fölötti, olykor 4,0 -hez egészen közeli volt a szórásérték. Azt véljük, hogy itt a jelentős különbség nem az értékkörök tekintetében mutatkozik, hanem a skálahasználatban. (4. táblázat)

4. táblázat Az értékörök rangsora a kolozsvári magyar és román nyelvű mintán

Értékkör	Magyar			Román		
	Ranghely	Átlag	Szórás	Ranghely	Átlag	Szórás
Altruizmus	1.	12,82	2,337	2.	11,93	2,917
Önérvényesítés	2.	12,48	2,378	9.	10,85	2,665
Változatosság	3.	12,03	2,404	12.	10,4	2,832
Társas kapcsolatok	4.	11,92	2,479	4.	11,62	2,822
Kreativitás	5.	11,84	2,387	3.	11,84	2,641
Presztízis	6.	11,49	2,546	1.	11,95	2,99
Függetlenség	7.	11,19	2,202	11.	10,53	2,651
Hierarchia	8.	11,06	2,548	6.	11,26	2,819
Munkateljesítmény	9.	10,91	2,303	8.	10,97	2,527
Anyagiak	10.	10,61	2,727	7.	11,25	3,036
Esztétikum	11.	10,59	2,915	10.	10,84	2,677
Szellemi ösztönzés	12.	10,42	2,121	13.	10,33	2,544
Humán értékek	13.	9,49	3,202	14.	9,3	2,67
Játékosság	14.	9,06	2,437	15.	8,3	2,596
Irányítás	15.	8,70	2,755	5.	11,27	2,684

N= 86 (magyar) illetve N=71 (román)

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Úgy tűnik, hogy érdemes volt közös táblázatba rendezni a két mintacsoport ranghelyeit, illetve az átlagértékeket és a szórásértékeket, hisz a különbség jobban érzékelhető. Az egyik lényeges különbség, hogy a magyar hallgatók preferenciáikhoz képest, a román hallgatók két olyan értéket is beemelték a preferáltak közé, ami a másik csoportban csaknem az elutasítottak körébe tartozik, ez a két értékkör a változatosság és az önérvényesítés voltak. Ugyanakkor a magyar mintacsoportban az irányítás értékköre a legutolsó helyre került az elutasítottak között is, addig a román egyetemisták ezt az 5. helyre tették, majdnem a preferáltak közé. A skálahasználatban is volt érzékelhető különbség, mert a magyar hallgatók jobban differenciáltak pontokban (több mint 4,0 a két szélsőérték között), addig a román hallgatók körében ez sokkal kisebb volt (valamivel 3,0 fölött). A szórásértékek is egyértelműen kisebbek voltak a magyar hallgatók esetében, bár nem mondhatjuk, hogy a különbség túlságosan nagy volna.

A faktoranalízis eredményei

A teljes mintán nyert adatokon végzett faktoranalízis eredményeit közöljük, az egyes alminták faktoranalízisét a kutatócsoport többi tagja elemzi tanulmányában. A rotált faktorsúly mátrix alapján 5 faktor volt elkülöníthető, a „könyökszabály” alapján csak három faktort tartottunk meg. A Kaiser- Meyer-Olkin kritérium értéke mind a három faktor esetében 0,819 értéket vett fel, azaz „nagyon jó” volt. Részben a könnyebb megértés kedvéért igyekeztünk megnevezni az elkülönített faktorokat és karikírozás végett ironikus megnevezéseket használtunk. (5-7. táblázatok)

5. táblázat 1. Rotált faktorsúly mátrix

„Rabszolga” faktor	
Értékkörök	Faktorsúly
Társas kapcsolatok	0.705
Altruizmus	0.671
Hierarchia	0.648
Munkateljesítmény	0.581

KMO kritérium: 0.819 = nagyon jó

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Ebben a faktorban érdekes módon volt megállapítható a kapcsolat a társas környezethez való több dimenzióban is értelmezhető viszonyulás és a munkateljesítmény között. Mivel itt egyrészt az alárendelődés, másrészt a hierarchia is a másoknak való megfelelni vágyást implikálja, a munkateljesítménnyel való asszociáció révén némi joggal adhatjuk neki a szarkasztikus „Rabszolga” elnevezést. (5. táblázat)

6. táblázat 2. Rotált faktorsúly mátrix

„Fönök” faktor	
Értékkörök	Faktorsúly
Anyagiak	0,812
Presztízs	0,633
Irányítás	0,549

KMO kritérium: 0.819 = nagyon jó

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Ennél a faktornál egyértelműen azok az értékkörök kerültek be, amelyek motiváló erőként hatnak elsősorban azokra, akik még nem vezetők, de potenciálisan lehetnek azok. Ez a vezetéssel járó attraktív jellegű „kompetenciák”, melyek minden igazi „főnököt” jellemeznek. Ezért gondoltuk találónak a kifejezést, annál is inkább, mert a valódi vezetőket jellemző alázat és felelősség nem szerepel a faktorban. (6. táblázat)

7. táblázat 3. Rotált faktorsúly mátrix

„Kihívás” faktor	
Értékkörök	Faktorsúly
Változatosság	0,778
Szellemi ösztönzés	0,637
Függetlenség	0,521

KMO kritérium: 0.819 = nagyon jó

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

Azt hiszem, hogy ennek a faktornak az elnevezésében valóban csak egy csipetnyi ironia bujkál. Az egyetemisták életkorából és élethelyzetéből adódóan, éppen a fenti értékek azok, amelyeket leginkább keresnek a pályán való munkavégzés során, ami egy-egy professzió „romantikáját” adja. Ezek együtt jelentik a „kihívást”, amit ebben az időszakban fontos motivációként élnek meg. (7. táblázat)

AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEZEGÉSE

A teljes minta szocio-demográfiai jellemzői között találtunk olyan tényezőket, melyek szinte minden felsőoktatási vizsgálatban általános trendként jelenik meg, ilyen volt pl. a nemek arányában a mi mintánkon is megállapítható elnőiesedés. (Fényes 2009.) Érdekes módon jelent meg a kulturális tőke és a társadalmi tőke két fontos „hordozójának” tekintett tényező alakulása a teljes mintán belül. A romániai (erdélyi) almintá hallgatói túlnyomórészt klasszikus gimnáziumokból érkeztek az egyetemre, ezért csak a nyelvvizsgával már rendelkezők aránya volt meglepő, de a tény, hogy itt volt a legtöbb nyelvvizsga, az már nem. Ennek tulajdonképpen az inverze, hogy a zömmel szakközépiskolából és szakmunkásképzőből, sőt egyéb nem klasszikus gimnáziumból érkező ukrainai (kárpataljai) fiatalok között volt a legalacsonyabb ez az arány. A szülők iskolai végzettsége, mint a kulturális tőke egyik összetevője, szintén érdekesen alakult. A magyar (nyíregyházi) almintát alkotók apáinak iskolai végzettsége jellemzően alacsonyabb volt, mint ugyanezen csoportban az anyák végzettsége. Érdekes, hogy a „tükörkép” ebben az esetben is az ukrán (kárpataljai) almintá volt. Ez talán némileg a kulturális eltérésekkel is magyarázható.

A munkával kapcsolatos értékek feltárt struktúrája egyszerre tartalmaz állandó, az életkorra és az élethelyzetre mindenkoron jellemző preferált értékköröket, mint az altruizmus (ez jó hír) és a társas kapcsolatok. Ugyanakkor megjelennek a könyörtelen világunk olyan "kérgesebb" értékei, mint az önérvényesítés és a presztízs, a semleges értékek közé szorítva a változatosságot és (s ez fájó!) a kreativitást.

Az értékkörök struktúráját tekintve csak a romániai (erdélyi) almintában volt némi különbség a magyar és a román mintacsoport között. A skálahasználat jelentett még különbséget az ukrainai (kárpátaljai) almintán belül az ungvári mintacsoport és a többi csoport között.

A faktoranalízissel három faktort sikerült meghatározni. Az általunk meghatározott három faktor beleillik a korábbi vizsgálatok során végzett faktoranalízisek (pl. Benson 1985., Szilágyi 1985., Kiss (1995) eredményeinek sorába, mind a számukat, mind pedig a tartalmukat tekintve.

VÉGEZETŰL

Számomra jó élmény volt ebben a nemzetközi kutatócsoportban dolgozni, ami nagy haszonnal is járt, melynek csak kisebbik hozama a vizsgálat révén nyert eredmények. A legnagyobb nyereség számomra a projekt kapcsán kötött új ismeretségek révén nyert kapcsolatok. Remek kollégákat ismertem meg, az oktató kollégák személyében és ugyancsak nagyszerű partnerekre leltem a pályázatba bevont hallgatók személyében is, egytől egyig. Ez alatt a rövid idő alatt is, már bővült az együttműködések száma és köre, a pályázati projektől függetlenül is. Mindenkinek szeretném megköszönni ezt az élményt, a TÁMOP 4.2.2.-B hallgatói kutatóműhelyeket támogató pályázatnak a lehetőségét, melynek révén ez az egész nemzetközi vizsgálat és kapcsolatrendszer létrejöhett.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balogh László – Fónai Mihály (2003): Tehetséggondozási formák a Debreceni Egyetemen. Magyar Felsőoktatás 13: (4-5-6) 13.-15 o.
- Balogh László (2009): A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja 2001-től napjainkig. Educatio 18. évf. 2. sz. 174-187. o.
- Bauer Béla (2002): Az ifjúság viszonya az értékek világához in: Ifjúság2000 Tanulmányok I. (szerk.: Szabó, Bauer, Laki), Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest, 202- 219 o.
- Benson Katalin (1985): Orvosegyetemi a hallgatók körében végzett vizsgálatainak összehasonlító elemzése FPK. Budapest
- Bourdieu, P. (1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája. Budapest: Aula Kiadó, 155–176. o.
- Budai István (2010): Húsz év után – önkritikusan...avagy mit tesz a szociálismunkásképzés a szakmai identitás alakításában In.: Esély 2010/4. 51-82 o.
- Csepeli György - Somlai Péter (1980): Egy értékorientációs vizsgálat a felsőoktatási

- intézmények végzős hallgatóinak körében In: Egyetemi és főiskolai hallgatók élet- és munkakörülményei. Az 1973-74. tanévben elsőéves hallgatók körében végzett követéses vizsgálat eredményei. [Szerk.]: Sipos Istvánné. Bp. FPK. 259-314. o.
- Fényes Hajnalka. (2009) : Nemek szerinti iskolai eredményesség és a férfihátrány hipotézis In: Magyar Pedagógia 09. évf. 1. szám 77–101 o.
- Fónai Mihály – Kiss János – Fábián Gergely (1999): Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének néhány eleme. In: Esély 10. évf. 1. sz. 114 -134. o.
- Fónai Mihály – Zolnai Erika – Kiss János (2005): A hallgatók munkaérték preferenciái. In: Pusztai Gabriella (szerk.): Régió és oktatás európai dimenzióban. Debrecen: Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete, 190-205. o.
- Fónai, Mihály – Kiss, János – Márton, Sándor – Zolnai, Erika (2010): Characteristics of the Work Value Choices of the University Students. In: Fedor, A – Semsei, I (eds): Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen. Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, 38-60. o.
- Fónai Mihály (2010): Hallgatók professzió-képének elemei. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban. Többnyelvűség és multikulturalitás. Budapest: Aula Kiadó 227-246. o.
- Kiss János (1995.): Szociális munkás hallgatók pályaképe kulturaközi összehasonlító vizsgálatokból In: Dienes Erzsébet (szerk.) Munka- és Szervezetpszichológus szakmai napok, Tanulmányok és Műhelybeszámolók Esztergom, Foglalkoztatási Hivatal 125 - 134 o.
- Kiss János (1999): Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak nemzetközi összehasonlítása. In.: Lukácskó Zsolt – Fónai Mihály – Fábián Gergely (szerk.): „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza, Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar- Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ 251-277. o.
- Kiss János – Fónai Mihály – Fábián Gergely (2001): Szociális és egészségügyi szakos hallgatók szakmával kapcsolatos tudattartalmának összehasonlító vizsgálata. In: Dienes E – Takács Á (szerk.): XV. Munka-és Szervezetpszichológus szakmai napok Esztergom, Budapest: Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ.144-159. o.
- Márton Sándor – Mező Ferenc – Balogh László – Fónai Mihály (2006): A Debreceni Egyetem Tehetségdonozó Programja és beválogatási szempontjai. In: Balogh L – Mező F – Tóth L (szerk.): A Debreceni Egyetem Tehetségdonozó Programjának II. Konferenciája. Tanulmányok. Debrecen: Debreceni Egyetem 7-12. o.
- Nagy Krisztina (2008): Segítő hivatásokat választó hallgatók pályaeorientációja a „Partiumban”. PhD disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola kéziratban
- Pusztai Gabriella (2009.): A társadalmi tőke és az iskola. Budapest Új Mandátum, Kiadó
- Rechnitzer János (2009): A felsőoktatás térszerkezetének változása és kapcsolata a regionális szerkezettel In: Educatio XVIII. Évf. I.sz. 50-63 o.
- Super, D. E. (1957): The Psychology of Careers. Harper and Brother, New York

- Szilágyi Klára (1985): Felsőoktatási intézmények elsőéves hallgatóinak értékválasztása FPK Tanulmánykötet Budapest.
- Szilágyi Klára (1987): Super-féle munkaérték kérdőív: Szociálpszichológiai módszerek. Munkalélektani Koordinációs Tanács továbbképző előadássorozat 2. kötet Budapest.

MUNKAÉRTÉK PREFERENCIÁK A BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM HALLGATÓI KÖRÉBEN

MÜLLER-FÁBIÁN ANDREA

Abstract: Our research investigated the work- and carrier-related preferences of students attending different specializations (e.g., sociology, social work, psychology, law, theology, etc.) at the Babes-Bolyai University from Cluj-Napoca, Romania. Our sample included students from both the Hungarian and Romanian study lines of this multicultural university. In our investigation we relied on the following research instruments: the Super work-value questionnaire under its adapted form (Csepeli and Somlai, 1978) and a questionnaire relating to students' work-recrutation and carrier-related motivations which was previously applied in practice by the University of Debrecen. In our investigation took part 161 students, 55% of them being Hungarian and 45% of them having Romanian nationality. The majority of the students were female.

The results show that in the case of work-related preferences, Hungarian students attach higher importance to diversity, autonomy and altruism, while students with Romanian nationality appreciate more than their Hungarian counterparts the material benefits of work and the role of guidance at the workplace. On the level of the pooled sample the common factors are represented by power, freedom, self-expression and safety. We appreciate that the appearance of the freedom factor should be judged as a positive sign, since it involves, besides diversity and autonomy, the importance of creativity as well.

Keywords: work-related preferences, carrier options, students' recrutation, value orientation, value preferences

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/3

BEVEZETÉS

Jelen tanulmány a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karával közösen végzett, TÁMOP 4.2.2-B pályázat által támogatott "Hallgatói munkaérték preferenciák és iskolai egészség-

magatartás nemzetközi összehasonlító vizsgálata magyarországi, romániai és ukrainai mintán" elnevezésű kutatási projekt keretében, kolozsvári egyetemi hallgatók körében végzett munkaérték preferenciákkal kapcsolatos vizsgálat eredményeit összegzi.

A vizsgálat a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem négy karának hallgatói munkaérték preferenciájára, pályaválasztására valamint a hallgatók rekrutációjára terjedt ki. Célja a szociológiai és szociális munka, bölcsészettudományi, művészeti, neveléstudományi, pszichológiai, társadalomtudományi, jogi politikai, közigazgatási, európai és teológiai, egyházi, vallási karok hallgatóinak sajátos, munkával kapcsolatos értékorientációjának bemutatása, a magyar és román anyanyelvű hallgatók értékrendjében jelentkező sajátosságok feltárása.

A BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM FŐBB

Annak érdekében, hogy átfogóbb képet alkothassunk arról, hogy milyen városban, milyen egyetemen élnek/járnak a vizsgálatban szereplő hallgatók, fontosnak tartjuk pár mondat erejéig bemutatni Kolozsvárt és a Babeş-Bolyai Tudományegyetemet.

Kolozsvár Erdély legrégibb és Románia egyik legnépesebb városa, Kolozs megye székhelye, megyei rangú város. Lakosainak száma a 2011-es népszámlálás adatai szerint 309136 fő. Ebből román 247548 (80,07%), magyar 49 375 (15,97%), német 520 (0,16%), roma 3274 (1,05%), zsidó 159 (0,05%), egyéb nemzetiségű 2049 (0,66%) és nem nyilatkozott 6211 (2%) (Comisia judeţeană pentru recensământul populaţiei şi al locuinţelor, judeţul cluj, 2012).

Az erdélyi magyar művelődési, s ezen belül az irodalmi és művészeti, valamint tudományos élet központja. Magyar színháza, operája, magyar nyelven is működő egyeteme, főiskolái, könyvkiadói, rádió- és tévéstudiói vannak, a városban több folyóirat és újság jelenik meg magyarul (Asztalos, 2013).

Történelme folyamán Kolozsvár mindig fontos iskolaváros volt, iskolái századokon át szellemi kincsekkel árasztották el egész Erdélyt (ibidem, 2013).

1581-ben Báthory István erdélyi fejedelem alapította Kolozsvár első felsőfokú iskoláját, a jezsuita kollégiumot.

A mai értelemben vett tudományegyetem 1872 októberétől működik Kolozsváron (Eötvös József és Pauler Tivadar kultuszminiszterek törvényjavaslata alapján négy karal indított: bölcsész, matematikai-természettudományi, jogi és orvosi (Sipos, 2013).

A Romániában érvényben lévő egyetemi besorolások alapján a Babeş-Bolyai Tudományegyetem kutatóegyetem. Az egyetemen 21 viszonylag önálló kar működik, a három erdélyi történelmi nyelv alapján tanulmányi tagozatokra oszlik (román, magyar és német). Körülbelül 45000-re tehető a hallgatók létszáma, és több mint 1500 egyetemi oktatója van. Összesen 262 akkreditált alapképzési program működik az egyetemen, amiből 72 alapképzési program magyar tagozaton (www.ubbcluj.ro).

A MINTA BEMUTATÁSA

A vizsgálatban szereplő hallgatók egy nagyvárosban, Erdély kulturális fővárosában, és egyben legelismertebb egyetemén tanulnak.

A kiválasztási eljárás módja az volt, hogy az adott szak minden II. éves nappali tagozatos hallgatója meghívást kapott a vizsgálatban való részvételre. A méréseket azokkal a hallgatókkal végeztük el, akik eleget tettek ennek a meghívásnak. A vizsgálatban összesen 161 egyetemi hallgató vett részt, amiből 88 magyar nemzetiségű (54,7%) és 73 román nemzetiségű (45,3%) volt. (1. táblázat) A magyar nemzetiségűek közül 18,39%-uk férfi és 81,61%-uk nő. Hasonló az arány a román nemzetiségűek esetében is, hiszen közülük 87,1% nő és 12,9% férfi. Életkorukat tekintve 19-49 év közöttiek.

1. táblázat: A vizsgált populáció nemzetiség szerinti megoszlása

Nemzetiség	Fő	Százalék (%)
magyar	88	54.7
roman	73	45.3
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A vizsgálat eszközei a következők voltak: A SUPER-féle fejlődésemélet és a munkaérték kérdőív Csepeli- Somlai-féle adaptált változata (Csepeli és Somlai, 1978) és egy pályarekrutációval és pályamotivációval kapcsolatos kérdőív (a kérdőívet a Debreceni Egyetem Tehetség gondozó Programja beválogatási eljárásához alkalmazták, ez került adaptálásra).

A vizsgálatban résztvevő 161 személyből 93 (57,8%) a szociológia és szociális munkás képző kar hallgatója, 27 (16,8%) a bölcsész tudományi, művészeti kar hallgatója, 17 (10,6%) társadalomtudományi, jogi kar hallgatója, 20 (12,4%) a teológia, egyházi, vallási kar hallgatója, míg 4 hallgató (2,5%) nem tüntette fel, hogy milyen kar hallgatója. (2. táblázat)

A vizsgálati mintát alkotó szociológia és szociális munkás képző kar 93 hallgatója közül 57 román szakon és 36 magyar szakon járt. A 27 bölcsész tudományi, művészeti kar hallgatója közül 26 magyar szakos és 1 román szakos hallgató volt. A vizsgálatban résztvevő 17 társadalomtudományi, jogi kar hallgatói közül 15 magyar szakos és 2 román, míg a 20 teológia, egyházi, vallási kar hallgatói közül 9 magyar szakos és 11 román szakos tanuló hallgató volt.

A vizsgálatban résztvevő hallgatók 19,3%-a Kolozsváron, 1,9% Fővárosban, 19,3% Megyeszékhelyen, 32,9%-uk más városban, 19,3% falun és 3,7%-uk külföldön (Magyarországon) járt iskolába. (3. táblázat)

2. táblázat: A vizsgált populáció kar/intézet szerinti megoszlása

Kar/intézet	Fő (az egész tanulmányban)	Százalék (%)
Szociológiai és szociális munka	93	57.8
Bölcsészettudományi, művészeti	27	16.8
Társadalomtudományi, jogi	17	10.6
Teológiai, egyházi, vallási	20	12.4
hiányzó adat	4	2.5
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

3. Táblázat: A vizsgált populáció általános iskola helye szerinti megoszlása

Iskola helye	Fő	Százalék (%)
Főváros	3	1.9
Kolozsvár	31	19.3
Megyeszékhely	31	19.3
Egyéb város	53	32.9
Falu	31	19.3
Külföld (Magyarország)	6	3.7
Egyéb	5	3.1
Hiányzó adatl	1	.6
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A vizsgálati minta 1,8%-a fővárosi iskolába járt, amiből 0,6% magyar nemzetiségű, és 1,2% román nemzetiségű egyetemi hallgató. A 19,3% Kolozsváron járó hallgató közül 6,8% magyar és 12,5% román; a 19,3% megyeszékhelyen járó hallgató 12,5%-a magyar és 6,8%- a román; a 33,1% más városban járó hallgató közül 15,6% magyar és 17,5% román anyanyelvű. (4. táblázat)

4. Táblázat: Hol járt általános iskolába nemzetiség szerint (szám, % megoszlás)

Hol járt általános iskolába	Nemzetiség					
	magyar	%	román	%	összesen	
Főváros	1	0.62	2	1.25	3	1.87
Kolozsvár	11	6.87	20	12.5	31	19.37
Megyeszékhely	20	12.5	11	6.87	31	19.37
Egyéb város	25	15.62	28	17.5	53	33.12
Falu	21	13.12	10	6.25	31	19.37
Külföld (Magyarország)	6	3.75	0	0	6	3.75
Egyéb	3	1.87	2	1.25	5	3.125
összesen	87	54.37	73	45.62	160	100

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A vizsgálat során kiderült, hogy a résztvevők 80,7%-a önkormányzati, állami fenntartású általános iskolába járt, míg 10%-uk az egyház által támogatott általános iskolába járt. (5. táblázat)

5. Táblázat: Milyen fenntartású volt az általános iskola

Milyen fenntartású volt az általános iskola	Fő	Százalék (%)
önkormányzati, állami	130	80.7
egyházi	10	6.2
alapítványi, magán	1	0.6
magyar	14	8.7
egyéb	4	2.5
hiányzó adat	2	1.2
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Amint az alábbi táblázatban (6. táblázat) látható, hasonló az eloszlás az önkormányzat által fenntartott általános iskolába járó magyar és román hallgatók között (39,6%-a a magyar hallgatóknak és 42,1%-a a román hallgatóknak tanult ilyen típusú iskolában).

6. Táblázat: Milyen fenntartású volt az általános iskola nemzetiség szerint (szám, %-os megoszlás)

Milyen fenntartású volt az általános iskola	Nemzetiség					
	magyar	%	román	%	összesen	
önkormányzati, állami	63	39,6	67	42,13	130	81,76
egyházi	9	5,66	1	0,61	10	6,28
alapítványi, magán	0	0	1	0,61	1	0,62
magyar	14	8,8	0	0	14	8,80
egyéb	1	0,61	3	1,88	4	2,51
összesen	87	54,71	72	45,29	159	100

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A középiskola típusa szempontjából a legtöbb hallgató gimnáziumban végzett (80%), és ez érvényes mind a magyar mind a román hallgatók esetében (42,1% illetve 38,9%) (7. táblázat)

7. Táblázat: Milyen jellegű középiskolába járt nemzetiség szerint (szám, %-os megoszlás)

Milyen jellegű középiskolába járt	Nemzetiség					
	ma- gyar	%	ro- mán	%	összesen	
szakmunkásképző	2	1,25	2	1,25	4	2,51
szakközépiskola	13	8,17	3	1,88	16	10,06
gimnázium	67	42,13	62	38,99	129	81,15
egyéb	5	3,14	5	3,14	10	6,28
összesen	87	54,71	72	45,29	159	100

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A hallgatók 22,4%-a Kolozsváron, míg 43,5%-uk más városban érettségizett, de akadtak olyanok is, akik a falut jelölték be érettségi vizsgájuk helyszínéül (2,5%). (8. táblázat)

8. Táblázat: Melyik településen érettségizett?

Melyik településen érettségizett?	Fő	Százalék (%)
Főváros	3	1.9
Kolozsvár	36	22.4
Megyeszékhely	31	19.3
Egyéb város	70	43.5
Falu	4	2.5
Külföld (Magyarország)	5	3.1
Egyéb	10	6.2
Hiányzó adat	2	1.2
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

9. Táblázat: Melyik településen érettségizett nemzetiség szerint (szám, %-os megoszlás)

Melyik településen érettségizett	Nemzetiség					
	magyar	%	román	%	összesen	
Főváros	2	1,25	1	0,61	3	1,88
Kolozsvár	16	10,06	20	12,57	36	22,64
Megyeszékhely	20	12,57	11	6,91	31	19,49
Egyéb város	43	27,04	27	16,98	70	44,02
Falu	3	1,88	1	0,61	4	2,51
Külföld (Magyarország)	4	2,51	1	0,61	5	3,14
Egyéb	0	0	10	6,28	10	6,28
összesen	88	55,3	71	44,65	159	100

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Mind a magyar-, mind a román nemzetiségű hallgatók többsége nem Kolozsváron, hanem más városban érettségizett (27%, 16,9%). Érdekességképpen meg kell említenünk annak a román nemzetiségű hallgatónak az esetét, aki azt jelölte be, hogy külföldön, Magyarországon érettségizett, azonban nem magyarul. (9. táblázat)

Az esetek többségében (78,9%) önkormányzati, államilag támogatott iskolában érettségiztek a hallgatók. (10. táblázat)

10. Táblázat: Az érettségit adó iskola fenntartója

Az érettségit adó iskola fenntartója	Fő	Százalék (%)
önkormányzati, állami	127	78.9
egyházi	21	13.0
magyar	9	5.6
egyéb	3	1.9
hiányzó adat	1	.6
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A továbbiakban láthatjuk, hogy a hallgatók 53,7%-nak van nyelvvizsgálója. Elgondolkodtató az a tény, hogy a román hallgatók több, mint kétszeresének (37,3%) van nyelvvizsgálója a magyar hallgatókhoz viszonyítva (16,4%). (11. táblázat) Feltevődik a kérdés, hogy vajon ez a helyzet azért áll fenn, mert a magyar anyanyelvű hallgatóknak eleve meg kell tanulniuk a románt (ország nyelve), így sokan közülük azt tekintik „idegen nyelvnek” és nem fektetnek hangsúlyt egy világnyelv elsajátítására, vagy ismernek idegen nyelveket, de valamilyen okból kifolyólag nem tartották fontosnak azt, hogy még az egyetemre való jelentkezés előtt nyelvvizsgát szerezzenek.

11. Táblázat: A vizsgált populáció nyelvizsga szerinti megoszlása

Van-e Önnek nyelvvizsgálója?	Nemzetiség					
	magyar	%	román	%	összesen	
igen	26	16,45	59	37,34	85	53,79
nem	61	38,125	12	7,59	73	46,20
összesen	87	38,60	71	44,93	158	100

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

TOVÁBBTANULÁS, A SZAK ÉS AZ EGYETEM VÁLASZTÁSA

A továbbiakban az érdekelt minket, hogy *honnan szereznek tudomást a hallgatók a Babeş-Bolyai Tudományegyetemről*, illetve a választott szakról.

Érdekesen alakultak a válaszok erre a kérdésre: döntő jellegűnek bizonyult 24,2%-uk esetében az, hogy egy ismerősük ilyen szakra jár (ennél a pontnál választották a legtöbbben a döntő jelleget). (12. táblázat)

12. Táblázat: Ismerőse jár ilyen szakra

Ismerőse jár ilyen szakra	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	5	3.1
egyáltalán nem	43	26.7
csak kis mértékben	29	18.0
nagy szerepet játszott	29	18.0
döntő mértékű	39	24.2
hiányzó adat	16	9.9
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A szülőktől kapott információ a választott szakkal kapcsolatosan 41%-nál egyáltalán nem befolyásolta a választást, 25,5%-at csak kis mértékben befolyásolt. (13. táblázat)

13. Táblázat: A szülőktől kapott információ befolyása az adott szak választására

Szülőktől kapott információt	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	4	2.5
egyáltalán nem	66	41.0
csak kis mértékben	41	25.5
nagy szerepet játszott	23	14.3
döntő mértékű	14	8.7
hiányzó adat	13	8.1
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Az iskolától, tanároktól szerzett információ még kevésbé befolyásolta a választást, 46%-nál nem volt döntő jellegű. (14. táblázat)

14. Táblázat: Az iskolától, tanároktól kapott információ befolyása az adott szak választására

Az iskolától, tanároktól kapott információ	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	3	1.9
egyáltalán nem	74	46.0
csak kis mértékben	42	26.1
nagy szerepet játszott	16	9.9
döntő mértékű	13	8.1
hiányzó adat	13	8.1
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Az egyetemi nyílt napra 68,9%-uk állította azt, hogy egyáltalán nem befolyásolta választását, döntő jellegűként csupán 0,6%-uk jelölte meg, ami méretéből adódóan szinte elhanyagolható. (15. táblázat)

15. Táblázat: Az egyetemi nyílt napon kapott információt

„Nyílt nap”	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	8	5.0
egyáltalán nem	111	68.9
csak kis mértékben	13	8.1
nagy szerepet játszott	12	7.5
döntő mértékű	1	.6
hiányzó adat	16	9.9
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A hallgatók többsége, 37,9% azt állította, hogy azért választotta jelenlegi szakját, mivel „így tudja megvalósítani elképzeléseit”. Ennél az állításnál a legmagasabb a döntő jellegű válasz. (16. táblázat)

16. Táblázat: Így tudja megvalósítani elképzeléseit

Így tudja megvalósítani elképzeléseit	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	3	1.9
egyáltalán nem	14	8.7
egy kicsit	22	13.7
nagyrészt	51	31.7
döntően	61	37.9
hiányzó adat	10	6.2
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Szintén pozitív válasz figyelhető meg az „ismerősei tanácsolták” lehetőségénél, ahol 24,2%-uk azt állította, hogy ez igaz, egy „kicsit”, 24,8%-uk, hogy „nagyrészt” és 14,3%-uk pedig a „döntő módon” lehetőségeket választották.

A következő válaszlehetőségeknél azonban már csak a „nem” lehetőséget választották: „szüleim tanácsolták” (45,3%), „tanárain tanácsolták” (50,3%), „ismerőseim, barátaim ide jelentkeztek” (47,8%) és „máshova nem vetek fel” (70,8%).

Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók jó része azért választotta a szakot, mert úgy érzi, ez az a szak, ami által megvalósíthatja elképzeléseit.

17. Táblázat: Ezzel a diplomával jól lehet keresni

Ezzel a diplomával jól lehet keresni	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	4	2.5
egyáltalán nem	75	46.6
csak kis mértékben	49	30.4
nagy szerepet játszott	15	9.3
döntő mértékű	6	3.7
hiányzó adat	12	7.5
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A jelenlegi szak választásával kapcsolatosan a további kérdésekre kapott válaszok még inkább megerősítik, hogy a hallgatók saját elképzeléseik megvalósítása érdekében választották az adott szakot, és nem azért, mert esetleg jól lehetne keresni a szak nyújtotta diplomával (46,6%-uk azt állítja, hogy egyáltalán nem lehet jól keresni az adott szakterületen, lásd 18. Táblázat), s nem is azért, mert esetleg könnyen lehetett bejutni az adott szakra (nem: 53,4%) vagy a felvételi tárgyak a kedvencei közé tartoztak (nem: 50,3%), nem volt felvételi (nem: 62,1%), alacsonyak voltak a követelmények (nem: 59%) és a munkahely támogatása sem játszott szerepet választásukban (nem: 75,8%) (17. táblázat)

A vizsgálat következő kérdésével arra szerettünk volna választ kapni, hogy *milyenre befolyásolták bizonyos tényezők abban, hogy egyetemre jelentkezzen.*

A hallgatók többsége, 60,9% döntő jelentőséget tulajdonított a szakma iránti érdeklődésnek. (18. táblázat)

18. Táblázat: Ez a szakma érdeklí

Ez a szakma érdeklí	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	1	0.6
egyáltalán nem	6	3.7
csak kis mértékben	12	7.5
nagy szerepet játszott	36	22.4
döntő mértékű	98	60.9
hiányzó adat	8	5.0
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

36%-uk szerint „döntő mértékűnek” jelentőségűnek illetve 36% „nagyra” tekint a karrier felépítésének részeként” tekinti az adott egyetemre való jelentkezést. Amennyiben e két válaszlehetőséget összevonnuk, láthatjuk, hogy a hallgatók döntő többsége elengedhetetlennek látja az egyetemre való jelentkezést a karrierépítés szempontjából. A hallgatók 36%-a „döntően” válaszolt arra a kérdésre is, mely szerint „mindenképp diplomát” szeretne szerezni. (19. táblázat)

A hallgatók 31,7% kevésbé tartja vonzóznak a diákéletet, mint befolyásoló tényezőt az adott szak választása szempontjából.

A következő tényezőkre azonban a hallgatók többsége tagadó választ adott: „mind-egy, hogy mit csinál, csak tanuljon” (egyáltalán nem, 62,7%), „egyelőre nem szeretnék főállásban dolgozni” (nem: 41%), „a jelenlegi munkájához szüksége van arra, hogy tanuljon” (egyáltalán nem: 62,7%), „Szülei is diplomások” (egyáltalán nem: 62,7%), „munkahelyi előmenetelhez szükséges (nem: 45,3%).

A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy a hallgatókat nagyrészt a szakmával kapcsolatos érdeklődés, a karrier lehetősége motiválta a szakra való jelentkezésükor.

19. Táblázat: Az egyetem elvégzése a karrierépítés része

Karriere felépítésének a része	Fő	Százalék (%)
nem tudja, nem válaszolt	4	2.5
egyáltalán nem	13	8.1
csak kis mértékben	19	11.8
nagy szerepet játszott	58	36.0
döntő mértékű	58	36.0
hiányzó adat	9	5.6
összesen	161	100.0

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A vizsgálat következő kérdésére, a *mennyire befolyásolták azt, hogy a Babeş-Bolyai Egyetemet választotta*, kapott válaszok értelmében a hallgatók választása szerint döntő jelentőségű volt az, hogy a BBTE-nek jó híre van (36,6%), a terület legjobb intézménye (36%) illetve 25,5%-nak fontossággal bírt az is, hogy tetszik neki a város. (20. táblázat)

20. Táblázat: mennyire befolyásolták azt, hogy a Babeş-Bolyai Egyetemet választotta

Mennyire befolyásolták azt, hogy a BBTE-t választotta		Személyek száma	Százalék (%)
BBTE jó híre	döntően	59	36,6
BBTE a terület legjobb intézménye	döntően	58	36
Tetszik a város	nagyrészt	41	25,5%

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

Az eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók tudatosan döntöttek a jó hírnevű, és a terület legjobb intézményeként elismert Babeş-Bolyai Tudományegyetem választása mellett.

A SZAK RANGSOROLÁSA ÉS AZ EGYETEMI KARRIER

A saját szak rangsorolásakor az egyetem többi szakjához viszonyítva a hallgatók többsége a harmadik legelismertebb szakok közé sorolta azt, amire jár. Az okok, melyek miatt ide sorolták a szakot a következők: hasznosítható ismeretek (39,1%), magas színvonal (32,3%), érdekes tárgyak és ismeretanyag (46,6%), színvonalas oktatás (32,9%), színvonalas oktatók (20,5%), a kialakult jó hírnév (22,4%) valamint a jó tanár-diák viszony (26,1%).

Az egyes szakokkal kapcsolatban gyakran megfogalmazott sztereotípiák felsorolásakor egyiknél sem észleltünk kiemelkedőt. A legmagasabb értéket az „Összetartó csapat, jó a csapatszellem” állításra kaptuk, mely esetében a „kérdezett” szerint az átlag 6,6 (kicsit átlagon felüli érték, ahol 1, az egyáltalán nem jellemző és 10 a teljes mértékben jellemző) míg „mások szerint” 5,6 (ez nominális érték, kicsit átlagon felüli).

Arról, hogy az egyetem közvéleménye hova helyezi a hallgató által választott szakirányt, a vélemények azt mutatják (átlag 6.14), hogy a szak nem tartozik a legkevésbé elismertek közé, de nem is sorolható a legismertebb szakok közé. Ők maguk pedig az egyetem első kilenc szakja közé helyezik sajátjukat. Választási motivációjuk között szerepelnek a következők: értékes tananyag, ismeretanyag (46,6%), hasznosító ismeretek (39,1%), színvonalas oktatás (32,9%), magas színvonal (32,3%), jó tanár-diák viszony (26,1%), a kialakult jó hírnév (22,4%) valamint a színvonalas oktatók (20,5%). (21. táblázat)

21. Táblázat: Az egyetem „közvéleménye” hova helyezi az Ön szakját

Mit, gondol arról, hogy az egyetem „közvéleménye” hova helyezi az Ön szakját	Fő	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
	155	1	10	6.14	2.03
Érvényes	155				

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A legfontosabb ok, ami miatt úgy gondolják, hogy erre a helyre sorolódik a szakjuk a következők: a „rossz elhelyezkedési esélyek” miatt (22,4%) ezt követi majd a mert „nem ismerik, nem tudják milyen” (13,7%).

Arra a kérdésre, hogy „Mennyire fontosak a következő kijelentések az Ön számára?”, a hallgatók többsége nagyon fontosként jelölte meg „a diplomát”, amit az adott szaknak elvégzése után kap (30,4%), ezt követik a „felkészülni a választott szakmára” (26,1%) valamint a „baráti kapcsolatok” (22,4%). Fontosak továbbá a „jó tanulmányi átlag” (27,3%), TDK- munka (22,4%), „elismerés a diáktársaitól” (21,7%), „kapcsolatokat kialakítani, amelyek később -jól jönnek-” (21,1%), „elismerés a tanároktól” (19,3%), „kihasználni a művelődés lehetőségeit” (19,3%) valamint a „város le-

hetőségei” (18,6%). Három kijelentést tartottak „kicsit fontosnak”: „nyugodt élet, -el- lenni- az egyetemen” (20,5%), „izgalmas élet, bulik” (16,8%) valamint a „külföldi ösztöndíj” (15,5%). (22. táblázat)

22. Táblázat: Mennyire fontosak a következő kijelentések az Ön számára?

Mennyire fontosak a következő kijelentések az Ön számára?		Százalék (%)
A diploma	Nagyon fontos	30,4%
Felkészülni a választott szakmára		26,1%
Baráti kapcsolatok		22,4%
jó tanulmányi átlag	Fontos	27,3%
TDK- munka		22,4%
elismerés a diáktársaitól		21,7%
kapcsolatokat kialakítani, amelyek később „jól jönnek”		21,1%
elismerés a tanároktól		19,3%
kihasználni a művelődés lehetőségeit		19,3%
város lehetőségei		18,6%
nyugodt élet "ellenni" az egyetemen	Kicsit fontos	20,5%
izgalmas élet, bulik		16,8%
külföldi ösztöndíj		15,5%

Forrás: BBTE-DE EK TÁMOP kutatás adatfelvétele

A fenti eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók számára fontos az önmegvalósítás és a jó társas kapcsolatok kialakítása.

A jelenlegi helyzetükre és az egyetemi, főiskolai évek alatti céljaikra vonatkozóan azonban nem találtunk kiemelkedő választ. A résztvevők között körülbelül ugyanannyian vettek részt tanulmányi versenyen mint akik nem (21.7%), kevesen vettek részt TDK tevékenységben (19.3%), kevesen tartottak TDK konferencián előadást (6.2%), többen tervezik hogy a jövőben TDK konferencián tartanak majd előadást (11.8%), kevés egyetemistának jelent meg publikációja (3.1%), 7, 5%-a a részt vett valamelyik tanára kutatásában, 15.5%-a tervezi hogy jelentkezik PhD kurzusra, valamint 14.9%-a tervezi csak hogy a jövőben tudományos munkát folytat. 17.4%-a kapott kiemelt tanulmányi ösztöndíjat, 5%-a kapott külföldi ösztöndíjat, 11.8%-a tagja valamilyen diák-szervezetnek és 2.5%-a tagja valamilyen szakkollégiumnak. 3.7%-a tagja valamilyen öntevékeny csoportnak.

A SUPER MUNKAÉRTÉK KÉRDŐÍV FŐBB EREDMÉNYEI

Összehasonlítva a román és magyar hallgatók által kapott válaszokat, szignifikáns összefüggést találtunk a következő szinteken: változatosság, önérvényesítés, irányítás, altruizmus és anyagiak.

A magyar hallgatók esetében nagyobb jelentősége van a szak kiválasztásakor a változatosságnak (magyar: 12.22 átlag, ahol a minimum 3, a maximum érték 15, román: 10.69 átlag), az önérvényesítésnek (magyar: 12.72 átlag, román 11.19 átlag) és az altruizmusnak (magyar: 13.02 átlag, román: 12.27 átlag), mint a román hallgatók esetében.

Az irányítás (román: 11.66 átlag, magyar: 8.91 átlag) és az anyagiak (magyar: 10.73 átlag, román: 11.61 átlag) a román hallgatóknál fontosabbak, mint a magyar hallgatók esetében.

A többi változónál a két csoport átlaga nem különbözik egymástól, tehát ezekben az esetekben nincs különbség a román és magyar hallgatók között (lásd 1. Melléklet).

A továbbiakban a változók csoportosítása és számuk redukálása céljából faktoranalízist végeztünk. A változók közötti összefüggések feltárásával, lehetővé vált a közvetlenül nem megfigyelhető háttérváltozók, faktorok, meghatározása is. Három, eltérő faktorelemzést készítettünk, hiszen fontosnak tartottuk, hogy a magyar-, és román minta faktorai mellett a teljes minta faktorait is feltárjuk. Csak így valósítható meg a magyar- és román minták összehasonlítása.

Az adatok statisztikai feldolgozása során összefüggést találtunk bizonyos faktorok között (lásd 2 Melléklet). Ennek alapján arra következtethetünk, hogy azok a hallgatók, akiknél az altruizmus dominál, fontosnak tartják még a változatosságot, az esztétikumot, a társas kapcsolatokat, az önérvényesítést, a munkateljesítményt és a kreativitást. Érdekes módon azoknál a hallgatóknál, akiknél az anyagiak dominálnak, szintén megjelenik a változatosság, mint fontos faktor, de emellett a függetlenség, a presztízs, az esztétikum, az önérvényesítés, a hierarchia, az irányítás és kreativitás. Azok a hallgatók, akiknél a változatosság dominál, a függetlenséget, a társas kapcsolatokat, az önérvényesítést, a fizikai környezetet, a munkateljesítményt valamint a kreativitást tartják fontosnak.

Fontos megjegyeznünk, hogy teszten belüli kérdésekről van szó, és nem túl erős korrelációk ezek.

A továbbiakban faktoranalízist készítettünk mind a magyar mind a román mintákra illetve a teljes mintára. A „principal component” módszert alkalmaztuk.

A *Bartlett-teszt* azt vizsgálja, hogy a változók az alapsokaságban korrelálatlanok-e (nullhipotézis), azaz azt teszteli, hogy a korrelációs mátrixnak a főatlón kívüli elemei csak véletlenül térnek-e el a nullától.¹ *Kaiser-Meyer-Olkin- (KMO) kritérium* az egyik legfontosabb mérőszám annak megítélésében, hogy a változók mennyire alkalmasak a faktorelemzésre.²

1. Sajtos-Mitev, 2006, p.257.

2. ibidem

A magyar minta faktorsúly mátrixai:

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Anyagiak	.872
Presztízis	.663
Önérvényesítés	.571
Irányítás	.720
Kreativitás	.436

A preferált értékkörök többségével jellemezhető ez a faktor. Ide tartoznak az anyagiak, a presztízis, az önérvényesítés, irányítás valamint a kreativitás. Ezek azok az értékkörök, melyeket mindenképp el szeretnének érni a hallgatók. Az értékkörök közös lényege talán leginkább a **hatalom** fogalmában foglalható össze.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Szellemi ösztönzés	.872
Függetlenség	.663
Munkával kapcsolatos biztonság	.571
Fizikai környezet	.720

Ez a faktor az elvárt munkával kapcsolatos értékeket tartalmazza. Preferált értékkörök a: szellemi ösztönzés, a függetlenség, a munkával kapcsolatos biztonság valamint a fizikai környezet. A diákok számára motiváló tényezőként ható értékek ezek. Talán a **szabadság** fogalmában foglalható össze.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	.551
Hierarchia	.773
Munkateljesítmény	.715

Leginkább az **önérvényesítés** fogalmában foglalható össze ez a faktor, hiszen megtalálható benne a hierarchia, a munkateljesítmény valamint az altruizmus, mint preferált ér-

tékkörök. Fontosnak tartjuk kiemelni az altruizmus jelenlétét, mely rohanó világunkban egyre kevésbé hangsúlyozódik ki mint munkaértéki preferencia, pedig a segítő szakmának ez elengedhetetlen feltétele. Érdekesnek tartanánk, ha a jövőre nézve nagyobb mintára is kiterjesztenénk a vizsgálatot, hogy ne csak a magyar-román minta közötti hasonlóságokat és eltéréseket tárjuk fel, hanem a különböző szakok hallgatóinak munkaérték preferenciáját is össze tudjuk hasonlítani. Megjegyezzük, hogy Magyarországon már készültek hasonló jellegű kutatások (Fónai, 2009), érdemes lenne majd ezekhez az eredményekhez hasonlítani a későbbi kutatási eredményeket.

4. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Változatosság	.536
Esztétikum	.759
Társas kapcsolatok	.553

Ez a faktor preferált és elutasított értékeket egyaránt tartalmaz. A magyar minta esetében a változatosság, mint elutasított értékkör jelenik meg, míg az esztétikum és a társas kapcsolatok preferált értékkörök. Talán a *szociabilitás* faktor lehetne.

A román minta faktorsúly mátrixai:

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	.772
Változatosság	.696
Presztízs	.642
Esztétikum	.528
Társas kapcsolatok	.835
Önérvényesítés	.492
Munkateljesítmény	.471

A preferált értékkörök többségével jellemezhető ez a faktor. A presztízs és az önérvényesítés a magyar minta 1 faktorában is megjelent, mint preferált értékkör. Ez a két értékkör közös mindkét minta 1 faktoránál. Talán az *önmegvalósítás* fogalma áll a legközelebb tartalmához.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Szellemi ösztönzés	.803
Függetlenség	.791
Fizikai környezet	.539
Irányítás	.585
Kreativitás	.609

A román minta második faktorában megjelenő öt értékkör közül három (szellemi ösztönzés, függetlenség és fizikai környezet) közös a magyar minta második faktorában megjelent értékkörökkel. Ez esetben a már említett három értékkör kiegészül a kreativitás és az irányítás értékkörökkel. A faktor tartalmához talán az *önkifejezés* fogalma áll legközelebb.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Anyagiak	.846
Hierarchia	.772

Lényegét tekintve ez a faktor nagyon hasonlít a magyar minta első faktorához.

4. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Munkával kapcsolatos biztonság	.948

Ez a faktor a legpreferáltabb értékkört tartalmazza nagy faktorsúllyal és lényege ön maga. Úgy gondoljuk, hogy nem véletlen jelenik meg ez az értékkör, mint preferált értékkör, hiszen az elmúlt évek társadalmi változásainak hatására a hallgatók fontosnak tartják, hogy legalább a munka területen megtalálják a biztonságot.

Ahhoz, hogy a faktorok összehasonlíthatóak legyenek, a két mintát közösen kell elemezni, *közös faktorokat* kell keresni. A további elemzés a közös faktorokkal történik.

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Presztízis	.225
Társas kapcsolatok	.317
Hierarchia	.551
Munkateljesítmény	.190

Az első közös faktorhoz tartozó preferált értékkörök a presztízis, a társas kapcsolatok, a hierarchia valamint a munkateljesítmény. Hangsúlyoznunk kell, a társas kapcsolatok jelenlétét a preferált értékkörök között, hiszen ez az eredmény ellentmond Super tapasztalatának, mely szerint a felsőfokú végzettségűek nem tartják fontosnak a humán értékeket, azonban hasonló ahhoz, amiről Fónai és kutatócsoportja számolt be (Fónai, et al, 2010). A faktor tartalmához talán a **humánus hatalom** fogalma áll a legközelebb.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Változatosság	.593
Függetlenség	.230
Esztétikum	.390
Kreativitás	.180

A faktor preferált és elutasított értékeket egyaránt tartalmaz. Az esztétikum, mint elutasított értékkör jelenik meg, míg a változatosság, a függetlenség és a kreativitás preferált értékkörök. Úgy gondoljuk, hogy az esztétikum elutasítása nem véletlen, hiszen a vizsgálatban résztvevő hallgatók többsége nem művészeti szakirány hallgatója. A preferált értékkörökhöz a **szabadság** jelző áll a legközelebb.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Szellemi ösztönzés	.156
Fizikai környezet	.160
Irányítás	.722

Az irányítás meglehetősen magas faktorsúlyt kapott. Nem elhanyagolható az a tény, hogy a fizikai környezet is jelen van a preferált értékek között, ez arra enged minket

következtetni, hogy a hallgatók számára a munkakörnyezet fontos tényező, amit szem előtt tartanak mielőtt elköteleznék magukat egy adott munka mellett. Lényegét tekintve e faktorhoz az *önkifejezés* fogalma áll a legközelebb.

4. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Munkával kapcsolatos biztonság	.634
Önérvényesítés	.195

Ebbe a faktorba a ranghelyeket tekintve a középső harmadba sorolt értékkörök tartoznak. Talán a *biztonság* faktor lehetne.

5. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	.427
Anyagiak	.740

Ez a faktor egy elutasított (altruizmus) és egy nagymértékben preferált nagy faktorsúlyú értékkört (anyagiak) tartalmaz és lényege ez utóbbi.

A biztonság és az anyagiak, mint értékek választása alátámasztja azt a feltételezésünket, mely szerint az elmúlt évek társadalmi folyamatainak, válságainak hatására a hallgatók biztonságra vágnak, mely elképzelhetetlen a megfelelő anyagi háttér nélkül.

A következőkben azt vizsgáltuk, hogy van-e különbség a két minta között a fenti öt faktor tekintetében (Lásd 3. Melléklet). A következő faktoroknál találtunk különbségeket: a szabadság és biztonság (2. Faktor és a 4. Faktor) fontosabb a pályaválasztás szempontjából a magyar hallgatók számára, mint a román hallgatók számára, míg az önkifejezés (3. Faktor) a román hallgatók számára bír nagyobb fontossággal. (23. táblázat)

23. Táblázat: Az egyes faktorok átlagértéke

minta	1 Faktor	2 Faktor	3. Faktor	4. Faktor	5. Faktor
magyar	-0.01272	0.322362	-0.40698	0.205878	-0.1351
román	0.016751	-0.42444	0.535856	-0.27107	0.177883

A kapott eredmények azt mutatják, hogy mindkét alminta esetén négy faktort lehetett elkülöníteni. Teljességében csupán a negyedik faktor különbözik, a többi esetben közös értékpreferenciák vannak.

A teljes minta esetén öt faktort különítettünk el. Az első faktor tartalmazza a presztízt, társas kapcsolatokat, hierarchiát és munkateljesítményt; a második faktort alkot-

ják a változatosság, függetlenség, esztétikum és kreativitás; a harmadik faktorhoz tartoznak a szellemi ösztönzés, fizikai környezet és irányítás; a negyedik faktor tartalmazza a munkával kapcsolatos biztonságot és önérvényesítést, míg az ötödik faktorba az altruizmus és az anyagiak tartoznak (érdekes ez utóbbi párosítás).

Ha ezt az eredményt összehasonlítjuk előző kutatások eredményeivel (Kiss, 2001), eltéréseket észlelhetünk.

Szilágyi (1983) hat faktort azonosított (intellektuális érték, irányítás, altruizmus, társas kapcsolatok, anyagiak, függetlenség), a Benson-féle vizsgálatban (Benson, 1985) három faktort különítettek el (intellektuális érték, anyagiak –presztízs- irányítás, társas kapcsolatok) míg Kiss (1998) vizsgálataiban öt faktor lett elkülönítve. Ez utóbbi faktorszám megegyezik a teljes mintánk azonosított faktorszámával. A Kiss-féle vizsgálat (Kiss, 1998) első faktorába tartoznak a: presztízs, anyagiak, függetlenség és irányítás; a másodikba az intellektuális értékek, esztétikum, változatosság és önérvényesítés; a harmadikba az: önérvényesítés, játékoság és változatosság; a negyedikbe egy főérték, a munkateljesítménye tartozott, míg az ötödikbe, hasonlóan a negyedik faktorhoz, ugyancsak egy főérték tartozott: a humán értékek. Egy későbbi vizsgálatában, Kiss négy nemzeti szociális munkás szakos hallgatóinak munkaérték preferenciáját vizsgálta, és azt találta, hogy a faktorok száma 4-5 faktor mentén állandósulni látszik, és a faktorok struktúrája a mintán belül több hasonlóságot mutat, mint más szakmák esetében.

ÖSSZEGZÉS

Jelen dolgozatunk kettős célt követett: egyrészt azt, hogy bemutassa a szociológiai és szociális munka, bölcsészettudományi, művészeti, neveléstudományi, pszichológiai, társadalomtudományi, jogi politikai, közigazgatási, európai és teológiai, egyházi, vallási karok hallgatóinak sajátos, munkával kapcsolatos értékorientációját másrészt pedig feltárja a magyar és román anyanyelvű hallgatók értékrendjében jelentkező sajátosságokat.

A vizsgálatban összesen 161 nappali tagozatra járó egyetemi hallgató vett részt, 54,7%-uk magyar és 45,3% román nemzetiségű volt. Többségük nő volt.

A teljes minta (román és magyar) hallgatói túlnyomórészt városi, állami finanszírozású gimnáziumokból jöttek az egyetemre. Többségük nyelvvizsgálóval rendelkezik. Összehasonlítva a magyar és román mintát, láthatjuk, hogy a nyelvvizsgálóval rendelkező hallgatók 2/3-a román mintából került ki. Érdekesképpen megemlíthetjük, hogy a hallgatók túlnyomó részének ismerőse jár a választott szakra, és általa szerzett tudomást a szakról. Nem észleltünk kiemelkedő sztereotípiát az egyes szakokkal kapcsolatban gyakran megfogalmazott sztereotípiák felsorolásakor. Többségük állítja, hogy azért választotta az adott szakirányt, mert “így tudja megvalósítani elképzeléseit”. Ugyanakkor a saját szak rangsorolásakor, a harmadik legelismertebb szakok közé sorolta azt, amire jár.

A munkával kapcsolatos értékpreferenciákat illetően a magyar minta hallgatóinál nagyobb jelentősége van a változatosságnak, az önérvényesítésnek és az altruizmusnak, míg a román minta hallgatói számára az irányítás és az anyagiak fontosabbak.

A teljes minta közös faktorai a hatalom, a szabadság, az önkifejezés valamint a biz-

tonság. Biztatónak véljük a jövő szakembereire nézve, hogy a felsorolt faktorok mellett megtalálható a szabadság faktora is, hiszen ez a változatosság és függetlenség mellett tartalmazza a kreativitást is.

Vizsgálatunk által sikerült rávilágítanunk a magyar és román anyanyelvű hallgatók értéksorrendjének sajátosságaira Továbbá, fontosnak tartjuk hangsúlyozni egy későbbi kutatás szükségességét, mely nagyobb mintára terjedne ki annak érdekében, hogy a különböző szakos egyetemi hallgatók munkaérték preferenciája közötti különbségeket is feltárja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Asztalos Lajos, Kolozsvár rövid története, <http://www.magyarnapok.ro/index.php>
2. Az egyetem számokban, <http://www.ubbcluj.ro/hu/despre/>
3. Benson Katalin (1985): Orvosegyetemi hallgatók körében végzett vizsgálatok összehasonlító elemzése FPK Tanulmánykötet, Budapest
4. Comisia Județeană pentru Recensământul Populației și al locuințelor, Județul Cluj Comunicat De Presă privind rezultatele provizorii ale Recensământului Populației și Locuințelor – 201, 12 februarie 2012
5. Fónai – Zolnai E – Kiss J: *A hallgatók munkaérték preferenciái*. In: Pusztai Gabriella (szerk.): Régió és oktatás európai dimenzióban. Debrecen: Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete, 2005. pp. 190-205. (ISBN 963 217 585 9), jog.unideb.hu/documents/detep/FM.doc
6. Fónai, Mihály – Kiss, János – Márton, Sándor – Zolnai, Erika (2010): *Characteristics of the Work Value Choices of the University Students*. In: Fedor, A – Semsei, I (eds): Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen. Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, pp. 38-60. http://www.doktori.hu/index.php?menuid=192&sz_ID=2194
7. Kiss János (1998): Munkaérték preferenciák vizsgálata szociális munkás hallgatóknál. In.: DOTE E.F.K. Tudományos Közleményei, szerk. Fónai Mihály, Nyíregyháza
8. Kiss János (2001): Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak nemzetközi összehasonlítása, -tanulmány, mely az OTKA T 017955 sz. Pályázat keretében készült
9. Kolozsvár története, <http://www.kolozsvar.com/kvar/tortenete.html>
10. SAJTOS, L., MITEV, A. (2007): SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest
11. Sípós Gábor, Az egyetem története, <http://www.ubbcluj.ro>
12. Szilágyi Klára (1938): Tanulmányaikat befejező egyetemi és főiskolai hallgatók értékválasztásának eredményei. Pályaválasztás 1983/4.

**MUNKAÉRTÉK PREFERENCIÁK ÉS AZ AZOKAT
BEFOLYÁSOLÓ SZOCIÁLIS TÉNYEZŐK ÖSSZEHASONLÍTÓ
VIZSGÁLATA
A DEBRECENI EGYETEM EGÉSZSÉGÜGYI FŐISKOLA ÉS A
KOLOZSVÁRI BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
HALLGATÓI KÖRÉBEN**

SZABÓ HAJNALKA - OROSZ HAJNALKA - KISS JÁNOS

Abstract: This project was completed by the Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt, TÁMOP-4.2.2. B. Work value preferences, factors that influenced the choice of choosing a faculty or university and the social background of the students were examined among the students of University of Cluj-Napoca Babeş-Bolyai, National University of Uzhhorod, II. Rákóczi Ferenc Hungarian Collage of Beregszász and University of Debrecen. This study examined the social background and its effects for work value of students of University of Cluj-Napoca Babeş-Bolyai who take part in the Romanian education and students of University of Debrecen Health Faculty.

Keywords: national research, value of work, comparison, social background

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/3

BEVEZETÉS

Kutatásunk a Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt, TÁMOP 4.2.2. B pályázat keretein belül valósult meg, mely során a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola az Ungvári Nemzeti Egyetem és a Debreceni Egyetem hallgatói körében vizsgáltuk a munkaérték preferenciákat, az egyetem, illetve szak választást befolyásoló tényezőket, továbbá a hallgatók szociális hátterét.

Jelen tanulmány a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem román nyelvű képzésében résztvevő és a Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskola hallgatóinak társadalmi hátterét és azok a munkaérték preferenciákra gyakorolt hatását vizsgálja.

Vizsgált társadalmi tényezők:

1. Milyen fenntartású általános és középiskolába járt?
2. Mi a szülők legmagasabb iskolai végzettsége?
3. Hol laknak a szülei?
4. Szüleivel egy háztartásban lakik-e?

A KÉRDŐÍVRŐL

A vizsgálat során egy 2 részből álló kérdőívet használtunk, mely tartalmazza a Superféle munkaérték kérdőív második változatát, továbbá 53 kérdést, melyek kitérnek a hallgatók szociális körülményeire, a szak, illetve az egyetem választást befolyásoló tényezőkre, a szakról/egyetemről alkotott véleményre, továbbá a hallgatók végzés utáni elképzeléseire.

D. E. Super 1962-ben publikálta a munkaértékekkel kapcsolatos kérdőívét, melynek második, 1968/69-es változata került adaptálásra hazánkban.

Maga a kérdőív 45 állításból áll, melyeket a válaszadó 1-től 5-ig értékelhet, az állítások 15 értékkört takarnak, amik értéke 3-15 pontig terjedhet. (Fónai- Kiss-Márton-Zolnai, 2010)

Értékkörök: szellemi ösztönzés, altruizmus, anyagiak, változatosság, függetlenség, presztízs,esztétikum, társas kapcsolatok/játékosság, önérvényesítés, hierarchia, humán értékek, munkateljesítmény, irányítás kreativitás.

MINTA ÉS MÓDSZER

A két intézmény hallgatói a kérdőívet önkéntes jelentkezés alapján, anonim módon töltötték ki.

Teljes minta: 176 fő

Babeş-Bolyai Tudományegyetem: 73 fő

Debreceni Egyetem: 103 fő

Alkalmazott statisztikai eljárások:

- Eloszlás, átlag, szórás meghatározása
- Faktoranalízis
- Keresztösszefüggések meghatározása

A kapott adatokat SPSS 19 program segítségével nyertük.

A megkérdezésre a 2011/2012- es tanévben került sor a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán, másod éves ápolás és betegellátás alapszakos, védőnő és szociális munkás szakos hallgatók, illetve a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem román nyelvű képzésén résztvevő hallgatók körében.

A VIZSGÁLT KAROKRÓL

A Debreceni Egyetem 1914-ben kezdte meg működését. Kezdetben három karon indultak képzések, ami napjainkig 15 karrá nőtte ki magát és mintegy negyvenezer hallgatót oktat.

A Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara nyíregyházi székhellyel 1990-ben nyitotta meg kapuit a tanulni vágyók számára. Kezdetben két szakon (védőnő és általános szociális munkás) indult meg a tanítás 60 hallgatóval és 5 oktatóval.

Az intézmény létrehozásának főbb céljai a következők voltak:

- szakképzett munkaerő biztosítása az egészségügy számára
- munkanélküliség csökkentése
- a Kelet- magyarországi régió fejlesztése
- a felsőoktatási intézmények számának növelése

1991-ben újabb szakkal bővült a képzés (egészségügyi ügyvitelszervező), ami nemcsak a régióban volt új, hanem a rendszerváltó országokban is, hiszen ekkoriban nem létezett még hasonló szak.

1993 és 1999 között további szakokkal bővült az Egészségügyi Kar: diplomás ápoló, orvosdiagnosztikai laboratóriumi analitikus, mentőtiszt, gyógytornász.

2000 és 2006 között nagy átalakításokon ment át a kar, 4 alapszakot alakítottak ki (ápolás és betegellátás, egészségügyi gondozás és prevenció, egészségügyi szervező, szociális munka) melyek 7 szakirányt foglaltak magukba (ápoló, szülésznő, mentőtiszt, gyógytornász, védőnő, egészségügyi ügyvitelszervező, egészségbiztosítás, egészségturizmus).

2007-ben karunkon indult az ország első mesterszak Egészségügyi Szociális Munka néven, 2010-ben pedig Ápolás mesterszak indult.

A 2010/11-es tanévben a folyamatos fejlődésnek és bővülésnek köszönhetően szükségessé vált két intézet, az Egészségtudományi- és Szociális- és Társadalomtudományi Intézet létrehozása, melyhez négy, illetve két tanszék tartozik. További változások történtek, az Orvosdiagnosztikai Laboratóriumi Analitikus képzés az Általános Orvostudományi Kar, a Gyógytornász szak pedig a Népegészségügyi Kar részeként működik tovább. (Fábián, 2010)

A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem közel 140 éves múltra tekint vissza és Románia vezető egyetemei közé sorolható. Nevét Bolyai János matematikus és Victor Babeş orvos után kapta. Erdély számos területén rendelkezik kihelyezett részlegekkel.

Különlegessége abban is rejlik, hogy az itt tanulni vágyók német, román, illetve magyar nyelven tanulhatnak és választhatják ki a nekik megfelelőt a 72 alapszak és 31 mesterszak közül. 61 szakon magyarul folyik az oktatás, amit 2008-ban közel 7500 tanuló választott, illetve 1500 magyar nemzetiségű hallgató vett részt román nyelvű képzésben. A romániai magyar egyetemisták 80%-a ezen az egyetemen szerzi a felsőfokú képesítését.

A rendszerváltás után igény született arra, hogy Kolozsváron létesüljön egy teljesen magyar nyelvű állami egyetem, azonban az akkori román kormány nem látta szükségesszerűnek az elképzelést, csak magyar nyelven működő külön intézmény nem jött létre.

1997-ben az egyetem magyar oktatói kezdeményezték, hogy az egyetem magyar része kapjon önálló döntési keretet (Szilágyi-terv), a kezdeményezés nem valósult meg, de elismerték a magyar tagozat létezését.

A HALLGATÓK SZOCIO-DEMOGRÁFIAI MUTATÓI

A kérdőívek felvétele során próbáltunk törekedni arra, hogy közel azonos elemszámú almintákat kapjunk. Az alapsokaság 58,5%-a a magyar, 41,5%-a a román mintához tartozik.

A nemek szerinti eloszlás tekintetében hasonló eredményeket kaptunk mind a két mintán, itt is megfigyelhető az elnöiesedés jelensége. A magyar minta 12,6%-a férfi, 87,4 %-a nő. A kolozsvári mintából 3-man nem válaszoltak, 12,3 %-a férfi, 83,6 %-a nő.

A magyar mintába tartozó szinte összes hallgató a 18-25 éves korosztályba tartozik, az egyetlen kivétel egy 28 éves hallgató volt. A kolozsvári minta már nagyobb változatosságot mutat, 69 választ kaptunk, ebből 61 tartozik a 18-25 éves korosztályba, 3-ma a 26-30, továbbá 5-en a 35-50 évesek csoportjába.

A debreceni hallgatók közül mindannyian az egészségügyi karra járnak, ebből 23,3 % az ápoló, 28,2 % a mentőtiszt, 20,4 % a szülésznő, 24,3 % a védőnő, 3,9 % a szociális munka képzésben vesznek részt.

A hallgatók 80,3 %-a a szociológia és szociális munka, 1,4%-a a bölcsésztudományi, művészeti, 2,8 %-a társadalomtudományi, jogi 15,5 %-a teológiai kar tagja.

1. táblázat Általános iskola típusa szerinti eloszlás (elemszám)

	önkormányzati, állami	egyházi	alapítványi, magán	egyéb	összesen
debreceni	97	6	0	0	103
kolozsvári	67	1	1	3	72
összesen	164	7	1	3	175

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Nem fedezhető fel nagy különbség a kolozsvári és debreceni hallgatók között abban a tekintetben, hogy milyen fenntartású általános iskolába jártak. Nagy többségük önkormányzati/ állami általános iskolába járt, és igen kis arányban jártak egyházi vagy alapítványi/ magán iskolába. (1. táblázat)

A legtöbben gimnáziumban végezték a középfokú tanulmányaikat, és közel azonos számú diák járt szakközépiskolába a magyarországi hallgatók közül. A román hallgatók közül is a legtöbben a gimnáziumot, és igen kis számban szakközépiskolát és szakmunkás képzést választották.

Hat- illetve nyolcosztályos gimnáziumba csak magyar hallgatók jártak. (2. táblázat)

2. táblázat Középiskola típusa szerinti megoszlás (elemszám)

	szakmunkásképző	szakközépiskola	gimnázium	hatosztályos gimnázium	nyolcosztályos gimnázium	összesen
debreceni	1	37	45	4	3	90
kolozsvári	2	3	62	0	0	67
összesen	3	40	107	4	3	157

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

3. táblázat Szüleivel egy háztartásban lakik? (elemszám)

	igen	nem, albérletben lakik	nem, kollégiumban lakik	nem, mert már önálló háztartása van	nem, mert mindkét szüleje meghalt	egyéb	összesen
debreceni	61	19	18	1	1	2	102
kolozsvári	25	16	21	4	1	3	70
összesen	86	35	39	5	2	5	172

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

A magyar hallgatók több, mint fele a szüleivel él egy háztartásban, közel ugyanannyian lagnak albérletben, mint kollégiumban és igen kevés százalékuk tart fenn önálló háztartást, ami adódhat a hallgatók szociális körülményeiből. (3. táblázat)

A kolozsvári minta is hasonló a magyarhoz, azonban itt már több diák tart fenn önálló háztartást.

A szülők iskolai végzettsége

A magyar mintán a szakmunkás végzettségű apák száma magasán kiemelkedik, ezt követik az érettségivel, majd az általános iskolai bizonyítvánnyal rendelkezők. Igen kevesen szereztek főiskolai vagy egyetemi végzettséget.

A kolozsvári mintán az apák iskolai végzettségét tekintve vezetnek az érettségivel rendelkezők és a szakmunkások. Itt már nagyobb arányban fordulnak elő az apák főiskolai vagy egyetemi diplomával, habár hárman nem rendelkeznek semmilyen végzettséggel sem. (4. táblázat)

4. táblázat Az apák legmagasabb iskolai végzettsége (elemszám)

	nem tudja	nem befejezett elemi és általános	befejezett általános, elemi	polgári	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
debreceni	1	0	7	1	56	28	2	5
kolozsvári	5	3	5	1	18	21	6	4
összesen	6	3	12	2	74	49	8	9

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

5. táblázat Az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége (elemszám)

	nem tudja	nem befejezett elemi és általános	befejezett általános, elemi	polgári	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
debreceni	0	0	10	0	25	47	11	7
kolozsvári	5	6	3	1	17	15	4	8
összesen	5	6	13	1	42	62	15	15

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Az édesanyák iskolai végzettségét tekintve a legmagasabb értéket az érettségi (47) , majd a szakmunkás (25) képzésben résztvevők érték el, ezt követte a főiskolai, egyetemi képzés és befejezett általános iskola a debreceni hallgatók körében.

A kolozsvári diákoknál a legmagasabb arányban a szakmunkás bizonyítványt és érettségét szerzett anyák vannak, majd ezt követi az egyetemi képzésben résztvevők és végül hatan nem szereztek semmilyen végzettséget sem. (5. táblázat)

A SUPER MUNKAÉRTÉK VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Az értékkörök rangsorában magasan vezet az altruizmus 13,30-as átlaggal, ezt követi a társas kapcsolatok, és az önérvényesítés. Az utolsó helyen áll a játékosság 7,25-ös átlaggal, ezt előzi meg a humán értékek és esztétikum. Ellentmondás fedezhető fel az értékkörök átlagában, hiszen míg az altruizmus az első, addig a humán értékek az utolsó előtti helyen áll. (6. táblázat)

6. táblázat Az értékkörök rangsora a Debreceni Egyetemen - Nyíregyháza

Rangsor	Értékkör	Átlag	Szórás
1.	Altruizmus	13,30	1,685
2.	Társas kapcsolatok	12,33	1,901
3.	Önérvényesítés	12,24	1,850
4.	Presztízs	12,14	1,930
5.	Változatosság	11,96	1,914
6.	Anyagiak	11,65	2,535
7.	Munkateljesítmény	11,44	2,778
8.	Hierarchia	11,27	1,996
9.	Függetlenség	11,26	1,889
10.	Szellemi ösztönzés	10,67	2,002
11.	Kreativitás	10,64	2,473
12.	Irányítás	9,53	2,570
13.	Esztétikum	9,38	2,206
14.	Humán értékek	8,73	2,106
15.	Játékosság	7,25	2,531

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

A kolozsvári hallgatók által legfontosabbnak tartott érték a presztízs 11,95-ös átlaggal, majd ezt követi az altruizmus és a kreativitás. Az utolsó helyeket a szellemi ösztönzés, humán értékek és a játékosság kapta. Egymástól nagy különbséggel szerepel az altruizmus és a humán értékek (12). (7. táblázat)

A két rangsor összevetése

Mind a két mintán előkelő helyet ért el az altruizmus. A továbbiakban azonban nagy különbségek fedezhetők fel az értékkörök rangsorában. A kolozsvári hallgatók kevésbé részesítik előnyben az önérvényesítést, a változatosságot, a függetlenséget, a szellemi ösztönzést.

Közel azonos ranghelyet foglal el mind a két egyetem hallgatói között az altruizmus, a társas kapcsolatok, az anyagiak, a munkateljesítmény, és a hierarchia.

A debreceni hallgatók kevésbé tartják fontosnak a kolozsvári hallgatókhoz képest a következő értékköröket: presztízs, kreativitás, irányítás, esztétikum.

Továbbá mindannyian ugyanolyan mértékben utasítják el a humán értékek és a játékos-ság értékeket. (8. táblázat)

7. táblázat Az értékkörök rangsora a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen - Kolozsvár

Rangsor	Értékkör	Átlag	Szórás
1.	Presztízs	11,95	2,990
2.	Altruizmus	11,93	2,917
3.	Kreativitás	11,84	2,641
4.	Társas kapcsolatok	11,62	2,822
5.	Irányítás	11,27	2,684
6.	Hierarchia	11,26	2,819
7.	Anyagiak	11,25	3,036
8.	Munkateljesítmény	10,97	2,527
9.	Önérvényesítés	10,85	2,665
10.	Esztétikum	10,84	2,677
11.	Függetlenség	10,53	2,651
12.	Változatosság	10,40	2,832
13.	Szellemi ösztönzés	10,33	2,544
14.	Humán értékek	9,30	2,670
15.	Játékos-ság	8,30	2,596

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

8. táblázat A ranghelyek összehasonlítása

Értékkör	Rangsor Debrecen	Rangsor Kolozsvár	Különbség
Altruizmus	1.	2.	-1
Társas kapcsolatok	2.	4.	-2
Önérvényesítés	3.	9.	-6
Presztízs	4.	1.	3
Változatosság	5.	12.	-7
Anyagiak	6.	7.	-1
Munkateljesítmény	7.	8.	-1
Hierarchia	8.	6.	2
Függetlenség	9.	11.	-3
Szellemi ösztönzés	10.	13.	-3
Kreativitás	11.	3.	8
Irányítás	12.	5.	7
Esztétikum	13.	10.	3
Humán értékek	14.	14.	-
Játékosság	15.	15.	-

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Iskolai végzettség és értékkörök

Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező édesapák gyermekei között a legpreferáltabb értékkörök a munkateljesítmény, az altruizmus és a társas kapcsolatok, legkevésbé a játékosság dominál.

A középfokú végzettséggel rendelkezők gyerekei főként az altruizmus, presztízs és társas kapcsolatok értékkörét tartották fontosnak.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők gyerekei számára pedig a szellemi ösztönzés, altruizmus és önérvényesítés bizonyult fontosnak. (9. táblázat)

A debreceni mintán nem tapasztalható nagy különbség az apák végzettsége és a preferált értékek között. Minden végzettségi szinten nagy átlagot ért el az altruizmus, ami adódhat abból is, hogy a kérdések a segítő szakmát tanuló hallgatók körében lettek felvéve. Továbbá szintén nagy arányban választották a presztízis értékkörét is.

9. táblázat Az apák iskolai végzettsége és az értékkörök átlaga a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen

	nem befejezett elemi és általános	befejezett általános, elemi	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
Szellemi ösztönzés	10,33	11,8	9,44	10,81	11,17	12,25
Altruizmus	13,67	12,4	11,22	12,71	10,67	11,75
Anyagiak	11,33	11,2	11,11	11,62	10,83	10,5
Változatosság	13	10,6	9,78	10,76	10,5	11,25
Függetlenség	11,33	11,2	10,06	10,67	10,83	12,25
Presztízis	13	11,4	11,39	12,76	13,17	11,5
Esztétikum	12	10,4	10,33	11,33	11,67	10,5
Társas kapcsolatok	13,33	11,6	10,89	12,33	12,83	11,5
Játékosság	7,33	8,8	8,67	8,57	8,5	7
Önérvényesítés	11,33	10,8	10,33	11,33	11,83	12
Hierarchia	13,67	11,4	10,72	11,86	12	8,5
Humán értékek	10,33	10	8,67	9,52	10,5	7,5
Munkateljesítmény	13,67	11,2	10,39	11,48	11,5	10,5
Irányítás	13	12,2	10,28	11,67	11,33	11,25
Kreativitás	11,67	12,4	11,17	12,14	12,83	10,75

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Az egyetemi végzettséggel bíró apák gyermekei fontosak tartották a változatosságot és a függetlenséget is.

Szintén minden végzettségi szinten, a legkevésbé kedvelt érték a játékosság volt, majd ezt követi a humán értékek és az esztétikum. (10. táblázat)

10. táblázat Az édesapák iskolai végzettsége és az értékkörök átlaga a Debreceni Egyetemen

	befejezett általános, elemi	polgári	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
Szellemi ösztönzés	9,86	10	10,61	11,14	11	10,6
Altruizmus	13,71	12	13,45	13,18	15	12,2
Anyagiak	11,43	10	11,61	12,39	8,5	10
Változatosság	11,86	12	11,8	12,07	12,5	13
Függetlenség	11,14	10	10,96	11,82	11,5	12,2
Presztízs	12	12	12,09	12,5	13	11,2
Esztétikum	8,14	8	9,52	9,39	12,5	7,8
Társas kapcsolatok	11,86	10	12,52	12,07	12,5	12,6
Játékosság	7,29	7	7,38	7,04	7	7,2
Önérvényesítés	11,71	11	12,34	12,18	14	12,4
Hierarchia	10,29	5	11,39	11,46	13	11,2
Humán értékek	8,86	8	8,82	8,89	9,5	7,8
Munkateljesítmény	10,57	8	11,38	12,21	11,5	9,4
Irányítás	10	9	9,02	10,57	10,5	10,2
Kreativitás	10,86	9	10,43	11,04	12,5	10,2

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Általánosságban elmondható, hogy az anyák iskolai végzettségétől függetlenül az altruizmus mindig magas értéket vett fel.

Azoknak az édesanyáknak a gyermekei, akik semmilyen végzettséggel sem bírnak legnagyobb arányban a presztízs, az altruizmus és társas kapcsolatok értékköröket preferálták.

A általános iskolai bizonyítványt kapott anyák gyerekei az anyagiakat és a kreativitást tartják fontosnak, a szakmunkás és érettségi bizonyítvánnyal rendelkezőknél a presztízs, társas kapcsolatok és a kreativitás kap nagy hangsúlyt, míg a felsőfokú oktatásban részt vett anyák gyerekeinél a függetlenség, az önérvényesítés, presztízs és irányítás dominál. (11. táblázat)

11. táblázat Az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége és az értékörök átlaga a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen

	nem befejezett elemi és általános	befejezett általános, elemi	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
Szellemi ösztönzés	10	9,67	9,71	11,2	11	11,88
Altruizmus	12,67	11,67	11,88	12,6	9,75	12,25
Anyagiak	10,5	12	11,24	11,53	13	10,38
Változatosság	11,5	8,33	10,24	10,8	9,25	11,63
Függetlenség	11,33	9,33	9,94	10,2	12,75	11,88
Presztízis	12,83	10,33	12,18	12,07	13,25	12,25
Esztétikum	10,83	11	10	11,07	12	11,13
Társas kapcsolatok	12,5	11	11,29	12,13	12,25	11,75
Játékosság	8,33	9	8,94	8,4	9,25	7,13
Önérvényesítés	11,67	10,33	10,59	10,67	13,25	12
Hierarchia	11	10,67	11,24	11,87	12,25	10
Humán értékek	7,83	8,67	9,35	10,07	9	9,13
Munkateljesítmény	12,33	10,67	10,71	11,27	11,25	10,63
Irányítás	10,83	11,67	10,29	11,8	12,75	11,88
Kreativitás	12,17	12,67	11,53	11,93	12,25	11,75

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Az alapközü oktatóst kapott édesanyák gyerekei a társas kapcsolatókat és az önérvényesítést, a középökü képzésben részt vettek a társas kapcsolatókat, anyagiakat, az önérvényesítést és a presztízst, a felsőökü képzésben részesült anyák gyermekei pedig a presztízst, az önérvényesítést és a társas kapcsolatókat tartották fontosnak az altruizmuson kívül. (12. táblázat)

12. ábra: Az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége és az értékkörök átlaga a Debreceni Egyetemen

	befejezett általános, elemi	szakmunkás, tanonc	érettségi	főiskola	egyetem
Szellemi ösztönzés	10,3	10,52	10,57	11,73	11,14
Altruizmus	13,4	13,64	13,17	13,27	13,29
Anyagiak	11,4	12,32	11,55	11,91	10,14
Változatosság	11	12,24	11,91	12,82	11,43
Függetlenség	10,8	11,6	11,04	11,82	11,57
Presztízs	11,3	12,44	12,15	13	11,29
Esztétikum	9	9,8	9,02	10,09	9
Társas kapcsolatok	12,4	12,72	12	12,91	12,14
Játékosság	6,2	7,8	7,06	7,18	7,86
Önérvényesítés	11,6	12,2	12,19	13,45	12,29
Hierarchia	11,1	11,32	11,36	11,09	10,86
Humán értékek	8,3	8,8	8,96	7,64	9,43
Munkateljesítmény	10,4	11,32	11,7	11,55	11,29
Irányítás	8,4	9,72	9,79	9,91	9,14
Kreativitás	10,3	10,96	10,4	12,09	9,43

Forrás: TÁMOP 4.2.2. B pályázat adatbázisa

Összességében megállapítható, hogy a szülők iskolai végzettségétől és a hallgatók nemzetiségétől függetlenül az altruizmust minden diák nagyon fontosnak tartja, továbbá a leggyengébb értékeknek az esztétikum, a játékosság és a humán értékek bizonyultak.

A varimax rotált faktorsúly mátrixok alapján a kolozsvári almintában négy, a nyíregyházi pedig öt faktor különült el.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem hallgatóinak Super munkaérték rotált faktorsúly mátrixai:

1. faktor - Az első faktorba a hierarchia, a társas kapcsolatok, munkateljesítmény és az altruizmus értékkörök tartoznak.

Értékkör	Faktorsúly
hierarchia	.698
társas kapcsolatok	.696
munkateljesítmény	.620
altruizmus	.531

2. faktor - A második faktorba a változatosság, kreativitás és szellemi ösztönzés tartozik. Az igen nagy faktorsúllyal szereplő változatosság az értékkörök rangsorában csupán a 12. helyet kapta.

Értékkör	Faktorsúly
változatosság	.753
kreativitás	.658
szellemi ösztönzés	.588

3. faktor - A harmadik faktorban az irányítás, az anyagiak és a presztízs szerepel. Itt a legkisebb faktorsúlyt kapott presztízs az értékkörök rangsorában az első, míg az irányítás és az anyagiak a középmezőnyben állnak.

Értékkör	Faktorsúly
irányítás	.786
anyagiak	.742
presztízs	.557

4. faktor - Ebbe a faktorba a játékoság, az esztétikum és az önérvényesítés kapott helyett.

Értékkör	Faktorsúly
játékoság	.730
esztétikum	.663
önérvényesítés	.609

A Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar rotált faktorsúly mátrixai:

1. faktor - Az első faktorban az anyagiak, az irányítás, a presztízs és a függetlenség szerepel, mind igen magas faktorsúllyal.

Értékkör	Faktorsúly
anyagiak	.739
irányítás	.728
presztízs	.727
függetlenség	.701

2. faktor - A második faktorba két értékkör tartozik: humán értékek és játékoság. Mind a két érték igen magas faktorsúllyal szerepel, azonban az értékkörök rangsorában az utolsó két helyet kapták.

Értékkör	Faktorsúly
humán értékek	.823
játékoság	.752

3. faktor - A harmadik faktorban szereplő altruizmus és társas kapcsolatok az értékkörök között az első két helyen áll, a munkateljesítmény és az esztétikum pedig a kevésbé preferált értékek .

Értékkör	Faktorsúly
altruizmus	.770
munkateljesítmény	.676
társas kapcsolatok	.557
esztétikum	.550

4. faktor - Ebbe a faktorba a hierarchia, az önérvényesítés és a társas kapcsolatok tartozik.

Értékkör	Faktorsúly
hierarchia	.806
önérvényesítés	.636
társas kapcsolatok	.528

5. faktor - Az utolsó faktorba a változatosság és a szellemi ösztönzés foglal helyet.

Értékkör	Faktorsúly
változatosság	.747
szellemi ösztönzés	.723

A két minta eredményei alapján nagyjából hasonló faktorokat kaptunk.

A kolozsvári első faktor (hierarchia, társas kapcsolatok, munkateljesítmény, altruizmus) a debreceni harmadik faktorról (altruizmus, munkateljesítmény, társas kapcsolatok, esztétikum) mutat hasonlóságot.

A román második faktor (változatosság, kreativitás, szellemi ösztönzés), a magyar ötödik faktorról (változatosság, szellemi ösztönzés) kapcsolható össze. Ezeket a faktorokat „alkotásnak” hívnám

A román harmadik faktor (irányítás, anyagiak, presztízs) a magyar első faktorról (anyagiak, irányítás, presztízs, függetlenség) hasonlíthatjuk össze. Ezt a két faktort „vezető”-nek nevezném el.

A kolozsvári negyedik faktort (játékoság, esztétikum, önérvényesítés) a magyar második faktorról (humán értékek, játékoság) állítanám összefüggésbe

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunk során közel azonos arányban kaptunk vissza kitöltött kérdőíveket a kolozsvári egyetem román nyelvű képzésében résztvevő diákoktól és a debreceni hallgatóktól, illetve várakozásunknak megfelelően a mintánkon is megfigyelhető az elnöiesedés jelensége, amit már számos korábbi tanulmány is mutatott (pl: Kiss, 2008).

A hallgatók többsége a humán és segítő szakmák valamelyikét tanulja, a debreceniek közül mindenki ezen csoportba tartozik, a kolozsvári hallgatók 80,3%-a szociális munkás szakos.

Az iskolai életút tekintetében nem mondható ki számottevő különbség, mind a két alminta hallgatói nagyrészt állami/ önkormányzati fenntartású iskolában végezte az alapfokú tanulmányait, a magán képzésben résztvevők alacsony száma magyarázható azzal, hogy kevesen engedhetik meg anyagilag maguknak, hogy gyermekeiket ilyen típusú iskolába írassák, továbbá a vizsgált területeken kevésbé elterjedt ez a fajta oktatás, mint tőlünk nyugati országokban.

Általánosságban elmondható, hogy mind a két nemzet hallgatói legnagyobb arányban gimnáziumokban végezték középfokú tanulmányaikat. Különbség tapasztalható a szakközépiskola tekintetében, hiszen a magyarok közül igen sokan végeztek ilyen típusú iskolát, míg a román hallgatók közül csupán hárman.

A hallgatók lakóhelyével kapcsolatban azonosságok fedezhetőek fel a két minta között, a diákok fele a szüleivel egy háztartásban lakik és közel azonos arányban laknak albérletben és kollégiumban.

Az önálló háztartást fenntartók alacsony száma nem meglepő, hiszen a hallgatók nagy része a 18-25 éves korosztályba tartozik, és valószínűleg nem rendelkeznek saját bevételi forrással.

Az értékörök rangsorában érdekes eltérések tapasztalhatóak a román és magyar minta között.

A legnagyobb különbséget mutató értékörök a következők. Az önérvényesítés a magyar hallgatók által egyik legpreferáltabb értékör, míg a román minta rangsorában csupán a kilencedik helyen áll. A változatosság a magyar mintán a középmezőnyben található, míg a román mintán a kevésbé domináns értékörök közé sorolható. A kreativitás, valami újnak az alkotása, létrehozása a román hallgatók számára sokkal fontosabbnak bizonyult, mint a magyar társaiknak, hiszen a rangsorban 7 hellyel magasabban értékelték azt. Az irányítást a román hallgatók részesítik előnyben az olyan típusú munkáknál, ahol másokat vezethetnek, míg a magyar diákoknál az irányítás az elutasított értékörök közé tartozik. Lássuk a hasonlóságokat az értékörök rangsorában. Mindkét hallgatócsoport rangsorában előkelő helyen szerepel az altruizmus, az önzetlenül másokon való segítség értéköre, ami már-már (el)várható a segítő szakmát tanulók körében. Szintén fontosnak tartották a társas kapcsolatokat, a valahová tartozást és a presztízt. Hasonlóságot mutatnak az elutasított értékörök is, így az esztétikum, a humán értékek, és a játékosság.

Az apák iskolai végzettsége és a preferált értékörök közötti vizsgálat során megállapítható, hogy a nemzetiségtől és végzettségtől függetlenül mindannyian fontosnak tartották az altruizmust és a presztízt.

Az anyák iskolai végzettsége és preferált értékörök közötti kapcsolat vizsgálata során kijelenthetjük, hogy a román minta tekintetében nincs szignifikáns különbség, szinte minden szinten az altruizmust, presztízt és a társas kapcsolatokat tartották fontosabbnak. Egyedül a középszintű iskolát végzetteknél domináns a kreativitás és a felsőfokú iskolát végzett anyák esetében az önérvényesítés.

A magyar mintát nézve is hasonló kijelentéseket tehetünk, kiegészítve az önérvényesítés értékörével.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Fónai Mihály- Kiss János- Fábíán Gergely: Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének néhány eleme. Esély, 1999. /1. 114 – 134 o.
- Kiss János: : Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak nemzetközi összehasonlítása, „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar- Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ, Nyíregyháza, Salgótarján, 1999. 251- 277 o.
- Kiss János: Munkaérték preferenciák összehasonlító vizsgálata szociális munkás hallgatóknál. DOTE E.F.K. Tudományos Közleményei, Nyíregyháza, 1998.1. 411 – 435 o.
- Kiss János: Munkaérték preferenciák strukturális változásai a professzionalizáció mértékének és a képzés tartalmi változásainak tükrében. Debreceni Egyetem BTK, doktori értekezés, 2008.
- Kiss János: Szociális munkás hallgatók pályaképe kultúrközi összehasonlító vizsgálatokból, Munkalélektani Koordináló Tanács Munkalélektani Füzetek 1995. 125 - 134 o.
- Kiss János: Szociális munkás szakos hallgatók pályaképe és társadalomképének néhány eleme, Társadalmi szolidaritás fejlesztése Kelet-Közép-Európában Debrecen KLTE 2000.

A HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ SZEMPONTOK ELEMZÉSE

**PIVIDAYCHYK OXANA, POPOVICH ANNA, BÁTHORI-TÁRCZY ZITA, AFANASYEV
DMITRO**

Abstract: A study was conducted among students of the Uzhhorod National University and Beregszasz II Rakoczi Ferenc Institution (Ukraine) as part of a framework for international academic cooperation. The study was a joint project of faculty from Uzhhorod National University and Debrecen University in Hungary and focused on work value preferences and career choices. In the pilot study, we examined the professional motivations of students using a questionnaire developed by Debrecen University professors. The questionnaire used in this study included evaluation dimensions of post-graduation content as well. The study provided an ability to rank the information sources used by students when making career choices. The results clearly demonstrate that the most important sources of information regarding career choices were teachers, parents, and admission pamphlets. Results also showed that students chose to get a diploma in order to avoid unemployment. More than half of the respondents were actually interested in their chosen specialty. The results showed that the reason why respondents chose particular institutions of high learning was due to the respective institution offering the best in specialty training and the best reputation. The majority of respondents thought their profession provided a wide range of choices and high prestige though only about half of respondents wanted to work in the identified field of study. The results highlighted the importance of the development of professional motivation along with personal and professional skill development thereby increasing the effectiveness of professional social work practice. This research topic has attracted a high level of practical interest, thus the continuation of this study on an expanded sample would be justifiable, not only in Transcarpathia, but also in other prestigious academic institutions in Ukraine. A comparative analysis of humanitarian and student images of the profession, motivation for study and research would also be of interest.

Keywords: work values, work value preferences, professional motivations, image of the profession, prestige of the university branches

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/5

BEVEZETÉS

Jelen tanulmányunk a Debreceni Egyetem és az Ungvári Nemzeti Egyetem közötti nemzetközi együttműködés keretében 2012-ben végzett kutatás eredményeként született, és szervesen illeszkedik a Debreceni Egyetemen a 2000/2001-es tanévben indult tehetséggondozási program keretében vizsgált kérdésekhez (Balogh -Fónai 2003, Fónai 2009). A vizsgálatba, az Ungvári Nemzeti Egyetem és a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola azon diákjai kerültek be, akik a bachelor diplomájukat szerzik (negyedik évfolyam) valamint azok, akik tovább tanulnak és a „szpecialiszt” diplomájukat szerzik (ötödik évfolyam). Jelenleg az adott szakokon mesterképzés nem folyik, a legmagasabb fokozat a „szpecialiszt” fokozat, amit a diákok 10 szemeszter sikeres befejezése után kapnak. A kutatás így kialakult mintájának összetétele jól tükrözi a szakokon tanuló hallgatók nemek szerinti eloszlásának sajátosságát és a humán szakok elnöiesedését.

A kutatás során, a Debreceni Egyetemen a tehetséggondozó program (DETEP) hallgató bevélogatási eljárásában alkalmazott, a szakmai motivációit vizsgáló kérdőív, adaptált változatát alkalmaztuk. Jelen tanulmány a hallgatók motivációit vizsgáló kérdőív feldolgozása során kapott jelentősebb eredményeket tárgyalja. Az elemzésünk meghatározó módon leíró jellegű.

MÓDSZER ÉS MINTA

A vizsgálati minta

A tanulmány elemzi az Ungvári Nemzeti Egyetem negyed és ötödéves szociális munka, pszichológia, matematika és turizmus szakos valamint a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola hallgatóinak a DETEP hallgatói bevélogatások során alkalmazott kérdőív adaptált változatának nyitott és zárt kérdéseire adott válaszait. A kísérleti tanulmányban 138 hallgató vett részt, közülük 25,2% férfi és 74,8% nő. A válaszadók több mint fele 19-20 éves, a kor szerinti eloszlásuk aránya a következő: 19 évesek - 21,4% , 20 évesek - 35,1%, 21 év felettek – 43,5 %. A legtöbb válaszadó szociológia és szociális munka szakos hallgató, arányuk a megkérdezettek körében 35,9%, további 35,9% a humán tudományok képviselője, pedagógia, pszichológia szakos hallgató. A természettudományi karok diákjai 19,8% arányban vettek részt a felmérésben, a társadalomtudományi, jogi és politológia szakos hallgatók aránya 6,9%.

A vizsgálat módszere

A Debreceni Egyetem Balogh László vezetése alatt álló szakmai grémiuma által kidolgozott kérdőív 53 itemből áll Kidolgozásában a Debreceni Egyetem oktatói, Mező Ferenc, Fónai Mihály és Márton Sándor, a hazai tehetséggondozás ismert szereplői vettek részt (Márton et al. 2006, Fónai 2010)]. A kérdőív a tehetségazonosítás, a tehetséggon-

dozás és a tehetségazonosítással összefüggő motivációs kérdésekre koncentrálnak, de tartalmaz a szülők foglalkoztatási helyzetére valamint, a felsőoktatás változásaira és a felvételi rendszer módosulásaira vonatkozó kérdéseket is. A kérdőív a professziókhöz szükséges tudást, a professziók előnyeit és hátrányait is vizsgálja, erre elsősorban nyitott kérdéseket alkalmaz. A kérdőív dimenziói tartalmazzák továbbá a demográfiai és azonosító kérdéseket, az iskolai életúttal, pálya-és egyetemválasztással, egyetemi felvétellel, a választott szakról és szakmáról szóló véleményekkel és elvárásokkal, egyetemi tapasztalatokkal és életúttal kapcsolatos kérdéseket is (Fónai – Márton 2010). A hallgatók pályaképről alkotott véleményének jellemzése a pályaválasztási motivációjuk, a szakkal és szakmával való megelégedettségük, a pályán maradási szándékuk valamint, a szakmai tevékenységük célját tükröző kritériumok alapján történik. Az alapmegoszlásokat az egyes jelentések választási gyakorisága alapján a teljes mintára vonatkozóan elemezzük. A hallgatók véleményére, attitűdjeire vonatkozó kérdések értékelésére a kérdőívben különböző osztású (4-10) skálák találhatók.

A HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSÁNÁL ALKALMAZOTT SZEMPONTJAINAK ELEMZÉSE

A vizsgálat lehetőséget adott a pályaválasztáskor a hallgatók által alkalmazott információforrások rangsorolására. A hallgatók, a kérdésekre válaszolva, a 12 lehetséges információforrás fontosságát osztályozták a pályaválasztásuk szempontjából, egy 4-fokozatú skálán, ahol az 1-es a legkevésbé fontos, a 4-es a legfontosabbat jelenti.

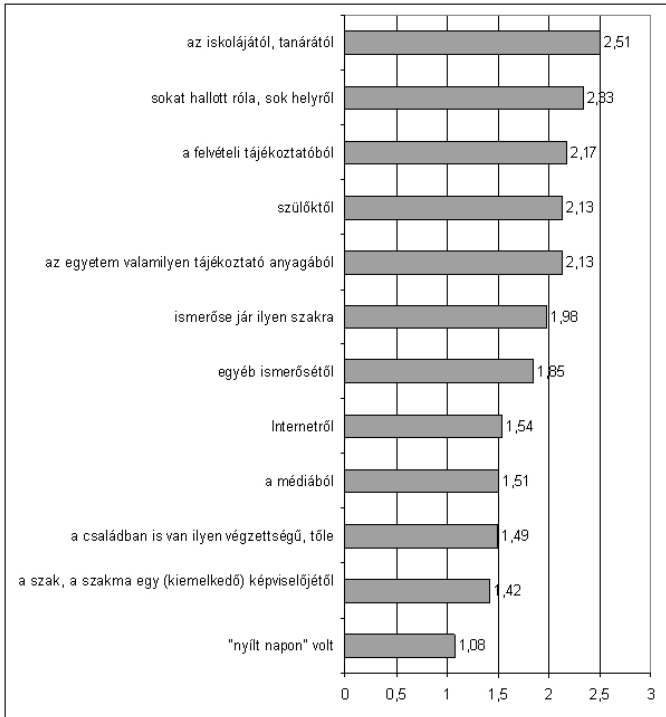
A kapott eredmények arról tanúskodnak, hogy a hallgatók számára legfontosabb szempontok, amelyek alapján pályát választottak, az információforrás, a szakmaválasztás oka, a szakmáról kialakított kép, valamint, a választott szak elsajátításához szükséges tapasztalat. (1. ábra)

A hallgatók válaszai alapján kiszámított átlagos pontszámok egyértelműen kimutatták, hogy legkevésbé az olyan forrás, mint a nyílt napok (1,06), a szakma kiemelkedő képviselőjétől (1,42), a szakma családi képviselőjétől kapott információ (1,489) játszott szerepet. Sőt meglepő módon, az internetről (1,545) kapott információ sem sokat számít. Ellentétben pl. Magyarországgal, ahol mára már az internet a legfontosabb információforrás a fiatalok számára, ebben a tekintetben is. Viszont döntő jelentőséggel bír a szakma választása szempontjából az iskola, a tanár (2,511) mint forrás, "a sok helyről" kapott információ (2,33) a felvételi tájékoztatóból (2,17), valamint a szülők-től kapott információ (2,136). A kapott eredmény fényt derít arra, hogy mi áll a pályaválasztási döntések háttérében, hogy milyen mértékben hatnak a különböző tényezők a hallgatók szak- és iskolaválasztási preferenciáinak alakulására. (2. ábra)

A szakma kiválasztásánál szerepet játszó további szempontok vizsgálata céljából a válaszadókat arra kérték, hogy azonosítsák azokat a kritériumokat, amelyek fontos szerephez jutottak a pályaválasztásuknál. Az egyes befolyásoló tényezőknek 4-fokozatú skálán mért pontátlagait összehasonlító grafikon tartalmazó ábrán közöljük, mert érde-

kes különbséget mutat. A két intézmény hallgatóinak összehasonlításakor kiderül, hogy bár ugyanazt a két tényezőt tartották fontosnak a választáskor, a hangsúly mégis teljesen más. A beregszászi hallgatók az elképzelések megvalósítását tartják a legfontosabbnak, míg az ungvári hallgatók elsősorban a felvételi tárgyak miatt döntöttek a választott szak mellett. Nem csak a sorrend cserélődött fel, hanem az átlagok közötti különbség is ennél a két tényezőnél a legnagyobb a két csoport között.

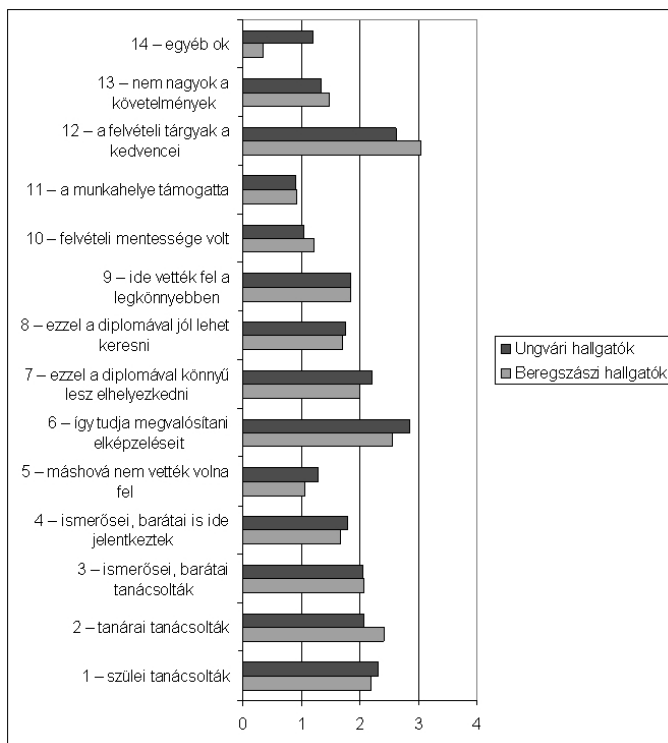
1. ábra. A pályaválasztásnál használt információforrásoknak tulajdonított fontosság átlagértékei.

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A gyakoriság értékei közül csak a legfontosabbakat közöljük, mivel kis számúak, ezért nem foglaltuk táblázatba, csak szövegben jelentjük meg. A hallgatók 39,1 %-a számára az a válasz, mi szerint " a felvételi tárgyak a kedvencei " döntő fontosságúnak, 21,1 % számára nagyon fontosnak bizonyult. Az " így tudja megvalósítani elképzeléseit " választ a hallgatók 29,2 %-a döntően, 36,9%-a pedig nagyon fontosnak tartja. Ezen válaszokat adók jelentős többsége középiskolák végzőse.

2.ábra A szakválasztást befolyásoló tényezők átlagértékei

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

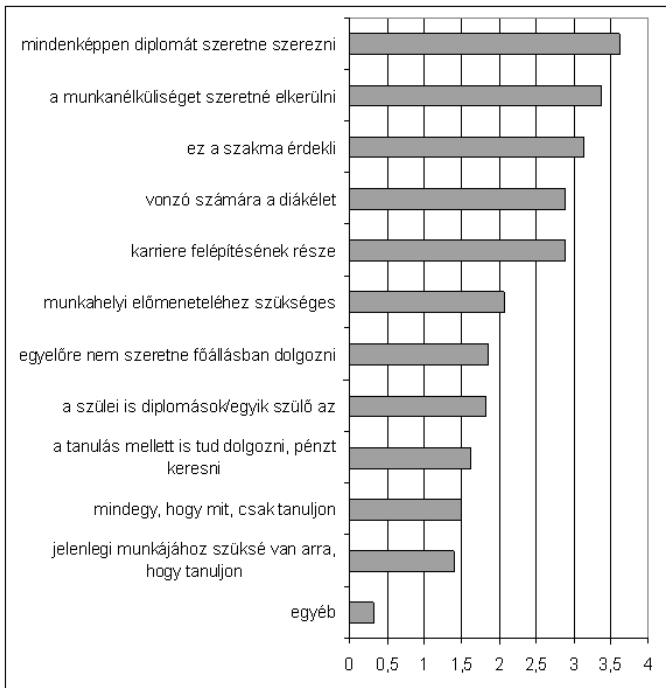
Ukrajna oktatási rendszere az egyetemre való jelentkezést, épp úgy, mint Magyarországon, csak érettségivel rendelkező hallgatók számára teszi elérhetővé. Érettségizni középiskolákban, szakközépiskolákban, gimnáziumokban, líceumokban valamint más típusú középszintű oktatási intézményben lehet [(Orosz 1992.) Ismeretes, hogy a különböző típusú intézmények oktatási szintje, követelményrendszere jelentősen különbözik, amit az egyetemi felvételinél az emelt szintű érettségi, vagyis a tanulók teljesítményének külső független tesztelése próbál áthidalni.

Tapasztalatunk azt mutatja, hogy az évfolyamokon belül komoly eltérés van a hallgatók teljesítményében, ezért érthető, hogy nagy jelentőséggel bírnak számukra a követelményekkel kapcsolatos kérdések. A legszembevetőbb tényező volt, hogy a gimnáziumot végzettek 85 7%-a a szülei tanácsára választotta a szakját, ami a társadalmi

tőke „továbbhalmozását” jelezheti, míg pl. a szakközépiskolában érettségizettek harmada a barátok tanácsát tartotta fontosnak. (Bordieu 1998.) A szakközépiskolában végzett hallgatók ugyancsak mintegy harmada választotta a nem túl nagy követelmények adta viszonylagos könnyebbséget. A jó kereseti lehetőséget választotta a gimnáziumot végzettek csaknem fele, ez a szempont a szakokat tekintve a jogi és társadalomtudományi képzésekben lévőket ambicionálta, több mint 55 %-os gyakorisággal.

A kutatás kiterjedt arra is, hogy a konkrét oktatási intézmény kiválasztására, a felsőoktatási intézménybe való jelentkezésre milyen más tényezők vannak hatással. A hallgatók több, az egyetemre való bekerülésüket befolyásoló tényezők közül választhattak. (3. ábra)

3. ábra Az intézményválasztást befolyásoló tényezők átlagértékei

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A karok szerinti eloszlástól függetlenül, a hallgatók választásának sorrendje alapján elmondható, hogy a válaszadók a rangsorban a legelölkelőbb helyre a diploma megszerzését tették (átlagérték 3,62), a diploma megszerzését továbbá fontosabbnak tartják a

szakma iránt érzett érdeklődésnél (3,13), ám nem mindegy számukra, hogy mit tanulnak. Az utóbbi kijelentésnél a hallgatók válasza alapján kiszámított átlagérték (1,49), ami a többihez viszonyítva igen alacsonynak számít. Jelentős azoknak a hallgatóknak a száma, akik a munkanélküliséget szeretnék elkerülni (3,37). Az eredmények arra utalnak, hogy a felsőoktatási intézményben a tanulást sok hallgató csak azért választja, mert ezt a munkanélküliség elkerülésének egyik módjának tartja, ugyanakkor egyértelművé teszi, hogy a diploma megléte komoly esély a munkaerőpiacon. A hallgatók válasza alapján kapott eredmények azt mutatják, a felsőoktatási intézménybe való bekezdésnél a munkahelyi előmenetel közepes fontosságú (2,07) míg a vonzó diákéletet a 12 különböző pozíciót számláló rangsorban a negyedik, átlagértéke 2,88, ami meg egyezik a „karriere építésének része” esetében kiszámított átlagértékkel. Az alacsony átlagérték a „jelenlegi munkájához szükség van arra, hogy tanuljon” kijelentésnél (1,39) arra enged következtetni, hogy a hallgatók úgy vélik, a már munkával rendelkezők számára nem fontos a tanulás, továbbá a diploma megszerzése nem javítana a helyzetükön. Véleményünk szerint azt, hogy a hallgatók nem tartják komoly befolyásoló tényezőnek azt, hogy a tanulás mellett dolgozhatnak (az átlagérték itt 1,63) az magyarázza, hogy egyfelől nem bíznak abban, hogy a tanulás mellett egyáltalán tudnának munkát találni, másfelől, tapasztalataik e téren nincsenek a felvételizésnél, így nem is gondolnak arra, hogy ezt a tanulás mellett megtehetik. Ukrajnában a felsőoktatásban tanulók jelentős része az egyetemi éveit révén próbálja elkerülni a munkanélküliséget, bízva abban, hogy a gazdasági és munkaerő-piaci helyzet a tanulásuk éve alatt kedvezően változik. Az eredmények értékelésénél fontos információnak tartjuk azt, hogy a társadalomtudományok, jog, politológia szakos hallgatók csupán 44,4%-ának véleménye alapján számít az egyetemen tanulás a karrierépítés szerves részének. A leendő szociológia és szociális munka szakos hallgatók mindössze 39,1%-a tartja a szakmát érdekesnek. Ezek a számok újra felhívják a figyelmet arra, hogy az egyéni és szakmai képességfejlesztésen túl, ami a gyakorlati szociális munka eredményességének növelését eredményezheti, nagy szükség van a szakmai motiváció fejlesztésére is, ami növelheti a végzett szakemberek pályán maradási esélyeit.

SAKOK RANGSOROLÁSA HALLGATÓIK ÉRTÉKELÉSE ALAPJÁN

A legtöbb válaszadó úgy véli, az általa választott szak az oktatási intézményen belüli többi szak, szakma rangsorában megfelelő helyet foglal el. A tízfokozatú skálán (amely szerint az 1 - ismeretlen, legkevésbé elismert szakot, a 10 - az elit, legelismertebb szakot jelöli) a hallgatók a saját szakjukat átlagosan 7. 4-re értékelték, azaz elég magasan pontozták a skálán. A hallgatóik értékelése alapján a szakok a következő rangsorba kerültek: A szociológia és szociális munka szakos hallgatók saját szakjukat átlagosan a tízes skálán ötre becsülték, ami a többi szakhoz képest messze a legalacsonyabb pontszámot, azaz helyezést jelent. Ez a szám a szakma kevéssé ismertségén és társadalmilag alacsony szintű elismertségén túl a munkaerő-piaci viszonyokat, a hallgatók elhelyezkedési lehetőségeinek hiányát is mutatja. Ez komoly üzenet a szakmának a társadalomba való beintegrálódása szempontjából. A humán, pedagógia és a pszichológia szakos hallgatók érté-

kelése alapján a szakjuk átlagosan nyolcas helyezést kapott, ugyanúgy mint a társadalomtudományok, jog, politológia és a menedzsment szakok. A legelőkelőbb, kilences helyezést, a természettudományi szak kapta. A szaknak ezt a helyezését az magyarázza, hogy az országban még mindig az egzakt tudományok, azaz a bennünket körülvevő természet megismerése kap prioritást, az ember megismerésével, megsegítésével szemben. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy ez utóbbiak fontosságát a hallgatók kevésbé érzik a társadalom részéről aktuálisnak. Kérdés, hogy valamiféle „posztmaterialista” tendenciáról, vagy a bennünket körülvevő világ, kétségtelenül meghatározó tudományos-technikai vívmányainak pozitív értékeléséről van szó.

Fontosnak tartjuk a következőkben kifejtetni a rangsorolás legfontosabb indokait is, mivel ezek sok esetben, véleményünk szerint, megmagyarázzák a hallgatók fent elemzett értékeléseit, valamint azért, mert több más kérdésben is erősen kihatnak a vélemények alakulására. A megkérdezettek 87%-a jelzi, hogy a szakjuk kevésbé elismert az egyetem többi szakja között, 84,8%-a választotta a „szakma nem divatos” válaszlehetőséget, 82,6% pedig szakát „átlagos helyzetű szak”-ként értékeli. Ez kissé ellentmond a magas elismertségi pontszámoknak. A válaszadók 26,1%-a tartja „nehéz szaknak”, és 17,4%-a mutat rá arra, hogy az emberek nem rendelkeznek információval a szakkal kapcsolatban, „nem is ismerik, nem tudják, milyen”. Emellett a válaszadók 32,6%-a tartja azt, hogy a szakon van lehetőség „érdekes tárgyak és ismeretanyag” megismerésére, 23,9% véli azt, hogy az oktatás színvonalas, 30,4% szerint a hallgatók összetartóak, jó csapatot alkotnak.

A hallgatók szerint a szak rangját több tényező alakítja. Nagyjából a felüknél a legfontosabb alakító tényezők közé a hasznosítható ismeretek (54,3%), az érdekes tárgyak és ismeretanyag (51,2%), illetve a jó tanár-diák viszony (47,3%) és az oktatás színvonala (43,4%) tartozik. Mintegy harmaduknál a szak nehézsége (35,7%), a magas követelmények (33,3%), valamint az elismert, színvonalas oktatók (31,0%) jelentik a legfőbb rangot. A válaszadók nagyon csekély hányada szerint a szak rangját gyakorlatilag nem befolyásolja: az oktatás alacsony színvonala (0,8%), a alacsony szintű követelmények (1,6%), illetve az, hogy a szak könnyű (1,6%), vagy hogy csak főiskolai szak (2,3%), esetleg a rossz hírneve (2,3%) stb.

A SZAKOK KÜLSŐ ÉS BELSŐ MEGÍTÉLÉSE

A kutatás során lehetőség nyílt a szakok külső, vagyis más szakok hallgatói véleményének, valamint a belső, vagyis a hallgatók véleményének alapján való megítélésére. A sztereotíp állításokat mindkét esetben maguk a megkérdezett hallgatók rangsorolták egy tízfokozatú skálán. A skálaátlagok által kialakult rangsorolás során a választott szakra jellemző vonások is meghatározásra kerültek. A felmérés során a válaszadókat arra kérték, hogy értékeljék ugyanezen sztereotíp állításokat abból a szempontból, hogy mit gondolnak, vajon más szakok hallgatói hová sorolják a szakjukat. Az eredményeket az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat A szakról alkotott sztereotíp állítások skálaátlagai a hallgatók véleménye szerint.

Állítások	Hallgatók véleménye	Mások vélekedése, a hallgatók szerint
„Nehéz szak”	7,2	6,1
"Összetartó csapat, jó a csapatszellem"	6,1	5,9
"Csak diplomát akarnak szerezni"	4,8	5,7
"Nyüzsögnek az egyetemi közéletben"	4,7	5,2
"Végzés után könnyen boldogulnak"	4,5	4,8
"Jó anyagi háttérük van"	4,1	4,5
"Sok a szabadidejük, ráérnek"	3,3	4,9
A hallgatók "dinasztiákból" érkeznek*	3,1	3,5
"A magolás az elsődleges"	3,0	4,2
"Link szak"	2,5	3,7

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A táblázat két oszlopában felsorolt értékek azt mutatják, hogy a hallgatók véleményét és a más szakok hallgatóinak véleményét mutató skálaátlagok minden kérdés esetében eltérnek egymástól. A legmarkánsabban az eltérés a hallgatók szabadideje mennyiségének (1,6), szak linkségének, a magolás elsődlegessége (1,2) valamint, a szak nehézségének (1,1) a megítélésében mutatkozik, viszont a rangsorolás az első négy helyezést illetően megegyezik, és mindössze hat esetben mutat csekély eltérést. A mások véleményének hallgatók által feltételezett véleménye alapján kialakult rangsorban két hellyel feljebb került a „Sok a szabadidejük, ráérnek” és „A hallgatók "dinasztiákból" érkeznek” állítás valamint, egy hellyel feljebb a "Végzés után könnyen boldogulnak" és a "Jó anyagi háttérük van" állítás, és egy-egy hellyel került feljebb a "Link szak" és a "A magolás az elsődleges" állítás. A kutatás arra derít fényt, hogy a hallgatók csak két állítás esetében értékelik a mások véleményét a magukénál alacsonyabb skálaátlaggal, viszont nyolc esetben az állítások skálaátlagja magasabb a szakra jellemző állításokkal kapcsolatban. A hallgatók általi rangsorolás egyértelműen kimutatja, hogy szakjukat csak kevesen sorolják a link szakok közé (az átlagérték 2,5, ami az összes érték között a legalacsonyabb), míg a mások véleményének e kérdésben általuk meghatározott átlaga viszonylag magas (3,7). Ez az érték azt tükrözi, hogy a szakjukat mások által kevésbé elismertnek vélik. A más szakok hallgatóinak véleményével szemben, maguk a hallgatók nem értékelik magas átlagértékkel a magolás elsődlegességét sem, épp úgy, ahogy azt sem, hogy sok lenne a szabadidejük. A skálaátlagok közötti legkisebb kü-

lönbségek a „jó csapatszellem” (0,2) valamint „a végzés után könnyen boldogulnak”(0,3) állítások esetében tapasztalhatóak, ami arról tanúskodik, hogy ebben a kérdésben a hallgatók a véleményeket közelieknek vélik. Mindez megfelel a klasszikus „cselekvő-megfigyelő” torzításnak, ami még akkor is megjelenik, ha csak belegendoljuk magunkat a külső szemlélő szerepébe.

A választott szaknak az egyetemi közvélemény által történő besorolását a válaszadók többsége viszonylag magas átlagponttal képzelte. Így a tíz pontos skálán (ahol 1 – a legalacsonyabb rangsorban lévő, 10 - a legrangosabb) ez a mutató 6,6. A hallgatók úgy vélik, hogy az egyetem közvéleménye a szakot elsősorban a hasznosítható ismeretek (48,4%), másrészt a magas színvonal (36,7%), továbbá az érdekes tárgyak és ismeretanyag (32,0%) miatt értékeli magasra. Annak nehézsége (29,7%), valamint a jó tanár-diák viszony (28,1%) esetleg a magas követelmények (25,8%) is fontos tényezőknek számítanak. A hallgatók vélekedése szerint, a szak értékelésének a közvélemény általi kialakítására nincs hatással a kialakult rossz hírnév (0,8%), az, hogy csak főiskolai szak (0,8%). Az sem sokat számít, hogy ha magas az általános presztízs (1,6%), hogy a hallgatók dinasztiákból érkeznek(1,6%). Ugyanígy az alacsony színvonalú oktatás (2,3%), és a szak könnyű volta (2,3%) sem.

A HALLGATÓK TANULÁSHOZ ÉS SZAKMÁJUKHOZ VALÓ HOZZÁÁLLÁSÁNAK MÉRÉSE

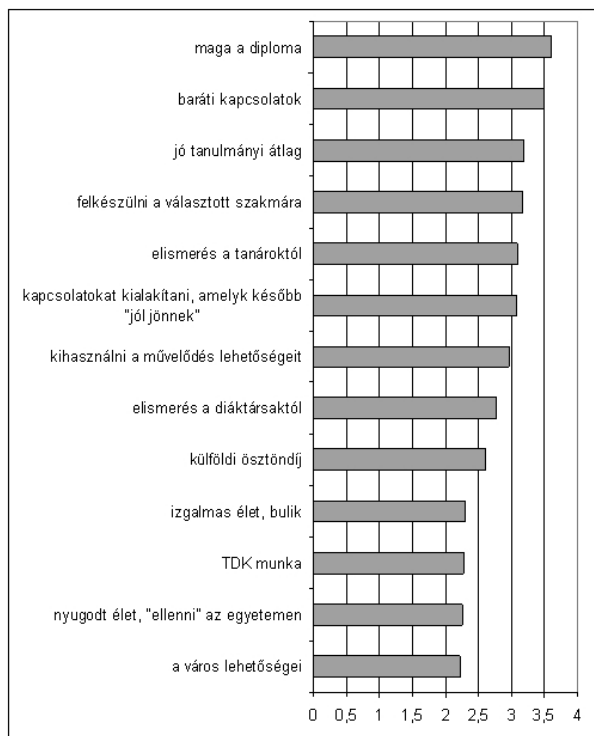
A kutatás keretében igyekeztük felmérni a hallgatók tanuláshoz való hozzáállását különböző mutatók segítségével. Az összesített adatokat (átlagos érték minden állítás esetén) a 4. ábra mutatja.

A kapott eredmények azt mutatják, hogy a hallgatók elvárása az egyetemi évekkel szemben az, hogy megkapják a diplomájukat. A skálaátlag 3.6. A második helyen szerepelnek az egyetemi évek alatti baráti kapcsolatok, ami ennek a tényezőnek a meghatározó szerepét jelzi az elvárások körében (3,512). Ez egyébként a jelen tanulmányban nem elemzett munkaérték vizsgálatban is megjelenik elég előkelő helyen. A jó tanulmányi átlag 3,2-es értéke, a saját magukkal szemben támasztott, valamint erőfeszítéseik elismerésével kapcsolatos elvárásokat tükrözi. Ez az érték csak kevésbé marad el a választott szakmára való felkészülés skálaátlagától (3,192), ami szintén elég magasnak mondható. A rangsorban az utolsó pozíciót foglalja el a város lehetőségei (2,23), ami nem meglepő, annak ellenére, hogy a művelődés lehetőségeinek kihasználása jelentősebb skálaátlaggal rendelkezik. Feltételezésünk szerint ez azért alakult így, mert a művelődés lehetőségét a hallgatók az egyetem berkein belül keresik, ami, mint elvárás itt meg is fogalmazódik. A nyugodt élet, „ellenni” az egyetemen, valamint a TDK, mint elvárás nem jelentkezik jelentős mértékben.

Hallgatók válaszai azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy milyen szakmában szeretnének dolgozni a végzés után, megerősítették a feltételezésünket azzal kapcsolatban, hogy nem elég pozitív a hallgatók hozzáállása a választott szakmájukhoz. A hallgatók mindössze 52,9 %-a szeretne a szakmájának megfelelő, (vagy azzal kapcsolatos) he-

lyen dolgozni. A fent említett kérdésre, a hallgatóknak csak mindössze negyedétől kaptuk a szakjának megfelelő szakmában való elhelyezkedésére vonatkozó választ. Ez az alacsony arány, feltételezésünk szerint, a szakma értékeinek nem megfelelő elismerésével és az alacsony állami fizetéssel kapcsolatos. Eközben a hallgatók 9,4%-a szeretne dolgozni olyan szakmában, amely nem függ össze a szakjával. A hallgatók 4,3%-a válaszolt nemmel, mert még tanulni akar egy újabb szakon (újabb szakmát). Ennek a számnak az alacsony értéke feltételezésünk szerint azt tükrözi, hogy kevesen szeretnek másoddiplomát az első diploma megszerzése után.

4. ábra A hallgatók tanulással és az egyetemi évekkel kapcsolatos elvárásai.

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A régióakra inkább az jellemző, hogy a hallgatók párhuzamosan két szakon is tanulnak, így a másoddiplomát az elsővel párhuzamosan szerzik. Azok aránya, akik számára a magas fizetés a meghatározó (5,8 %) és akik nem nagyon gondolkodtak erről (2,9

%), nem túl magas. Ez a viszonylag alacsony arány véleményünk szerint nem tükrözi megfelelő mértékben a hallgatók rászorultságát. Ennek miértjét megindokolni nem könnyű. Ez azzal is összefügghet, hogy egyrészt a hallgatóknak még papíron is nehéz anyagi problémáiról vallani, másrésztől a szülők háztartásában élve, anyagilag általuk támogatva, nem érzik ennek a tényezőnek az égető szükségét. A hallgatók mindössze 4,3 %-a döntött az "egyéb" válasz mellett, de mivel nem fejtette ki részletesen ennek tartalmát, ennek elemzését a találgatások elkerülése végett nem tartjuk indokoltnak. Nem köti össze a jövőjét a választott szakmájukkal a hallgatók 8,7 %-a, ők azok, akik külföldön szeretnének tanulni és azok, akik posztgraduális képzésben kívánnak részt venni. Ez utóbbiak száma 4,3 %. A külföldön való tanulás a hallgatók körében azért alacsony, mert tapasztalataink szerint, egyfelől sokuk nem rendelkezik megfelelő magabiztossággal a nyelvtudását illetően, sokuk nyelvtudása pedig rendkívül alacsony. Habár a tapasztalatunk azt mutatja, hogy van a hallgatóknak egy jelentős hányada, aki beszél idegen nyelveket, azonban független intézmény által kiadott nyelvvizsga hiányában, ez nem sokat számít. Különösen, ha a nyelvvizsga mint követelmény szerepel a jelentkezésnél. Így nem csoda, hogy sok esetben a hallgatók külföldi felsőoktatási intézményekbe való jelentkezése elmarad. A másik ok az anyagiak (hiánya) miatti „röghözkötöttségben” rejlik.

A SZAKMA ÁLTAL, AZ EGYETEM ELVÉGZÉSE UTÁN BIZTOSÍTOTT LEHETŐSÉGEK

Fontos kérdéseket feszeget a kérdőív következő blokkja. A válaszadók a jelenlegi szakja/szakmája által, a társadalmi érvényesülés során biztosított lehetőségeket értékelték egy tízfokozatú skálán, ahol az 1-es a legkevésbé, a 10 – es a leginkább biztosítottat jelenti. (2. táblázat)

A válaszadók szerint a szakma által biztosított lehetőségek közötti rangsorban az első helyen a jövő biztosítása szerepel (átlagos pontszám 6.7). Ebben az előkelő helyezésben benne van a hallgatóknak azon reménye, hogy diplomával van esély arra, hogy állást találjanak és berendezkedjenek az életben.

Az emberi megbecsülés (átlagpontszám 6.6) a második helyen szerepel. Véleményünk szerint ez jól mutatja a diplomás emberek presztízséről kialakult vélemény elterjedtségét a hallgatók körében és a társadalomban. A harmadik helyen szereplő érdekérvényesítő képesség (átlagpontszám 6.0) megszerzése inkább az önmegvalósítás lehetőségét vetíti elő, semmint az érvényesülést (átlagos pontszám 5.5) vagy hatalmat (átlagos pontszám 4.9). Érdekes, hogy a jövedelem mindössze a 7. pozíciót foglalja el a rangsorban (átlagos pontszám 5.5), ennek vélhető okára már utaltunk a korábbi elemzésnél. Emellett a hallgatók kevés lehetőséget látnak arra, hogy önállóan hozzanak döntéseket a jövőben. Erről tanúskodik az autonómia átlagos pontszáma (5.1). Az értékeket tekintve itt is utalhatunk rá, hogy mindez összhangban van a Super –kérdőívvel végzett munkaérték-preferencia vizsgálat eredményeivel, melyről a kötet más tanulmányában olvashatnak.

2. táblázat A szakma által biztosított lehetőségek sorrendje és skála átlaga.

Hely	A szakma mennyire biztosítja	Átlag
1.	A jövőjét	6,7
2.	Az emberi megbecsülését	6,6
3.	Az érdekérvényesítő képességét	6,0
4.	A presztízsét	5,8
5.	A közéleti szerepvállalását	5,6
6.	Az érvényesülési lehetőségeit	5,5
7.	A jövedelmi lehetőségeit	5,5
8.	Az autonómiáját	5,1
9.	A hatalmát	4,9

Forrás: A TÁMOP 4.2.2-B pályázati kutatás adatbázisa

A VÁLASZTOTT SZAK MEGFELELÉSE

Azzal kapcsolatban, hogy mai ismereteik alapján mennyire felel meg a szak a hallgatók számára különböző szempontokból, a válaszadók egy tízfokozatú skálán a következő válaszokat adták melyeket a 3. táblázatban közlünk.

3. táblázat A szak különböző szempontoknak való megfelelésének rangsora .

Hely	Szempontok	Átlag
1.	Érdeklődés	7,8
2.	Képességeinek	7,5
3.	Távolabbi életcéljának	7,4
4.	Tudásának	7,3
5.	Korábbi elvárásainak	6,9

A 3. táblázatban bemutatott skálaátlagok magasak, ami azt mutatja, hogy a hallgatók véleménye kedvező a szakkal kapcsolatban, illetve, hogy nem csalatkoztak saját választásukban. Az eredmények azt mutatják, hogy a szak nagymértékben megfelel a táblázatban

felsorolt területeken. Az, hogy az első helyen van a hallgatók érdeklődésének való megfelelés (átlagos pontszám 7,8) azt mutatja, hogy a hallgatók úgy vélik, pályaválasztásuk megalapozott volt, beigazolódott a helyes döntésük. Az, hogy magas átlagértéket mutat a képességnak és a tudásnak való megfelelés, szerintünk a hallgatók megelégedettségét jelzi a szakon uralkodó követelményrendszerrel szemben, amit összhangban érznek a képességeikkel és tudásukkal. A távolabbi életcélok (átlagpontszám 7,4) harmadik helyezése a szak iránt bizalmat mutatja éppúgy, mint a korábbi elvárásoknak való megfelelés, ami csak alig valamennyivel alacsonyabb skálaátlatot mutat.

A JÖVŐBENI MUNKÁRA VONATKOZÓ ELKÉPZELÉSEK

A kutatásunk során alkalmazott kérdőív dimenziói kiterjednek az egyetem elvégzése utáni időszak értékelésére is. Érdekes volt látni a hallgatók konkrét elképzeléseit a jövőbeni munkájukat illetően. Arra a kérdésre, hogy van-e már elképzelése arról, hogy végzés után milyen településen dolgozna, csak a válaszadók 54,3%-a tudott válaszolni. Elég nagy hányaduk (39,1%) nemmel tudott csak felelni, ami a hallgatók választással kapcsolatos nehézségeiről szól úgy általában. A hallgatók 6,5%-a egyáltalán nem tudott választ adni a kérdésre. A válaszadók közül 12,3% szeretne dolgozni Ungváron, 37,1% a más városokban, 19,1% - külföldön, és 7,9% - Magyarországon. A megkérdezettek majdnem fele (48,4%) szeretne állami alkalmazott lenni, a többi egyéni vállalkozó, vagy beosztott (6,3%). Az, hogy a hallgatók összesen majdnem 60%-a nem külföldön és nem Ungváron, a területi központban szeretne dolgozni, egyfelől azt mutatja, hogy a hallgatók más városokból, más településekről érkeztek és azt is jelenti, hogy otthon látják biztosítottnak a jövőjüket, közel a szülői házhoz. Az állami alkalmazott, valamint a vállalkozó arányai közel esnek egymáshoz, ami az egyéni vállalkozás teljes elfogadottságát tükrözi a régióban. Aggasztó tényként értékeljük azonban azt, hogy a hallgatók csupán 6,2 %-a szeretne beosztottként dolgozni. A tapasztalat azt mutatja, hogy hallgatóink vezetői állásba szeretnének kerülni közvetlenül az egyetem befejezése után, habár azt a munkagyakorlat és vezetői gyakorlat hiánya nem teszi indokolttá. Ez összefügg azzal, hogy általában magas presztízszt tulajdonítanak a választott pályának.

A SZAKOK ÚJBÓLI VÁLASZTÁSA

A szak újbóli választására vonatkozó kérdésre a megkérdezettek háromnegyede (73,6%) igennel válaszolt, ami, a hallgatók szakkal való megelégedettségét tükrözi, s teljesen összhangban van az előző, a szak megfelelésére vonatkozó kérdéskör eredményeivel. A választás indokaiban kapcsolatban a legmarkánsabban az jelenik meg, hogy a szak, a szakma jó lehetőségeket biztosít. A hallgatók ugyancsak háromnegyede (76,1 %) választotta ezt a választ. A hallgatók választása alapján csökkenő sorrendbe állítottuk további indokokat, melyek egyébként az előzőekben ismertetett indokhoz képest elenyésző gyakorisággal fordulnak elő. A tervekre és az érdeklődésre vonatkozó választ aránylag sok hallgató választotta, mindkét ráta 10 % feletti. A sereghajtó indokok a jó tanárok (3,5%)

és a képzés színvonala (3,5 %) voltak. Az inverznek mondható kérdésre, hogy "Miért nem választaná ezt a szakmát?", a válaszadók csaknem fele nem tudott válaszolni (49,7%). A válaszadók 22,7%-ának megváltoztak az elképzelései, a hallgatók 12,0%-a nem azt kapta, amit várt. Mindössze 2,7 % tartja úgy, hogy a követelmények túl magasak és további 4 % véli azt, hogy az oktatással kapcsolatos az elvárásai nem felelnek meg a befektetett erőfeszítéseknek. A megkérdezettek töredéke (1,3%) számolt be arról, hogy nem érzi magát jól. Az, hogy a válaszadók fele, nem tudott válaszolni a fent említett kérdésre azt feltételezi, hogy nincs ellenére a szak és nincs ellenérve azzal szemben, miért ne választaná újra ezt a szakot. Ismeretes, hogy a pályaelhagyók száma Ukrajnában nem hivatalos becslések szerint nagyon magas, és az, hogy az általunk megkérdezettek mindössze 22,7 %-a válaszolt úgy, hogy megváltoztak az elképzelései, véleményünk szerint azt mutatja, hogy leggyakrabban nem a szakember, hanem a munkaerőpiac szabja a lehetőségeket és kényszerít pályaelhagyásra.

ÖSSZEGRÉS

A hallgatók jövőbeli pályaképének tanulmányozása során megállapításra került, hogy tényezők tucatjai befolyásolják a hallgatók pályaválasztását. Az eredmények azt mutatják, hogy ezen tényezők hatékonysága a hallgatók pályaválasztásánál nagyon különböző. Kulcsfontosságúnak bizonyult a szak kiválasztásánál a hallgatók jövőbeni terveinek megvalósulása, valamint az, hogy a felvételi vizsgák a hallgatók kedvenc tantárgyaiból legyenek. A választásnál a hallgatók a legfontosabb információforrásként a tanárok, a szülők és a felvételi tájékoztatóból kapott információt jelölték meg.

Az összes kar hallgatója előnyben részesíti a diploma megszerzését és a munkanélküliség elkerülését. A válaszadók több mint a felét a választott szak érdekli. A felsőoktatási intézményt, a felmérés eredményei szerint, a válaszadók azért választották, mert ezen a területen ez a szak a legjobb, és ennek van a legjobb híre, hírneve. A válaszadók többsége ezen a területen kíván dolgozni a jövőben is és úgy véli, hogy az általa választott szak magas presztízsű, választott szakmája összefügg a szakjával, és a munkavállalásnál széleskörű választást biztosít.

A hallgatók pályaválasztással kapcsolatos megelégedettségének állapota valamint, a szakmájukban továbbra is dolgozni akarók alacsony aránya a fiatalok felsőoktatásban való „ellevésének” tömegességét mutatja. Ennek következtében a pályaválasztást sok esetben a véletlen, nem pedig az érdeklődés befolyásolja.

Kutatási téma magas szintű gyakorlati érdeklődést váltott ki körünkben, ezért folytatása és a válaszadók széles skálájára való kiterjesztése reprezentatív minta alkalmazásával indokolt nemcsak Kárpátalja, hanem Ukrajna más rangos felsőoktatási intézmény esetében is. Érdekes lehet továbbá a humán és a műszaki karok hallgatói profeszzióképének összehasonlító elemzése valamint, a hallgatók tanulással kapcsolatos motivációi kutatása során meghatározott összefüggéseinek vizsgálata is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Balogh László – Fónai Mihály (2003): Tehetséggondozási formák a Debreceni Egyetemen. *Magyar Felsőoktatás* 13: (4-5-6) 13.-15 o.
2. Bourdieu, P. (1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): *Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Budapest: Aula Kiadó, 155–176. o.
3. Fónai Mihály (2009): A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjába került hallgatók rekrutációja és a szakok értékelése. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban*. Budapest: Neveléstudományi Egyesület, 2009. pp. 49-65. (ISBN 978 – 963 – 88422 – 2 – 0)
4. Fónai Mihály (2010): Hallgatók professzió-képének elemei. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban. Többnyelvűség és multikulturalitás*. Budapest: Aula Kiadó, pp. 227-246.
5. Fónai Mihály – Márton Sándor (2010): A tehetséggondozó program hallgatóinak professzió-képe – egy sokváltozós modellmagyarázat lehetséges elemei. In: Kozma Tamás - Ceglédi Tímea (szerk.): *Régió és oktatás: A Partium esete*. Debrecen, CHERD-Hungary: Center for Higher Education Research and Development – Hungary. pp. 147-153
6. Kiss János – Fónai Mihály – Fábíán Gergely (2001): Szociális és egészségügyi szakos hallgatók szakmával kapcsolatos tudattartalmának összehasonlító vizsgálata. In: Dienes E – Takács Á (szerk.): *XV. Munka-és Szervezetpszichológus szakmai napok Esztergom*, Budapest: Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ.144-159. o.
7. Márton Sándor – Mező Ferenc – Balogh László – Fónai Mihály (2006): A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja és beválogatási szempontjai. In: Balogh L – Mező F – Tóth L (szerk.): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának II. Konferenciája. Tanulmányok*. Debrecen: Debreceni Egyetem 7-12. o.
8. Pro koncepciju szerednyoji zagalynoosvzitnyoji skoli Ukrajini, 1992, Informacijnij zbirnik Minyisztversztva Narodnoji Oszviti Ukrajini, 1992 N 4: 1-8 (Orosz Ildikó. Magyar nyelvű oktatás Kárpátalján. <http://mek.oszk.hu/01900/01946/html/>) Munkalélektani Koordinációs Tanács továbbképző előadássorozat 2. kötet Budapest

HOVA MÉSZ, HOVA TARTASZ? KOLOZSVÁRI MAGYAR EGYETEMI HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSA

FEHÉR ANNA

*„A pálya a személyiség életútjának munkával töltött szakasza...,
nem önálló létező valami, amire a személyiség rátalál,
hanem hozzá tartozik, belőle fakad.”*

CSIRSZKA JÁNOS

Abstract: The career choosing period is an individual walk of life, full with contradictions and tensions, defined by personal and social factors. This paper discusses the career choosing influencing factors in case of Hungarian speaking students of the Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca. The Super's work value inventory was used in the research. Upon our results, altruism and self validation are the highest ranked work values of the participants in our study.

Keywords: career choosing, work values

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/6

Dolgozatvezető tanár: Dr. Müller Fábíán Andrea

BEVEZETÉS

A pályaválasztás időszaka az egyéni életút egy ellentmondásokkal, feszültségekkel teli szakasza, amelyben meghatározó szerepe van mind az egyéni mind a társadalmi ténye-

zöknek. Kiemelt jelentőségű tényezők: a személyiség, a családi háttér, az iskola, a pályaismeret, a közösség, a munkaerőpiaci szükséglet és a társadalmi struktúra. A pályaválasztás döntően befolyásolja az ember életét, azonban ez nem egy visszafordíthatatlan folyamat. A pályaválasztás egy olyan döntés amelyet az ember sok esetben módosíthat, átértékelhet, mérleget lehet (Papula, 2008).

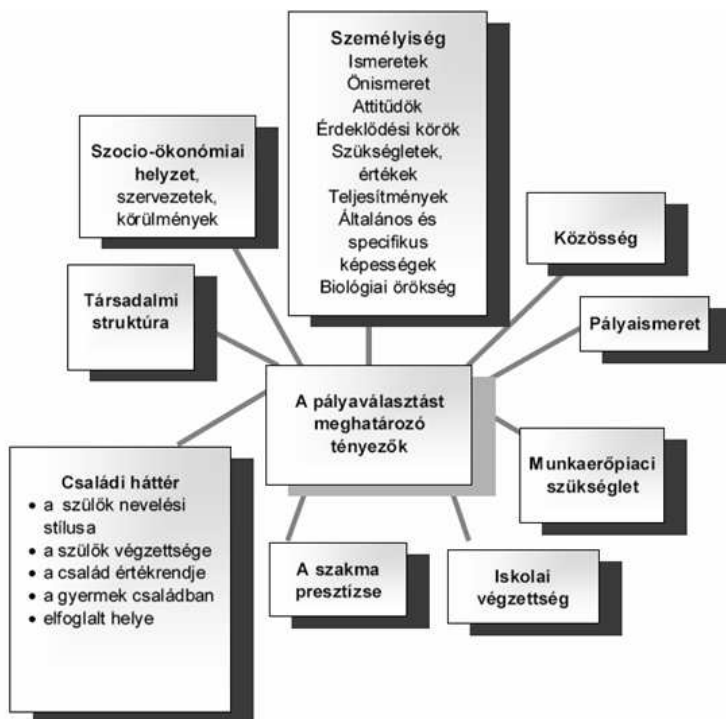
Amikor kicsik voltunk és óvodába jártunk sokszor nekünk szegeztek a kérdést „mi leszel ha nagy leszel?” és mi boldogan válaszoltunk „Tűzoltó leszek és katona és vadakat terelő juhász” ahogy József Attila írja az Altató című versében. Biztosak voltunk abban, hogy ez így is lesz, meg voltunk győződve, hogy legmerészebb álmaink is meg fognak valósulni. Később, amikor már iskolába jártunk, erre a kérdésre nem volt már eléggé meggyőző válaszuk. Nem tudtuk pontosan megfogalmazni vágyainkat, kétségeink voltak, nem mindig tudtuk elképzelni, hogy mit is fogunk csinálni a távolabbi jövőben. Mindennapjaink inkább a tanulással teltek el, az foglalkoztatott inkább, hogy időben meglegyen a feladott házi feladat, a matek dolgozat jól sikerüljön, ne engem hívjon ki kémiából a tanár, stb. Tehát arra koncentráltunk, hogy az iskolában megfelelően teljesítsünk.

Fejlődéslelektani szempontból a pályaválasztási döntés legideálisabb időszaka a kora ifjúkor. Az ifjúkori személyiség központi problémája a társadalmi életbe való beilleszkedés, amely egy céltudatos keresés. Rókusfalvy Pál (1972) a pályaválasztási érettséget úgy fogalmazza meg, hogy az a „tanuló egész személyiségének olyan fejlettségi állapota, amely egyrészt lehetővé teszi az elhelyezkedési lehetőségeknek és a személyiségnek megfelelő pálya adekvát választását, másrészt biztosítja a szakmai képzésnek legalább minimális sikerét, és felébreszti a tanulóban a szakmai beilleszkedésre való tartós törekvését”.

A pályaválasztás elméletével számos külföldi közöttük sok magyar kutató, szakember foglalkozott. A teljesség igénye nélkül a következő szakemberek nevét lehet kiemelni: Parsons (1909), Ginzberg, J.L. (1951), Roe (1956), Super (1963), Holland (1966), Rosenberg (1979), Daheim (1992) valamint Kohli (2001). A magyar kutatók közül megemlíthetők Mérei Ferenc (1942), Csirszka János (1966), Rókusfalvy Pál (1972), Ritoók Pálné (1986), Zakar János (1988), Dancs István (1989), az utóbbi időben pedig Szilágyi Klára (2005) valamint Völgyesi Pál (2012) nevét.

A pályaválasztási elméleteket két nagy csoportba lehet osztani. Az első csoportot a statikus elméletek képviselik, ezek az elméletek a pályaválasztási döntést egyszeri döntésnek tekintik. A pályaválasztás mint folyamatot egyoldalúan szemlélik, a pályaválasztót és a pályát statikus egymásra való hatását vizsgálják. A másik nagy csoportot a dinamikus elméletek alkotják. Ezen elméletek képviselői a pályaválasztás folyamat jellegét hangsúlyozzák. Szem előtt tartják a személyiség tulajdonságait (szükséglet, értékrendszer, érdeklődés) valamint olyan tényezőket mint a pálya presztízse vagy a munkaerőpiaci helyzet (Papula, 2008). (1. ábra)

1. ábra. A pályaválasztást meghatározó tényezők (Papula,2008)

Szilágyi Klára (2005) a pályaválasztási elméleteket öt csoportba osztja:

- *Pályaalkalmasságra alapozó megközelítés*, amelynek jelentős képviselője Parsons. Szerinte a pályaválasztás egy tudatos és racionális döntési folyamat, egy meghatározott időpontra korlátozott egyszeri esemény. Minden ember személyiségjegyei egyéni fejlettségének megfelelően alkalmassá teszik őt egy pályára.
- *A személyiség pszichológiai mozgására épülő elméletek*, ahol a hangsúly az egyén motivációján, igényein, érdekeken és értékeken van. Jelentős képviselői S. Freud, Holland.
- *A döntést, mint centrális mozzanatot kezelő elméletek*, amely megközelítés megpróbálja a pályaválasztást választási és döntési folyamatokkal magyarázni, megvilágítani. Egyik jelentős képviselője Ries.

- *A fejlődéselvet hangsúlyozó elméletek* a pályaválasztást, annak az időbeni kiterjedésében és életszakaszok szerinti tagolásban elemzi, kiemelkedő képviselői Ginzberg és D.E. Super.
- *Szociokulturális meghatározottságra épülő elméletek*, egyik megalkotója Kohli volt akinek az a véleménye, hogy a "pályaválasztás folyamata olyan egymástól eltérő életpályaminták közötti döntések egymásutánjaként fogható föl, amely a választó egyén részére mindenkori helyzetében nyitva áll".

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

A kutatásban 88 magyar II éves egyetemi hallgató vett részt akik a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen tanulnak. A kutatásban résztvevők 81,6% -a lány (71 személy), 18,4%-a pedig fiú (16 személy). Egy személy nem válaszolt a kérdésre. Az életkor szerinti megoszlása : a legfiatalabb 19 éves (8 személy), a legidősebb 49 éves (2 személy), az átlagéletkor 24 év. A megkérdezett hallgatók többsége 21 és 24 év közötti (61 hallgató), a válaszadók 69,3%-a ebből a korosztályból tevődik ki, 7 hallgató 25 és 30 év közötti (8%), 4 hallgató 31 és 40 év közötti (4,5%) és 6 hallgató a 41 és 50 év közötti korosztályt képviseli(6,8%). Két hallgató nem adta meg az életkorát.

A válaszolók 40,9%-a szociológia illetve szociális munka kar, 29,5% -a bölcsészettudományi illetve művészeti kar, 17%-a társadalomtudományi illetve jogi kar, 10,2%-a a teológiai kar hallgatója, a megkérdezettek 2,3%-a nem válaszolt a feltett kérdésre .

Az egyetemi hallgatók általános iskolai végzettségével kapcsolatban olyan kérdések voltak feltéve, hogy hol járt általános iskolába (a település típusának megjelölése) valamint hogy milyen fenntartású volt az illető általános iskola (1. és 2. táblázat).

1. táblázat. Hol járt általános iskolába

	Személyek száma	Százalék %
Főváros	1	1,1
Kolozsvár	11	12,5
Megyeszékhely	20	22,7
Egyéb város	25	28,4
Falu	21	23,9
Külföld (Magyarország)	6	6,8
Egyéb	3	3,4
Nem válaszoltak	1	1,1
Összesen	88	100

2. táblázat. Milyen fenntartású volt az általános iskola

	Személyek száma	Százalék %
Állami, önkormányzati	63	71,6
Egyházi	9	10,2
Magyar	14	15,9
Egyéb	1	1,1
Nem válaszolt	1	1,1
Összesen	88	100

A középiskolai tanulmányokkal kapcsolatban hasonló kérdések voltak feltéve. A kérdésekre adott válaszok eredményei a következők: a 88 válaszoló túlnyomó része, 76,1% gimnáziumba járt, 14,8% szakközépiskolába, 5,7% egyéb iskolába illetve 2,3% szakmunkásképzőbe. Az érettségit a válaszolók 2,3%-a a fővárosban, 3,4%-a falun, 4,5%-a külföldön (Magyarország), 18,2% -a Kolozsváron, 22,7%-a megyeszékhelyeken valamint 48,9%-a egyéb városokban tette le.

Arra a kérdésre, hogy volt-e valami pozíciója középiskolás korában a válaszolók 51,1%-a igennel felelt, 45,5%-a nemmel, nem válaszolt a kérdésre 3,4%. A válaszolók 17%-a osztálytitkári pozíciót töltött be, 13,6%-a diák önkormányzati vezető illetve tag volt, 13,9%-uk pedig gazdasági felelős, pénztáros volt. A 88 hallgató 50%-a részt vett valamilyen diák vagy ifjúsági szervezet munkájában, diákszervezeti vezetői szerepet töltött be a válaszolók 25%-a, szakmai önkéntes volt a kérdezettek 26,1%-a.

Egyetemi felvétel és egyetem karriercélok

Arra a kérdésre, hogy „Hányadik jelentkezésre vették fel a főszakjára a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen?” a válaszolók 92%-a felelte, hogy az első jelentkezésre már felvették, a másodszori jelentkezést jelölte meg a válaszadók 4,6%-a, a feltett kérdésre a kérdezettek 3,4%-a nem válaszolt (3 személy).

A kutatás egyik fontos kérdése az volt, hogy honnan hallott az egyetemi hallgató a választott szakjáról, ezen belül több válasz lehetőség meg volt adva: a szülőktől, az iskolájától, tanárától, "nyílt napon" volt, az egyetem valamilyen tájékoztató anyagából, a felvételi tájékoztatóból, a médiából, ismerőse jár ilyen szakra, sokat hallott róla, sok helyről, a családban is van ilyen végzettségű, egyéb ismerőstől, a szak, a szakma egy (kiemelkedő) képviselőjétől, Internetről

A hallgatók több mint felét nem befolyásolta az egyetemi szak kiválasztásánál a szülők véleménye, 49 személy választotta az egyáltalán nem választ, ami a megkérd-

zettek 55,7%-a (lásd 1.melléklet). A vizsgált mintába került hallgatók 50%-a úgy véli, hogy az iskolai tanárok véleménye nem befolyásolta őket az egyetemi szak kiválasztásában (lásd 2.melléklet). Az egyetemek által rendezett nyílt napoknak sincs nagy szerepe a hallgatók döntésében, a hallgatók majdnem háromnegyede (71%) egyáltalán nem válaszolt (lásd 3.melléklet). A hallgatók több mint egyharmada (34,1%) egyáltalán nem veszi számba az egyetemek által kiadott felvételi tájékoztató anyagokat amikor meghozza döntését a kiválasztott egyetemi szakkal kapcsolatban (lásd 4. és 5.melléklet). Az egyetemi szak kiválasztásánál a hallgatókat inkább a választott szakra járó ismerőseiktől illetve az internetről kapott információk segítik.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy egy egyetemi szakról általában a hallgatók az azon a szakon járó ismerőseiktől (29,5%) valamint az internetről (23,9%) szerzik meg az információkat (lásd 6. és 7.melléklet).

A Super féle kérdőív eredményei a teljes mintán

3.táblázat: Az értékek rangsora és átlaga a vizsgált mintán

Értékkör	Átlagérték	Szórás	Ranghely
Altruizmus	13,02	1,92	1.
Önérvényesítés	12,72	1,75	2.
Változatosság	12,22	2,09	3.
Társas kapcsolatok	12,12	2,13	4.
Kreativitás	12,07	1,85	5.
Presztízs	11,74	2,17	6.
Függetlenség	11,31	2,05	7.
Felügyeleti viszonyok	11,21	2,36	8.
Munkateljesítmény	11,15	2,02	9.
Esztétikum	10,78	2,67	10.
Anyagi ellenszolgáltatás	10,73	2,61	11.
Szellemi ösztönzés	10,60	1,65	12.
Sikeresség	9,46	2,06	13.
Szabadság	9,21	2,28	14.
Írányítás	8,91	2,56	15.

A kutatásban alkalmazott Super féle munkaérték kérdőív 15 értékkört vizsgál 45 item segítségével. Egy-egy értékkategória 3-15 pontig adható értékeket vehet fel. A korábbi vizsgálatok alapján az átlagértékek min. 7-8 és max. 12-13 átlagértékeket vesznek fel (Fónai, Zolnai, Kiss, n.a.).

A mérésben résztvevett hallgatók a legmagasabban értékelik az altruizmust illetve az önérvényesítést (13 értékpont körül). Ezt a két értékkört a vizsgált hallgatók magasán értékelik, a szórás szempontjából is hasonlóság mutatkozik (2 alatti szórásérték). Ez azzal is magyarázható, hogy a vizsgált hallgatók olyan szakokra járnak, amelyeknek elvégzése után módjukban fog állni, hogy a munkájukkal mások boldogulását előmozdítsák valamint a munkájuk során meg tudják valósítani egyéni elképzelésüket is. Az utolsó helyekre került az irányítás, a munkahelyi fegyelem (szabadság) illetve a munkájuk eredményének jövőbeli megítélése (sikeresség), bár a vélemények nagyobb eltérést mutatnak. A változatosság, a társas kapcsolatok, a kreativitás illetve a presztízs szinte azonos értékpontokat kaptak (12 értékpont körül), bár ezek esetében is nagyobb véleménykülönbségek mutatkoznak meg. A függetlenség, a felügyeleti viszonyok, a munkateljesítmény, az esztétikum, az anyagi ellenszolgáltatás illetve a szellemi ösztönzés szinte azonos átlagértékeket kaptak (11 értékpont körül), azonban a szórásban jelentős eltérések mutatkoznak (lásd 3.táblázat).

ÖSSZEGZÉS

A megkérdezett hallgatók legfőképpen az azonos szakra járó ismerőseiktől, illetve az internetről szerzik az információkat a választott szakról. A továbbtanulás mellett azért döntenek, mert szeretnék elkerülni a munkanélküliséget, valamint vonzó számukra a diákélet. A továbbtanulást úgy tekintik mint a karrier építés egy részét. A szak, amelyet választották nagyon érdekli őket. Az egyetem választásánál az egyetem jó híre döntő jellegű volt. A választott szakjukkal kapcsolatban döntően meg vannak elégedve, a hallgatók nagy része 7 és 10 közötti értéket jelölt meg egy tízfokozatú skálán. A munkával kapcsolatos altruizmust és az önérvényesítést a vizsgált hallgatók a legmagasabbra értékelték, bár ezek olyan munkaértékek, melyeknek a piacgazdaságban működő munkahelyek kevésbé tudnak megfelelni. A legkisebb értékpontokat adták a hallgatók a munka szabadságára, a fegyelemre, az irányításra, valamint a munkájuk eredményének jövőbeli megítélésére. A többi, Super féle munkaérték szinte azonos értékpontokat kapott.

MELLÉKLETEK

1. melléklet. Szülőktől

	Személyek száma	Százalék %
Nem tudja, nem válaszolt	2	2,3
Egyáltalán nem	49	55,7
Csak kis mértékben	20	22,7
Nagy szerepet játszott	6	6,8
Döntő mértékű	6	6,8
Hiányzó válasz	5	5,7
Összesen	88	100

2. melléklet. Iskolájától, tanárától

	Személyek száma	Százalék %
Nem tudja, nem válaszolt	2	2,3
Egyáltalán nem	44	50
Csak kis mértékben	23	26,1
Nagy szerepet játszott	6	6,8
Döntő mértékű	9	10,2
Hiányzó válasz	4	4,5
Összesen	88	100

3.melléklet. Nyílt napon volt

	Személyek száma	Százalék %
Nem tudja, nem válaszolt	6	6,8
Egyáltalán nem	62	70,5
Csak kis mértékben	8	9,1
Nagy szerepet játszott	7	8
Hiányzó válasz	5	5,7
Összesen	88	100

4.melléklet. Az egyetem valamilyen tájékoztató anyagából

	Személyek száma	Százalék %
Egyáltalán nem	30	34,1
Csak kis mértékben	24	27,3
Nagy szerepet játszott	20	22,7
Döntő mértékű	11	12,5
Hiányzó válasz	3	3,4
Összesen	88	100

5.melléklet. Felvételi tájékoztató

	Személyek száma	Százalék %
Egyáltalán nem	30	34,1
Csak kis mértékben	26	29,5
Nagy szerepet játszott	17	19,3
Döntő mértékű	11	12,5
Hiányzó válasz	4	4,5
Összesen	88	100

6.melléklet. Ismerőse jár ilyen szakra

	Személyek száma	Százalék %
Nem tudja, nem válaszolt	2	2,3
Egyáltalán nem	20	22,7
Csak kis mértékben	21	23,9
Nagy szerepet játszott	17	19,3
Döntő mértékű	26	29,5
Hiányzó válasz	2	2,3
Összesen	88	100

7.melléklet. Internetről

	Személyek száma	Százalék %
Egyáltalán nem	19	21,6
Csak kis mértékben	23	26,1
Nagy szerepet játszott	22	25
Döntő mértékű	21	23,9
Hiányzó válasz	3	3,4
Összesen	88	100

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Csirszka János (1977): Munka-és pályaalkalmasság pszichológiája. Budapest, Tankönyvkiadó.
2. Daheim, H., Heid, H., Krahn, K. (1992): Sociale Chancen : Forschungen zum Arbeitgesellschaft. Campus.
3. Dancs István (1989): A pályamotivációt befolyásoló tényezők vizsgálata a szakoktatásban. Budapest, Akadémiai Kiadó.
4. Elwert,G., Krauth, W.H., Schelke, W., Kohli, M. (eds.): Paradigms of social change: Modernization, Development, Transformation, Evolution. Palgrave Macmillan
5. Ginzberg, E. (1951): Occupational choice: An approach to a general theory. New York, East Los Angeles Junior College.

6. Fónai Mihály, Zolnai Erika, Kiss János (n.a.): A hallgatók munkaérték preferenciái. Letöltve 2013 05 06, honlap; http://terd.unideb.hu/doc/konyv/3/ua_fonai.pdf
7. Holland, J.L. (1966): The psychology of vocational choice. Waltham, Mass: Blaidell.
8. Mérei Ferenc (1942): A pályaválasztás lélektana. Unitas.
9. Papula Lászlóné (2008): Mi leszel ha nagy leszel? A pályaválasztást meghatározó tényezők. Letöltve 2013 03 27, honlap http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2008/1/02_papula.pdf
10. Parsons, F.(1909): Choosing a vocation. Boston, Houghton Mifflin.
11. Ritoók Pálné (1986): Személyiségfejlesztés és pályaválasztás. Budapest, Tankönyvkiadó.
12. Roe, A. (1956): The psychology of occupations. New York, John Wiley and Sons.
13. Rosenberg, M. (1979): Conceiving the Self. New York, Basic Books.
14. Rókusfalvy Pál (1972): Pályaválasztás, pályaválasztási érettség. Budapest, Tankönyvkiadó.
15. Super, D.E.(1963): Career Development: Self-concept Theory. Collage Entrance Examination Board.
16. Szilágyi Klára (2005): A fiatalok és felnőttek pályaeorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlettségeinek lehetőségei. Budapest. Letöltve 2013 05 10, honlap; <http://mek.oszk.hu/06500/06515/06515.pdf>
17. Völgyesi Pál (2012): A pályaismeret jelentősége a pályaeorientáció folyamatában. In Szilágyi Klára(szerk): A pályaeorientáció szerepe a társadalmi integrációban. Budapest, Tátk. Letöltve 2013 05 10, honlap www.tatk.elte.hu
18. Zakar András (1988): Pályaválasztási elméletek. Budapest, Tankönyvkiadó.

A „HOGYAN TOVÁBB” KÉRDÉSE ROMÁN NEMZETISÉGŰ EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN

NAGY EDITH

Abstract: One of the topic of the research was career orientation. A questionnaire survey was carried out among university students and later within the Career Image and Work Value Research Project which took place within the University of Debrecen. The questionnaire consisted of 53 questions. The questionnaire could be divided into five major topics. The questions were related to the preliminary, previous school records, college and university experiences, the chosen vocation, profession, and family.

The research was carried out at Babes-Bolyai University of Cluj-Napoca. 73 students took part in the research, they were all ethnic Romanians. Regarding their gender identity there were 9 male students and 64 female undergraduates.

Keywords: career orientation, decision, targets, guidance, prestige, information, professional, self-realization, admission

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/7

Dolgozatvezető tanár: Dr. Müller-Fábián Andrea egyetemi docens, BBTE

BEVEZETÉS

A 12. osztályos diákok körében nem csak az előttük álló érettségi játszik nagy szerepet, hanem a nagy döntés és választás felelőssége is, hogy hogyan tovább. Igazán nagy kérdés manapság, hogy a fiatalok miként választanak egyetemet a liceum elvégzését követően. Mit tartanak szem előtt? Kérnek-e tanácsot? Nagy álmokat szeretnének-e megvalósítani? Szociális munkások körében számos esetben kérdés, hogy a fiatal személy rendelkezik-e a kellő tulajdonságokkal melyek szükségesek az adott szakma gyakorlásához? Miképpen lehet ezeket felmérni? Egyáltalán fel kell-e mérni? Miképpen döntenek a fiatalok a szociális munka és egyéb szakok mellett? Milyen belső indíttatásuk, motivációjuk van. Kérnek-e tanácsot? Fontos-e az elkötelezettség érzése? Hogyan jutnak kellő információkhoz? Van-e magyarázat arra, hogy a pályaválasztás során a többség, akik a szociális munka szakot választják, az nő nemű?

Számos kérdésre próbáljuk keresni a választ a kutatásunk során. Kíváncsiság és érdeklődés van bennünk. A kutatásban résztvevők többségében szociális munka szakot és más társadalomtudományi, bölcsész tudományi, teológiai, és jogi szakot végző diákok alkotják.

ELMÉLETI HÁTTÉR

Kezdetben a pályaaorientáció fogalmát szeretnénk meghatározni. A pályaaorientáció egy összetett szó, az előtagja közismert kifejezés, *pálya*, utótagjának jelentése *tájékozási*, *eligazodást* jelent (Bakos, 1986). A pályaaorientáció fogalmat, úgy tudjuk meghatározni, mint a szakmákkal kapcsolatos információ gyűjtést, tájékozódást, keresgélést, kutakodást, amely a különböző szakmák közötti eligazodást és megkülönböztetést is jelenti. A pályaaorientáció jelentése magába foglalja az egyén személyes kompetenciáit, készségeit és ezek megszerzését, mely előkészíti és képessé teszi az egyént az általa választott szakokkal együtt járó kihívásokban való megfelelésre, legyen az egyéni pálya, karrier, egyén és környezetének megfeleltetését (R. Bögös, V. Dávid, 2003). A pályaaorientáció kérdésében nem csak a különböző szakmák jellemzőiről beszélünk, hanem az egyén adottságairól, környezetéből és társadalomból szerzett ismereteiről is. A pályaaorientáció segít összhangba hozni az egyéni készségeket, a társadalmi igényeket és a választott szakmát, nem egy egyszeri esemény, hanem folyamat amely a megfelelő döntés megszületését készíti elő. A jó döntés meghozásában négy dolog szükséges: reális énkép, információk a szakmákról, munkaerő-piaci ismeretek, képzési lehetőségek a jövőre nézve (R. Bögös, V. Dávid, 2003).

A KUTATÁS FŐBB EREDMÉNYEI

A hallgatók szoci-demográfiai jellemzői

A kutatás egyik kérdése a pályaaorientáció. Kérdőíves kutatást végeztünk egyetemisták körében és a továbbiakban a Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt keretén belül. A kérdőív 53 kérdésből épül fel. Összesen öt nagy témakörre bonthatjuk fel a kérdéseket. A kérdések a felvételre, eddigi iskolai pályafutásra, egyetemre és egyetemi tapasztalatokra, választott szakjára, és szakmájára és családjára vonatkoznak.

Az elért eredményekből néhány ismérvet mutatok be. A kérdőív tíz kérdésből állt. Az eredmények bemutatása során kiemeltem azon ismérvek eredményeit, amelyeket fontosnak véltem a pályaaorientáció témakörben.

A kutatást Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen végeztük. A kutatásban megkérdezett hallgatók száma 73, nemzetiségüket tekintve román nemzetiségűek. Nem szerinti megoszlás alapján 9 férfihallgató és 64 hallgató nő.

A továbbiakban a megkérdezettek kor szerinti megoszlását mutatom be. A legfiatalabb egyén 19 éves, a legidősebb 49 éves. A hallgatók többsége a 19,-22 éves, az idősebb korosztálybeliek vannak kisebb arányban.

A megkérdezett hallgatók a Babeş-Bolyai Tudományegyetem négy karának diákjai: 78,1 % a Szociológia és Szociális Munka karról, 1,4% a Bölcsészettudományi és Művészeti Karról, 2,7 % a Társadalomtudományi, illetve Jogi Karról, valamint 15,1% a Teológiai, Egyházi, és Vallási Karról. ;2,7% erre a kérdésre nem válaszolt. A megkérdezett személyek nagymértékben szociális munka szakos hallgatók.

Pályaválasztás, egyetemi és egyetem utáni célok

A következő kérdés, *az egyetemi felvételi, illetve a felvételt követő sikeres bejutással kapcsolatos*: a diák hányadik próbálkozásra jutott be sikeresen az adott főszakra. Számos szak van és eltérő felvételi előírások. A pályaválasztásban fontos a felvételin való siker vagy kudarc szerepe.

Az egyetemi bejutásnak a sikeressége alapvető fontosságú egy egyén életében. Fenn áll a kérdés, hogy sikerként, vagy kudarcként éli meg az egyetemi felvételt. A válaszadók esetében megfigyelhető, hogy 76.7%-ukat első jelentkezésre felvették.

A következő kérdés, hogy *honnan szerzett információkat a szakkal kapcsolatosan*. A megkérdezettek 8,2% vélekedett úgy, hogy a média nagy szerepet játszott az információszerzésben. 53,4% úgy vélekedett, hogy a média egyáltalán nem játszott szerepet az információszerzésben. 13,7% a megkérdezetteknek azt állította, hogy kis mértékben szerepe volt a médianak és végül 4,1% minősített döntő szerepet a médianak. Az információ forrás kérdésben meglepő módon nem a média játszott nagy szerepet a megkérdezettek körében.

Arra a kérdésre keresve a választ, hogy *a pályaválasztás folyamatában kiknek a tanácsait vették alapul*, illetve hogy a döntés egyéni önmegvalósítás céljából született-e, a válaszadók 9,6% válasza az volt, hogy a szülők tanácsolták ezt a szakot, 30,1% vélekedett úgy, hogy nem a szülők tanácsolták. 26% esetben pedig a szülők tanácsa nagy szerepet játszott, 17%-ban pedig kis szerepet tulajdoníthatunk a szülői tanácsoknak. (1. táblázat)

A következőkben azokat a válaszokat emelem ki, melyek arra a kérdésre keresnek magyarázatot, hogy a megkérdezettek döntését *a választott szak mellett meghatározza-e az, hogy milyen mértékben tudják megvalósítani elképzeléseiket*. 12 személy válasza az volt, hogy egyáltalán nem meghatározó jellegű az, hogy milyen mértékben sikerül majd megvalósítani elképzeléseiket, 12 személy esetében kevésbé meghatározó jellegű, 24 személy úgy vélekedett, hogy nagyrészt meghatározó és 16 személy számára döntően meghatározó. 2 személy a nem tudja válaszlehetőséget jelölte meg a kérdőív kitöltése során.

A szerzett diplomával jól lehet-e keresni kérdésben 46,6% -ban egyáltalán nem, majd ezt követte az egy kicsit válaszlehetőség, amelyet a válaszadók 30,1 % jelölt be, 6,8% nagyrészt és végül 2.7% a döntően választ adtak a megkérdezettek közül.

Azzal a feltételezéssel kapcsolatosan, hogy az egyetem kiválasztásakor *a szakon való tanulás oka a hasznosítható ismeretek elsajátítása*, a megkérdezettek 45,2% vélekedett igennel és 49,3% a nem válasszal. Ez esetben megfigyelhető, hogy az igen és nem válaszok között nagyon kicsi a különbség 4,1%.

1.számú táblázat: Mennyire jellemző, hogy
a szülei tanácsára választotta az egyetemet

nem tudja, nem válaszolt	1	1,4%
egyáltalán nem	22	30,1%
csak kis mértékben	17	23,3%
nagy szerepet játszott	19	26,0%
döntő mértékű	7	9,6%
Összesen	66	90,4%
System	7	9,6%
Összesen	73	100,0%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték
Kutatási Projekt-kérdőív 24 számú kérdése

A második ismerv *a választott szakon meglevő magas színvonal*. A válaszadók esetében 34,2% -ban játszott szerepet és 60,3% esetében nem játszott szerepet az említett ismerv. A színvonalat, mint ismérvet, azért emeltem ki, mivel alapvető szerepet tölt be a mindennapi életben, valamint más szakterületeken is az elért színvonal. A megkérdezettek fiatal egyetemisták, akik még tanulmányaikat folytatják, ezért feltételezhető, hogy a magas színvonalnak a fontosságával és értékével még nem találkoztak. A magas színvonalnak a munkaerő piacon van fontos szerepe.

Már az egyetemi tanulmányok során felmerül a kérdés, hogy az adott szak, mely keretén belül az egyén a tanulmányait folytatja, *elősegíti-e az egyént az elsajátított ismeretekkel a jövőre nézve a megfelelő szakmai felkészülésben*. A kérdőívben szereplő kérdés azt méri, hogy az egyén számára fontos-e az, hogy a szak elősegítse a felkészülésben. A megkérdezett egyének közül 60,08%/-ban vélekedtek úgy, hogy számukra nagyon fontos, 2,89% -ban egyáltalán nem fontos, 30,43%-ban fontos és végül 5.79%-ban kevésbé fontos.

A szakmával kapcsolatos ismeretek elsajátításához fontos szerepet játszik az egyéni kutatások, beavatkozások, amelyeket az egyetemi hallgató, már egyetemi tanulmányai során elvégezhet. Ebben a kérdésben kiemelt szerepet játszanak a Konferenciák melyek keretén belül lehetőség nyílik arra, hogy az egyetemi hallgatók a kutatásaikat bemutassák. Ezért emeltem ki a következő kérdésre kapott válaszokat, amely *tartott-e már konferencián előadást* kérdésre. A válaszadók aránya a következőképpen oszlik meg: 70 válaszadó közül 86% nemmel és 14% a igennel válaszolt.

A következő kérdés ami szinten az egyetemi tanulmányok ideje alatt folytatott szakmai tapasztalattal kapcsolatos, az *a tanárai kutatásaiban való részvétel* kérdése. A megkérdezettek közül 17% válasza volt igen, azaz részt vesznek kutatásokban és 83%

nem. Szakmai tapasztalat igen nagy szerepet játszik az elméleti ismeretek elsajátítása mellett. Nagyszerű ezt látni, hogy diákok konferenciákon való részvételének és tanári kutatásban való részvétel száma is egy magas arány. Diákok már egyetemi tanulmányaik idejében nagy arányban elsajátítják a gyakorlati részét is a szakmájuknak.

A *tanulmányainak elvégzése után* a megkérdezettek 34,2% szeretne a szakmájával összefüggő területen dolgozni, 23,3% a szakjának megfelelő szakmában, 9,6% mindegy mit dolgozna, csak jól fizessék, 9,6% olyan területen dolgozna, ami nem a szakjával összefüggő, 2,7% nem szeretne dolgozni, mert külföldön szeretné folytatni tanulmányait és 13,7% nem gondolkodott még erről.

A szakterület kiválasztását követően fontos a település kiválasztása. Kérdés, hogy a nagy városon elvégzett egyetemi tanulmányokat követően az egyén miként dönt, hogyan képzei el jövőjét. (2. táblázat)

2.számú táblázat: Gondolkodott-e már azon, hogy végzés után milyen szakmában dolgozna?

Igen, a szakjának megfelelő szakmában	17	23,3%
Igen, a szakjával összefüggő területen	25	34,2%
Igen, de nem a szakjával összefüggő területen	7	9,6%
Mindegy mit, csak jól fizessen	7	9,6%
Nem, mert még tanulni akar egy újabb szakon	1	1,4%
Nem, mert még külföldön akar tanulni	2	2,7%
Nem, mert PhD-kurzusra akar jelentkezni	1	1,4%
Nem gondolkodott még erről	10	13,7%
Egyéb	1	1,4%
Összesen	71	97,3%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt-kérdőív 34 számú kérdése

A tanulmányok befejezését követően alapvető kérdés a diákok körében, hogy *van-e már elképzelése arról, hogy az egyetem elvégzése után milyen településen dolgozna a legszívesebben* kérdésre, a válaszadók 1.4% a fővárosban, 31,5% Kolozsváron, 11 % máshol és 19,2 külföldön dolgozna szívesen. Kereshetünk magyarázatokat és érveket, hogy mi okból kifolyólag nyerhettük ezeket az eredményeket. A diákok magas arányban Kolozsváron szeretne elhelyezkedni. Kolozsváron folytatják az egyetemisták tanulmányaikat, így számos kapcsolat kialakul. Legyen az baráti vagy szakmai kapcsolatok. A megszokásnak is alapvető kérdése van, és maga a Kolozsvár mint nagy város a színességével, lehetőségeivel melyek egy fiatal egyén számára vonzóznak bizonyulnak. A külföldön való munkát, mint válasz lehetőséget 19,2% -ban jelölték be a megkérde-

zettek közül. Vonzó a fiatalok körében a külföldön való elhelyezkedés, talán nagyobb lehetőségeket látnak és a javadalmazás is szerepet játszhat. Ami számomra kissé meglepő az eredményeket figyelve, azoknak a nagyon alacsony aránya, aki a fővárosban dolgozna (1,4%), és relatíve sokan pedig a máshol válaszlehetőséget jelölte be (11%)..

Pályaválasztás

A döntéseink meghozásához számos tényező hozzájárul. Információk, ismeretek, egyéni képességek. A következőkben a kérdések a pályaválasztás kiválasztásában és maga a döntésre vonatkoznak. Ezekkel kapcsolatos ismereteket emelném ki, melyek hozzájárultak és elősegítették az egyén döntését. Legyen ez külső vagy belső tényező.

A megkérdezettek válaszaiból láthatjuk, hogy 1,4%-uk vélekedett úgy, hogy pályájának megválasztásakor a másokon való segítség csak kis mértékben volt fontos, 8,4%-uk vélekedett úgy, hogy eléggé fontos volt, 32,3%-uk úgy, hogy fontos volt és 57,7%-uk nagyon fontosnak vélte a másokon való segítség lehetőségét. Mekkora a szerepe a választásban a tekintélynek (3. táblázat)

3.számú táblázat Tekintélyszerzés a munkával

Egyáltalán nem fontos	2	2,7%
Kicsit fontos	5	6,8%
Eléggé fontos	9	12,3%
Fontos	28	38,4%
Nagyon fontos	24	32,9%
Összesen	68	93,2%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt-kérdőív 40 számú kérdése

A következő ismerv, a tekintély fontossága a munka során. 2.7% a megkérdezettek számára a tekintély egyáltalán nem fontos, 6,8% -nak kicsit fontos, 12,3%-nak eléggé fontos, 38,4% fontos és végül 32,9%-nak a megkérdezettek közül nagyon fontos a tekintély.

A következő ismerv az *önmegvalósítás fontossága*. 1,4% a megkérdezettek körül vélekedett úgy, hogy az önmegvalósítás egyáltalán nem fontos és 46,6% számára fontos. (4. táblázat)

Előző kérdés melyet kiemeltem, az az egyén önmegvalósításával kapcsolatos. Az ön-megvalósítási témakör arról mondhatjuk, hogy egyéni szinten jelenik meg. A következő a kérdéskör pedig az már nagyobb dimenziót foglal magába amely *Szebbé teheti a világot* kérdést veti fel. A továbbiakban ezen kérdésekre kapott eredményeket fogom bemutatni. (5. táblázat)

4.számú táblázat Önmegevalósítás fontossága

Egyáltalán nem fontos	1	1,4%
Kicsit fontos	3	4,1%
Eléggé fontos	7	9,6%
Fontos	25	34,2%
Nagyon fontos	34	46,6%
Összesen	70	95,9%
Nem válaszolt	3	4,1%
Total	73	100,0%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt-kérdőív

5..számú táblázat Szébbé teheti a világot

Kicsit fontos	1	1,4%
Eléggé fontos	8	11,0%
Fontos	23	31,5%
Nagyon fontos	39	53,4%
Total	71	97,3%
Nem válaszolt	2	2,7%
Total	73	100,0%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt-kérdőív

A *szébbé teheti a világot* tény fontosságát a válaszadók 53,4% vélte nagyon fontosnak, 31,5% fontosnak, 11% elég fontosnak és 1,4 % kicsit fontosnak.

A válaszadók 39,7% vélte nagyon fontosnak, 35,6% fontosnak, 17,8% eléggé fontosnak, és 2,7% vélte kicsit fontosnak a *gondatlan élet biztosítását*.

Az *új gondolatokkal való találkozás fontossága* kérdésében a hallgatók 2,7% véli kicsit fontosnak, 12,3% eléggé fontosnak, 49,3% fontosnak és 31,5% nagyon fontosnak sz új információkat. A táblázatban látható, hogy fontos szerepet játszik a megkérdezettek életében az új gondolatokkal való találkozás. Nagyon kis mértékben van jelen az ismérv kis mértékű lényegessége. (6. táblázat)

6.számú táblázat Új gondolatokkal találkozhat a munka során

Kicsit fontos	2	2,7%
Eléggé fontos	9	12,3%
Fontos	36	49,3%
Nagyon fontos	23	31,5%
Összesen	70	95,9%
Nem válaszolt	3	4,1%
Összesen	73	100,0%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt-kérdőív 24 számú kérdése

A munkában való megbecsülés fontosságában az egyáltalán nem fontos és kicsit fontos kérdésre egyforma arányban válaszoltak a megkérdezettek 1,4%-ban, 8,2% -nak eléggé fontos, 47,9 %-nak fontos és 38,4%-nak nagyon fontos. A megbecsülés manapság legőbb esetben a javadalmazásban nyilvánul meg. A megkérdezettek esetében a legnagyobb százalék a nagyon fontos és fontos válaszokra volt jellemző.

7.számú táblázat Szüntelenül fejlesztheti tökéletesítheti önmagát

Eléggé fontos	4	5,5%
Fontos	25	34,2%
Nagyon fontos	42	57,5%
Összesen	71	97,3%
Nem válaszolt	2	2,7%
Összesen	73	100,0%

Forrás: Debreceni Egyetemen folyó Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt

A szüntelen fejlesztheti, tökéletesítheti önmagát lehetőség fontossága a fentebbi táblázatban van összefoglalva. Amint láthatjuk a 73 megkérdezett egyetemi hallgató közül 5,5%-nak elég fontos, 34,2% fontos és 57,5%-nak nagyon fontos ez a lehetőség. (7. táblázat)

ÖSSZEGRZÉS

Számos információt szerezhetünk a kérdőívek alapján azzal kapcsolatosan, hogy a 73 megkérdezett hallgató életében a pályaválasztással kapcsolatos döntést mi határozta meg, milyen szempontok érvényesültek. A kérdőívek lekérdezése során mind anyagi, mind szellemi értékekkel kapcsolatos kérdések is voltak. A kérdőívben felmerülnek olyan kérdések, melyekről úgy érzem, hogy egy bizonyos szintig egymást kizárhatnák. Ilyenek például a másokon való segítség, pénzkeresés, új gondolatokkal való találkozás. Az eredményekből látható, hogy annak ellenére, hogy kizárhatnák egymást, mégis a kérdezettek esetében nagymértékben fontos és alapvető szerepet tölt be mindkét dolog.

A megkérdezettek többsége hallgató. A kapott eredményeket azzal is lehet magyarázni, hogy ők érzékenyebbek a szociális problémákra, vagy feltételezhetően nem csak az anyagi vetület és a presztízs, a státusz a legfontosabb az életükben. Mindennek ellenére mégis azt állítom, hogy a nők pályaválasztásában fontos szerepe van a jövedelmek és számos más ismérvnek is. Szociális munkásként fontosnak vélem kiemelni, hogy a kutatásból kirajzolódik, hogy annak a diáknak, aki a társadalomtudományok mellett dönt, erős belső motivációja van azokkal a dolgokkal összefüggésben, amelyek a szociális szakmák lényegi vonásait jelentik.

Az életkori összetételt heterogénnek nevezném, hiszen 19 és 49 év közötti hallgatók válaszoltak a kérdőívre. Akár azt is mondhatnánk, hogy az egyetemen különböző generációkhoz tartozó személyek találkoztak, akik ugyanazt a döntést hozták meg, azaz a társadalomtudományok terén való továbbtanulás mellett döntöttek. Amit még fontosnak vélek megjegyezni, hogy az egyetemen tanuló idősebb korosztály nagyobb arányban távoktatáson folytatják tanulmányaikat. De azt is kiemelném, hogy habár alacsony százalékban (6%) de vannak idősebb generációt képviselő diákok is akik nappali tagozaton folytatják egyetemi tanulmányaikat.

A hallgatók pályaválasztását számos tényező alakítja. A kutatás során kirajzolódott, hogy a vizsgálatban résztvevő egyetemi hallgatók miként hozták meg ezt a döntést, honnan szereztek információkat és kiknek a segítségét kérték. A pályaeorientáció nagy kérdés napjainkban, mivel rengeteg egyetemi szak indul. Sok esetben fiatalokkal történő beszélgetés során kiderül, hogy miután elkezdik egyetemi tanulmányaikat, akkor döbbennek rá, hogy nem is azt nyújtja az adott szak, amit ők a választás előtt elképzelték. Egyesek ezt pozitívként élik meg, úgy vélekednek, hogy többet kapnak, mint amire vártak, mások pedig negatívként élik meg, mivel nem azt tanulhatják a választott szakon belül amit ők szeretettek volna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bakos, F., (1986). Idegen szavak és kifejezések szótára. Akadémiai kiadó, Budapest.
2. R. Bögös, Zsuzsanna, V. Dávid, Mária (2003) Pályaválasztási feladatok az általános és középiskolában. In: V. Dávid, Mária (szerk.): pályaválasztási információk az iskolában. B.A.Z. Megyei Munkaügyi Központ, EKF, Eger. 5-17. p.
3. Fónai Mihály (2010): Hallgatók professzió-képének elemei. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban. Többnyelvűség és multikulturalitás. Budapest: Aula Kiadó, pp. 227-246.

UNGVÁRI ÉS NYÍREGYHÁZI EGYETEMI HALLGATÓK PÁLYAVÁLASZTÁSI ATTITÚDJEI ÉS PÁLYAKÉPÉNEK FŐBB ÉRTÉKRENDI ALAPJAI

OROSZ HAJNALKA- SZABÓ HAJNALKA- KISS JÁNOS

Abstract: This project was completed by the Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt, TÁMOP-4.2.2. B. It was started in 2011/2012. There are more higher education institutions that take part in this project. I wanted to examine and compare the main values of career attitude and career profiles of students of University of Debrecen and students of National University of Uzhhorod who can speak Hungarian with the help of Super questionnaire.

Our results: The preferred value circuits are the same in both examined samples but there are differences in their orders in spite of that these universities have different faculties. These confirm the results of the earlier made researches according to which age characteristics are the most determining factors.

Keywords: national research, value of work, comparison

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/8

BEVEZETÉS

A következőkben elemzett kutatás, a Debreceni Egyetem Pályakép és Munkaérték Kutatási Projekt keretében valósult meg. Ebben az Egészségügyi Kar mellett több határon túli felsőoktatási intézmény is részt vett, ahol magyar nyelvű képzések is folynak, így például a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és az Ungvári Nemzeti Egyetem. A vizsgálat keretében az utóbbi intézetben tanuló hallgatók pályaválasztási körülményeit és munkaérték jellegzetességeit térképeztem fel, majd hasonlítottam össze hazai mintából nyert adatokkal.

AZ EGYETEMI KÉPZÉSEK TÖRTÉNETI HÁTTERE

A Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán 1990 óta folyik védőnői és szociális munkás képzés. Három évvel később kezdődött meg, először csak levelező tagozaton, később kibővítve a nappali oktatással a diplomás ápoló képzés, és újabb öt év telt el a diplomás mentőtiszt oktatás megindulásáig. 2000-ben integrálódott az intézmény a Debreceni Egyetem karai közé, azóta viseli a jelenlegi nevét. 2006 óta a bolognai rendszer részesévé vált, megteremtve ezzel a mesterszakok megjelenésével a továbbtanulás lehetőségét a paramedikális szakok hallgatói számára is.

Az Ungvári Nemzeti Egyetem Kárpátalja egyik legmagasabb IV. akkreditációs fokozattal rendelkező és legpatinásabb felsőoktatási intézete, hiszen az ukrainjai egyetem rangsorolásában is a tizedik helyen áll. A Magyar Tannyelvű Humán és Természettudományi Kar 2008-ban nyílt meg. Három tanszék tartozik hozzá; a Magyar Filológiai Tanszék, a Magyar Történelem és Euintegráció Tanszék és a Fizika Matematika Tanszék. Nappali tagozaton, mint a nemzeti egyetemeik is, öt éves képzés folyik, míg levelező tagozaton hat éves. 10 ösztöndíjas hely áll matematikusok rendelkezésére, ugyanennyi a fizikusok számára, történészeknek 20 és magyar filológusoknak 15 ösztöndíjas hely van a nappali tagozaton. Az egyetem is a bolognai rendszer szerint, kredit-modul struktúrával működik. Tehát emelt szintű érettségit kell tenniük azoknak a tanulóknak, akik egyetemre szeretnének bekerülni.

PÁLYAVÁLASZTÁS ÉS AZ ÉRTÉKKUTATÁS

A *pályaválasztás* egy korábbi megfogalmazás szerint azt jelenti, hogy a fennálló lehetőségek alapján, önállóan személyes céljainknak megfelelően olyan tevékenységet választunk, amely lehetőséget ad arra, hogy az egyén a társadalom és önmaga számára is értékes és örömteli munkát végezzen. (Kovácsné, 2007)

Napjainkban sem könnyű eldöntenie egy fiatalnak milyen szakmát is válasszon, amiről biztosan tudja, hogy annak a munkának a végzése, művelése örömet fog jelenteni számára, illetve, hogy biztosan megfelel-e a képességeinek. Az információgyűjtés már az iskolai évek során elkezdődik, hiszen az általános iskola végeztével az újabb iskolatípus megválasztásáról kell dönteni. Azt is befolyásolja a döntést, milyen lehetőségei adóttak számára azon a területen, ahol él, milyen családban nőtt fel, hogyan hatott és hat a szülői nevelés az életére, illetve az iskola / tanári tevékenység/, ahol szintén sok időt tölt el a gyermek. A felcseperedés során számolni sem lehet, mennyi minden befolyásolja életünk alakulását. A filozófiában már a kezdetektől fogva meg volt az a felismerés, hogy az emberek mindennapjaikat értékelő tudattal élnek és mérlegelnek a világ dolgait, jelenségeit között (Kiss, 2008). Sőt már az is kimondásra, hogy az értékjelensége és fogalma egyidős az emberi társadalommal, melyet kultúranropológiai kutatások is alátámasztottak. (Kiss, 2008) A továbbiakban röviden jellemzem a szociálpszichológiai értékutatásokat. A kezdetek 1920 tájára tehetőek, amikor is megjelent az első jelentős írás erről a témáról. (*W.I. Thomas & F. Znaniecki: The Polish Peasant in*

Europe and America Bodger, Boston 1918-1920.) A kiindulás időszakában leginkább attitűd-skálákat használtak, amelyek ellentmondásosnak bizonyultak, majd G. W. Allport dolgozott ki mérési és feldolgozási technikákat. Később F. Parsons adott nagyon lendületet a vizsgálatoknak. Ő a pályaalakulást a pályaválasztók képességeivel kapcsolta össze. Az ő nevéhez is fűződik az életút minősítő skála is. E. Ginzberg fejlődés-lélektani tanulmányával, D. E. Super saját elméleti rendszerének megalkotásával, J. L. Holland tipológiai elméletével tett hozzá kutatások fejlődéséhez (Kiss, 2008). Az egyik értelmezés szerint az *érték* az egyének felfogása valamely célról, amely kifejezi egy motivációs területre vonatkozó érdekeket és a saját életében vezérlő elvként egy olyan rangsorban ábrázolható, amely rangsor a nagyon fontostól a jelentéktelenig terjed (S. H. Schwartz, Bugán 1994).

A VIZSGÁLATI MINTA

A vizsgálati minta egyik felét a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának II. éves, nappali tagozatos diplomás ápoló, mentőtiszt, szülésznő, védőnő és szociális munkás hallgatói, míg másik részét az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kar magyar nyelv és irodalom, történelem, fizika, matematika és magyar filológia szakos hallgatói adták.

A minta nagysága a fent említett sorrendben országok és egyetemek szerint:

- Magyarország: DE-EK = 103fő (ápoló: 24 fő, mentőtiszt: 29 fő, szülésznő: 21 fő, védőnő: 25 fő, szociális munkás: 4 fő)

A második évfolyamon tanulók teljes létszáma:

- Ukrajna: UNA-MTHTK = 48 fő (magyar nyelv és irodalom: 11fő, történelem: 12 fő, fizika: 16fő, matematika: 6 fő, magyar filológia: 3 fő)

Az alapsokaságra vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre.

AZ ELEMZÉS CÉLKITŰZÉSEI

- Összehasonlítani a hallgatók pálya- és egyetemválasztását befolyásoló tényezőket, azt, hogy, honnan tájékozódtak a jelenlegi szakjukról és egyetemükről a diákok.
- Feltérképezni a hallgatók szociodemográfiai hátterét, kulturális tőkét.
- Összehasonlítani a hallgatók munkaérték preferenciáit.
- Felmérni a pályaválasztásuk sikerességét, és annak az összefüggéseit a jövőkéjükkel kapcsolatosan, azaz megfelelőnek találják-e a hallgatók az adott szakot például a korábbi elvárásaikhoz képest vagy távolabbi életcéljuk eléréséhez. Feltételezem azt, hogy akár magyarországi, akár ukrainai hallgatóról van szó, nagy arányban nyugati országokban elhelyezkedő országban képzelik el a jövőjüket.

AZ ALKALMAZOTT VIZSGÁLATI MÓDSZEREK

A kutató munka során a Super-féle munkaérték kérdőívet és egy, a hallgatók szakmai motivációit vizsgáló kérdőívet használtunk fel, mely utóbbi kiterést tesz a hallgatók szociális körülményeinek feltérképezésére és az adott szak megítélésére és értékelésére is.

A szocio-demográfiai háttér- és a szakmai motivációt vizsgáló kérdőív

Az 53 nyitott és zárt kérdést tartalmazó kérdéssor magában foglalja a válaszadók korábbi iskolai pályafutására, az egyetemről alkotott véleményére, az egyetemi tapasztalataira, és a családjára vonatkozó témaköröket.

Korábban ezeket a kérdőíveket elsőként a 2000/2001-es tanévtől indított új tehetséggondozási programba való hallgatói bevélogatásnál használták fel.

A Super-féle kérdőív

Super a szakmai fejlődéssel kapcsolatos elmélete alapján dolgozta ki az általunk is alkalmazott munkaérték kérdőívet, melyet 1962-ben publikált. Összekapcsolta mindazon folyamatokat, amelyek az egyént az egész életen át végigkísérik.

A kérdőív 15 értékkört 45 item segítségével, azaz munkával kapcsolatos állítással vizsgálja, azaz minden értékkörhöz három item tartozik, az 1968/69-es úgynevezett második változata került adaptálásra nálunk, melyet Csepeli György és Somlai Péter (1978) nevéhez fűzünk. A kutatások során két értékkört nem találtak működőképesnek (munka biztonsága, és fizikai környezet) az akkori politikai körülmények miatt, ezért azokat a játékoság és humán értékek körére cserélték. Ezt a változatot használtuk fel mi is, annak ellenére, hogy az eredeti értékköröknek ma már lenne létjogosultsága. A további 13 értékkör a következő: szellemi ösztönzés, társas kapcsolatok, kreativitás, altruizmus, anyagiak, önérvényesítés, változatoság, hierarchia, függetlenség, presztízs, munkateljesítmény, esztétikum, irányítás.

A felhasznált statisztikai módszerek

Az elemzéshez a ranghely-meghatározást és faktoranalízist (varimax rotált faktorok) használtuk az SPSS statisztikai program segítségével. A leíró statisztikához EXCEL 2010 programot vettük igénybe.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

A hallgatók szocio-demográfiai jellemzői

A megkérdezett magyarországi hallgatók közül 90 fő nő és 13 fő férfi. A szakmák specifikusságából adódóan (szülész nő, védőnő) nem meglepő ez a számarány, viszont mentőtiszt szakirányon is jóval többen vannak jelen nők, mint férfiak (21:8), annak ellenére, hogy fizikailag és szellemileg is megterhelő feladatot kell ellátniuk később munkájuk során. A megkérdezett ungvári egyetemisták körében is nagyobb arányban találhatók a női hallgatók. Ők 35-en vannak, míg a férfiak 16-an, akik többnyire történelem és fizika szakirányon tanulnak. Összességében mindkét mintáról elmondható, hogy hallgatók gimnáziumból érkeztek az egyetemekre. A nyíregyházi diákok 43,7%-a érettségizett négyosztályos gimnáziumban és 35%-a szakközépiskolában.

1. táblázat: A szülők iskolai végzettségének karonkénti megoszlása, százalékban

Kar/ Iskolai végzettség	Édesapáké		Édesanyáké	
	UNE-MTHTK	DE-EK	UNE-MTHTK	DE-EK
Befejezett általános iskola	6,1%	7%	6,1%	10%
Szaktunckásképző	42,9%	28%	32,7%	47%
Középiscola, érettségi	30,6%	57%	36,7%	25%
Főiskola/ Egyetem	20,4%	7%	20,4%	18%

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az édesapák iskolai végzettségét tekintve 10 fő rendelkezik diplomával az ungvári és 7 fő a nyíregyházi hallgatók körében. Az édesanyák adatait megnézve ugyanez az arány érvényes az előbbieknél, de a másik mintánál ez a szám jóval nagyobb, 18 fő rendelkezik felsőfokú oklevéllel. Ez nem meglepő, ha azt nézzük, hogy alapvetően is több a nők aránya a felsőoktatásban. Míg az ungvári hallgatóknál az édesapák leggyakoribb végzettsége a szaktunckásképző és az édesanyáknál inkább a középiscola, addig ez hazánkban pont fordítva tapasztalható. Így egy érdekesebb számadat az, hogy a nyíregyházára járó hallgatók édesanyjainak közel fele szaktunckásképzőt végzett, és ugyanez az arány jelentkezik a másik mintánál is, csak éppen az édesapák oldaláról. (1. táblázat)

Pályaválasztás, egyetemi évek és az egyetem utáni célok

Super fejlődésmélete szerint egy ember élete során a 15-24 éves kor közé tehető a felfedezés stádiuma. A képességek, a szerepek és a szakmák kipróbálásának a fázisa, amikor is az egyén személyiségének sikerességét puhatolja ki. Ez a folyamat teljeseedik ki, és stabilizálódik a következő életszakaszban, 25-44 éves kor között, melyet konzolidációs stádiumnak is neveznek. Igazán ekkora derül ki az egyén számára megfelelő pályát választott e magának, illetve ha igen, akkor ebben az időszakban keresi azokat a lehetőségeket, melyekkel megtalálhatja helyét a világban (Kiss, 2008).

Magyarországon 2011-ben a 10 legnépszerűbb szakok között a gazdálkodás-menedzsment, a turizmus-vendéglátás, a pénzügy és számvitel, a kereskedelem és marketing, a mérnök informatikus, a gépészmérnök, kommunikáció és médiatudomány, jogász, andragógia és nemzetközi gazdálkodás szerepelt. (eduline.hu, 2011) Tehát az orvos illetve az egészségtudományhoz kapcsolódó szakok korántsem vesznek részt a versenyben. Ezzel szemben Nagy-Britanniában ugyanebben az évben, például az ápoló képzés az első helyre került, bár ennek leginkább az volt az oka, hogy a kormány elrendelte, 2013-tól csak diplomás ápolók dolgozhatnak, és kilencedik helyen szerepelt a szociális munkás képzés. (eduline.hu, 2011)

2011-ben a 200-342 közötti ponthatárok elérésével lehetett felvételt nyerni az egészségügyi kar szakjaira, a legalacsonyabb pontszám az ápoló, a legmagasabb a szo-

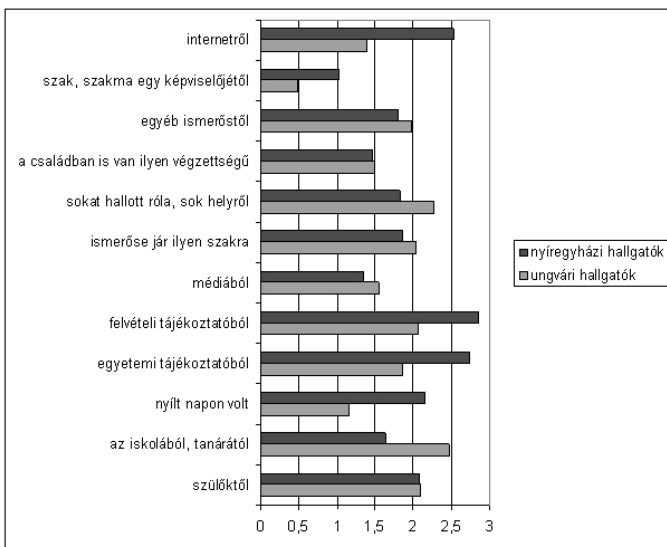
ciális munkás képzéshez volt szükséges. Ugyanebben az évben Ungváron már magyar nyelven is letehtették az emelt szintű érettségét a kárpátaljai magyarok. Nekik független tesztelés során kell kötelező és választható tantárgyakból egy a minisztérium által meghatározott pontszámot elérniük.

A kérdőívünk elemzése azt mutatja mindkét országban a hallgatók körülbelül 90%-t az első jelentkezéskor felvették az általuk kiválasztott szakra.

Azt megvizsgálva, hogy dolgoztak-e a hallgatók felsőfokú tanulmányaik megkezdése előtt, elmondható, hogy kevesebb arányban dolgoztak az ungvári / 27,7%= 13 fő/ mint a nyíregyházi egyetemisták (42,9%= 42 fő).

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy rendelkeznek-e a hallgatók nyelvvizsgával. Ungváron a megkérdezettek 8 %-a, az egészségügyi karon tanulók pedig egyharmada (32,4%) birtokolja ezt a bizonyítványt.

1. ábra Honnan voltak Önnek információi a választott szakról és egyetemről?

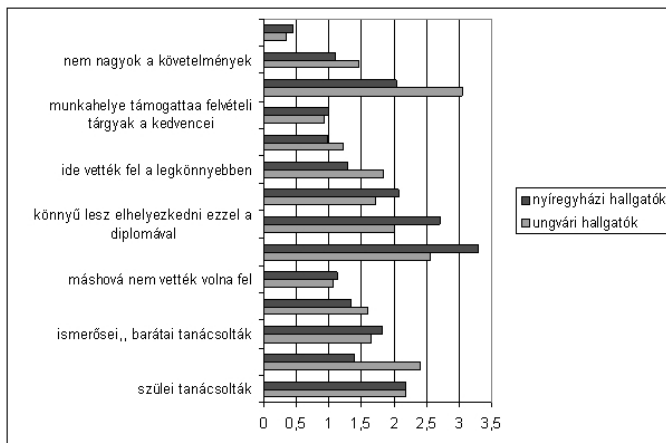

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az ungvári diákok legfőképp az iskolából, tanáraiktól kapott információkból tájékozódtak a választani kívánt szakról és egyetemről. A szójhagyomány útján terjedő ismeretek jelentették számukra a legtöbbet (sokat hallott róla, sok helyről, ismerőse jár ilyen szakra, egyéb ismerőstől) Személyesebb az információk forrása, mint a nyíregyházi diákoknál. A kar által szervezett nyílt napok alkalmával, egyetemi vagy felvételi

tájékoztató alapján, valamint interneten gyűjtötték adatokat leginkább. Ez azzal is magyarázhatnánk, hogy Kárpátalján a legtöbben falvakban laknak, és feltételezhetően az internethálózat kiépítetlensége sem teszi lehetővé annak gyakori használatát. A szülőtől kapott segítség mindkét minta esetén azonos arányban volt segítség az informálódásban. A szak vagy szakma kiemelkedő képviselői, illetve a média, mint adatforrások játszották a legkevesebb szerepet az információk forrásaként mindkét hallgatóság körében. (1. ábra)

2. ábra Mi játszott szerepet abban, hogy jelenlegi szakját választotta?

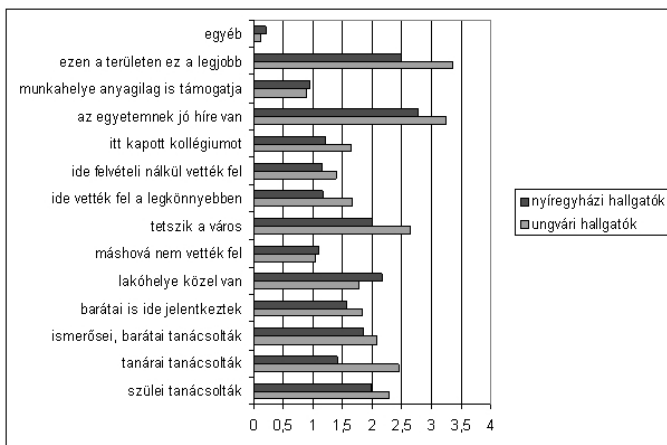

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az ungvári diákok körében fontosabb a tanárok tanácsai a pályaválasztást illetően, mint a nyíregyházi diákoknál. A választásba nagy szerepet töltött be a felvételi tantárgyak iránti érdeklődés, szeretet, sokkal inkább, mint nálunk. Az is fontos volt számukra, hogy könnyen felvételt nyertek erre a szakra. Mindezek segítséget adnak ahhoz, hogy meg tudják valósítani elképzeléseiket a jövőben. A szülők javaslatai mindkét mintát nézve azonos mértékben fontosak a fiataloknak. A nyíregyházi diákok jobban számítanak arra, hogy könnyebb lesz elhelyezkedniük, és így tudják majd megvalósítani elképzelésüket a jövőben. (2. ábra)

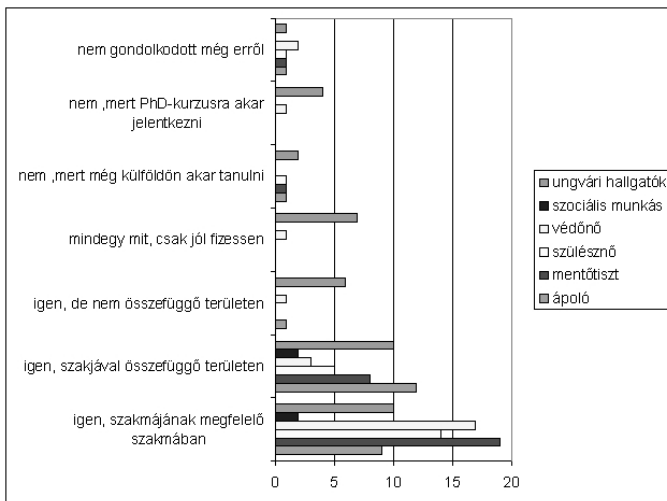
Az eredmények azt mutatják, hogy az ungvári hallgatók többre értéklik a választott egyetemük hírnevét, szakmaiságát. Öt fokozatú skálán 3 fölötti értéket értek el. Az Egészségügyi Karon is ez a két tényező a legkiemelkedőbb a többi közül, viszont a 3-as érték alatt maradtak. Az ungváriakat jobban befolyásolta a város iránti szimpátia érzése, mint hogy közel legyen a szülőfalujukhoz- vagy városukhoz, a nyíregyháziaknál ez a sorrend fordítva mutatkozik. A szülők, de inkább a tanárok tanácsai mérvadóbbnak tűnik a kárpátaljaiaknál, a hazai mintán ezt szintén fordítva észlelhetjük. (3. ábra)

3. ábra Miért a jelenlegi egyetemét választotta?

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

4. ábra Gondolkodott-e már azon, hogy végzés után milyen szakmában dolgozna?

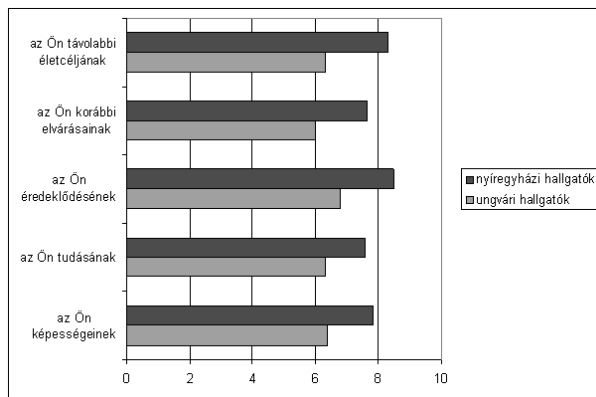

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az egészségügyi hallgatók közül a mentőtiszt hallgatók szeretnék leginkább a szakjuknak megfelelő területen dolgozni. Az ápolók választását megfigyelve azt látjuk, hogy többen választották, hogy szakjukkal összefüggő területen kívánnak elhelyezkedni, minthogy szakjukkal megfelelő szakmában, ami utalhat arra, hogy úgy gondolják több lehetősége adódhat diplomásként az elhelyezkedésre, (oktatás, prevenció), vagy arra is, hogy ekkora már jobban belelátnak a szakma nehézségeibe, társadalmi presztízsébe, és ezt nem látják számukra elég kecsegtetőnek, így keresik az alternatív megoldásokat. Bár lehet, hogy alacsony az az elemszám, ami most a rendelkezésünkre áll, és nem lehet ebből egyértelmű következtetéseket levonni. Az Ungváron tanulók számára nagyobb talán a választási lehetőség a továbbtanulás szempontjából, szakjuk adottságait tekintve is, így változatosabb a vélemények megoszlása. Harmadik helyen szerepel, „mindegy mit csak jól fizessen” kategória, ami számomra a diákok elkeseredésének állapotát tükrözi a jövőbeli kilátásaikra nézve, pedig még pályakezdőnek sem számítanak, bár itt az elemszám még kevesebb, és nem lehet általánosan, mindenkire érvényes következtetéseket levonni.

A magyar filológia és a magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók választották a „nem, mert külföldön akarnak továbbtanulni”, feltételezhetően hazánkban, mely érthető a szakok jellegéből adódóan. (4. ábra)

5. ábra Mai ismeretei alapján megfelel-e a szak a felsorolt területeken?
/tíz fokú skálán/

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az 5. ábrán az is látható, mennyire érzik megfelelőnek a választott szakot maguk számára a hallgatók. Skálahasználati szokások eltéréseiből is adódhat az a különbség, amit látunk a két intézmény tanulói között, de arra is következtethetünk, hogy a pályaválasztás

elején járó ungvári hallgatók bizonytalanabbak a választásukat illetően. A nyíregyházi hallgatók válaszaiból az mutatkozik meg, hogy szakjuk inkább az érdeklődésüknek és életcéljaiknak felel meg, mintsem a tudásuknak és képességeiknek. Ezt az is magyarázhatja, hogy másodévesként még kétséges a hallgatók számára, vajon alkalmasak-e a szak elvégzésére. Az ungvári hallgatóknál a legtöbb értéket szintén a szakjuk iránti érdeklődés vette fel, viszont a képességeik, tudásuk megfelelőségét előrébb osztályozták, mint távolabbi életcéljaik megfelelőségét, ami újból azt erősíti számomra, hogy kevésbé tudják eldönteni, milyen célokat szeretnének megvalósítani életük folyamán.

2. táblázat: Milyen településen dolgozna legszívesebben végzése után?

	nem tudja	Fővárosban	Ungváron	Máshol az országban	Külföldön	Magyarországon
	42,9%	2%	10,2%	20,4%	12,2%	12,2%
ungvári hallgatók megoszlása %-ban	nem tudja	Budapestben	Debrecenben	Máshol az országban	Külföldön	
nyíregyházi hallgatók megoszlása %-ban	28,2%	12,6%	12,6%	31%	15,5%	

Forrás: TAMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

A nyíregyházi hallgatók kicsivel több, mint a negyedének nincs konkrét elképzelése mely településen képzelel el a jövőjét, ez másodévesen teljesen érthető. Az a feltételezés, hogy a diákok jobban preferálják majd a külföldön való elhelyezkedést, megdőlni látszik, 15,5 %-uk választotta ezt a kategóriát, bár az alapsokaságot tekintve ez az eredmény nem reprezentatív.

Sokkal nagyobb arányban bizonytalanok az ungvári hallgatók pályakezdésük konkrét helyéről. Több mint 40%-uknak nincs határozott elképzelése erről. Talán ez bizonyítja azt, hogy nem végzős, vagy nem csupán végzős diákok töltötték ki a kérdőíveket, bár erről pontos adatunk nincs. Viszont itt jobban érvényesülni látszik a nyugati migráció szándéka, a szintén csekély elemszám ellenére is. Ha összeadjuk a két utolsó válaszlehetőség százalékait, a hallgatók közel negyede a határon túlra tervezi jövőjét. Mint korábban említettem ez adódhat a szak jellegzetességéből is. (2. táblázat)

A MUNKAÉRTÉK PREFERENCIÁK SAJÁTOSSÁGAI

3. táblázat: Az egyes értékkörök sorrendjének összefoglaló táblázata az ungvári és a nyíregyházi almintán.

ungvári hallgatók	Átlagérték	Szórás	Ranghely	nyíregyházi hallgatók	Átlagérték	Szórás
Önérvényesítés	11,55	3,603	1.	Altruizmus	13,30	1,685
Altruizmus	11,51	3,776	2.	Társas kapcsolatok	12,33	1,901
Presztízis	11,23	3,555	3.	Önérvényesítés	12,24	1,850
Társas kapcsolatok	10,98	3,505	4.	Presztízis	12,14	1,930
Anyagiak	10,74	3,493	5.	Változatosság	11,96	1,914
Változatosság	10,74	3,420	6.	Anyagiak	11,65	2,535
Munkateljesítmény	10,72	3,307	7.	Munkateljesítmény	11,44	2,778
Hierarchia	10,72	3,634	8.	Hierarchia	11,27	1,996
Kreativitás	10,66	3,632	9.	Függetlenség	11,26	1,889
Függetlenség	10,26	3,398	10.	Szellemi ösztönzés	10,67	2,002
Esztétikum	9,62	3,649	11.	Kreativitás	10,64	2,473
Szellemi ösztönzés	9,23	3,123	12.	Irányítás	9,53	2,570
Humán értékek	8,57	2,958	13.	Esztétikum	9,38	2,206
Irányítás	8,26	3,459	14.	Humán értékek	8,73	2,106
Játékosság	7,36	2,725	15.	Játékosság	7,25	2,531

N=49

N=103

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az egészségügyi szakos hallgatók azokat a munkákat értékelik a legmagasabbra, mely-lyel mások boldogulásának előmozdítását elősegíthetik, illetve mások tiszteletét kivív-hatják, Fontos számukra az is, hogy jó társas kapcsolatokat hozhassanak létre, valamint az önérvényesítés lehetőségét megtalálhassák. Az altruizmus értékköre a legkiemelke-dőbb, 13 értékpontnál is magasabb, majd a társas kapcsolatok, az önérvényesítés és a presztízs ért el 12 pont feletti értéket. A négy legelutasítottabb értékkör között szerepel az irányítás, mely valószínűleg sokkal fontosabbá válik majd munkavállalásuk során, az esztétikum, mely érték hozzá segít a világ szebbé tételéhez, a humán értékek, ame-lyek olyan munkával kapcsolatos értékek, melynek elismertsége a társadalomban csak a későbbiekben következnek be, és a játékoság, mely a munkából eredő örömtendenci-ákra vonatkozik. A szórásérték alacsony, tehát feltételezhető a sorrend megbízhatósága. Ugyanakkor a hasonló értékeket preferáló ungvári hallgatók szórásszámai jóval maga-sabbak, ami az alacsony elemszám miatt lehetséges. Mind a semleges, mind az elutasít-ott értékek között is elenyésző a különbség a hazai mintához képest.

Az nyíregyházi al minta rotált faktorsúly mátrixai

Összesen öt faktort különböztettünk meg.

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Anyagiak	,739
Irányítás	,728
Presztízs	,727
Függetlenség	,701
Kreativitás	,629

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Az 1. faktorban öt értékkör tartozik, az anyagiak, irányítás, presztízs, függetlenség, kreativitás. A két utolsó értékkör itt a legkevesebb faktorsúllyal rendelkezik, mégis ezekből indulnék ki elsősorban. A függetlenség és a kreativitás az adott személyek sa-játjai, jellemük alkotóelemei, ami által képesek az irányításra, mely által ki tudják vív-ni mások tiszteletét, presztízst teremteni maguk körül, és szeretnék, hogy ezt meg is fi-zessék a számukra. Ezekből adódóan ennek a faktornak, ha címet kellene adni, az indi-viduális kompetens elnevezéssel látnám el.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Humán értékek	,823
Játékosság	,752

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ez a faktor a két legelutasítottabb értékkört tartalmazza, a humán értéket és a játékosságot. Mindkettő erős faktorsúllyal jelenik meg. Az előbbi értékkör olyan munkával kapcsolatos értékdimenzió, melynek csak a társadalom jövőjében lehet elismertsége, tehát kézzelfogható eredménye nincs a jelenben. Az utóbbi pedig a munkában megjelenő játék lehetőségére utal illetve az ebből eredő örömtendenciákra.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	,770
Munkateljesítmény	,676

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ebbe a faktorba is két értékkör tartozik, az altruizmus és a munkateljesítmény. A szolgálatkészség, a mások boldogulását elősegítő tevékenység együtt jár a lelkiismeretes munkavégzéssel. A humán értékekkel ellentétben az utóbbi magában hordozza a látható eredmények megjelenését.

4. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Hierarchia	,806
Önérvényesítés	,636

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Érthető, hogy ez a két érték, a hierarchia és az önérvényesítés együtt jár, hiszen a hallgatók számára fontos, hogy el tudják helyezni magukat a rendszerben, és hogy lássák, hol tudják leginkább kibontakoztatni szárnyaikat, hol tudják megvalósítani elképzeléseiket, ezáltal életmódot és életformát is választva maguknak.

5. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Változatosság	,747
Szellemi ösztönzés	,723

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Mindkét értékkör szintén erős faktorsúllyal jelenik meg. A változatosság a feladat-köz-pontúság helyett a munkatevékenység élvezetét hordozza magában. Ennek az értéknek a fontossága függ az egyén lelki alkatától, a körülményektől és a szubkultúrától is. (Kiss, 1999) A szellemi ösztönzés pedig az önálló, problémamegoldó munkatevékenységet jelentheti. A kreativitás értékkörével lehetne még kiegészíteni ezt a faktort.

Az ungvári alminta rotált faktorsúly mátrixai

Összesen hat faktort különböztettünk meg a vizsgálati módszer alkalmazása során. Ebből a lényegesebb elemeket mutatóm be táblázat formájában.

A játékosság és a humán értékek itt is külön faktort alkotnak, ugyanúgy, mint az előző mintánál, illetve egy csoportba tartozik a szellemi ösztönzés és kreativitás, ami szintén megmutatkozott a nyíregyházi faktoroknál. Az esztétikum és az irányítás értékkörök között találtunk még összefüggést. Lehetséges elmélet lehet, hogy aki fontosnak tartotta, hogy valami szépet alkothasson munkája során, elképzeléseit mások által végzett munka megtervezése és megszervezése által tudja megvalósítani, így teremtve harmóniát.

1. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Altruizmus	,782
Presztízs	,700
Munkateljesítmény	,643
Hierarchia	,507

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Egy nagyon érdekes faktort láthatunk, főleg az előző minta első faktorához képest. Itt is beszélhetünk véleményem szerint kompetenségről, de ez alárendelőbb kompetenciának látszik az altruizmus érték erős faktorsúlya miatt.

2. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Társas kapcsolatok	,772
Anyagiak	,737
Önérvényesítés	,641

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

Ezt a faktor értékelhetem úgy is, hogy akinek fontos az anyagi ellenzolgáltatás és az önérvényesítés, az szívesen osztja meg, mutatja meg sikereit társainak.

3. Faktor

Értékkör	Faktorsúly
Függetlenség	,892

Forrás: TÁMOP-4.2.2. B pályázati adatbázis

A faktor neve maga az érték magas faktorsúllyal szerepel. Az egyén törekvése arra, hogy a saját elképzelései alapján végezhesse munkáját.

Az eredmények egybevetése egy korábbi kutatással

Ebben a fejezetben az egészségügyi karon tanulók eredményeit vetném össze korábban végzett vizsgálatok eredményeivel, elsőként Tóth Tímea által készített kutatás tanulásaival. Ő 2003-ban, majd 2007-ben mérte fel a Super-féle kérdőív segítségével a Semmelweis Egyetemen tanuló paramedikális szakmát választó hallgatók értékpreferenciáit, melynek eredményei nem sokban különböznek az általunk kapott eredményektől (Tóth, 2009). Az altruizmus után (a végzős mintában) a társas kapcsolatok, majd az önérvényesítés következett a rangsorban, melyet azzal magyaráz a szerző, hogy ezt a jelenséget a korszellem, korkiváncolom is hozza magával, hiszen egy hivatás sikeres műveléséhez fontos az egészséges érdekvényesítés. Az anyagiak szintén nem szerepeltek a rangsor első harmadában. A szerző nem találja biztatónak a szellemi ösztönzés (13. hely) és a kreativitás (12. hely) értékkörök háttérbeszorulását a vizsgálatában a tanulmányaik elején járó hallgatók körében, ez az eredmény még inkább erősödött a végzős hallgatók rangsorát felállítva, hiszen a kreativitás a 14. helyre csúszott vissza. Jelen kutatásunkban a szellemi ösztönzés a 10. helyen, a kreativitás a 11. helyen található, tehát a teljesen elutasított értékek előtt szerepelnek.

Fónai Mihály és -Márton Sándor korábbi tanulmányát megvizsgálva hasonlóságot találtam „a mennyire felel meg a szak választása...tízfokozatú skálán” kérdéskörével kapcsolatban. Annak ellenére, hogy a fent említett vizsgálat egy tehetség gondozó programba bekerült hallgatók körében végezték, eredményeit tekintve nem találtam lényegi különbséget. A DETEP résztvevői között is úgy gondolták, hogy a választott szakjuk inkább érdeklődésüknek és távolabbi életcéljaiknak felel meg, mint képességeiknek és

tudásuknak. A szerzők szerint az egyébként jó képességű és motivált hallgatók valamivel kevésbé tartják alkalmasnak magukat a szak elvégzésére, mint amennyire a válaszaiknak és céljaiknak megfelel (Fónai–Márton 2010)

Az ungvári adatok egybevetésére az alacsony elemszám, és az igazán összehasonlításra alkalmas vizsgálat hiánya miatt nem tennék kísérletet.

ÖSSZEGZÉS

E tanulmány a teljes kutatás egy kis szeletét kívánta bemutatni. Érdekesnek találnám végzős hallgatók körében folytatott vizsgálat eredményeinek az összehasonlítását e hallgatók adataival.

Ez a vizsgálat is alátámasztani látszik a korábban végzett kutatások eredményeit, miszerint a preferált értékkörök megítélésében nagy az egyetértés, amely valószínűleg az életkori sajátosságokból adódnak, és amelyeket a szakmai csoport által elfogadott jellegzetességek határoznak meg. Az elemzés elején található célkitűzéseimet megvalósítottam, az összehasonlításokat megtettem, melyek alapján elmondható, hogy a területi adottságok különbözőségei adják a legtöbb eltérést magyar és magyar hallgatók között.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bugán Antal (1994): *Érték és viselkedés, Pszichológia a gyakorlatban Szerk.: Illyés Sándor Akadémiai Kiadó Budapest.*
- Csepeli György - Somlai Péter (1980): Egy értékorientációs vizsgálat a felsőoktatási intézmények végzős hallgatóinak körében In: Sipos Istvánné (szerk.): *Egyetemi és főiskolai hallgatók élet- és munkakörülményei. Az 1973-74. tanévben elsőéves hallgatók körében végzett követéses vizsgálat eredményei.* Budapest: FPK 259-314. o.
- Fónai Mihály – Kiss János – Fábian Gergely (1999): *Szociális munkás szakos hallgatók pályaképének néhány eleme.* In: *Esély 10. évf. 1. sz. 114 -134. o.*
- Fónai, Mihály – Kiss, János – Márton, Sándor – Zolnai, Erika (2010): *Characteristics of the Work Value Choices of the University Students.* In: Fedor, A – Semsei, I (eds): *Twenty Years of Health Care Education and Social Sciences at the Faculty of Health Medical and Health Science Center University of Debrecen.* Nyíregyháza: Faculty of Health Medical and Health Science Center, 38-60. o.
- Fónai Mihály – Márton Sándor (2010): *A tehetségdonozó program hallgatóinak professzió-képe – egy sokváltozós modellmagyarázat lehetséges elemei.* In: Kozma Tamás - Ceglédi Tímea (szerk.): *Régió és oktatás: A Partium esete.* Debrecen, CHERD-Hungary: Center for Higher Education Research and Development – Hungary. pp. 147-153.
- Kiss János (1998): *Munkaérték preferenciák összehasonlító vizsgálata szociális munkás hallgatóknál.* In.: Fónai Mihály (szerk.): *A DOTE Egészségügyi Főiskolai kar Tudományos közleményei Nyíregyháza : DOTE Eü. Főiskolai Kar 416-435. o.*
- Kiss János (1999): *Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak*

- nemzetközi összehasonlítása. In.: Lukácskó Zsolt – Fónai Mihály – Fábíán Gergely (szerk.): „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza, Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar- Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ 251-277. o.
- Kiss János (2008): Munkaérték preferenciák strukturális változásai a professzionalizáció mértékének és a képzés tartalmi változásainak tükrében. Ph.D értekezés Debrecen: BTK Humán Tudományok Doktori Iskola.
- Kovácsné Tóth Ágnes (2007): Pályaválasztási motiváció értékrendi alapjai diplomás ápoló- és tanárképző főiskolai hallgatók körében. Doktori értekezés, Budapest, Semmelweis Egyetem, Patológiai tudományok Doktori Iskola.
- Nagy Krisztina (2008): Segítő hivatásokat választó hallgatók pályaaorientációja a „Partiumban”. PhD disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola kéziratban.
- Tóth Tímea (2009): Paramedikális pályát választott fiatalok értékattitűdjének jellemzői. Doktori tézisek, Budapest, Semmelweis Egyetem, Patológiai tudományok Doktori Iskola.
- W.I. Thomas& F. Znaniecki (1918-1920): The Polish Peasant in Europe and America Bodger, Boston. http://eduline.hu/felsooktatas/2011/10/12/20111012_nepszeru_szakok_nagy_britannia; www.univ.uzhgorod.ua

PSZICHOLÓGIAI ÉLETMINŐSÉG-VIZSGÁLAT KÉT VÁROS TÜKRÉBEN

BOTHÁZI RENÁTA, BALÁZS ELŐD, DÉGI LÁSZLÓ CSABA

Abstract. Study of psychological wellbeing from two urban perspectives. Our study focuses on dimensions of psychological quality of life, in the mirror of demographic and psycho-social variables, based on a survey research. The survey took place in Nyíregyháza and Gyergyószentmiklós. Our goal was to study if there is significant association / correlation between: place of residence, age, gender, highest educational level, marital status, cardiac status and individual autonomy, sense of dominion over the environment, personal development, positive relationships maintained with others, purpose in life and self-acceptance. Our research findings suggested that the responder's sense of autonomy, both from Nyíregyháza and Gyergyószentmiklós, is not significantly associated with the five demographic variables or psycho-social variable cardiac status. However the sense of dominion over the environment, personal growth, purpose in life, positive relations with others and self-acceptance are significantly associated with educational level, and purpose of life with place of residence as well.

Keywords: health, psychological wellbeing, demographic and psychosocial variables

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/9

BEVEZETŐ

Az életminőség fokozása a modern társadalmak célkitűzései közé tartozik, viszont az a felfogás megdőlt, mi szerint a tudományos, gazdasági fejlődés fokozódó jólétet fog eredményezni, és ezáltal a jólét jelentős javulásával fog együtt járni (Kopp, 2006).

Az életminőség egy igen komplex, alapvetően szociológiai fogalom, viszont más szempontok érvényesülnek, ha az egyén vagy éppen a társadalom szintjén kívánjuk meghatározni azt. Az életminőség-vizsgálatok iránti érdeklődés az utóbbi években öltött testet, mely háttérében az egyik legfontosabb tényezőnek az egészségügyi tevékenységben megjelenő krónikus betegségek tekinthetők. A vizsgálatok alapja és kiindulópontja pedig az egészség, illetve hogy hogyan is mérhető az. Az egészség fogalma kezdetben egyenlő volt a betegség hiányával, egészen az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1948-as (idézi Tringer, 2005) új és korszerű, pozitív terminusokkal ellátott

egészség meghatározásig: „a teljes testi, lelki és társadalmi jóllétét és nem egyszerűen a betegségek vagy fogvatékosságok hiánya”. A definíció értelmében az egészségnek nem csak biológiai, hanem pszichológiai és szociális összetevőit is szem előtt kell tartanunk. Ezt egészítette ki a híres 1948-as Ottawai Nyilatkozat (idézi Tringer, 2005), amely az egészség fogalmát további pozitív jegyekkel illette: „Az egészség olyan állapot, melyet az anatómiai integritás, a teljesítményre való képesség, a személyes értékek, a családi, munka- és közösségi szerep, a fizikai, biológiai és társadalmi stresszel való megküzdés képessége, a jóllét érzése, a betegség és a korai halál rizikóitól való mentesség jellemez”. A túlzottan orvosi és betegségasszociációkat keltő „egészség” helyett a „jóllét” („wellness”), valamint az életminőség kategóriája került reflektorfénybe. Végeredményben elmondhatjuk, hogy az egészségdefiníció az elmúlt években olyan változásokon ment keresztül, amelyek eredményeképpen a negatív indikátorok helyett a pozitív attribútumok kerültek előtérbe (Tringer, 2005). Így tehát megállapíthatjuk, hogy életminőség egy olyan multifaktoriális fogalom, amely magába foglalja a szomatikus állapotot és működőképességet, pszichés állapotot és lelki-szellemi jóllétet, a szociális működést a szakmai, társas és családi szférában egyaránt (Stauder és Novák, 2001).

A népszerűség jóllétét kedvezőbbé és fokozni kívánó életminőség vizsgálatra szolgáló modellek három nagyobb tudományterülethez kötődnek: a szociológiához, a pszichológiához és az egészségtudományhoz.

Jelen tanulmány egy pszichológiai megközelítésű életminőség kérdőív segítségével végzett kutatás alapján készült el, amely Carol Ryff (1989) nevéhez fűződik. Az életminőség pszichológiai megközelítésű vizsgálódásának háttere az ún. pozitív pszichológiai irányzat, melynek megalapozói és jeles képviselői Martin Seligman, Csikszentmihályi Mihály és Ed Diener. A pozitív pszichológiai irányzat meglehetősen épít Arisztotelész boldogság definíciójára, miszerint az életminőség a boldogsággal azonosítható. Seligman (idézi Kopp, 2006) ennek értelmében a boldogság három lépcsőjét különbözteti meg, melyek közül az első az öröm, az élvezet, vagyis a hedonisztikus boldogságkeresés szintje. És habár ennek a szintnek is megvan a saját funkciója, hiszen az örömnak, a vidámságnak igen jelentős szerepe van az pozitív életminőség kialakulásában, viszont ez a lelkiállapot még nem azonos a boldogsággal és jólléttel, még ha a modern társadalom embere ebben is látja. A boldogság második szintje a bevonódás és elkötelezettség, melynek során az ember teljesen feloldódik egy tevékenységben, és egy magasabb szintű élményt él át. Ezt az élményt nevezi Csikszentmihályi Mihály „flow” élménynek, melyet magyarrá fordítva „áramlatnak” nevezünk. A harmadik szint a boldogságot az értelmes élet, az élet értelmében látja. Ez felel meg tulajdonképpen az arisztotelészi „eudemonia” fogalomnak, ami nem élményt, nem is állapot, hanem aktivitást jelent. A boldogságnak ezt a fajta legmagasabb, harmadik lépcsőfokát az ember önmagával való harmóniája, az életcélok, a személyes növekedés, a másokkal való pozitív kapcsolatok és az autonómia jellemzik (Kopp, 2006). Az élet értelmével jellemezhető boldogság nemtől, életkortól és szociális helyzettől függetlenül jobb egészségi mutatókkal jár együtt, mint a hedonista boldogság élmény (idézi Kopp, 2006 - Ryff és mtsai, 2004). Tanulmányunk ezt a harmadik lépcsőt vizsgálja tüzetesebben.

NÉHÁNY SZÓ A MINTÁRÓL

Kutatásunk helyszínéül egy magyarországi és egy romániai várost választottunk, Nyíregyházát, illetve Gyergyószentmiklóst. Nyíregyháza Szabolcs-Szatmár-Bereg megye székhelye, amely a maga 119746 fős lakosságával Magyarország hetedik legnagyobb városának számít. A nyíregyházi lakosság 46,36%-a férfi, 56,64%-a pedig nő. Nemzetiség szerinti megoszlást tekintve a nyíregyháziak közül 103126-an vallották magukat magyarnak a 2011-es népszámláláson, 4161-en pedig más nemzetiségűnek (cigány, német, ukrán, szlovák) (KSH, 2011). Gyergyószentmiklós szintén egy többségében magyar lakta város, Romániában, Hargita megyében található. A megye harmadik legnépesebb városa, a stabil lakosság 2011-ben 17705 fő volt, melyből 48,63% férfi és 51,37% pedig nő (INSSE, 2011).

Pszichológiai életminőség-vizsgálatunkat kérdőíves felmérés keretében készítettük el, Gyergyószentmiklóson 202 sikeres kérdőívet, míg Nyíregyházán 107 kérdőívet, összesen 309-t sikerült lekérdeznünk. A megkérdezett gyergyószentmiklósiak átlagéletkora 40 kórét tehető, nemek közti megoszlását tekintve 41%-uk férfi és 59%-uk nő, míg a nyíregyháziak átlagéletkora egy kicsivel magasabb, 46 év volt, nemi megoszlás tekintetében 35,2%-uk nő és 64,8%-uk férfi.

A gyergyószentmiklósi minta a gyergyószentmiklósi össznépesség 1,02 %-át teszi ki, a nyíregyházi minta pedig a nyíregyházi lakosság 0,08 %-át reprezentálja. A gyergyószentmiklósi minta kiválasztásánál első lépésben az alábbi csoportokra osztottuk fel a 18-60 közötti korcsoportot: 18-30 év, 30-40 év, 40-50 év, 50-60 év. A csoportosítást azért tartottuk szükségesnek, hogy mindegyik csoportban egységesen 50 személy vegyen részt, ezáltal mindegyik korcsoport egyenlő arányban szerepel a mintánkban. A kutatásban résztvevő gyergyószentmiklósi minta átlagéletkora így 40,8 év. A kérdőívek kitöltésére több helyszínen került sor: egy ifjúsági szervezetnél, egy varrodában, tanügyi intézményben és egy egészségügyi intézményben. A helyszínek kiválasztásakor az intézmények/szervezet vezetőjével előzetesen megvizsgáltuk a munkavállalók/klincsoport összetételét, kor, nem iskolai végzettség szerint, a minta heterogenitására törekedve. A kérdőívek kitöltésére egy hét állt a válaszadók rendelkezésére, amelyet személyesen vettünk át a határidő lejárta után, lehetőséget adva a válaszadóknak a számukra nem érthető részek megbeszélésére.

A KÉRDŐÍVRŐL

A kérdőívben a hat életminőségi dimenzió mindegyikéhez társult egy kérdésblokk, amely bekerült a kérdőívbe. Az adott kérdésre érkező válaszok mindegyikéhez társult egy pontszám, 1-től 6-ig. Egy dimenzióhoz tízennégy kérdés társult, így a maximális pontszám 84.

Az autonómia dimenziójánál magas pontszám esetén a személy saját standardjai alapján értékeli önmagát, társadalmi nyomás alatt is képes önálló maradni. Alacsony

pontszám esetén a személyt külső elvárások, mások értékelései irányítják, képtelen fontos döntések meghozatalára mások segítségével nélkül.

A környezethez való alkalmazkodás dimenziójánál magas pontszám esetén a személy jól alkalmazkodik környezetéhez, hatékonyan kihasználja a környezete nyújtotta lehetőségeket. Alacsony pontszám esetén az egyén nehezen kezeli mindennapi gondjait, úgy érzi képtelen javítani a környezetén, nem ismeri fel az adódó lehetőségeket.

A személyes fejlődés dimenziójánál az egyén hisz az állandó fejlődésben, nyitott az újra, képes megvalósítani önmagát, állandóan gyarapítja tudását. Alacsony pontszám esetén az egyén fejlődése stagnál, unott az élet minden területén, nem képes új viselkedési modell alkalmazására.

A másokkal fenntartott pozitív kapcsolatok dimenziójában azok a személyek rendelkeznek magas pontszámmal, akik társas kapcsolataiban empatikusan, őszintén, érdeklődően és megértően tudnak viszonyulni másokhoz. Ezen személyek ellenkezője kevés emberrel tart fenn őszinte baráti kapcsolatot, frusztrált és zárkózott személyiség.

Életcélok dimenziója: Magas pontszám esetén a személynek határozott céljai vannak, hisz a jelen és múltbeli életének értelmében, és abban, hogy céljai megvalósulnak a jövőben. Alacsony pontszám esetén a személy nem tervez, mert nem látja az irányt, nem érdekli a jövő.

Az önellfogadás dimenziójánál magas pontszám esetén a személynek pozitív az önképe, elfogadja önmagát jó és rossz tulajdonságaival együtt. Alacsony pontszám esetén a személy elégedetlen önmagával, megvalósításaival, más szeretne lenni (Ryff, 1989).

AZ ADATOK ELEMZÉSE

Statisztikai elemzésünk hat nagyobb lépést foglal magába. Az első öt lépésben öt különböző statisztikai változót vetettünk össze az életminőség hat dimenziójával. Így tehát megvizsgálásra került, hogy miként fest az egyének autonómia-érzete, környezet fölötti uralma, személyiségfejlődése, másokkal ápoltt pozitív kapcsolatai, életcélja, illetve önellfogadása annak tükrében, hogy hol élnek, hány évesek, mi a legmagasabb iskolai végzettségük, mi a családi állapotuk és melyik nemhez tartoznak. Az utolsó lépésként az életminőség és a kardiológia állapot közötti összefüggést vizsgáltuk, ahol a korábbiakhoz hasonlóan érdekes eredményekre jutottunk. A legtöbb dimenziónak két táblázatot készítettünk. Enne fő oka, hogy az adatokat átláthatóbbá és könnyebben értelmezhetővé, az elemzést pedig követhetőbbé tegyük az olvasó számára.

A TELEPÜLÉS-VÁLTOZÓ ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Az elemzés szempontjából relevánsnak ítélt változók közül elsőként az adatfelvétel helyszínével foglalkozunk. Mivel a lekérdezés két városban, Gyergyószentmiklóson és Nyíregyházán történt, adta magát a felvetés, kimutatható-e szignifikáns különbség a különböző lakhelyen élők életminőségi mutatói között.

Az autonómia-dimenzió kérdésközzére összesen 288 válasz érkezett, ebből 187

Gyergyószentmiklósról, 101 Nyíregyházáról. A 84-es skálán (lásd: a kérdőívről) mindkét város lakói jobb értékeket értek el a közepesnél, és lényeges eltérés nem mutatkozik a gyergyószentmiklósi, illetve nyíregyházi átlag-együtthatók között. Ennek megfelelően a szignifikancia vizsgálat is azt mutatta ki, hogy nincs különbség az egyének autonómia-érzete között, abból eredően, hogy más-más városban élnek.

1. táblázat. A helyszín-változó kapcsolata az életminőség dimenzióival (1. rész)

Életminőség-dimenzió	Helyszín	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Autonómia	Gyergyószentmiklós	58,08	9,58	0,24	0,62
	Nyíregyháza	57,07	9,58		
Környezet uralása	Gyergyószentmiklós	59,26	10,14	0,08	0,76
	Nyíregyháza	57,16	12,09		
Személyes fejlődés	Gyergyószentmiklós	59,96	10,72	0,15	0,69
	Nyíregyháza	56,96	10,7		

Az autonómia-dimenzió kérdésblokkjára összesen 288 válasz érkezett, ebből 187 Gyergyószentmiklósról, 101 Nyíregyházáról. Ahogy azt az 1. táblázat is mutatja, a közepesnél magasabb értékeket értek el mindkét város lakói az autonómia-skálán. Az átlagtól való eltérés átlaga éppen említtet skálán, az átlagos eltérés értéke továbbra sem utal nagyfokú szóródásra, míg a 0,76-os (környezet uralása) és 0,69-es (személyiség-fejlődés) p-érték ezen esetekben is azt igazolja, hogy a helyszín-változó nem hat ki szignifikánsan ezekre az életminőségi dimenziókra.

Az autonómiánál maradván, látható, hogy a p-érték jóval meghaladja a 0,05-öt, az F-érték pedig ennek megfelelően kicsi. Elmondható tehát, hogy az egyének lakóhelye nem befolyásolja szignifikánsan az autonómia érzetüket.

Szinte a fentiekkel azonos mutatókat kaptuk a lakóhely kapcsán a környezet egyéni uralása és a személyes fejlődés-dimenziók esetében is. Az átlagértékek továbbra is 56 és 60 között alakultak a fentebb említett skálán, az átlagos eltérés értéke továbbra sem utal nagyfokú szóródásra, míg a 0,76-os (környezet uralása) és 0,69-es (személyiség-fejlődés) p-érték ezen esetekben is azt igazolja, hogy a helyszín-változó nem hat ki szignifikánsan ezekre az életminőségi dimenziókra.

A 2. táblázatban a többi három életminőségi dimenziót vetettük össze a lakhellyel. A másokkal való pozitív kapcsolatok tekintetében kiderült, hogy alig van különbség a gyergyói és a nyíregyházi megkérdezettek válaszaik között. Az átlagos eltérés is majdnem megegyezik a két településen. Így van ez az önelfogadás esetében is, ahol az átlagértékek szinte megegyeznek, mind a két település eredményei között, mind a korábbi dimenziókhoz képest.

2. táblázat. A helyszín-változó kapcsolata az életminőség dimenzióival (2. rész)

Életminőség-dimenzió	Helyszín	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Pozitív kapcsolatok másokkal	Gyergyószentmiklós	60,29	9,82	1,52	0,21
	Nyíregyháza	59,11	10,86		
Életcél	Gyergyószentmiklós	58,92	8,93	3,76	0,05
	Nyíregyháza	53,8	9,81		
Önellfogadás	Gyergyószentmiklós	58,71	10,6	1,88	0,17
	Nyíregyháza	56,93	11,85		

Akadtt azonban egy olyan életminőség-mutató is, amely szoros összefüggést mutat az egyének lakóhelyével. Ez nem más, mint az életcél. Már az átlagértékek közötti különbségből is sejthető (58,92-Gyergyószentmiklós, 53,8-Nyíregyháza), majd a 0,05-ös p-érték is mutatja, hogy ebben az esetben szignifikáns az eltérés a két település mutatói között.

Eszerint kijelenthető, hogy világosabb életcéllal rendelkezik az, aki Gyergyószentmiklóson él, mint aki Nyíregyházán, egyúttal viszont az is, hogy semmilyen más életminőségi mutató értékével nem áll kapcsolatban az, hogy a megkérdezett a két lakóhely közül hol él.

A NEM-VÁLTOZÓ ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Elemzésünk következő lépésében, a lakhely és az életminőség kapcsolata után azt vizsgáltuk, hogy lehet-e szignifikáns eltérés az egyének válaszaiban, attól függően, hogy melyik nemet képviselik. Erre a 3. és 4. táblázatokban feltüntetett értékekkel, majd a hozzá fűzött magyarázattal adunk választ.

Ami első ránézésre kiderül a táblázatból, az az, hogy szignifikáns összefüggés a nem-változó és az első három életminőségi dimenzió között nem mutatható ki. Magyarán nem derült ki, hogy a férfiak lényegesen autonómabb, a környezetüket magasabb fokon uralóbb és személyes fejlődésben magasabb szinten lennének, mint a nők, vagy éppen fordítva.

Rápillantva az átlagértékekre, 57-től 60-ig terjedő számokat láthatunk a 84-es skálán, hasonlóan az előző kérdésblokkhoz. Az átlagos eltérés értéke szintén változatlan a korábbiakhoz képest, 9 és 12 között mozog.

3. táblázat. A nem-változó kapcsolata az életminőség dimenzióival. (1. rész)

Életminőség-dimenzió	Nem	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Autonómia	Férfi	58,25	9,63	0,6	0,43
	Nő	57,47	9,65		
A környezet uralása	Férfi	59,6	10,49	2,47	0,11
	Nő	57,8	11,1		
Személyes fejlődés	Férfi	58,57	10,2	0,06	0,79
	Nő	59,14	11,23		

A nemek közötti különbségek nem látszanak meg lényegesen az utolsó három életminőségi mutatóban sem. Ahogy az a 4. táblázatból is kiderül, a másokkal fenntartott pozitív kapcsolatok tekintetében a nők és a férfiak is 58-tól 61-ig terjedő eredményt értek el a 84-es skálán, az átlagtól való eltérés mindkét nem esetében 10 körül marad, míg a p-érték nem mutat szignifikáns összefüggést. Mivel ugyanezek elmondhatók az életcélról és az önellfogadásról is, összegzőesként kijelenthetjük, hogy a mintába bekerült férfiak és nők között nincs szignifikáns különbség az életminőségi mutatók tekintetében.

4. táblázat. A nem-változó kapcsolata az életminőség dimenzióival (2. rész)

Életminőség-dimenzió	Nem	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Pozitív kapcsolatok másokkal	Férfi	58,7	9,42	2,12	0,14
	Nő	60,55	10,59		
Életcél	Férfi	57,17	9,33	0,31	0,57
	Nő	57,07	9,75		
Önellfogadás	Férfi	59	10,54	2,04	0,15
	Nő	57,54	11,41		

AZ ÉLETKOR ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Miután négy változó szempontjából megvizsgáltuk az életminőségi mutatók változosságát, elérkeztünk a sorban utolsó demográfiai változóhoz, az életkorhoz. Itt három

kategóriát hoztunk létre, ez egyébként felnőttkorú megkérdezettek táborán belül: 18-tól 35 éves korúakig, 36-tól 65 éves korúakig, illetve a 66 év fölöttiek. Előzetesen feltételezhető lenne, hogy fiatal és idős megkérdezettek életminőségi mutatói között számottevő eltérés van. Nézzük mit mutatnak a táblázatok ezen kérdések kapcsán. (5. és 6. táblázatok)

5. táblázat. Az életkor-kategóriák és az életminőség-dimenziók kapcsolata (1. rész)

Életminőség-dimenzió	Életkor-csoport	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Autonómia	18-35 év	59,49	9,75	1,59	0,2
	36-65 év	56,76	9,64		
	66 év fölött	57,23	6,26		
A környezet uralása	18-35 év	59,4	10,74	0,04	0,95
	36-65 év	58,23	10,92		
	66 év fölött	56,47	11,66		
Személyes fejlődés	18-35 év	61,74	10,37	2,11	0,12
	36-65 év	57,51	10,84		
	66 év fölött	56,47	9,77		

Az autonómia, a környezet fölötti uralom, illetve a személyes fejlődés esetében a legfiatalabb korosztály skálaátlagos magasabb az idősebbekénél. A legalacsonyabb értékekkel háromból két esetben a legidősebbek rendelkeznek, az átlagok közötti különbség azonban egyik életminőségi mutató esetében sem szignifikáns (lásd: 0,05-nél magasabb p-értékek).

Nincs ez másképp a másokkal fenntartott pozitív kapcsolatok, az életcél-tudatosság és az önelfogadás tekintetében sem. A 18-35 éves korosztály ezekben is magasabb skálaértékeket produkált, mint a nála idősebbek, viszont itt sincs szignifikáns összefüggés az életkor-kategóriához tartozás és az életminőségi mutatók között.

Vizsgálatunk eredménye tehát azt támasztja alá, hogy a megkérdezettek életminőségi mutatója nem függ attól, hogy hány évesek.

6. táblázat. Az életkor-kategóriák és az életminőség-dimenziók kapcsolata (2. rész)

Életminőség-dimenzió	Életkor-csoport	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Pozitív kapcsolatok másokkal	18-35 év	60,83	9,46	0,14	0,87
	36-65 év	59,51	10,54		
	66 év fölött	58,11	9,77		
Életcél	18-35 év	59,07	8,92	1,07	0,34
	36-65 év	56,45	9,71		
	66 év fölött	52,52	9,42		
Önellfogadás	18-35 év	60,55	11,35	1,24	0,28
	36-65 év	57	10,75		
	66 év fölött	54,58	10,45		

A CSALÁDI ÁLLAPOT ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Válaszadóink között családi állapot szerint szerepeltek nőtlenek, illetve hajadonok, házasok, élettárrsal élők, elváltak és özvegyek. A hat életminőségi dimenzióval való összehasonlítás során azt vizsgáltuk, van-e szignifikáns különbség ezen családi állapot-csoportok mutatói között. (7. táblázat)

Az autonómia kérdésblokk esetében a 84-es skála legmagasabb átlagát a nőtlen, illetve hajadon egyének érték el. Különbségük a többi csoporthoz képest azonban nem szignifikáns, mint ahogy azt a túl nagy (0,90-es) p-érték és a túl kicsi (0,25-ös) F-érték is mutatja. A legnagyobb átlagos eltérést (12,96) az élettárrsal élők csoportjában fedeztük fel, a legkisebbet az özvegyeknél (7,84).

A 7. táblázatban az is látható, hogy a környezet uralásában szintén a nőtlenek és hajadonok bizonyultak leginkább sikeresnek a kérdőív alapján, és így volt ez a személyes fejlődés területén is. A személyes fejlődés esetében az is kiderült, hogy az említett családi állapot-csoport jóval magasabb átlagot ért el a skálán a többinél, ugyanakkor nem mondhatjuk el, hogy a családi állapot szignifikánsan meghatározná az egyének személyes fejlődését, mivel a p-érték, ha kevéssel is, de meghaladja a 0,05-öt.

7. táblázat. A családi állapot-változó és az életminőség-dimenziók kapcsolata (1. rész)

Életminőség-dimenzió	Nem	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Autonómia	Nőtlen, hajadon	58,37	9,09	0,25	0,9
	Házias	57,98	9,19		
	Élettárrsal él	56,54	12,96		
	Elvált	56,59	11,44		
	Özvegy	55,93	7,84		
A környezet uralása	Nőtlen, hajadon	59,67	8,63	0,82	0,5
	Házias	58,81	11,3		
	Élettárrsal él	57,68	11,32		
	Elvált	55	13,46		
	Özvegy	57,43	9,38		
Személyes fejlődés	Nőtlen, hajadon	62,77	9,44	2,11	0,07
	Házias	58,64	10,56		
	Élettárrsal él	55,27	12,33		
	Elvált	55,68	13,67		
	Özvegy	57,25	7,81		

A nőtlenek és hajadonok a maradék három mutatóban is verik a mezőnyt, ahogyan azt a 8. táblázat is szemlélteti. A skálán elért átlagértékük mind a másokkal fenntartott pozitív kapcsolatok, mind az önfogadás esetében meghaladja a 60-at, ráadásul az átlagtól való eltérés is e csoport esetében a legkisebb, ami azt igazolja, hogy az életminőség tekintetében egy homogén csoportról van szó.

Fontos megjegyezni azonban itt is, hogy szignifikáns különbség nincs a különböző családi állapotú egyének pozitív kapcsolat-fenntartó képessége, életcél-tudatossága és önfogadása között, ahogyan ezt a p-értékek is igazolják.

8. táblázat. A családi állapot-változó és az életminőség-dimenziók kapcsolata (2. rész)

Életminőség-dimenzió	Nem	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Pozitív kapcsolatok másokkal	Nőtlen, hajadon	61,05	8,4	0,7	0,59
	Házias	60,29	10,2		
	Élettárrsal él	57,95	11,29		
	Elvált	57,59	13,65		
	Özvegy	57,12	8,92		
Életcél	Nőtlen, hajadon	59,03	7,04	1,56	0,18
	Házias	57,09	9,4		
	Élettárrsal él	55,18	12,98		
	Elvált	54,36	13,02		
	Özvegy	57,06	7,53		
Önelfogadás	Nőtlen, hajadon	60,87	10,2	0,63	0,63
	Házias	57,88	10,82		
	Élettárrsal él	56,09	12,57		
	Elvált	56,13	14,1		
	Özvegy	55,62	9,01		

AZ ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Gyergyószentmiklós és Nyíregyháza megkérdezettjeit a korábbi változók mellett iskolai végzettség szerint is csoportosítottuk. Így hat végzettségi csoportot kaptunk: 8 általános vagy alatta, szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium, főiskola és egyetem. A kategorizálást segítette az, hogy Magyarország és Románia oktatási rendszerében ugyan úgy tagolják a végzettségi szinteket. A következő két táblázatban (9. és 10. táblázatok) ezen csoportok életminőségi mutatóit szemléltetjük.

9. táblázat. Az iskolai végzettség-változó és az életminőségi dimenziók kapcsolata (1. rész)

Életminőség-dimenzió	Iskolai végzettség	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Autonómia	8 általános vagy alatta	56	6,99	1,24	0,28
	Szakk munkásképző	55,24	8,72		
	Szakközépiskola	55,62	12,37		
	Gimnázium	57,47	10,25		
	Főiskola	58,26	8,82		
	Egyetem	59,67	8,37		
Környezet uralása	8 általános vagy alatta	57,4	8,59	3,55	0
	Szakk munkásképző	54	15,09		
	Szakközépiskola	55,32	13,03		
	Gimnázium	57,08	11,71		
	Főiskola	60,23	8,67		
	Egyetem	61,84	7,54		
Személyes fejlődés	8 általános vagy alatta	58,8	8,94	4,62	0
	Szakk munkásképző	55,13	14,23		
	Szakközépiskola	56,4	12,24		
	Gimnázium	58,21	10,74		
	Főiskola	62,59	7,19		
	Egyetem	62,78	7,43		

Ahogy az a 9. és 10. táblázatokban is láthatjuk, az iskolai végzettséget vizsgálva egy olyan változóhoz értünk, amely majdnem mindegyik életminőségi mutatóval szignifikáns összefüggésben áll. A főiskolát vagy egyetemet végzettek átlagértékei mindegyik dimenzió skáláján meghaladják a többi kategória eredményeit. Ez a különbség az autonómia esetében még nem volt akkora, hogy szignifikánsnak bizonyuljon, a többi dimenziónál viszont igen.

Ez bővebben azt jelenti, hogy a vizsgálat rávilágított, a magasabb iskolát végzettek jobban uralják környezetüket, személyes fejlődésük előrehaladottabb, tisztább életcé-

lokkal rendelkeznek, inkább képesek másokkal való pozitív kapcsolatok kialakítására és fenntartására, illetve az önellátásra, mint az alacsonyabban iskolázott társaik. Megfigyelhető, hogy a skálán elért átlagok tekintetében a legalacsonyabb és legmagasabb értékek között minimum 6, de akár 9 fölötti értékek is előfordulnak.

10. táblázat. Az iskolai végzettség-változó és az életminőségi dimenziók kapcsolata (2. rész)

Életminőség-dimenzió	Iskolai végzettség	Átlagérték a 84-es skálán	Átlagos eltérés	F-érték	p-érték
Pozitív kapcsolatok másokkal	8 általános vagy alatta	55,1	7,3	7,42	0
	Szaktunskáképző	52,2	11,96		
	Szakközépiskola	54,37	10,31		
	Gimnázium	54,37	10,54		
	Főiskola	58,51	7,66		
	Egyetem	61,93	6,18		
Életcél	8 általános vagy alatta	56,41	7,3	7,42	0
	Szaktunskáképző	52,42	11,96		
	Szakközépiskola	54,57	10,31		
	Gimnázium	54,36	10,54		
	Főiskola	58,63	7,66		
	Egyetem	61,5	6,18		
Önellátás	8 általános vagy alatta	55,7	10,08	5,53	0
	Szaktunskáképző	53,63	14,4		
	Szakközépiskola	53,27	11,28		
	Gimnázium	55,97	12,48		
	Főiskola	60,18	8,19		
	Egyetem	62,57	8,15		

Az iskolai végzettségről tehát elsőként mondható el, hogy jelentős összefüggésben áll az egyének életminőségével, mégpedig úgy, hogy a magasabb végzettségűek jobb eredménnyel rendelkeznek az életminőség számos mutatója terén.

A KARDIOLÓGIAI ÁLLAPOT ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG KAPCSOLATA

Elemzésünk hatodik lépésében egy pszichoszociális, illetve egészségügyi változót vizsgáltunk meg és vetettünk össze az életminőség dimenzióival. Ez nem más, mint a kardiológiai állapot. A 252 érvényes választ adó egyén esetében arra kérdeztünk rá, hogy érte-e élete során szívinfarktus. Ebben a tekintetben jó mutatókkal rendelkezik a mintába bekerült gyergyószentmiklósi és nyíregyházi egyének, hiszen mindössze néhány válaszolta azt, hogy volt szívinfarktusa.

Az életminőségi dimenziókkal való összevetésből is kiderült, hogy nincs szignifikáns összefüggés a kardiológiai állapot és hat mutató között, tehát az a tényező, hogy az egyént érte-e valaha szívinfarktus, nem meghatározó az illető autonómia-érzete, környezet fölötti uralma, személyes fejlődése, másokkal fenntartott pozitív kapcsolatai, életcélja és önellfogadása szempontjából, valószínűleg a kis elemszám miatt.

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásunkban Gyergyószentmiklós és Nyíregyháza városaiban készítettünk kérdőíves életminőségi felmérést. Kérdésblokkjainkat hat életminőségi dimenzió mentén építettük fel, az így kapott válaszokat pedig összevetettük a legfontosabb demográfiai és pszichoszociális változókkal. Ezen elemzés célja az volt, hogy kimutassuk, van-e szignifikáns összefüggés az egyének lakóhelye, neme, családi állapota, iskolai végzettsége, életkora és kardiológiai állapota, valamint az életminőség hat dimenziója között.

Az eredmények azt mutatják, hogy a hat változóból négy nem hat szignifikánsan egyik életminőségi dimenzióra sem. Kettő esetében viszont találtunk összefüggést, ezek az iskolai végzettség és a lakóhely.

Az iskolai végzettség változója szignifikáns összefüggésben áll a környezet fölötti uralommal, a személyes fejlődéssel, a másokkal kialakított pozitív kapcsolatokkal, az életcéllal, valamint az önellfogadással is. Egész pontosan a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők jóval magasabb életminőség átlagokkal rendelkeznek a vizsgált skálákon, mint az alacsonyabban iskolázott társaik. Hasonló összefüggést emellett egy esetben találtunk, mégpedig a lakóhely és az életcél között. Kiderült, a gyergyószentmiklósiak átlagban világosabb életcélokkal rendelkeznek, mint a nyíregyháziak, a ketjük közötti különbség pedig szignifikáns.

Konklúzióként tehát kijelenthetjük, hogy a mintába bekerült gyergyószentmiklósi és nyíregyházi egyének autonómiaérzetét sem az öt legfontosabb demográfiai változó, sem a pszichoszociális jellegű kardiológiai állapot nem befolyásolja számottevő módon. A környezet fölötti uralmukat, személyes fejlődésüket, életcéljukat, másokkal fenntartott pozitív kapcsolataikat és önmaguk elfogadását szignifikánsan meghatározza iskolai végzettségük, életcéljukat továbbá a lakóhelyük is. Vajon az eredmények valóban tükrözik a valóságot? És tényleg ilyen nagy befolyása lenne életminőségünkre az, hogy felsőfokú diplomával rendelkezünk? És ha igen, akkor miért van ez így? Mindennek a lehetséges magyarázata a Maslow (1954) féle piramissal függ össze, amelynek

alapját képzik a fiziológiai szükségletek, majd a biztonságérzés és fizikai biztonság, a szeretet és valahová tartozás, a megbecsülés, míg a legmagasabb szinten az önmegvalósítás szükségletei állnak. Talán egy kissé naiv következtetés, de mindenképpen egy lehetséges magyarázat a feltett kérdésekre, a következő, Maslow-i elméleten alapuló feltevés: ha valaki felsőfokú végzettséggel rendelkezik, megfelelően el tud helyezkedni az érdeklődési területén, megfelelő kereslettel rendelkezik, kapcsolatai révén, melyeket tanulmányai vagy munkája során szerzett, több lehetőség tárul elé. Ha ezek segítségével megtalálhatja magának a boldogulás útját, akkor valószínű, hogy a pszichológiai életminősége is magasabb lesz. Anyagi biztonsága révén, a piramis alján lévő szinteket megfelelően ki tudja elégíteni és így koncentrálni tud az önmegvalósítás szükségletére, amelynek következtében életminősége is jónak bizonyulhat. A felnőtt lakosság végzettségével kapcsolatosan csak Nyíregyháza esetében van adatunk, a 2001-es népszámlálási statisztikák alapján. Ebből kiderül, hogy az illető évben Nyíregyháza 25 éves vagy idősebb lakosságának 18%-a rendelkezett diplomával (Malakucziné, 2012).

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dr. Tringer László (2005): *Korszerű emberkép-lelki egészség*. In: Életminőség - hollisztikus szemlélettel, Nádasdy Alapítvány, Budapest, 38-42 o.
2. INSSE (2011): Rezultate preliminare România pe județe, municipii și orașe, comună - <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/> (letöltés ideje:2013.05.05)
3. Kopp Mária, Kovács Mónika Erika dr. (szerk.) (2006): *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón*, Semmelweis Kiadó, Budapest.
4. Malakucziné Póka Mária (2012): *Nyíregyháza lakosságának főbb demográfiai jellemzői*, In: Fábíán Gergely (szerk.): *Életminőség Nyíregyházán 2008-2010*, *Acta Medicinæ et Sociologica* folyóirat különszáma, Nyíregyháza, 11-33
5. Maslow, Abraham (1954): *Motivation and Personality* NY: Harper, 1954.
6. Népszámlálási adatok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, KSH, Budapest, 2011 – letöltés ideje: 2013.05.05 - http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_15
7. Ryff, C. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069–1081.
8. Stauder Adrienne, Novák Márta (2001): *Az életminőség-vizsgálatok általános szempontjai*. In: (Szerk.) Újszászy László, Udvardy Miklós, Kupcsulik Péter: *Életminőség és vizsgálata a gasztroenterológiában*, Budapest, MGT, 45-58 o.

GYERGYÓSZENTMIKLÓS ÉS NYÍREGYHÁZA LAKOSSÁGÁNAK TESTTÖMEG INDEX JELLEMZŐI

MAGYARI ANNA, DÉGI LÁSZLÓ CSABA

Abstract. Body Mass Index characteristics of the population in Gyergyószentmiklós and Nyíregyháza. This study is examining factors influencing quality of life in Gyergyószentmiklós (Romania) and Nyíregyháza (Hungary) with special focus on BMI characteristics and differences of the participants in this sample. Obesity, overweight are among main risk factors for cardio-vascular diseases. For this reason the connection between BMI and cardio-vascular diseases is discussed. There are different, other biological, psychological and environmental factors in the background of cardio-vascular diseases but in this research, based on the Household Panel Questionnaire developed by the University of Debrecen, Faculty of Health they are not covered. 309 adult subjects from Gyergyószentmiklós and 107 from Nyíregyháza responded. Results show a comparative picture of the BMI characteristics of the participants in this sample.

Kivonat: A fejezet Gyergyószentmiklós (Románia) és Nyíregyháza (Magyarország) városok lakóinak életminőségét befolyásoló tényezőit vizsgálja, kiemelve a mintában résztvevők testtömeg indexének jellegzetességeit és eltéréseit. A kutatáshoz használt kérdőív érinti a lakosság lakáskörülményeire, szubjektív és objektív egészségi állapotára, szűréseken való részvételére vonatkozó adatokat. A tanulmány középpontjában a vizsgált mintában résztvevő gyergyószentmiklósi és nyíregyházi lakosság testtömeg indexének változásai állnak a kor és a nem függvényében, majd az agyi-, szív- érrendszeri betegségekhez viszonyított jelentőségét vizsgáljuk.

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/10

BEVEZETÉS

A gyergyószentmiklósi kérdőívek eredményeinek a bemutatása előtt, fontos a romániai, Hargita megyei lakosság egészségére vonatkozó adataira is kitérni. Országos szinten eddig öt alkalommal végeztek egészségfelmérő kutatást: 1959-ben, 1964-ben, 1983-ban, 1989-ben és 1997-ben, azonban a kutatások eredményeit nem tették elérhetővé az ország lakosságának (Tar és Ábrám, 2012).

2007-ben a „Az Országos Egészségfelmérő Program” keretén belül országos epidemiológiai vizsgálatot indítottak el, amelyben az ország lakosságát felkérték, hogy jelenjenek meg családorvosaiknál és vegyenek részt egy ingyenes általános klinikai-, és laboratóriumi vizsgálaton, függetlenül attól, hogy rendelkeznek-e kötelező egészségügyi biztosítással. Az adatgyűjtés 2009-ben ért véget, de mivel az egészségfelmérés nagy költségekkel indult és számos módszertani probléma jelent meg a teljes adatfeldolgozás nem valósult meg. Dr. Tar Gyöngyvér és prof. Dr. Ábrám Zoltán (2012) „A romániai Országos Egészségfelmérő Program jelentősége és Hargita megyei vonatkozásai” kutatásban 150 Hargita megyében dolgozó családorvos kérdőíves felmérését végezték el. A felmérés középpontjában a családorvosok országos lakossági egészségfelméréséről, használhatóságáról alkotott véleménye áll. A felkeresett orvosok 68%-a akkor elvégzett laboratóriumi vizsgálatok eredményeit jelenleg is használja, 99%-a úgy véli, hogy a felmérés a páciensek körében a korai diagnosztizálását szolgálta.

Az Európai Unió hivatalos statisztikái alapján a 27 tagállamban a leggyakrabban előforduló halálok a keringési rendszer betegségei és a rosszindulatú daganatok. Mivel a tanulmány középpontjában a vizsgált mintához tartozó lakosság testtömeg index változásai állnak, a testtömeg index pedig szoros összefüggésben van a cukorbetegséggel, szív-érrendszeri betegségekkel, magas vérnyomással, egyes daganattípusokkal ezért az alábbi összefoglaló táblázatban (1. táblázat) a felsorolt betegségek okozta halálozási arányt figyelhetjük meg az Európai Unió 27 tagállamában (továbbiakban EU-27), Magyarországon és Romániában (Eurostat, 2013).

A táblázatból körvonalazódik, hogy Románia és Magyarország lakosságának a különböző betegségek által előidézett halálozási aránya jóval magasabb, mint az EU-27 országainak átlaga. Romániában a legnagyobb eltérést az EU átlagától a keringési rendszer megbetegedései, a szívbetegségek és a méhrák esetében figyelhetünk meg. Magyarország és az EU-27 átlagértékei között a legnagyobb eltérés a szívbetegségek, a keringési rendszer betegségei, a tüdőrák és a daganatos betegségek között van.

Dr. Ábrám Zoltán és Dr. Tar Gyöngyvér kutatásaikban (2012) a székelyföldiek egészségi állapotának vizsgálatára fektetik a hangsúlyt, amelyből kiderül, hogy Székelyföld férfi lakosságának leggyakoribb halál oka a tüdődaganat. Felmérésük (N=155) alapján a leggyakrabban előforduló betegségtípusok a férfi és női lakosság esetében a szív-érrendszer betegségei, ebben a megkérdezettek 59 %-a szenved, ezt követik a csont-, izomrendszeri és ízületi betegségek (22 %). A harmadik helyen az idegrendszeri betegségek (14%) állnak. A kutatók három székelyföldi megyeközpontban, Csíkszeredában, Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen a depresszióra való hajlamot mérték fel, ebből kiderül, hogy a megkérdezettek 57%-a nem depressziós, 21%-a enyhe depresszió tüneteit mutatja, 9.4%-uk közepes depresszióban szenved, 11.1%-nál súlyos depresszió figyelhető meg.

1. Táblázat: Halálokok – 100.000 lakosra jutó halálzási arányszám az Európai Unióban, Romániában és Magyarországon

Forrás: Eurostat, 2013		EU-27	Románia	Magyarország
Összesen	Daganatos betegségek	169,0	181,4	234,2
	Tüdőrák	38,6	42,3	70,5
	Végbélrák	18,9	19,5	34,8
	A keringési rendszer betegségei	217,3	548,4	421,2
	Szívbetegségek	79,8	188,8	214,8
	Légzőrendszer betegségei	43,6	50,6	44,3
	Közlekedési balesetek	7,4	50,6	44,3
Nők	Emlőrák	23,1	22,6	28,1
	Méhrák	7,2	17,4	10,3

Elemzésünkben a vizsgált minta testtömeg indexét (továbbiakban TTI) tanulmányozzuk, kitérve a TTI nem, kor, lakhely és agyi-, szív- érrendszeri betegségek kapcsolatára. Az agyi-, szív- érrendszeri betegségek kialakulásában számos bio-, pszicho-, szociális tényező szerepet játszik, azonban ebben a tanulmányban nem részleteződnek a betegség hátterében található összetevők. Az elhízás a WHO (Egészségügyi Világszervezet) szerint egyike a jelenlegi legnagyobb egészségügyi problémáinak, amely ugyanúgy érinti a gazdaságilag fejlett országokat, mint a fejletlenekeket. Az Európai Unióban 2010-ben 150 millió felnőtt és 15 millió gyermeket érint az elhízás, ez pedig a II-es típusú cukorbetegségek 80%- ért, az ischaemiás szívbetegségek 35%-ért, a magas vérnyomás 55 %-ért felelős (Tsigos, Heiner, Basdevant és mtsai, 2008).

A testtömeg index (rövidítve TTI) egy mérőszám, amely a felnőttek testmagasságát és súlyát veti össze. A TTI a soványság, túlsúly és elhízás megállapítására szolgál. A 2. Táblázatban a WHO szerinti TTI felosztást láthatjuk.

Az Eurostat (2008) adatai szerint Magyarország felnőtt lakosságának 53,2%-a elhízott (≥ 25.00), 17.7 %-túlsúlyos (≥ 30.00), Románia felnőtt lakosságának pedig 41,7%-a túlsúlyos, 8,7 %-a pedig elhízott.

A statisztikák alapján elmondható, hogy Románia és Magyarország az elhízás tekintetében sem kivételek, melynek súlyos következményei vannak a lakosság egészségi állapotára és életminőségére.

2. Táblázat: A testtömeg index kategóriák. Forrás: WHO, 2004

Osztályozás	TTI (kg/m ²)
<i>Soványság</i>	< 18.50
Súlyos soványság	<16.00
Mérsékelt soványság	16.00-16.99
Enyhe soványság	17.00-18.49
<i>Normális testsúly</i>	18.50-24.99
<i>Túlsúlyos</i>	≥25.00
Elhízás (előtti)	25.00- 29.99
<i>Elhízás</i>	≥30.00
I. fokú elhízás	30.00-34.99
II. fokú elhízás	35.00-39.99
III. fokú elhízás	≥40.00

3. Táblázat: Gyergyószentmiklós lakosságának életkor struktúrája 2012-ben. Forrás: INSSE, 2013

Korcsoport	Összesen
0-19	3939
20-39	6203
40-59	5724
60-79	3258
80 fölött	525

GYERGYÓSZENTMIKLÓS RÖVID BEMUTATÁSA

Gyergyószentmiklós lakónépesség száma alapján Hargita megye harmadik legnagyobb városa, Csíkszereda és Udvarhely városok után. Össztlakossága, a KSH adatok alapján,

2012 január 1-én 19.666 fő volt, ez jóval kevesebb Nyíregyháza lakosságánál, ahol 2011 elején 118 ezren éltek (Fábián, Patyán, Huszti, 2012). A lakosság nemek szerinti összetétele alapján, Gyergyószentmiklóson jelenleg 10.124 nő és 9544 férfi él (INSSE Hargita, 2013).

A város lakosságának korszerkezete a 3. táblázatban van összefoglalva.

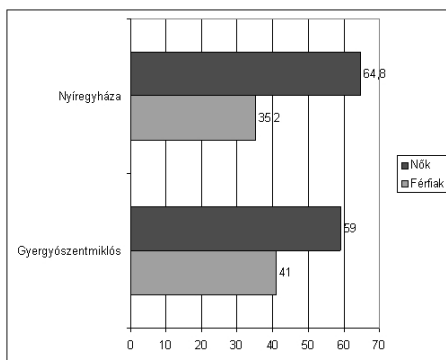
Etnikai hovatartozás szempontjából Gyergyószentmiklós 87,08 %-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát, 10,41%-a román nemzetiségűnek, 2,55 %-a pedig a roma kisebbséghez tartozónak vallotta magát (INSSE Hargita, 2013). Nyíregyházán 2001-ben a város lakosságának 1,6 %-a roma nemzetiségű (Fábián, Patyán, Huszti, 2012).

A MINTÁRÓL

A kutatáshoz a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara által összeállított „Életminőség-háztartáspanel” kérdőívet használtuk fel, melyet összesen 308 gyergyószentmiklósi (202) és nyíregyházi (106) 18 év fölötti lakos töltötte ki. A két város kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy mindkét város esetében hasonló magyar környezetről beszélünk.

A gyergyószentmiklósi minta a gyergyószentmiklósi össznépesség 1,02 %-át teszi ki, a nyíregyházi minta pedig a nyíregyházi lakosság 0,08 %-át reprezentálja. A gyergyószentmiklósi minta kiválasztásánál első lépésben az alábbi csoportokra osztottuk fel a 18-60 közötti korcsoportot: 18-30 év, 30-40 év, 40-50 év, 50-60 év. A csoportosítást azért tartottuk szükségesnek, hogy mindegyik csoportban egységesen 50 személy vegyen részt, ezáltal mindegyik korcsoport egyenlő arányban szerepel a mintánkban. A kutatásban résztvevő gyergyószentmiklósi minta átlagéletkora így 40,8 év. A kérdőívek kitöltésére több helyszínen került sor: egy ifjúsági szervezetenél, egy varrodában, tanügyi és egy egészségügyi intézményben.

1. Ábra. A minta nemek szerinti összetétele (%)

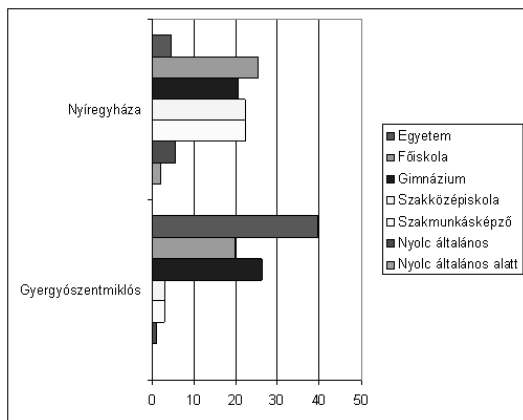
A helyszínek kiválasztásakor az intézmények/szervezet vezetőjével előzetesen megvizsgáltuk a munkavállalók/klienscsoport összetételét, kor, nem iskolai végzettség szerint, a minta heterogenitására törekedve. A kérdőívek kitöltésére egy hét állt a válaszadók rendelkezésére, amelyet személyesen vettünk át a határidő lejárta után, lehetőséget adva a válaszadóknak a számukra nem érthető részek megbeszélésére.

A gyergyószentmiklósi és nyíregyházi mintában egyaránt több nő szerepel, mint férfi. Gyergyószentmiklóson a válaszadók 59,0%-a nő, és 41%-a férfi, Nyíregyházán pedig ez az arány 64,8 % és 35,2 % . (1. ábra)

A kutatásban résztvevők korát illetően megállapíthatjuk, hogy a nyíregyházi válaszadók átlag életkora 46,95, ez 6,09-al több a gyergyói minta átlagéletkoránál (40,8). A kutatás egyik korlátaként értelmezhetjük az átlagéletkorok közötti különbséget, hiszen a különböző betegségek előfordulásának kockázata a kor előrehaladtával nő és a testtömeg index értékét is befolyásolja.

Az iskolai végzettséget tekintve, a gyergyószentmiklósi mintában magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint a nyíregyházi mintában. A gyergyószentmiklósiak 39,6 %-a egyetemmel, 19,8 %-a főiskolával rendelkezik, szemben a nyíregyháziakkal, ahol a vizsgált minta 4,7%-a egyetemi-, 25,2%-a pedig főiskolai végzettségű. A két város között, iskolai végzettséget vizsgálva szignifikáns különbséget találunk, a khi négyzet próba alapján ($p= 0,00$) (kisebb, mint 0,05). A kérdőívben megadott iskolatípusok mindkét országban megtalálhatóak, annyi különbséggel, hogy Romániában a szakmunkásképző és szakközépiskola összevont formában működik. (2. ábra)

2. Ábra. A minta iskolai végzettség szerinti összetétele (%)

A gyergyószentmiklósi és nyíregyházi minta családi állapotát megvizsgálva nem találunk szignifikáns különbséget a két csoport között, a kérdőívet kitöltő gyergyószentmiklósiak 58,7%-a, a nyíregyháziak 62,3%-a házastársi kapcsolatban él. Az élettársi kapcsolat a

vizsgált minta alapján egyik településen sem elterjedt, ugyanis a gyergyószentmiklósi válaszadók 8%-a, nyíregyháziak 5,7%-a választotta ezt az együttélési formát.

Összegzésként elmondható, hogy a kutatásban 309 személy vett részt, 202 személy Gyergyószentmiklósról, 107 személy pedig Nyíregyházáról. A kutatás egyik korlátja, hogy a két minta átlagéletkora között 6 év különbség van, és a betegségek kialakulásának egyik legfontosabb kockázati tényezője a kor.

A TESTTÖMEG INDEX JELLEMZŐI A VIZSGÁLT MINTÁBAN

Meghatározás szerint az elhízás az energiaháztartás módosulása, amely az táplálékfelvétel növekedésében és/vagy az energia leadás csökkenésében nyilvánul meg és ez zsírraktározáshoz vezet. Az elhízásban jelentős szerepet játszanak az anyagcsere-folyamatok genetikai, központi idegrendszeri, endokrin és környezeti hatásokra létrejövő zavarai. (Belgyógyászati Szakmai Kollégium és Magyar Elhízástudományi Társaság, 2008) Az utóbbi harminc évben az elhízás járványszerű méreteket öltött, népegészségügyi jelentősége elérte a dohányzásét, ez pedig hatalmas kihívást jelent az egészségügyi rendszernek. Az elhízás gyakoriságának növekedése a kulturális és környezeti hatások változásával is összefüggésbe hozható: energiadús táplálékok, megnövekedett adagok, kevés testmozgás, táplálkozási rendellenességek (Tsigos, Heiner, Basdevant és mtsai, 2008).

A 4. táblázatban a vizsgált minta Testtömeg Indexének átlagát figyelhetjük meg, amelyből kiderül, hogy a nyíregyházi minta TTI-je alapján normális testsúlyal (24,77 / <25, 00) rendelkezik. Összehasonlítva a felnőtt magyar lakosság TTI átlagával (27,3) (Országos Táplálkozás és Tápláltsági Állapot Vizsgálat, 2009) elmondható, hogy a nyíregyházi minta az országos átlag alatt van.

Az Eurostat (2008) adatai szerint Magyarország felnőtt lakosságának 53,2%-a elhízott ($\geq 25,00$), 17,7 %-túlsúlyos ($\geq 30,00$), Románia felnőtt lakosságának pedig 41,7%-a túlsúlyos, 8,7 %-a pedig elhízott. Az Eurostat adatok azt mutatják, hogy a TTI alapján az ország lakosságának hány százaléka elhízott, a pontos TTI-ről nem beszél, ezért úgy véljük, hogy itt a két adat viszonyáról nem beszélhetünk (mert két különböző értékről van szó).

4. Táblázat: A vizsgált minta TTI- ének átlaga

	TTI átlag
Gyergyószentmiklós	25,45
Nyíregyháza	24,77

A gyergyószentmiklósi lakosság TTI-je a 25,45, ez az érték a túlsúlyosság kategóriájába sorolható (25,00-29,99). Románia lakosságának TTI-nek átlaga az Eurostat statisztika

kái szerint szintén ebben a kategóriában van, elmondhatjuk tehát, hogy Gyergyószentmiklós lakosságának TTI-je nem tér el az országos átlagtól.

A kutatás nem érinti azon tényezők felderítését, amivel magyarázhatóak lennének az elhízás okai. Itt gondolunk, a táplálkozási szokásokra, a testmozgás gyakoriságára, biológiai, genetikai adottságokra, melyek a testsúly mértékét befolyásolják. Ábrám, Tar, és Finta (2013) kutatásai rávilágítanak arra, hogy a székelyföldi lakosság 60%-a naponta kétszer vagy háromszor fogyaszt kenyeret, több mint 60%-a pedig naponta használ fűszereket, illetve konyhasót, utóbbi kettőnek egészségkárosító hatása van, a túlzott szénhidrát fogyasztásnak pedig a súlygyarapodásban lehet szerepe. A testmozgást illetően a legtöbbit sportoló korosztály a 18-25 évesek korosztálya, több mint 20%-uk hetente két-három órán keresztül végez testmozgásokat, 20%-uk hetente egy órát, 20%-uk viszont egyáltalán semmilyen testmozgást nem végez. A 25-29, 30-39 évesek több mint negyven százalékka hanyagolja teljesen a testmozgást, a kor előrehaladtával ez a százalék 50- 60%-ra nő.

A túlsúly és elhízás mindkét nemre jellemző, az Eurostat statisztikái alapján (a 27 tagállamból 19 ország lakosságának TTI-ére vonatkozó adatok) 19 tagállamból nyolc tagállamban a túlsúlyosak (TTI $\geq 25,00$) aránya magasabb volt a nők esetében, tíz tagállamban az túlsúlyos férfiak aránya van többségben. Az elhízás (TTI $\geq 30,00$) azonban minden tagállamban nemfüggő: a túlsúlyos férfiak aránya magasabb a túlsúlyos nők arányánál (kivételek Magyarország és Szlovénia) (EUROSTAT, 2008). (5. táblázat)

A vizsgált mintában a férfiak TTI-e magasabb a nők TTI-nél, a nők a normális súlykategóriába tartoznak, míg a férfiak a 27,07 értékű TTI-vel a túlsúlyos csoportban vannak. A gyergyószentmiklósi mintában (lásd 3. ábra) a férfiak TTI-e 27,15, ami 3,39-el nagyobb a nők TTI értékénél. Nyiregyháza a férfiak testtömeg indexe 26,77, 2,3-al több a nők TTI értékénél.

5. Táblázat: A vizsgált minta TTI –ének átlaga nem függvényében

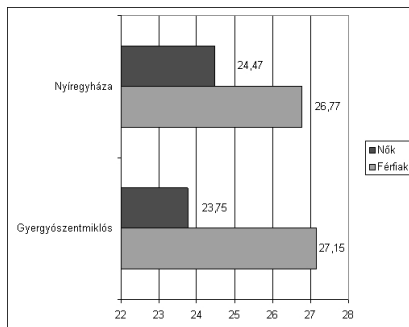
Nem	TTI átlag
Férfi	27,07
Nő	24,07

A TTI értéke, a túlsúly és elhízás prevalenciája a kor előrehaladtával mindkét nemnél nő. A férfiak elhízása körülbelül 30 éves koruktól időskorig tart. A nőknél általában a első terhességük idején kezdődik, elhízás szempontjából veszélyeztetett időszaknak számít a menopauza ideje (Belgyógyászati Szakmai Kollégium és Magyar Elhízástudományi Társaság, 2008). A fiatal 18-34 éves férfiak 41%-ának TTI-e magasabb 25-nél, 65 év felett ez az arány már eléri a 76 %-ot. A nőknél szintén nő a TTI értéke a kor előrehaladtával, a fiatal nők 30 %-ára jellemző az elhízás és a túlsúly (TTI $\geq 25,00$) (kevesebb, mint a hasonló korú férfiaknál), időskorra ez az arány 83 %-ra nő. (3. ábra)

A 6. táblázat a vizsgált minta TTI-t mutatja be a kor változásának függvényében. Az adatok jól mutatják, hogy mindkét városban a TTI a kor előrehaladtával nő. A gyer-

gyószentmiklósi és nyíregyházi 18-35 éves korosztály a normális súlykategóriába tartozik, a gyergyószentmiklósi minta testtömeg indexének átlaga 23,69, ami magasabb a nyíregyházi minta átlagánál.

3. ábra. A TTI átlagértékei nem és lakhely szerint

6. Táblázat: A TTI változása az életkor előrehaladtával

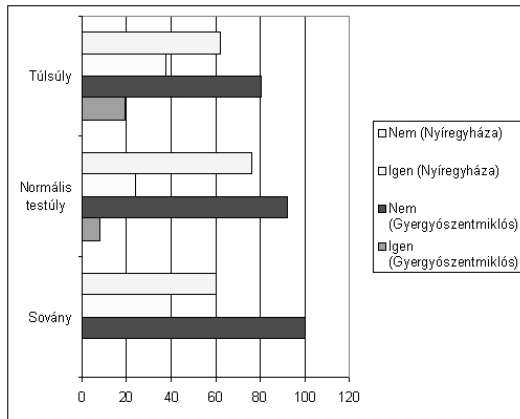
	18-35 év	36-65 év	66 év fölött
Gyergyószentmiklós	23,69	25,92	27,46
Nyíregyháza	22,85	25,95	27,22

AZ ELHÍZÁS, MINT AZ AGYI-, SZÍV- ÉRRENDSZERI BETEGSÉGEK KIALAKULÁSÁNAK KOCKÁZATI TÉNYEZŐJE

Az elhízás, a túlsúly egyike a szív-, érrendszeri megbetegedések kialakulásának kockázati tényezőjének. Emellett, elsődrendű rizikófaktornak számít a magas koleszterinszint, a magas vérnyomás és a dohányzás (Jung és Egyed, 1998). Cardiovasculáris betegségek közé soroljuk a hipertóniát (magas vérnyomás), ischaemiás szívbetegséget, myocardialis infarktust, balszívfél-elégtelenséget, cor pulmonale betegségeket (Belgyógyászati Szakma Kollégium, és a Magyar Elhízástudományi Társaság, 2008).

Kutatásunkban az agyi-, és szívérrendszeri betegségek közül a hipertónia, szívinfarktus, szívkoszorúér- (koronária) megbetegedések, angina, egyéb szívbetegség, agyvérzés betegségek előfordulását vizsgáltuk a mintában, majd összefüggéseket kerestünk a TTI mértéke és a különböző betegségek előfordulása között. (4. ábra)

4. ábra. Magas vérnyomás és TTI közötti összefüggés (%)
(Az elmúlt 12 hónapban kezelte-e orvos magas vérnyomással?)

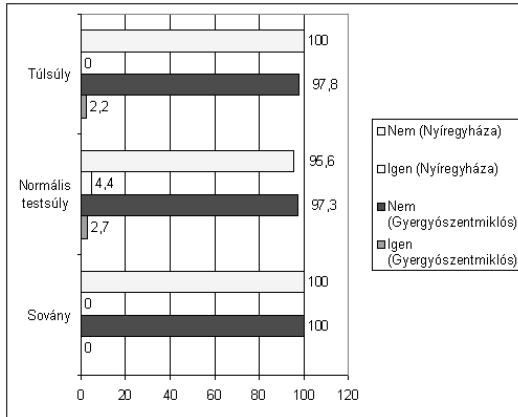
A magas vérnyomás és a TTI értéke között nem találtunk szignifikáns összefüggést ($p=0,06$). Gyergyószentmiklóson és Nyíregyházán (4. ábra) a TTI és magas vérnyomás közötti kapcsolat eltérést mutat. Nyíregyházán a sovány TTI kategóriába sorolható válszadók 40%-a volt kezelve magas vérnyomással, a normális testsúllyal rendelkezők 23,9%-a a túlsúlyosak 37,5%-a kereste fel orvosát ezzel a problémával. Gyergyószentmiklóson a magas vérnyomás betegségben szenvedők aránya nő a TTI értékének növekedésével, míg a normális testsúlyúak 7,8 %-a szenved magas vérnyomás betegségtől, addig a túlsúlyosak 19,6%-ánál jelenik meg ez a betegség.

Az 5. ábra a szívinfarktus és TTI közötti összefüggéseket ábrázolja, azonban a szívinfarktus és TTI között a szignifikanciaszint egyenlő 0,92, ez pedig a két változó közötti összefüggést kizárja. Mindkét mintában, a sovány kategóriába tartozók egyikének nem volt szívinfarktusa. A gyergyószentmiklósi minta normális testsúly kategóriába tartozók 2,7%-ának, a túlsúlyos kategóriába tartozók 2,2%-ának volt infarktusa. A nyíregyházi válszadók 4,4%-ánál (normális testsúly kategóriában) alakult ki szívinfarktus.

A koszorúér megbetegedést az érlemezés okozza, az ütőerek falában zsírt és koleszterint tartalmazó lerakódások jönnek létre, amely hosszú távon az erek szűkületét vagy elzáródását okozhatják (Jung és Egyed, 1998).

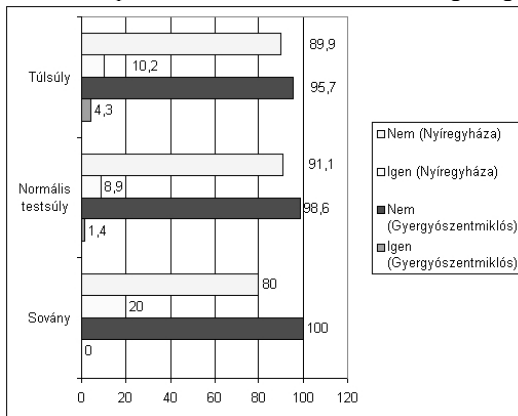
A koszorúér megbetegedések a nyíregyházi mintára jellemzőbb, mint a gyergyószentmiklósi mintára, a sovány kategóriába tartozók 20%-át, a normális testtömegűek 8,9 %-át, a túlsúlyosak 10,2%-át kezelték koszorúér megbetegedéssel. Az ábra alapján nincs összefüggés a túlsúly és a koszorúér megbetegedés között. A gyergyószentmiklósi minta esetében azonban megfigyelhető, hogy a normális testsúlyúak 1,4%-a szenved koszorúér megbetegedésben, a túlsúlyosak esetében ez az arányszám 4,3%-ra növekedik. (6. ábra)

5. ábra. A szívinfartus és a TTI közötti összefüggés (%)
(Az elmúlt 12 hónapban kezelte-e orvos infarktussal?)

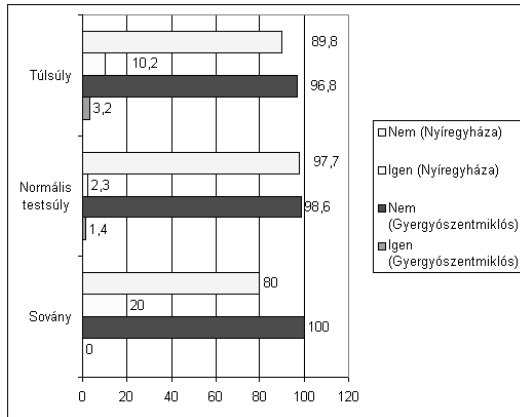

Az egyéb, más szívbetegségek (7. ábra) a nyíregyházi mintára nagyobb mértékben jellemző, a túlsúlyosak 10,2%-a, a normális testsúlyúak 2,3%-a, a soványak 20%-a fordult az utóbbi 12 hónapban egyéb, más szívbetegséggel, mint a koszorúér megbetegedés, infarktus vagy hipertónia orvoshoz. Gyergyószentmiklóson kisebb arányban szenvednek egyéb szívbetegségekben.

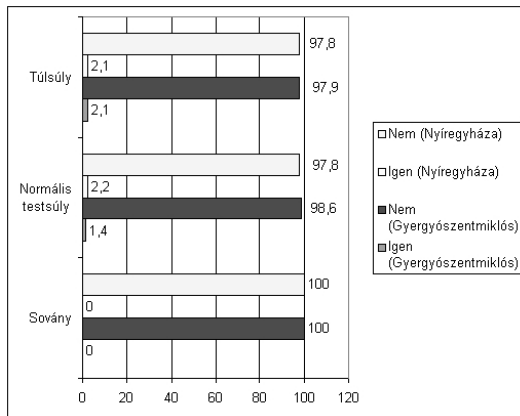
6. ábra. A koszorúér betegségek és a TTI közötti összefüggés (%)
(Az elmúlt 12 hónapban kezelte-e orvos koszorúér megbetegedéssel?)

7. ábra. Más szívbetegségek és a TTI közötti összefüggés (%)
(Az elmúlt 12 hónapban kezelte-e orvos más szívbetegséggel?)

8. ábra: Az agyvérzés és a TTI közötti összefüggés (%)
(Az elmúlt 12 hónapban kezelte-e orvos agyvérzéssel?)

Az agyvérzés mindkét mintában a normális testsúlyúak és túlsúlyosak esetében jelentkezett. A gyergyószentmiklói normál súlykategóriába tartozók 1,4 %-ának, a túlsúlyosak 2,1 %-ának volt agyvérzése, a nyíregyházi mintában a normál súlykategóriába tartozók aránya valamivel magasabb (2,2%). (8. ábra)

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatás eredményeként megállapíthatjuk, hogy az egész népességet érintő elhízás problémája alól a vizsgált minta sem kivétel. A nyíregyházi lakosság 24,77 (közel a normális testsúly felső értékéhez, a határértékhez) értékű TTI-e alapján nem tartozik az elhízott, túlsúlyos kategóriába. Ettől függetlenül, megvizsgálva az agyi- és érrendszeri betegségek előfordulását, láthattuk, hogy a magas vérnyomás, az infarktus, a koszorúér megbetegedések, egyéb szívbetegségek és az agyvérzés gyakrabban előfordult, mint a gyergyószentmiklósi mintában. Ez az első legszembetűnőbb különbség a két minta között.

A gyergyószentmiklósi minta átlagos TTI-e 25.45, ez az érték már a túlsúlyos kategóriában található. A szív-, és érrendszeri betegségek közül a magas vérnyomás betegsége jellemzi a normális testsúlyúak 7.4 %-át és a túlsúlyosak 19,6%-át. A kisebb TTI-el jellemző nyíregyházi lakosság nagyobb aránya szenved ebben a betegségben, a sovány kategóriába tartozók 20%-ának magas vérnyomása van. A sovány kategóriába tartozó nyíregyházi mintában a szívbetegségek közül a koszorúér és egyéb szívbetegségek is megjelennek, azonban a sovány kategóriába tartozó gyergyószentmiklósi mintával, ahol egyetlen esetben sem jelennek meg ezek a szívbetegségek. A második különbség ebből adódik, a gyergyószentmiklósi mintában mindegyik betegség a normális testsúlyúak és a túlsúlyosak csoportjában figyelhető meg, a nyíregyháziaknál a sovány kategóriába tartozók is szív-, érrendszeri betegségben szenvednek.

A kutatásban felhasznált Életminőség- Háztartáspanel kérdőív nem méri fel a mintában résztvevők mentális állapotát, ezért az érrendszeri betegségek kialakulása és mentális állapot között nem tudunk megbízható összefüggést találni. Kopp Mária (2007) a Kelet- közép európai egészségparadoxon – tanulmánya rámutat arra, hogy a magyarországi középkorú népesség halálózási arányai magasabbak az ezredfordulón, mint az 1930-as években voltak. Az okokat tekintve jelentős szerepet tulajdonítanak a lelki, magatartási tényezőknek. A tanulmányban hangsúlyt kap a viszonylagos lemaradás, az iskolai végzettség és az egészségi állapot közötti szoros korreláció (Kopp, 2007). Kutatási eredményünk alapján a nyíregyházi minta iskolai végzettsége alacsonyabb, mint a gyergyószentmiklósi mintában résztvevőké és a szív- és érrendszeri betegségek magasabb arányban fordulnak elő ebben a mintában. Természetesen nem magyarázhatjuk a betegségek magasabb előfordulási gyakoriságát kizárólag az iskolai végzettséggel, azonban a téma tágabb értelmezésében e tényező vizsgálatát is fontosnak tartanánk.

Harmadik különbségként megemlíthetjük, hogy a gyergyószentmiklósi mintában a betegségek előfordulásának gyakorisága a TTI értékével növekszik, míg a nyíregyházi mintában nem.

A kutatás nem érint minden kockázati tényezőt, amelyek a szív-, és érrendszeri betegségek kialakulásában szerepet játszanak, azért, hogy erről teljes képet kapjunk, további kutatások szükségesek. Azt tudjuk azonban, hogy Magyarország az Európai Unió tagországai közül az első helyen áll a szívbetegség okozta elhalálozás szempontjából és a szívbetegségben szenvedők magas arányát a nyíregyházi mintában is megfigyelhetjük.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Ábrám Z, Tar Gy., Finta H. – Országos egészség-felmérési program: miért nem lett belőle semmi? URL: <http://eletmod.transindex.ro/?cikk=15911&nyomtat=1>, letöltve 2013.04.07
2. Ábrám Z., Tar Gy.: Impactul Programului National privind Evaluarea Starii de Sanatate a Populatiei asupra medicilor de familie din judetul Harghita, Practica Medicala- Vol VII, Nr. 4 (28), An 2012
3. Belgyógyászati Szakmai Kollégium, Magyar Elhízástudományi Társaság: Az Egészségügyi Minisztérium szakmai protokollja, Az elhízás diagnosztikája és kezelése, 2008, URL: <http://www.kk.pte.hu/servlet/download?type=file&id=430>, letöltve 2013.04.07
4. Eurostat Statistical books (2008 edition): The life of women and and men in Europe, A statistical portrait, Luxembourg
5. Eurostat Statistical books (2009 edition): Health Statistics- Atlas on mortality in the European mortality
6. Eurostat Statistical books (2013 edition): The EU in the world 2013, A statistical portrait
7. Fábián G., Patyán L., Huszti É. (2012): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010, Debreceni Egyetem, Orvos- és Egészségtudományi Centrum, Egészségügyi Kar, Nyíregyháza
8. INSSE Harghita, 2013
9. Jung J., Egyed Zs. I. (1998): Általános patológia, Marosvásárhely, Mentor Kiadó
10. Kopp, M. (2007). A kelet-közép-európai egészségparadoxon. In: Kállai, J., Varga, J., Oláh, A. (szerk.), Egészségpszichológia a gyakorlatban (pp. 51-64). Budapest: Medicina Kiadó.
11. National Institute for Food and Nutrition Science, National Diet and Nutritional Status Survey 2009 (OTÁP): Health is in the focus, April 27, 2010, <http://www.oeti.hu/download/nationaldiet.pdf>, letöltve 2013.04.07
12. Tsigos C., Hainer V., Basdevant A.m Finer N., Fried M., Elisabeth M, Micic D., Maislos M., Roman G., Schutz Y., Toplak H., Zahorska-Markiewicz B.: Management of Obesity in Adults: European Clinical Practice Guidelines , Obesity Facts 2008;1:106-116 <http://easo.org/documents/OMTFManagementofObesityinAdults2008.pdf>, letöltve 2013.04.07

A NYÍREGYHÁZI LAKOSOK ÉLETMINŐSÉGE AZ EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT TÜKRÉBEN

JÁVORNÉ ERDEI RENÁTA
DR. FÁBIÁN GERGELY
DR. FÜZESI ZSUZSANNA

Abstract. Health Quality of the Inhabitants of Nyíregyháza in the Mirror of Their Health State Improving the health of the population, by stopping or changing unfavorable trends, has been one of the significant goals of health policy for a long time. Unfortunately and in spite of this declared aim Hungary has still not made it a major priority to focus on questions of health at either the individual or societal level. In modern society, local communities have an increasing role to play in the formation of the quality of health and the local communities' activity and influence has become more critical. Quality of life is made up of both subjective and objective components, with some of the most important components being health, financial situation, housing and social relations. Research related to health is where quality of life investigations are primarily found and where some of the most important results have been discovered. This area which perhaps has been the most studied dimension looks at how much health status contributes to the prosperity of individuals. The primary aim of the research is the improvement of the population and through this change, subsequent improvement of the health status of the individual, and decrease of inequality. This positive change in quality of life in a person's health can be measured by two main factors - prolonged life expectancy and the increase of the number of the years added.

This study examines the health status and the quality of life of the population utilizing subjective judgments of health status. Indicators of lower mortality are found in the counties of the north-Transdanubian region, while the highest indicators are found in the regions of the north-Great Plain and northern Hungary. Prior data show that the inhabitants of Nyíregyháza consider their health status worse than the citizens of the EU, and although the local data is close to the national data, people in Nyíregyháza still consider their health situation to be less favorable.

Keywords: subjective health status, life quality

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/11

BEVEZETÉS

Megállapítható, hogy – az egészségi egyenlőtlenségek növekedése ellenére – összességében két évtizede javuló tendencia figyelhető meg a magyar lakosság egészségi állapotában. Ugyanakkor azt is el kell mondanunk, hogy Magyarország még mindig messze elmarad szinte valamennyi egészségmutató tekintetében az Európai Unió más országaitól, melyek esetében gyorsabb javulást figyelhetünk meg az ott élők egészségi állapotának vonatkozásában. A betegségek gyakoribb előfordulása és a kimagasló halandóság miatt a magyar lakosság rosszabb minőségű és rövidebb életre számíthat nemcsak a korábbi uniós országok, hanem a velünk együtt csatlakozott Visegrádi országokhoz viszonyítva is. (Egészségjelentés - 2010)

„Az Európai Bizottság hosszú távú erőfeszítései arra irányultak/irányulnak, hogy az egyes tagországok felkészültségét növeljék, s így képesek legyenek lakosságuk egészségének egyre magasabb szintű megőrzésére és fejlesztésére.

Az Egészségügyi Világszervezet négy alapstratégiát javasol megvalósítani:

- a társadalom különböző szektorainak együttműködését annak érdekében, hogy az összes olyan tényezőt befolyásolni lehessen, amelynek bármilyen hatása lehet a lakosság egészségi állapotának romlására vagy javulására. A tényezők alatt nemcsak a géneket és a kórokozókat, hanem a többi kérdéses területet is érti, mint az oktatás, a politikai programok és a szociális háló erőssége;
- az egészséget, illetve az egészségügyi ellátórendszerek erősítését célzó programokat és beruházásokat az eredmények hangsúlyozásával;
- a családokra és a közösségekre összpontosító integrált orvosi és egészségügyi ellátást, háttérben egy rugalmasan alkalmazkodni képes, felelősségteljes kórházi hálózattal;
- az egészség fejlesztésének és a felelősség közös viselésének sikeréhez nélkülözhetetlen a lehetséges partnerek együttműködésre sarkallása minden szinten és bármilyen felállásban, legyen az otthon, az iskola, a munkahely, a helyi közösség, a régió vagy a tagország.” (OEFI, Egészségfejlesztés a szintereken)

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) az 1977-es, harmincadik közgyűlésén rakta le a közösségi szintű egészségfejlesztési kezdeményezések világméretű elterjedésének alapjait. Az itt született határozat kimondja, hogy „az elkövetkező évtizedekben az egyes nemzeti kormányok és az Egészségügyi Világszervezet fő társadalmi célja az kellene legyen, hogy a világ összes polgára számára a 2000-es év végére megteremtse az egészségnek egy olyan minimumát, amely lehetővé teszi számukra a társadalmi és gazdasági értelemben produktív életvitelt” (WHO, 1993). Az ekkor elindult kampány „Egészség mindenkinek 2000-re” címen vált ismertté. Ezt követte 1978-ban az Alma-atai nyilatkozat, amely kimondta, hogy az egyéni és a közösségi felvilágosítás, oktatás alapvető elemei kell, hogy legyenek az egészségügyi alapellátásnak, majd megjelent a Lalonde-jelentés, mely dokumentum – többek között - települési népegészségügygel is foglalkozik. 1986-ban, Ottawában tartották meg az első nemzetközi egészség-

ségfejlesztési konferenciát, melynek eredményeként született meg az Ottawai egészségfejlesztési charta, melyben azonosították az egészséges élet feltételei és forrásai. (OEFI, Az egészségfejlesztés alapelvei)

Az egészségfejlesztési célok megvalósulása érdekében fontosnak tarjuk a lakosság egészségével kapcsolatos jellemzőik felmérését, mely információk egy része kérdőíves lakossági egészségfelmérések segítségével ismerhető meg. Az általunk végzett felmérés segítségével képet kaphatunk a nyíregyházi lakosok vonatkozásában az egészséget befolyásoló életmódbeli és társadalmi tényezőkről, az egészségügyi ellátások igénybevételéről.

A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLJA ÉS MÓDSZERE

Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Szociális Irodája és a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar 2008-ban indította el Nyíregyháza lakóinak életminőség vizsgálatára azt a városi kutatássorozatot, melynek célja a városlakók életminőségének folyamatos figyelemmel kísérése, a változások elemzése és bemutatása. Eddig három lekérdezés történt, 2008-ban, 2010-ben és 2012-ben.

Fő célul tűztük ki, hogy komplex vizsgálat tárgyává tegyük Nyíregyháza lakosságának egészségi állapotát, megvizsgáljuk a lakosság életminőségét többdimenziós – bio-pszicho-szociális – megközelítésből. Célunk megismerni a nyíregyházi lakosok egészségi állapotát, vizsgálni egészségmagatartásukat.

Az eredmények birtokában célunk az életminőséget alakító tényezők leírása, egy állapotleírás elkészítése, melynek ismeretében pontosan jellemezhető Nyíregyháza helyzete, meghatározhatóvá válnak azok a pontok, amelyhez képest egy célzott egészségterv megvalósítását követően pozitív változásokat lehet elérni a lakosság egészségi állapotában.

Jelen tanulmányban az adatok részleges feldolgozottsága mellett, a kutatás és néhány előzetes eredményének a bemutatására vállalkozunk.

A kutatási program nemzetközi és hazai mintákon alapul, mely az ún. háztartáspanel módszertanát követi. Ennek lényege, hogy elsődlegesen a városi háztartásokról gyűjt információkat, másodsorban a háztartástagok meghatározott jellemzőiről. Sajátossága, hogy azonos lakossági mintán, azonos kérdőívvel próbálja feltárni a változásokat, úgy, hogy a kérdezők ugyanazokat a háztartásokat keresik fel meghatározott időközönként. A háztartáspanel vizsgálatnak kialakult módszertana van az Európai Unióban és Magyarországon is. Előzménynek és részben mintának is tekinthető az ECHP kutatás (European Community Household Panel – Európai Közösség Háztartáspanel), amely standardizált kérdőívvel, azonos mintán (összességében 60.500 európai háztartásban, közel 130.000 fő esetében) vizsgálta 1994 és 2001 között az európai polgárok életkörülményeit, olyan standardizált, azaz nemzetközi viszonylatban is összehasonlítható dimenziókban, mint pl. a jövedelmi helyzet, szegénység, gazdasági aktivitás, egészségi állapot. Az uniós tagországok közül Ausztria 1995-ben, Finnország 1996-ban, míg Svédország 1997-ben csatlakozott a vizsgálathoz. Magyarország később az ECHP

folytatásának tekinthető vizgálat sorozatba lépett be. A kutatássorozat módosítására azért volt szükség, mert az eredetileg a mintába kerültek az idők folyamán „eltűntek” a kutatók elől. A nyolc éves követési idő alatt az ECHP kutatásban ugyanis olyan nagy mértékűvé vált az ún. „panelkopás” (a megkérdezésre kiválasztottak „eltűnése” – költözés, elhalálozás, egyéb mobilitási problémák miatt), hogy a felvétel az eredeti elképzelésekkel ellentétben 2001-ben gyakorlatilag megszűnt. Hasonló adatfelvételre ugyanakkor szükség van, különösen azért, hogy a csatlakozó országokból is rendelkezésre álljanak nemzetközileg is összehasonlítható adatok. Az ECHP folytatása az EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions – Jövedelem és életminőség statisztika) bevezetéséről 2000-ben határoztak az uniós tagállamok társadalomstatisztikai elnökei, az Európai Parlament pedig 2003 márciusában hagyta jóvá azt a keretszabályozási törvénytervezetet, amely elindította a kutatássorozatot. (Fábián 2009.)

Az EU-SILC alapvetően kétféle adatot eredményez:

- keresztmetszeti (időszakra vagy meghatározott időpontra vonatkozó), valamint
- longitudinális adatokat, melyek az egyének szintjén négyéves időtartamon keresztül mérik a változásokat.

A nyíregyházi vizsgálat hazai előzménye a TÁRKI által, a kilencvenes évek elején elindított Magyar Háztartás Panel (MHP – később Háztartás Monitor) országos kutatás, amely lényegében azonos módszertannal készült, mint a nemzetközi vizsgálatok, s két-éves időközönként kíséri figyelemmel a magyar háztartások életkörülményeinek alakulását, változását.

A nyíregyházi háztartáspanel vizsgálat a nemzetközi és hazai előzményeket figyelembe véve, azokra alapozva készült el, nemcsak módszertanát tekintve, hanem felhasználva az ECHP, az EU-SILC és az MHP kérdőíveit, annak érdekében, hogy a lokálisan kapott információk mind hazai, mind nemzetközi szinten összehasonlíthatóak legyenek. (Fábián 2009.)

Az adatfelvétel módszere

A vizsgálat során interdiszciplináris (egészségtudomány, szociológia, pszichológia) megközelítésben az elméleti kutatást empirikus – kérdőíves kutatással ötvöztük. A kérdőív, melyet 2012-ben a kutatói csoport több témakör vonatkozásában módosított, illetve kiegészített, több nagy blokkban igyekszik feltárni Nyíregyháza lakosságának életkörülményeit. A mi szűkebb kutatócsoportunk az egészségi állapot témakörét vizsgálja.

Az adatgyűjtés az alábbi témakörökre terjed ki:

1. A háztartások jellemzői (háztartás összetétele, lakhatás körülményei, problémák, háztartások felszereltsége, jövedelmek)
2. Gazdasági aktivitás (munkavégzéssel kapcsolatos jellemzők)
3. Egészségi állapot (egészségi állapot megítélése, tartós betegségek)
4. Társas kapcsolatok (családi és emberi kapcsolatok jellemzői, kiterjedtsége, intenzitása)
5. Idősek helyzete (a 65 éves, illetve annál idősebb lakosok helyzete)

6. Támogató rendszerek – szociális problémák (a természetes és mesterséges védőháló jellemzői, segélyezés, vélemények a segélyezési rendszerekről, szociális ellátásról)
7. Szociális Iroda működése (ügyfelek és véleményük)
8. Biográfia (a megkérdezettek személyes jellemzői)

A kérdőíves felmérés során az adatgyűjtés kérdezőbiztosok segítségével történik, akik a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar hallgatói közül kerülnek ki. A kérdezőbiztosok előzetes felkészítésben részesülnek, a megkérdezettek, pedig egy részletes tájékoztató levelet kapnak a Polgármesteri Hivataltól az alpolgármester és a kutatás vezetőjének aláírásával, arról, hogy milyen cél érdekében és mikor keresik fel őket a kérdezőbiztosok.

2012-ben a kérdőívet a kutatók kisebb-nagyobb módosításokkal, kiegészítéssel látták el. Az előző két lekérdezés során használt vélt egészségi állapotot mérő kérdéssort kiegészítettük az ELEF 2009. című kutatás néhány kérdésével, mely lehetővé teszi számunkra a minél korrektebb összehasonlítást.

A mintaválasztást a Magyar Háztartás Panel módszertanára alapoztuk. A megkérdezettek közé azok kerültek be, akik 18. életévüket betöltötték és a város állandó lakói. A minta kiválasztását az említett kitételek alapján a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala végezte véletlenszerűen az adatbázisából, úgy, hogy kialakításra került egy 2000 fős főminta és egy 400 fős pótminta, arra az esetre, ha nem vállalják a válaszadást, vagy valamilyen okból kiesnek a főmintából.

Mivel a városlakókról a népszámlálási adatokból rendelkezésünkre állnak adatok, a mintával kapcsolatos információink pedig kizárólag a névre és címre korlátozódtak, ezért a kiválasztott minta reprezentativitása a nemek megoszlása alapján került tesztelésre, ami viszonylag állandónak is mondható.

Célul tűztük ki, hogy a határon túli, magyar lakosság körében is elvégezzük a kutatást, így lehetőség nyílik a nemzetközi, európai összehasonlítások mellett, egy az EU keleti régiójára jellemző összevetést végezni. A megvalósítás érdekében felvettük a kapcsolatot a Nagyváradai Partiumi Keresztény Egyetemmel, a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemmel és az Ungvári Nemzeti Egyetemmel. Jelen időszakig a kolozsvári egyetemhez kötődő tudományos diákköri tevékenységet folytató hallgatóknak sikerült a lekérdezést megvalósítani Gyergyószentmiklóson, mely vizsgálat eredményeiből két tanulmány is született.

Az adatok feldolgozása és elemzése az SPSS for Windows statisztikai szoftvercsomag alkalmazásával történik. Az elemzés során általunk relevánsnak tartott változók gyakorisági értékeit elemezzük, melyeket egy- és kétváltozós matematikai-statisztikai módszerekkel számítunk ki (átlag, szórás, gyakorisági eloszlás, valamint kétmintás t-próba, függetlenség-teszt (khi négyzet-próba). Az adatok feldolgozása és elemzése még nem zárult le, jelenleg előzetes adatokat áll módunkban közölni tanulmányainkban.

EREDMÉNYEK

Az eredmények bemutatása előtt fontosnak tarjuk a szubjektív, vélt egészségi állapot fogalmának tisztázását és jelentőségének alátámasztását.

A kutatásokat végző személyek számára nem minden esetben mérhető fel maradéktalanul a megkérdezettek egészségi státusza, ezért jobb eredmények érhetők el abban az esetben, ha maguk a megkérdezettek mutatják be, illetve minősítik azt (Ware 1986). A válaszadók képesek átlátni, megérteni saját egészségi állapotukat, ők ismerik egészségüket, ezért ez az eljárás alkalmas arra, hogy az egészségi állapotot holisztikus szempontból közelítse meg és mérje. Bár ez egy szubjektív tartalmú kategória, reliabilitása alátámasztott, továbbá prediktív funkciója pontosabb, mint az objektív mérésé (Tahin – Jeges – Lampek 2000). „Az ún. önminősített egészségi állapot egyfajta szubjektív értékelés, azonban az objektív fizikai státusszal is szorosan összefügg, ezért alkalmas a betegségfolyamatok monitorozására.”- írja Pikó Bettina (Pikó 2006).

A népegészségügyi kutatásokban is gyakran találkozhatunk azzal az egészségszemlélettel, amely a percepcionális modellt követi, amikor is az egészség meghatározása az egyén saját véleménye alapján történik. A szubjektív, vélt egészséget több nemzetközi szervezet is – mint például az OECD, WHO - ajánlja egészségindikátorként.

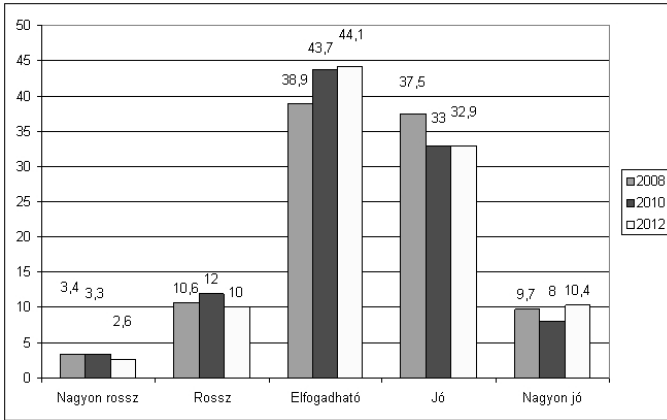
Az Európai Lakossági Egészségfelmérésben a következőképpen definiálták a vélt egészségi állapotot: „A vélt egészség az egyének önértékelésén alapul, vagyis azon, hogy milyen a véleményük a saját egészségi állapotukról. Nem függ össze szorosan a tényleges, orvosilag igazolt diagnózissal, megítélését befolyásolja az egyén társadalmi, gazdasági, kulturális helyzete, mégis a nemzetközi gyakorlatban a kérdés elfogadott és rendszeresen alkalmazott eszköze a lakosság egészségi állapotára vonatkozó vizsgálatoknak.”(ELEF kérdőív)

A jelenlegi és a kötetben szereplő további egészségi állapot és életminőség problémakört elemző tanulmány, tanulmányok a 2012-es nyíregyházi háztartáspanel vizsgálat szubjektív egészségi állapotra vonatkozó előzetes eredményeinek egy részét mutatja be.

Az *ELEF 2009*-es eredményeiből ismert, hogy a magyar felnőtt lakosság nagy része elégedett egészségi állapotával, vagy legalábbis megfelelőnek tartja azt. A nők és férfiak, több, mint fele jónak vagy nagyon jónak ítéli meg egészségi állapotát. A férfiak közel 12%-a és a nők 17 %-a véli rossznak, vagy nagyon rossznak egészségét. Az európai társadalmak közel kétharmada tartja jónak egészségi állapotát, amit ha összevetünk a magyarországi adatokkal, lemaradást tapasztalunk a magyar lakosok vélt egészségi állapotában.

Ha az 1. ábrát megvizsgáljuk, láthatjuk a város lakóinak egészség érzetét. Megállapítható, hogy mind a magyar, mind az európai lakosokhoz képest a nyíregyházi lakosság kedvezőtlenebbnek értékeli egészségét. Ugyanakkor észre kell vennünk, hogy a 2008-ban és 2010-ben mért adatokhoz képest csökkent azok aránya, akik rossznak, vagy nagyon rossznak ítélik meg egészségi állapotukat. A csökkenéssel körülbelül egyező mértékben nőtt az egészségüket elfogadhatónak, vagy nagyon jónak megítélők aránya. Az egészségi állapotukat jónak megítélők aránya az utóbbi két adatfelvétel során nem változott. Ezek az eredmények tendenciaszerű változást mutatnak.

1. ábra Az egészségügyi állapot szubjektív jellemzése Nyíregyházán (2008-2010-2012) (%)

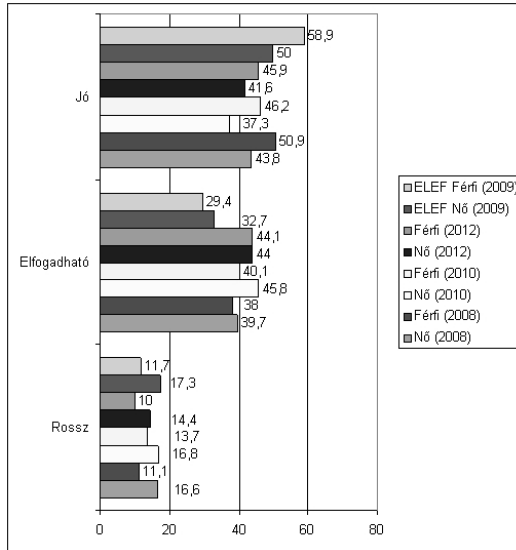
Ismert az a tény, hogy a nők morbiditása rosszabb, mortalitása viszont jobb a férfiakénál. Ez azzal magyarázható, többek között, hogy a nők érzékenyebbek egészségi állapotuk változására és ezért korábban fordulnak orvoshoz, mint a férfiak, továbbá, hogy azok a betegségek, amelyek körükben előfordulnak, általában sikeresebben kezelhetők. A 2. ábrán látható, hogy Nyíregyházán a férfiak és nők körében mért adatok kedvezőtlenebbül alakulnak a magyar lakossáéhoz képest, az *ELEF 2009* adatai azt mutatják, hogy a nők körében eléri, férfiak esetében pedig meghaladja az 50%-ot azok aránya, akik egészségi állapotukat jónak tartják. Az előző, 2010-es adatfelvételhez viszonyítva 2012-ben a férfiak körében némiképp romlott, a nők esetében pedig javult az önminősített egészségi állapot, a nők körében emelkedett azok aránya, akik jónak ítélik meg egészségi állapotukat, bár ez az országos adatokhoz képest még mindig alacsonyabb arányú.

A nőknek a férfiakénál sokkal kedvezőbb életesélyei, illetve ebben a vonatkozásban a két nem között növekvő különbség talán annak köszönhető, hogy a nők egészség tudatosabban élnek, életmódjukban kevesebb az egészségkárosító tényező, mint a férfiakban, gondoljunk például a dohányzásra, az alkoholizmusra és a táplálkozási szokásokra. Szeretnénk hangsúlyozni azt a feltételezésünket – melyet a további vizsgálatok során tisztázunk – miszerint a nemek közötti különbségek társadalmi státusz szerint differenciáltan jelennek meg, azaz, az egyenlőtlenségek az egészségmagatartásban is regisztrálhatóak.

Az iskolai végzettség és a szubjektív egészségi állapot közötti összefüggés vizsgálata során esetünkben is jól látható, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű csoportokban az egészségi állapot önértékelése negatívabb (3. ábra). Azt is megállapíthatjuk, hogy az is-

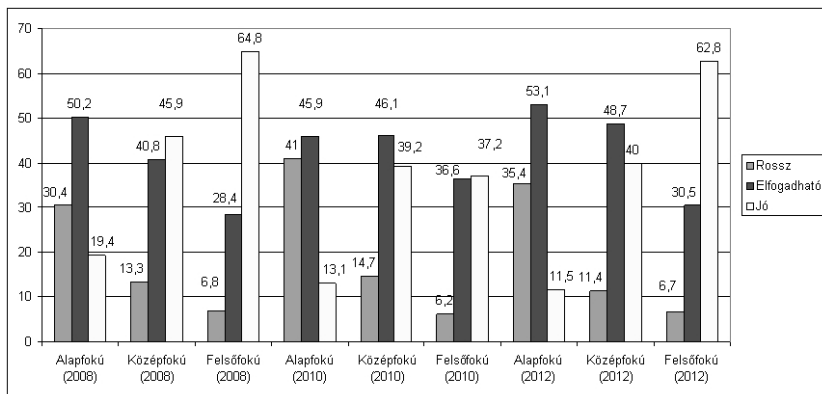
kolai végzettség emelkedésével nő azok aránya, akik egészségi állapotukat elfogadhatónak, jónak ítélik meg, azaz a magasabb iskolai végzettséghez általánosságban jobb egészségi állapot társul.

2. ábra A vélt egészségi nemenként (%)
Nyíregyháza és ELEF – 2008 – 2010 – 2012

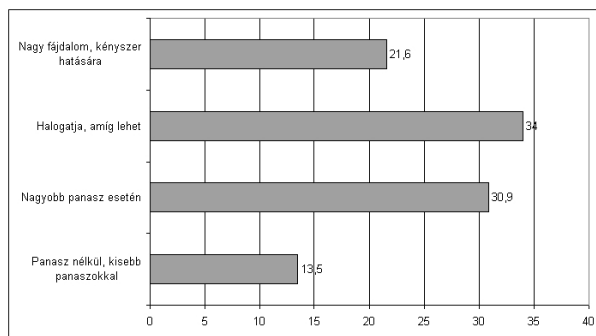
A lakosság egészséget befolyásoló életmódbeli és társadalmi tényezőinek vizsgálatán túl, - melyből e tanulmányban csupán néhány dimenzió bemutatására van mód - igyekeztünk feltárni, hogy a válaszadók milyen gyakorisággal találkoznak orvosukkal. Az egészséget befolyásoló tényezők közül az egyének lehetőségeinek, felelőségének megítélésében a magyar lakosok többsége egyetért abban, hogy a biológiai adottságokon kívül az egyén hozzáállásán, az egészség érdekében tett erőfeszítéseiken is múlik egészségük. Az egyén felelősége abban is tetten érhető, hogy mikor, milyen panaszok esetén és milyen gyakorisággal fordul házi orvosához. Fontosnak tartja-e, hogy egészségi állapotának ellenőrzése céljából, például szűrővizsgálatok elvégzése miatt felkeresse orvosát, vagy csupán panaszok esetén megy el házi orvosához. A magyar lakosság 76%-a rendszeresen, évente legalább egyszer keresi fel házi orvosát, 39%-uk egyszer-kétszer, a többiek ettől gyakrabban látogatják meg orvosukat (ELEF 2009).

3. ábra Az egészségi állapot szubjektív jellemzése Nyíregyházán
2008 – 2010 – 2012 (%)

A 4. ábra a nyíregyházi lakosok háziiorvosi ellátásának igénybevételét, valamint annak motivációs hátterét mutatja. Az adatokból az olvasható ki, hogy a város lakói döntően panasz esetén, akkor is csak nagyobb panasz, nagy fájdalom, vagy kényszer hatására mennek el házi orvosukhoz, amíg lehet, halogatják az orvosi vizsgálatot. Ezen jellemzők háttértényezőinek vizsgálata még tart, nagyon lényeges ebben az esetben is feltárni azt, hogy leírhatók-e jellemzők a társadalmi-gazdasági helyzet, az egyes körzetek stb. mentén. Ezeket az összefüggés elemzéseket egy későbbi tanulmányban tesszük közzé.

4. ábra Háziiorvosi ellátás igénybevétele a Nyíregyházi lakosok körében 2012 (%)

ÖSSZEFOGLALÁS

A 2012. évi vizsgálat előzetes eredményei azt mutatják, hogy a 2010-es felméréshez képest a nyíregyházi lakosok egészségérzete minimálisan javult. Továbbra is jellemző városunkban is az, hogy a nők kedvezőtlenebbnek ítélik meg egészségi állapotukat, mint a férfiak. Az egészségi állapottal legszorosabb összefüggést az iskolai végzettség mutatja, azaz minél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál kedvezőtlenebbül ítéli meg egészségi állapotát. Sajnálatos az, hogy a lakosság nagy része csak nagyobb panaszok esetén fordul háziorvosához, nem veszi igénybe a lakossághoz legközelebb álló egészségügyi alapellátás preventív és gyógyító lehetőségeit.

A jövőben, a részletes elemzésekben az adatok többváltozós vizsgálatával leírhatóvá válik a társadalmi-gazdasági háttér változóinak szerepe, továbbá az egyes tényezők számszerűsíthető hatása.

Az eredmények birtokában lehetővé válik a nyíregyházi lakosok életminőségét alakító tényezők leírása, egy állapotleírás elkészítése, melynek birtokában pontosan jellemezhető Nyíregyháza lakosságának helyzete, továbbá meghatározhatóvá válik az a pont, amelyhez képest egy céltott egészségterv megvalósítását követően pozitív változásokat lehet elérni a lakosság egészségi állapotában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Ádány Róza (2009): A magyar lakosság egészségi állapota, különös tekintettel az ezredforduló utáni időszakra. Népegészségügy 86. évf. 2. szám 5-20. oldal.
2. Az egészségfejlesztés alapelvei (2004): (Az egészségfejlesztés alapvető nemzetközi dokumentumai) - Országos Egészségfejlesztési Intézet.
3. Egészségfejlesztés a színtereken (2004): Országos Egészségfejlesztési Intézet
4. Egészségfelmérés (ELEF), 2009 (2010) Statisztikai tükör, IV. évfolyam 50. szám.
5. Fábíán Gergely (2009) Életminőség Nyíregyházán. Jövedelmi helyzet, egyenlőtlenségek és egészségi állapot. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szemle 4. szám 569-589. oldal.
6. Fábíán Gergely – Patyán László – Huszti Éva (2012): Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. DE-OEC Nyíregyháza.
7. Dr. Füzesi Zsuzsa – Dr. Tistyán László (2004): Egészségfejlesztés és közösségfejlesztés a színtereken. OEFI.
8. Füzesi Zs. (2004): Egészségmagatartás – Népegészségügyi jelentés, szakértői változat Bp., Országos Epidemiológiai központ, 5. fejezet pp. 1-86.
9. Jelentés egy egészségben elmaradott országból... Egészségjelentés – 2010 (2010): Egészségmonitor Kutató és Tanácsadó Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest.
10. Kopp Mária – Kovács Mónika (2006): A magyar népesség életminősége az ezredfordulón, Semmelweis Kiadó, Budapest.
11. Mogyorósy Zsolt, Szende Ágota, Mogyorósy Gábor, Böszörményi-Nagy Klára - A gyógyító – megelőző eljárások értékelésénél használt szakkifejezések szótára.

12. Novák Márta – Stauder Adrienne – Mucsi István (2003): Az életminőség vizsgálatának jelentősége és gyakorlati szempontjai, Orvosi Hetilap.
13. Népegészségügyi Jelentés (2011): Országos Epidemiológiai Intézet.
14. Pikó Bettina (2002): Egészségszociológia, Új Mandátum Könyvkiadó Budapest.
15. Pikó Bettina (2006): Orvosi szociológia, Medicina Kiadó, Budapest.
16. Tahin Tamás – Jeges Sára – Lampek Kinga (2000) Iskolai végzettség és egészségi állapot, Demográfia 1.
17. Tistyán L., Busa Cs., Füzesi Zs.(2012): A mentális betegségek, panaszok és az egészségmagatartás összefüggései – Európai lakossági egészségfelmérés. Tanulmányok II.-Az egészség társadalmi gazdasági összefüggései: KSH, pp.32-52.
18. Tokaji Károlyné (2011): Objektíven szubjektív, Statisztikai szemle, 89. évfolyam 7-8 szám.
19. Vitrai József, Vokó Zoltán (2004): NEJ-2004 Egészségmodell, Szakértői változat.
20. Ware, J.E. (1986): The assessment of health status. In.: Aiken, L.H. – Mechanic, D. (eds.): Application of social science of clinical medicine and health policy Rutgers University Press, New Jersey 204-208.

MILYEN A NYÍREGYHÁZI NŐK VÉLT EGÉSZSÉGE ÉS SZŰRÉSI HAJLANDÓSÁGA 2012-BEN?

BERENC SINÉ MADÁCSI ESZTER
BOKOR ANNA
JÁVORNÉ ERDEI RENÁTA

Abstract: Health is a changing notion, so when assessing health state, we should define it in a wider aspect. The definition, which is accepted by WHO, is the following: „Health is a body, mental and social welfare state, and not only the lack of diseases or disability.” The objective and subjective aspects of well-being are both important and provide essential data about the life-quality of people. Various sciences define the notion of life-quality in different ways. Life-quality, in connection with health, shows how health state contributes to the success of the individual, how it helps or blocks the individual in realising basic life-plans. (Kopp 2006). Self-assessing the health state is influenced by the gender and the age. It is a well-known fact that Hungarian women assess their own health state worse compared to men, however, they live longer. The life-quality of Hungarian women is influenced by their low educational level, subjective poverty and physical abuse. (Kopp). Because of the above mentioned reasons it is important to deal with the health-attitude of women, and as experts and health visitors, we should try to alter their life-quality in a positive direction.

The main goal of our work is to examine the health state and health-attitude of women living in Nyíregyháza. In this thesis we tried to assess the willingness and participation of women in screening. We analysed 1227 questionnaires.

The findings of the research show that 25% of the women asked had cervical cancer screening more than 3 years ago, and 10% more than 2 years ago. From those, who filled in the questionnaire, more than 20% replied that they had had mammary screening more than 2 years ago.

Keywords: life-quality, women's health state, screening

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/12

BEVEZETÉS

Az egészségi állapotot befolyásoló legfontosabb tényezők az életmód (testmozgás, táplálkozás), rizikómagatartás (a dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás) genetikai tényezők (veleszületett betegségek), környezeti tényezők, egészségügyi ellátás színvonala (szűrővizsgálatok-, védőoltások rendszere). Elmondhatjuk, hogy az emberek egészségére egyéni tényezők és társadalmi környezete (szűkebb, tágabb) egyaránt hatással van. Az egészségi állapot összefüggésben áll az életminőséggel, melynek több részterülete ismert és fogalom meghatározása többféleképpen történik. Általános értelemben véve az életminőség egy komplex fogalom, amelyet megkülönböztetünk az egészséggel összefüggő életminőség fogalmától, ugyanakkor tudjuk, hogy az általános életminőség fontos tényezői, mint a jövedelem, a lakókörnyezet befolyásolhatják az egészséggel összefüggő életminőséget. Az életminőségnek két dimenziója ismert az objektív és a szubjektív. A népesség objektív egészségi állapotának megítélésekor figyelembe vesszük a születéskor várható élettartamot, az egészségben eltöltött évek számát, a morbiditási és mortalitási mutatókat. Az életminőség, egészségi állapot szubjektív megítélésének vizsgálata jelenik meg a legtöbb kutatásban, kérdőíves felmérésekben, ugyanis a válaszadók képesek maradéktalanul átlátni és megítélni saját egészségi állapotukat. Kérdőíves felmérésünkben mi magunk is a vélt egészségi állapotot vizsgáljuk, nevezetesen azt, ahogyan az egyén saját egészségét értékeli. Az önminősített egészségi állapot értékelése szoros kapcsolatban van az objektív egészségi állapottal, ezért alkalmas a betegségfolyamatok monitorozására. (PIKÓ 2002; PIKÓ 2006)

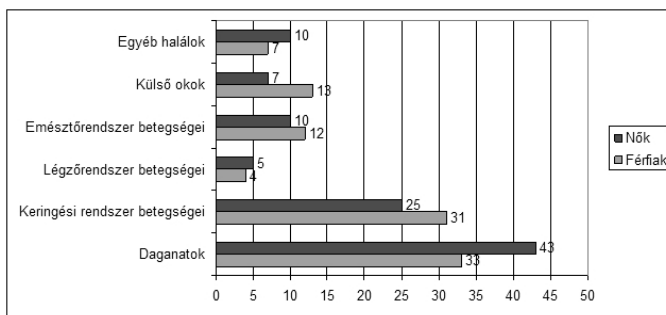
A magyar lakosság egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban kedvezőtlennek mondható, továbbá megállapítható az is, hogy jelentősen elmarad a társadalmi-gazdasági fejlettségi szint alapján elvárhatótól. A magyar nők és férfiak születéskor várható élettartamának alakulásában 1993-tól folyamatosan emelkedő tendencia figyelhető meg. 2010-ben a születéskor várható átlagos élettartam a férfiaknál 70,50 a nőknél 78,11 év. Ez az emelkedő trend kedvező, de elmarad az Európai Unió tagállamainak átlagától.

A nők az egészség értékelésekor többnyire rosszabbnak ítélik meg egészségüket, mint a férfi társaik, ennek ellenére a mutatók azt jelzik, hogy tovább élnek, mint a férfiak. Ez visszavezethető, arra, hogy bizonyos betegségek, mint például szorongásos zavarok és a depresszió gyakrabban fordulnak elő a nők körében. A nők hazánkban magas arányban jelennek meg a munkaerőpiacon, de emellett fenntartják a háztartást, kevesebbet pihennek, sok stressz éri őket, melyek mind rontják a magyar nők életminőségét. (KOPP és KOVÁCS 2006; KOPP és munkatársai 2002). A fenti okok miatt lényeges, hogy a nők egészségének kérdésével foglalkozzunk és részükre célzott egészségvédelmi programokat szervezzünk, fontos ez azért is, mert a nők családtagjaik, gyermekeik egészségügyi állapotára is hatást gyakorolnak, gyakorolhatnak. Fontos a nők egészségének vizsgálatok, hogy nyomon kövessük a lelki egészség jellemzőit is, mert a WHO előrejelzéseiből az derül ki, hogy a 2000 utáni évtizedben/évtizedekben a lelki egészség zavarai válnak a legnagyobb egészségügyi problémává.

A magyar férfiak és nők halálózási mutatói az utóbbi évtizedekben tapasztalható stagnálás, csökkenés ellenére is elmaradnak az Európai Unió országok kedvezőbb

adataihoz képest. A halálokok jelentős részét a krónikus nem fertőző betegségek teszik ki, melyek a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint az 1990-es évek elejétől kezdve napjainkig jelentős mértékben megnövekedtek. A vezető halálokok kapcsán elmondhatjuk, hogy jelentős eltérés mutatkozik a daganatos megbetegedések okozta halálozások arányában, mely a nők körében 43%-os, a férfiak esetében 33%-os arányt tesznek ki a vezető halálokok súlyában. A legtöbb 65 évnél korábbi halálozás rosszindulatú daganatos betegségek miatt következik be, 2010-ben közel 13.000-en hunytak el ily módon (KSH Társadalmi Helyzetkép 2010; NÉPEGÉSZSÉGÜGYI JELENTÉS). (1. ábra)

1. ábra A vezető halálokok súlya a 0-64 éves magyar férfiak és nők körében

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Lényeges hangsúlyoznunk, hogy az egészségmagatartás fontos szerepet tölt be az egészségünk megtartásában, a betegségek megelőzésében és fontos tényező az egész társadalom jóllétének szempontjából is. Az egészségpszichológia megkülönbözteti az egészség számára kedvező és kedvezőtlen viselkedést. Az egészségre kedvezően ható viselkedések pl: rendszeres fizikai aktivitás, dohányzásról való leszokás, megfelelő higiénia, szűrővizsgálatokon való rendszeres megjelenés. Az egészségre kedvezőtlen viselkedések a dohányzás, a túlzott mértékű alkohol- és drogfogyasztás, szükségtelen gyógyszersedés, óvszer hanyagolása, magas kalória- és zsírtartalmú ételek túlzott fogyasztása. Az egészségmagatartás lehet „bármely olyan aktivitás, amit a személy hite szerint az egészsége érdekében tesz azért, hogy betegséget előzzön meg vagy betegséget azonosítson még annak tünetmentes szakaszában”(URBÁN, 2011:593-622). Az egészségmagatartás fogalma elsősorban a prevenció szempontjait emeli ki.

Megelőzésnek nevezzük azokat a törekvéseket, amelyek az egészség fejlesztését, megőrzését, illetve egy-egy betegség kialakulásának megakadályozását szolgálják. Az elsődleges megelőzés (primer prevenció) célja az egészségi állapottal összefüggő káros életmódbeli tényezők csökkentése, fertőző betegségekkel szembeni védelem erősítése (pl.: védőoltás) egészségtudatos életmód kialakítása. A másodlagos megelőzés (secunder prevenció) megakadályozza egy már kialakulóban lévő megbetegedés további sú-

lyosbodását. Ide sorolhatók a szűrővizsgálatok, amelyeket a lakosság egy-egy korcsoportjának minden tagjánál elvégeznek azért, hogy a vizsgálatokkal kiszűrjék a korai elváltozásokat még a tünetek megjelenése előtt. A szűrővizsgálatokon részt vettek esetében a mihamarabbi kezelés kedvezően hat a betegség kimenetelére. A harmadlagos megelőzés (tercier prevenció) a klinikai tünetek súlyosbodásának és kiújulásának megelőzésére és a kialakult kórállapot gyógyítására irányul. (ÁDÁNY 2006; BARABÁS 2006) Egy modern szűrővizsgálat esetén figyelniünk kell a szűrés hatékonyságát, amely jelentősen csökkenhet, ha célcsoport nem együttműködő.

SZŪRŐVIZSGÁLATOK

Az egészségügyi szűrés olyan rendszeres, nemzetközi ajánlásoknak megfelelően, időszakonként végzett vizsgálatsorozat, amelynek a rejtett betegségek kiszűrése, elváltozások feltárása a célja. Egészséges, vagy magukat egészségesnek gondoló személyek vizsgálatát jelenti. Célja például a rosszindulatú daganatok, magas vérnyomás, cukorbetegség és más betegségek korai felismerése még a tünetek jelentkezése előtt. A szűrővizsgálatok jellemzően gyorsan, gyakorlatilag veszélytelenül és viszonylag olcsón megvalósítható tesztek vagy egyéb eljárások alkalmazásával a teljes populáción elvégzett vizsgálatok. Fontos, hogy egy szűrővizsgálat legyen olcsó, gyors, könnyen kivitelezhető és veszélytelen, továbbá, emellett legyen megbízható, megismételhető és hiteles. A szűrővizsgálatok számos szempont szerint osztályozhatók, megkülönböztetünk alkalomszerű, ún. opportunistikus szűrési módot, amely spontán jelentkezésen alapul, illetve célzott vagy szervezett lakosságszűrési modellt, amely a célpopulációra kiterjedő, a nemzetközi ajánlások szerint végrehajtott népegészségügyi program.

Nők esetében vannak olyan szűrések amelyekre kiemelten kell figyelniünk, népegészségügyi jelentőségük jelentős. Ilyen például a mammográfias szűrővizsgálat amely 45-65 éves kor között két évenként ajánlott. Vannak olyan tényezők, amelyek megléte esetén az emlőrák kialakulása gyakoribb, ezen rizikófaktorok megléte esetén a gyakoribb vizsgálat, illetve a korábbi életkorban megkezdett szűrés indokolt. A méhnyak és megelőző állapotának citológiai vizsgálata 25 és 65 év között, egyszeri negatív szűrővizsgálat után 3 évenként indokolt megismételni. Szervezett lakosságszűrés indokolt az 50 év feletti nők és férfiak körében a smekletből rejtett vér kimutatással történő vastagbélvizsgálattal. A szervezett, célzott népegészségügyi lakosságszűrés hatásának legfőbb bizonyítéka, ha a szűrő program következtében jelentősen csökken a mortalitás a teljes lakosságra (beletartoznak a nem szűrtek is) nézve, de a szűrések eredményességének hatására változhat a morbiditás, a túlélési idő és az életminőség (ÁDÁNY 2006).

A KUTATÁS CÉLJA, MÓDSZERE

Tanulmányban megvizsgáltuk, hogy a szűréseken való megjelenés vonatkozásában megfigyelhetőek-e jellemző különbségek az egyes életkori csoportokban, azokban az életkori csoportokban, ahol az ajánlások megfogalmazzák az adott szűrésen való rész-

vételt, ajánlják a megjelenést, az milyen mértékben valósul meg, azaz mennyire követi a lakosság az ajánlásokat. Vizsgáltuk továbbá a nyíregyházi nők lelki egészségét.

Összesen 1227 db kitöltött kérdőív került elemzésre. Nyíregyháza lakosai közül véletlenszerű mintavételi eljárással történt a válaszadók kiválasztása, a válaszadók között 511 férfi és 679 nő található.

Az alkalmazott statisztikai eljárások és módszerek: leíró statisztikai mutatók számítása és keresztátlák alkalmazása. Mivel a férfi/nő arány eltérést mutatott, ezért statisztikai súlyozást alkalmaztunk az adatok kiszámításának elvégzésekor. A számítások során az SPSS program 20 verzióját alkalmaztuk.

EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A rosszindulatú daganatok megoszlását nézve, a tüdő, a vastagbél, a méhnyak és az emlő rosszindulatú elváltozásai mutatják a legrosszabb adatokat Magyarországon. A legtöbb korai halálozást rosszindulatú daganatos betegségek okozzák, melyekben 2010-ben közel 13.000-en haltak meg. A háziorvosok 2009-es nyilvántartásából kiderül, hogy a középkorú női lakosság közül a tumoros betegséggel bejegyzettek aránya közel 50%-kal magasabb, mint az azonos korú férfi lakosságé. (KSH Társadalmi Helyzetkép 2010) A KSH adatai alapján elmondható, hogy a női népességben az emlődaganat miatti halálozás a közép-magyarországi régióban mutatja a legrosszabb helyzetet. Ennek egyik oka lehet, hogy a termékenység alacsony, a nők idősebb korokban vállalnak gyermeket és két terhesség között hosszabb idő telik el, emiatt az emlődaganatok száma nőhet. (TERÜLETI STATISZTIKA 2008)

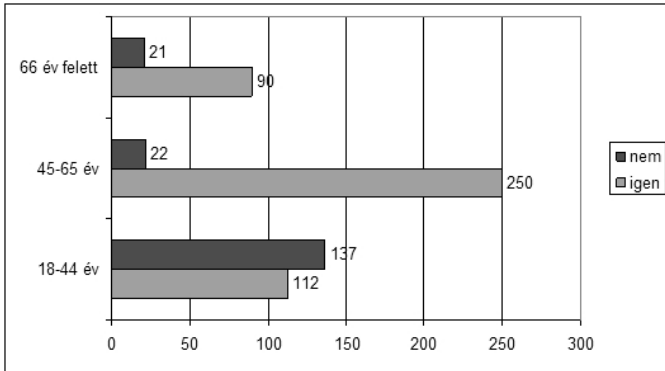
A nyíregyházi adatok azt mutatják, hogy a lakosság nagy része rendszeresen részt vesz az alap szűrővizsgálatokon, ellenőrizteti vérnyomását, vércukorszintjét. Mintegy 94%-os azoknak az aránya, akiknek a vérnyomását már mérte egészségügyi dolgozó, és ezen belül közel 76% azoké, akiket egy éven belül ellenőrizték. A nők és férfiak között nincs lényeges eltérés ebben a tekintetben. A válaszadók 74%-nak már mérték a vércukorszintjét egészségügyi intézményben, és ezen belül 69% azok aránya, akiknél egy éven belül végezték.

Az emlőrák gyakoriságának kockázata az életkor előrehaladtával nő. Az összes emlődaganat több mint 80%-át 50 éves kor felett diagnosztizálják. Az emlőráknál (de az összes daganat terápiajára igaz) a kezelés hatásossága annál eredményesebb, minél kisebb a daganat nagysága, azaz minél korábban derül fény a betegségre. Emellett fontos kihangsúlyozni, hogy az emlőrák többnyire fájdalomtalan ezért célszerű minél rövidebb időn belül orvoshoz fordulni, ha csomót tapintottunk a mellben vagy a hónaljban. Ezért volt fontos megnéznünk Nyíregyháza 45 és 65 éves női lakosságának emlőszűrési hajlandóságát.

A 2. ábrán jól látható, hogy a válaszoló nők 71%-a (452fő) volt már élete során emlőrontgenen, más szóval mammográfiás vizsgálaton szűrőprogram keretében vagy egyéb ok miatt. Miután ezt a szűrővizsgálatot a 45 év felettieknek ajánlják elsősorban, a részvételi arány a 45–64 éves korcsoportban kimagasló, majd lecsökken. Sajnos az ábrán jól látható, hogy van olyan 66 évnél idősebb nő aki még soha nem volt emlőszű-

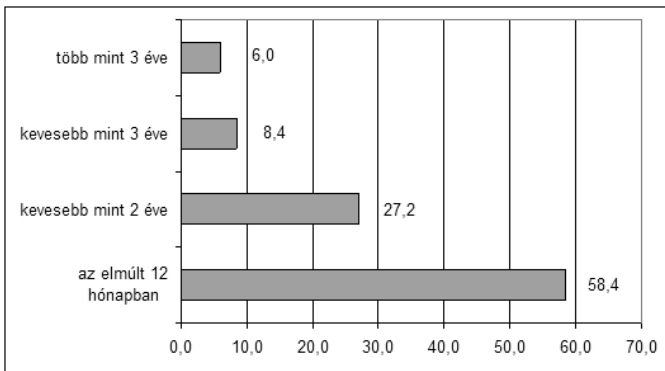
résen élete során, pedig a szűrést két évente ajánlott megismételni. A fiatalabb korosztályban (18-44 év között) ahol még nem javallott a szűrés látható, hogy magasabb azok száma akik még nem voltak emlőrontgenen, azonban fontos, hogy már ez a korosztály is kapjon tájékoztatást az önvizsgálatról és a szűrés jelentőségéről.

2. ábra: Végeztek-e önnél valaha emlőrontgenet? (db)

A válaszolók 58%-a az elmúlt évben, 27%-a kevesebb mint 2 éve és 14%-a több mint 2 éve vett részt mammográfiás szűrővizsgálaton. (3. ábra)

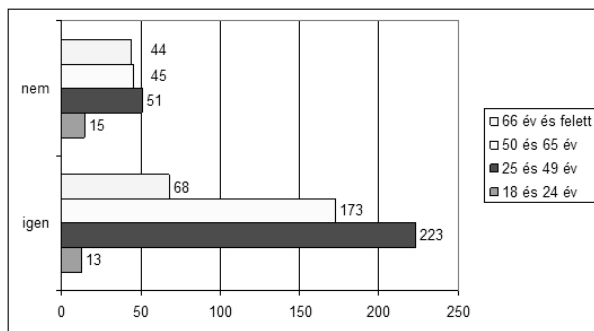
3. ábra: Mikor végeztek önnél utoljára mammográfiás vizsgálatot?

Magyarországon a nők rosszindulatú daganatos halálakai között a méhnyakrák 10. helyen áll. Annak ellenére, hogy a méhnyakrák az elkerülhető halálozások közé tartozik,

megelőzése szűrővizsgálattal lehetséges, 2009-ben 396 nő halálát okozta. A méhnyakrák esetén a preklinikai szakaszban már kimutatható a kóros állapot, de tüneteket még nem okoz. A magyar nők háromnegyede volt már élete során, citológiai kenetvételen. A különböző korcsoportoknak megfelelően ajánlott a szűrésen való részvétel, mely korcsoportoknak megfelelően képeztünk csoportokat és vizsgáltuk meg a nők citológiai kenetvételen való megjelenését. A 4. ábra jól mutatja az ajánlott időszakra (25-65 év) vonatkoztatva a nők szűrési hajlandóságát. Az átláthatóság végett négy korcsoportot alakítottunk ki. A megkérdezettek 75%-a (477 fő) aki már életében legalább egyszer volt citológiai vizsgálaton szűrőprogram keretében vagy egyéb ok miatt. Ez az arány egybeesik azokkal az eredményekkel, amelyeket a szervezett méhnyakrák szűrésen való részvétel és meghatározó tényezői a 25-65 éves női lakosság körében című vizsgálatból ismerhetünk. (GYULAI ANIKÓ és munkatársai 2010.) Hasonló azonosság figyelhető meg a 45 évesnél idősebb életkornál amikor is a szűréseken való részvételek száma jelentősen lecsökken.

4.ábra: Vettek-e öntől valaha citológiai kenetet? (db)

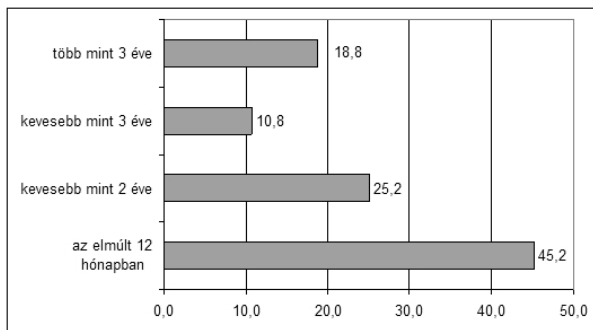
A 25-49 éves nők csoportjában a legmagasabb a részvétel a kenetvételen, az 50-65 év közötti korcsoportban is jelentős a szűrővizsgálaton résztvevők aránya, azonban a csökkenő tendencia beindul. A válaszoló nők 24%-a(153fő) nem volt még élete során, citológiai kenetvételen és ezen belül 28%(44fő) azok aránya, akik 66 éven felüliek. Ezek az arányok arra utalnak, hogy a vizsgálat az évtizedek során beépült a magyar nők tudatába, mint nőgyógyászati méhnyakrákszűrés, többségük érzi annak jelentőségét, ugyanakkor az információ átadásra, a szűrések jelentőségére való figyelemfelhívásra a továbbiakban is szükség van, annak érdekében, hogy a javuló tendencia megmaradjon. A Népegészségügyi Programról szóló 46/2003. (IV. 16.) OGY határozat egyik célkitűzése, hogy a méhnyakrák okozta halálozás 60 %-kal csökkenjen, melynek érdekében bevezetésre kerül a nemzetközi gyakorlatokhoz hasonlóan a szakdolgozók által végzett méhnyakszűrés. A védőnők, mint prevenció szakemberek kezdték meg ezen a területen a munkát, azt követően, hogy a feladat elvégzésére továbbképzés keretében felkészítették őket az erre a tevékenységre vállalkozókat. Hazánkban valamennyi

megyének van már képzett védőnője, a legtöbben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből jelentkeztek a programra. Fontos megemlítenünk, hogy a 49/2004-es ESZCSM rendeletben módosítás történt a védőnő nővédelmi feladataiban, kibővült a népegészségügyi méhnyakszűrés elvégzésével, ezáltal 2015. május 1.-jét követően minden védőnőnek alapfeladata lesz ez a tevékenység, ami egyben azt is jelenti, hogy a jelenleg még nem kiképzett védőnőket ki kell képezni a kenetvételre. A védőnői szolgálatnak a nővédelem területén, a nők egészségnevelésében, egészségmegőrzésében, családtervezésében, a lakossági célzott szűrővizsgálatok szervezésében több évtizedes tapasztalatai és hagyományai vannak. Ez a gyakorlat, továbbá a védőnők irányában meglévő lakossági bizalmi tőke a program sikerét szavatolhatja. Az elmúlt években három Védőnői Méhnyakszűrő Program valósult meg 2009-ben, 2010-ben és 2011-ben, melynek eredményeiből kiderült, hogy a védőnők képesek és alkalmasak a népegészségügyi célú méhnyakszűrés megtanulására, végzésére (kenetvétel) és a községekben élők megszólítására, megnyerésére. Jelenleg 235 védőnő rendelkezik ilyen képzettséggel. A három program alatt a tervezett 101.874 nőnek körülbelül az 50%-át (51.399fő) a védőnő felkereste otthonában. Az elért nők 30%-a ment el a védőnőhöz méhnyakszűrésre. A kiszűrt nem-negatív eredményű nőket a védőnő nőgyógyászhoz irányította, ebből 72 nőt daganat gyanú és 983 nőt gyulladás miatt. A védőnők sok olyan nőt tudtak rábeszélni a szűrésre, akik 10 évnél régebben voltak szűrésen és sok nő számára fontos tényező volt a védőnő iránti bizalom, az, hogy személyesen felkereste és tájékoztatta őket a szűrésről. Ezáltal valóra vált a kisebb falvakban élők személyes felkeresése és megnyerése, így növelhető a méhnyakszűrés elérése azokon a kistelepüléseken ahol a pénz az idő és a sok utazás miatt nem mentek el nőgyógyászhoz a nők, asszonyok. (FEHÉR ERIKA, 2012)

A 25-65 év közötti nők számára az egyszerű negatív szűrővizsgálatot követően évenként ajánlják citológiai vizsgálat megismétlését, amely megfelelő védetséget biztosít. Az 5. ábrából kiderül, hogy a szűrt nők közel 80%-a 3 éve járt nőgyógyásznál kenetvételel. A válaszadók 18%-a az akiket nagy odafigyeléssel kell tájékoztatni a méhnyakrák megelőző állapot szűrésének fontosságáról, annak érdekében, hogy a Magyarországon 100.000 nőlakosra jutó 7 daganatos halálesetet mérsékelni tudjuk. Az általunk Nyíregyházán mért eredmények biztatóak, de tudjuk azt, hogy a nyíregyházi lakosok egészségügyi ellátáshoz való hozzáférése jónak mondható.

A válaszadók közel 60%-ánál rutinvizsgálat során került sor az utolsó citológiai vizsgálatra és a válaszoló nők 18%-a szűrőprogram behívója alapján ment el a szűrésre. A maradék 20% valamilyen rendellenesség, egészségügyi vagy egyéb ok miatt kereste fel nőgyógyászát. A tapasztalatok és a kutatások alapján kiderült, hogy a halálos kimenetelű méhnyakrák esetek alacsonyabb iskolai végzettségű, hátrányos gazdasági helyzetű nők körében fordulnak elő, jellemzően azok körében, akik szűrővizsgálaton korábban még nem vettek részt. Ezért is tartjuk nagyon jelentős előrelépésnek a védőnők szerepvállalását a szűrés szervezésében és lebonyolításában. Az iskolai végzettség és rossz szociális körülmények szűrésen való részvételle gyakorolt befolyásoló hatását még jelenleg vizsgáljuk, eredményeinket egy későbbi tanulmányban tesszük közzé.

5.ábra: Mikor vettek öntől utoljára kenetet citológiai vizsgálatra?

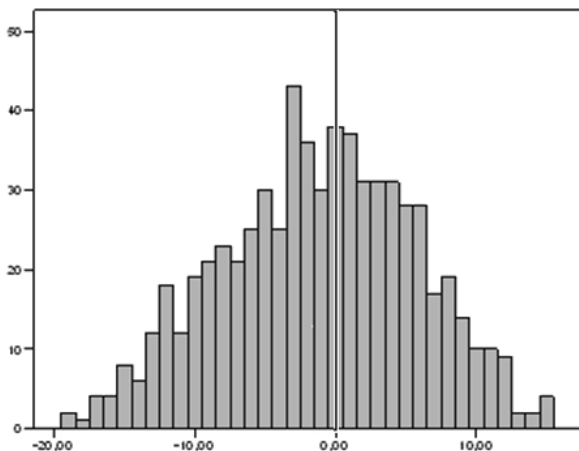

Rosszindulatú daganatok közül az egész lakosság körében második helyen a legtöbben a vastagbél és végbél betegségeibe hálnak bele: ennek a haláloknak az előfordulása, az elmúlt évtizedekben több mint 70%-kal emelkedett Magyarországon. Mivel a daganat korai felismerés esetén igen jó prognózisú, ezért nagyon fontos a megelőzés mellett a szűréseken való részvétel. Ezzel kapcsolatos előzetes eredményeink azt mutatják, hogy vérzés kiderítését célzó székletvizsgálaton a megkérdezettek kevesebb, mint 7%-a volt élete során a nyíregyházi lakosok közül. ez az előzetes eredmény arra hívja fel a figyelmünket, hogy a szűrővizsgálatok ezen csoportjával kapcsolatos információ átadásra is kiemelt hangsúlyt kell fektetni.

Fontosnak tartjuk megvizsgálni a nők lelki egészségét városunkban, azonban felmerülhet a kérdés, hogy miért is szükséges a női lelki egészségről külön beszélni. A nők egészségi állapotát- biológiai, hormonális és pszichés különbözőségeikből, és társadalmi szereprendszerben betöltött eltérő pozíciókból következően más-más védő és károsító (kockázati) tényezők jellemzik. Bizonyos lelki betegségek inkább a nőket sújtják, így például a szorongásos zavarok és a depresszió kétszer gyakoribb a nők körében. Igaz, hogy a férfiak korábban hálnak meg, viszont a nőket sokkal több panasz és betegség jellemző az öregségben, és az élet meghosszabbítása mellett ugyanolyan fontos cél az életminőség javítása is. (DR. CSOBOTH CSILLA HUNGAROSTUDY 2002)

Egymintás t próbával megnéztük, hogy a nyíregyházi nők hogyan értékelik lelki egészségüket. A válaszokat csoportosítottuk, a pozitív és negatív tulajdonságok szerint, beforgatással kétirányú skálán -25 és +20 értékek között, amely alapján megkaptuk a választott értékeket. A hisztogramból látható, hogy a nyíregyházi nők válaszaira a negatív tartalmú jellemzők enyhe túlsúlya a mérvadó. (6. ábra)

6. ábra: Nők lelki egészsége Nyíregyházán
(Hisztogram: vízszintes tengely: értékeket, függőleges tengely gyakoriságok)

ÖSSZEGZÉS

Hazánkban a nők testi és lelki egészségi állapota a fejlett országokhoz képest rosszabb. A társadalom szemszögéből nézve fontos, hogy kihangsúlyozzuk a nők egészségének fontosságát, próbáljunk meg számukra célzottan egészségvédelmi programokat szervezni, ezáltal is hatást gyakorolva nem csak a nők, hanem egyben családtagjaik egészségmagatartására. Fontos, hogy egészségmagatartásukat pozitív irányba fejlesszük, megelőzve a gyakori megbetegedéseket, így a fiatal és középkorú generáció egészségesebb és betegségektől mentes felnőtt és idős kort és ezen keresztül jobb minőségű életet valósíthat meg. A nők egészségmegőrző szerepének segítése és támogatása meghatározó jelentőségű, ugyanis ez befolyásolja és határozza meg a családtagok egészséghez való viszonyát is. A nyíregyházi nők egészségmegőrzésében kiemelt szerepe lehet a védőnőknek, mint prevenciós szakembernek, akik a lakossághoz legközelebb álló egészségügyi alapellátás részeként vannak jelen a lakosság gondozásában. Ők azok, a prevenciós szakemberek, akikben meg van a tudás és alkalmasság a családok, a nők egészségi állapotának pozitív befolyásolására.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ádány Róza (2003): A magyar lakosság egészségi állapota az ezredfordulón. Budapest Medicina.
- Ádány Róza (2006): Megelőző orvostan és népegészségtan Budapest Medicina.
- Barabás K. (2006) (szerk.): Egészségfejlesztés Alapismeretek pedagógusok számára. Budapest: Medicina.
- Fehér Erika (2012): A védőnői méhnyakszűrő Programok 3 éve, 23.évfolyam 2.szám.
- Gyulai Anikó, Dr. Nagy Attila, Prof. Dr. Ádány Róza és Dr. Vokó Zoltán(2010): A szervezett méhnyakrák szűrésen való részvétel és meghatározó tényezői Magyarországon, Népegészségügyi folyóirat, 88.évfolyam, 3.szám.
- Jelentés az Országgyűlés részére az Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja 2011.évi előrehaladásáról (2012): Budapest.
- Jóna Gy., - Jávoriné Erdei R. (2012): A szubjektív egészségi állapot meghatározó tényezői Nyíregyházán. In: Fábíán G., Patyán L., Huszti É.: Életminőség Nyíregyháza 2008-2010. Nyíregyháza: START Nonprofit kft.
- Kopp Mária Kovács Mónika-Jakab Ernő- (2002): Szerepváltozások pp 222-237.
- Kopp Mária – Csoboth Csilla – Purebl György (1999): „Fiatal nők egészségi állapota” in: Szerepváltozások. (1999) Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. Pongrácz Tiborné, Tóth István György, (szerk.). Budapest: TÁRKI, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselési Titkársága, Pp. 239–259.
- Kopp Mária- Kovács Mónika (2006) (szerk.): A magyar népesség életminősége az ezredfordulón Budapest Semmelweis Kiadó.
- Központi Statisztikai Hivatal (2010.): Társadalmi Helyzetkép.
- Lázár E. (2009): Kutatásmódszertan a gyakorlatban az SPSS program használatával. Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Pikó Bettina (2006): Orvosi Szociológia, Budapest: Medicina.
- Pikó Bettina (2002): Egészségpszichológia. Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- Területi Statisztika (2008) A Központi Statisztikai Hivatal folyóirata 11.(48.) Évfolyam 3. szám.
- Urbán Róbert (2001): Útban a magatartásszemponútú egészségpszichológia felé: Az egészségmagatartás pszichológiai elemzése, Magyar Pszichológiai Szemle, LVI. 4. 593-622.Fónai Mihály (2010): Hallgatók professzió-képének elemei. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban. Többnyelvűség és multikulturalitás. Budapest: Aula Kiadó 227-246. o.
- Kiss János (1995.): Szociális munkás hallgatók pályaképe kultúráközi összehasonlító vizsgálatokból In: Dienes Erzsébet (szerk.) Munka- és Szervezetpszichológus szakmai napok, Tanulmányok és Műhelybeszámolók Esztergom, Foglalkoztatási Hivatal 125 - 134 o.
- Kiss János (1999): Szociális munkás szakos hallgatók munkaérték preferenciáinak nemzetközi összehasonlítása. In.: Lukácskó Zsolt – Fónai Mihály – Fábíán Gergely (szerk.): „Peremvidék” Szociális kutatások Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Nyíregyháza, Salgótarján: DOTE Egészségügyi Főiskolai Kar- Salgótarjáni Népjóléti Képzési Központ 251-277. o.

- Kiss János – Fónai Mihály – Fábíán Gergely (2001): Szociális és egészségügyi szakos hallgatók szakmával kapcsolatos tudattartalmának összehasonlító vizsgálata. In: Dienes E – Takács Á (szerk.): XV. Munka-és Szervezetpszichológus szakmai napok Esztergom, Budapest: Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központ. 144-159. o.
- Márton Sándor – Mező Ferenc – Balogh László – Fónai Mihály (2006): A Debreceni Egyetem Tehetség gondozó Programja és beválogatási szempontjai. In: Balogh L – Mező F – Tóth L (szerk.): A Debreceni Egyetem Tehetség gondozó Programjának II. Konferenciája. Tanulmányok. Debrecen: Debreceni Egyetem 7-12. o.
- Nagy Krisztina (2008): Segítő hivatásokat választó hallgatók pályorientációja a „Partiumban”. PhD disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem BTK Humán Tudományok Doktori Iskola kéziratban.
- Pusztai Gabriella (2009.): A társadalmi tőke és az iskola. Budapest Új Mandátum, Kiadó.
- Rechnitzer János (2009): A felsőoktatás térszerkezetének változása és kapcsolata a regionális szerkezettel In: Educatio XVIII. Évf. I.sz. 50-63 o.
- Super, D. E. (1957): The Psychology of Careers. Harper and Brother, New York.
- Szilágyi Klára (1985): Felsőoktatási intézmények elsőéves hallgatóinak értékválasztása FPK Tanulmánykötet Budapest.
- Szilágyi Klára (1987): Super-féle munkaérték kérdőív: Szociálpszichológiai módszerek. Munkalélektani Koordinációs Tanács továbbképző előadásorozat 2. kötet Budapest.

A NYÍREGYHÁZI LAKOSOK DOHÁNYZÁSI SZOKÁSAI

BOKOR ANNA
BERENC SINÉ MADÁCSI ESZTER
JÁVORNÉ ERDEI RENÁTA

Abstract: The individual's state of health is affected not only by environmental influences but also genetic factors and the quality of the health care system. Individuals are also responsible for their state of health and its changing because their health behavior and lifestyle may directly cause or prevent various diseases. Lifestyle is the factor that can be most directly controlled by the individual and has the most influence on overall health status. Smoking is one major component of lifestyle that affects many people and has very harmful effects over time.

Smoking is one of the most serious risk factors for cardiovascular, respiratory and tumor diseases. According to the 2009 data of ELEFT, one third (33%) of the Hungarian population smokes regularly.[1] In Hungary 30,000 people die of smoke-related illnesses, on average 15 years earlier than the non-smokers. Ninety percent (90%) of deaths caused by lung cancer and twenty-five percent (25%) of cardiovascular diseases can be regarded as a consequence of smoking. The risk of heart attack is two to three times higher for smokers compared to non-smokers.[2] In addition to the evaluation of health status another aim of this study is to present data on the health behavior of the Nyíregyháza population with special emphasis on their smoking habits.

Another objective of the research was to bring to the attention of the inhabitants information about the dangers of smoking, different possibilities of stress management and to make the population more committed towards health awareness and better health.

Keywords: health awareness, smoking

DOI: 10.19055/ams.2013.4/10/13

BEVEZETÉS

A modern életforma átalakította az ember életkörülményeit, társas viszonyait, környezetét, társadalmi magatartását. Az 1930-as évekig a fertőző, járványokat okozó betegségek töltötték be a vezető haláloki szerepet, ám napjainkra a betegségspektrum lényeg-

ges változáson esett át, melynek egyik oka a járványfolyamatok megfékezése. Javult az általános higiénés helyzet, védőoltásokat és antibiotikumokat fejlesztettek ki, higiénés rendszabályok kerültek bevezetésre, vagyis egyfelől a mikrobiológia és a közegészségügy fejlődésének köszönhetően történt átalakulás. (PIKÓ 2006)

Másfelől a modern társadalmakban a korábban jellemző egységes értékrend felbomlott. A társadalomalap egységévé az egyén vált, szinte határtalanná vált az egyéni szabadság a korábbi társadalmi kötöttségekhez képest. Az egyéni önmegvalósításban ez lényeges előrelépést jelentett, viszont az egyén társas kapcsolatait jelentős konfliktusmennyiséggel terhelte meg. Megváltozott a munkaidő és a szabadidő aránya, a fogyasztás vált a legfontosabb társadalmi normává, és csak látszólag az egyén érdekeinek megvalósulása. Az egészséges életvitel a modern életstílus sok esetben megnehezíti, gyakran nem jut elég idő a sportra, táplálkozáskontrollra, az ember saját lelkének gongozására, a megnövekedett stresszmennyiség pedig a káros szenvedélyek kialakulásának kedvez. (PIKÓ 2006)

A betegségspektrum megváltozása kettős szemléletváltást igényelt a gyógyítók részéről. A fejlődést elsőként a biomedicina kialakulása jelentette, tehát egy természettudományos paradigmaváltás volt. A második viszont egy természettudományos szemléletváltás, amely folyamat jelenleg is zajlik, és elsősorban a magatartástudományokat érinti. A civilizációs betegségek jelentős része az életmódbeli, egészséggel összefüggő magatartásformákra vezethető vissza.

A megnövekedett társadalmi információ a többes értékrend miatt fellépő társadalmi és társas konfliktus stresszként hat az emberi szervezetre. Így a társadalmi szintű folyamatok olyan pszichofiziológiai folyamatokat indítanak el a szervezetben, amelyek változásokat idéznek elő annak működésében, s ha ez tartósan fennáll, betegségek alakulnak ki. (PIKÓ 2006)

A stressz az az élettani folyamat, mely során valamilyen környezeti változás viselkedésváltozásra készíti az egyedet. Eustressz: A mindennapi életben szokásos mennyiségű stressz, amivel az egyén képes megbirkózni. Distressz: Meghaladja a normál alkalmazkodási képességet, tartós élettani változásokat idéz elő, amelyek betegségekhez vezetnek. (SELYE 1975)

A stressz egyén és környezet kölcsönhatása, önmagában se nem negatív, se nem pozitív, hanem egy alkalmazkodási folyamat, amelynek következményei a végeredménytől függően lesznek. A társadalmi tényezők által generált betegségfolyamatokat szociopszichoszomatikus patomechanizmusnak nevezzük. (PIKÓ 2006)

AZ EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT EGYENLŐTLENSÉGEI ÉS A TÁRSADALMI STÁTUSZ

A XX. században a közegészségügyi helyzet javulásával, és a fertőző betegségek okozta járványok megszüntetésével a fejlett országok halálozási statisztikái kedvezően változtak. Ennek mértéke azonban eltérő volt Európa különböző országaiban: Nyugat-Európában a születéskor várható átlagos élettartam, a halálozási arányszámok, valamint az egészségi állapot egyéb indikátorai terén lényeges javulást sikerült elérni az utóbbi évtizedekben, viszont a kelet-európai térségben, tehát Magyarországon is, a tendencia

nem volt hasonlóan kedvező, az 1960-as évektől romló tendencia figyelhető meg. (PIKÓ 2002)

A Black-riport, ami a vizsgálatokban élen járó Nagy-Britanniában készült, megállapította, hogy a brit társadalomban az egészségi állapot szintjén az egyenlőtlenségek széles körűen jelen vannak, és nemtől függetlenül egyre inkább növekednek szinte valamennyi életkorú népességi csoportban. Ez a jelenség kimutatható bármely társadalmi indikátor alkalmazásával. Ennek egyik oka lehet, hogy a nyugati társadalmakban a foglalkoztatás, az iskolázottság, és a jövedelmi-vagyoni helyzet egymással szoros összefüggésben van. Az elsősorban a foglalkozáson és képzettségen alapuló, brit Anyakönyvi Hivatal által alkalmazott társadalmi rétegződési modell osztálykategóriáit összehasonlítva kimutatható, hogy az I. kategóriától (vezető értelmiségiek, menedzserek) az V. kategória felé haladva a halálozási és megbetegedési arányszámok fokozatos növekedése. (TOWNSED és DAVIDSON 1982)

Am az egyenlőtlenség nem feltétlenül azt jelenti, hogy valamennyi betegség előfordulása az alacsonyabb társadalmi rétegek felé mutat törvényszerű növekedést. Az amerikai lakosság egyik kiemelt népegészségügyi problémája, az emlődaganat, évtizedek óta nagyobb arányban fordul elő a kedvezőbb társadalmi helyzetű nők között. Az 1-11 éves gyermekek körében a látászavarok és a hallószerv megbetegedéseinek előfordulása U-alakú görbét mutat: a közepes jövedelmi helyzetű rétegeknél a legalacsonyabb ezek előfordulása, és mind a magas, mind pedig az alacsonyabb jövedelmű családoknál magasabb. Az alacsonyabb társadalmi helyzetből adódó hátrányok (egészségmagatartás, lakásviszonyok, táplálkozás, stressz, egészségügyi ellátottság) megmagyarázzák a nagyobb előfordulást. A magas iskolázottságú, kiemelkedő társadalmi-gazdasági helyzetű, gyakran vezető beosztásban dolgozó nők gyermekvállalása egyre jobban kitolódik, tehát a biológiai kockázat növekedésével kell számolni. (PIKÓ 2002)

Az egészségi állapot és a társadalmi helyzet komplex jelenségek, ezért több dimenzióra bontva elemezhetők. A kérdéskör egyik pólusán a társadalmi helyzet, a másikon pedig az egészségi állapot összetettségének elemzése áll. (PIKÓ 2002)

HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK

Mint korábban is láthattuk, az 1982-es brit vizsgálat alapján a vezető értelmiségiek, menedzserek kategóriája felől a szakképzetlen fizikai munkások kategóriája felé haladva a halálozási és megbetegedési arányszámok fokozatos növekedése volt látható. (TOWNSED és DAVIDSON 1982)

Gyakran generál a társadalmi helyzet egészségi állapotbeli különbségeket, ami azután tovább erősítve a folyamatot visszahat a szociális viszonyokra. (PIKÓ 2002)

A magasabb végzettségűek között alacsonyabb számban fordult elő cukorbetegség, magas vérnyomás, májsugor krónikus légzőszervi betegségek, gyomorfekély, vérzékenység, mozgásszervi korlátozottság, epe- és vesebetegségek. Tehát ezek betegségek jobban érintik az alacsonyabb végzettségűeket, valamint az alacsonyabb iskolai végzettségű és társadalmi státusú emberek a foglalkozási megbetegedések szempontjából is fokozottabban veszélyeztetettek. (PIKÓ 2002)

Azok a környezeti és életmódbeli tényezők, melyek a daganatképzést segítik elő, gyakrabban fordulnak elő az alacsonyabb társadalmi státusban levők között.

Ismert tény, hogy a dohányzás nagyobb mértékben fordul elő az alacsonyabb iskolázottságú, alacsonyabb társadalmi státusú lakosság körében. Az önkárosító magatartásformák a konfliktusmegoldás módszerei, bár kevésbé hatásosak. (PIKÓ 2002)

ÉLETMÓD, EGÉSZSÉGMAGATARTÁS

Az életmód befolyásolja az egészséget, az életkilátásokat, felelős a betegségek kialakulásáért, és szinte minden, egészséggel és betegséggel kapcsolatos véleményre hatást gyakorol. Jól körülhatárolt, konkréttevékenységi körökben nyilvánul meg, azokat a magatartási elemeket foglalja magába, melyek a mindennapi életet jellemzik, szó szerint az élet vitelét jelenti. Az életmód tárgyiasult formái azok a tárgyak, amelyekkel magunkat körülvevünk. Az életmód magatartásbeli és mentális elemei pedig a szabadidő eltöltésétől kezdve a mindennapi életünkről való gondoskodáson át az egészséggel összefüggő magatartásformákig terjednek. (PIKÓ 2006)

Az egészséggel kapcsolatos életmód olyan kollektív magatartási minták összessége, amelyek az egyének társadalmilag befolyásolt életesélyeik közvetítette választásokon alapulnak. A társadalmi befolyás alatt nem kizárólag a társadalmi – gazdasági helyzet viszonyait kell érteni, hanem például a nem vagy az életkor hatását is, amelyek közismerten és igazoltan hatással vannak az egészségmagatartásra, így az egészségi állapotra is.

Az egészséggel kapcsolatos életmód a következő magatartási elemeket tartalmazza: káros szenvedélyek, táplálkozási szokások, fizikai aktivitás és rekreáció, az egészség megőrzéséért végzett tevékenységek, alvási szokások. (PIKÓ 2006)

Egészségmagatartásnak nevezzük az egészséggel kapcsolatos magatartásformák összességét. Két alaptípus jellemző, az egyik az egészség megtartását szolgáló preventív egészségmagatartás, más néven immunogén egészségmagatartás. Ilyen lehet a rendszeres sportolás, egészséges táplálkozás, autóban a biztonsági öv használata, stb. A másik a patogén egészségmagatartás, vagyis egészségkockázati magatartás. Ide tartoznak többek között a káros szenvedélyek is.

Az immunogén egészségmagatartás lehet passzív, amikor egyszerűen arról van szó, hogy nem tesz káros dolgot az egészsége szempontjából, például tartózkodik a drogfogyasztástól, és lehet aktív, ami tudatos döntés eredménye, és aktív hozzáállást is kíván, mint például a sportolás. (PIKÓ 2006)

Az egészségmagatartást befolyásoló tényezők közül jelentős szerepük van a társadalmi tényezőknek, társadalmi normáknak. Az egészség, mint érték jelentőségének felismerése, hangsúlyozása, mivel az egészség különböző helyet foglal el a különböző társadalmi rétegek értékrendjében. Néhány egészségmagatartási elem, mint például a táplálkozás és a fizikai aktivitás erősen kapcsolódnak a gyermekkori családból hozott szokásrendszerhez. (PIKÓ 2006)

RIZIKÓMAGATARTÁS

Az egészségi rizikómagatartás olyan magatartásminták sorozata, amelyek intenzitásuk vagy tartósságuk következtében válnak az egészségre kockázatosná. (www.kk.pte.hu/) Ilyen, egészségre kedvezőtlen magatartásformák az élet minden területén felléphetnek. Táplálkozásnál rizikómagatartás például a magas kalóriatartalmú és magas zsírtartalmú ételek túlzott fogyasztása, vagy a fűtkezések közötti nassolás. Szexuális rizikómagatartások közé tartozik az óvszer és más fogamzásgátló eszközök használatának mellőzése, a gyakori partnerváltoztatás. A fizikai aktivitásnál nemcsak a mozgásszegény életmód (például ülőmunka), hanem a túlzott mértékű, vagy megerőltető fizikai aktivitás és a veszélyes sportok is rizikómagatartásnak számítanak. Az addikciók (pl.: dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás, kábítószer-függőség) is a rizikómagatartás megjelenési formái. Károsíthatja az egészséget a higiénés szabályok be nem tartása is. A külső megjelenéssel kapcsolatosan is jelentkeznek rizikómagatartás-formák: a túlzott napozás, szolárium használat, valamint az anabolikus szteroidok alkalmazása a test izomtömegének növelésére. Rizikómagatartás a közlekedési szabályok be nem tartása, a szükségtelen, vagy helytelen gyógyszeresedés, az orvoshoz fordulás késleltetése, stb. (URBÁN 2001)

DOHÁNYZÁS

A dohányzás olyan tanult szokás, mely átszövi a mindennapi élet viselkedésvilágát, és örömré, bánatra, a kihívásokra adott torzult és az egészséget fenyegető választ vált ki.

Dohányzás következtében, világszerte évente kb. 5 millió ember hal meg napjainkban, azaz 6 másodpercenként egy ember.

A dohányzás ártalmaira annak elterjedésével egy időben elkezdték felhívni a figyelmet. Mégis a dohányipar az egyik legsikeresebb iparág, a cigaretta élvezete az egyik legelterjedtebb legális drogélvezet.

A dohányzásról leszokni, ha már rászokott valaki, nagyon nehéz. Leggyakrabban betegség, vagy nők esetében várandósság miatt szoknak le. (<http://color.oefi.hu/adat>)

A dohányzás az egyik legjelentősebb környezetszennyező tényező: szennyezi a környezeti levegőt, passzív dohányzásra kényszerít és szennyezi a környezetet az elhasznált, elszívott cigaretta maradékával, a csikkel.

Magyarországon évtizedek óta kiemelkedően magas az egy főre jutó cigarettafogyasztás. Az 1990-es években a világ vezető dohányfogyasztói között voltunk. Az Egészségügyi Világszervezet HFA adatbázisa szerint a hetvenes évek óta az évi cigarettafogyasztás több, mint 2000 szál cigaretta (a legális kereskedelemben eladott cigaretta mennyisége elosztva a teljes népességgel). 1970-től az évi 2100 szálról 1993-94-re elértük a 2700 szál/év/fő csúcspontot, azóta csökkenő a trend. (<http://color.oefi.hu/adat>) A középkorú férfiak körében a szív- és érrendszeri halálozások egyharmada, a rákhalálozások közel fele, a légzőrendszeri betegségek okozta halálozások kétharmada a dohányzásnak tulajdonítható.

Magyarországon az 1970 és 1999 közötti időszakban mintegy 800 ezer halálozás a dohányzás miatt következett be, ami azt jelenti, hogy az utóbbi három évtizedben dohányzás okozta minden ötödik ember halálát.

A férfiak halálozásainak 28, a nők halálozásainak mintegy 9 %-a dohányzásspecifikus mortalitás. 1970-ben 20 ezer, 1999-ben több mint 28 ezer ember halt meg a dohányzás következtében. Ezalatt az időszak alatt a dohányzás okozta halálozás 19 %-kal nőtt, miközben a dohányzástól független, egyéb okokból származó halandóság több mint 9 %-kal csökkent. Az egész népességre számított dohányzásspecifikus, standardizált halálozási arány 1999-ben kétszerese volt az EU (2004. május 1. előtti) országaira számított átlagnak. (<http://color.oefi.hu/adat>)

EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A teljes Életminőség – Háztartáspanel kérdőív kiterjed a háztartások jellemzőire, gazdasági aktivitásra, egészségi állapotra, társas kapcsolatokra, idősök helyzetére, a támogató rendszerek – szociális problémák témakörére, a Szociális Iroda működésére és biográfiára.

Az egészségi állapot témaköre a korábbi évekhez képest (egészségi állapot megítélése, tartós betegségek) a 2012-es kérdőívben több kérdéssel is bővült az Európai Lakossági Egészségfelmérés mintája alapján, így az adatok összehasonlíthatóak az ELEFT/OLEF adatokkal.

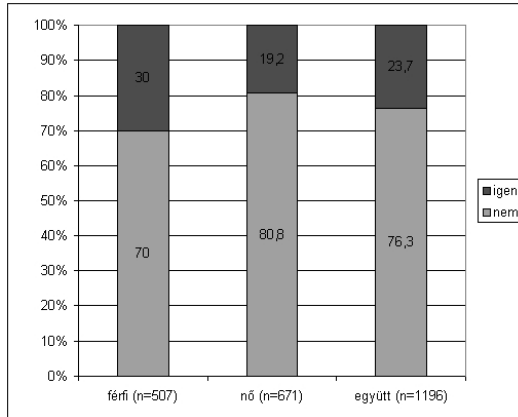
Jelen tanulmányban a szubjektív egészségi állapotot, valamint az egészségi állapot témakörén belül a dohányzási szokásokat elemeztük.

Kutatásunkban a következő kérdéseket elemeztük:

1. Dohányzók és nemdohányzók aránya Nyíregyházán, nemek szerint megoszlás
2. A dohányzók és nemdohányzók korcsoportonkénti megoszlása Nyíregyházán.
3. A rendszeresen dohányzók aránya országos szinten (2003,2009) és Nyíregyházán (2012) nem és életkor szerinti eloszlásban.
4. Dohányzók-nemdohányzók aránya Nyíregyházán, körzetek szerint.
5. Passzív dohányzás Nyíregyházán

Az adatok elemzése az SPSS for Windows, és Microsoft Excel programmal történt.

1. ábra Dohányzók és nemdohányzók aránya Nyíregyházán, nemek szerint és együtt, 2012 (%)

Dohányzással kapcsolatban elsőként a dohányzók-nemdohányzók arányát vizsgáltuk, az 1227 kitöltött kérdőívből erre a kérdésre 1196 értékelhető válasz született, 31 kérdőívben erre nem adtak választ. Nyíregyházán a lakosság 17.8%-a dohányzik napi rendszerességgel, 5.9%-a alkalmi dohányos és 76.3%-a nem dohányzik. Az ELEF 2009-es adatai alapján (31.4% a dohányzók aránya, ők nagyrészt napi rendszerességgel dohányzók) megállapíthatjuk, hogy a 2012-re Nyíregyházán csökkent a dohányzók aránya (23.7%) a 2009-es országos átlaghoz képest.

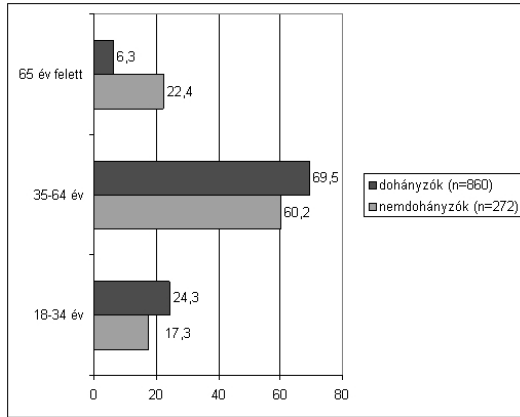
A férfiak nagyobb arányban dohányoznak (30%), 23.9%-uk naponta, 6.1%-uk alkalmanként dohányzik. A nőknél lényegesen kevesebb, 19.2% a dohányzók aránya, napi rendszerességgel 13.7%-uk, az alkalmanként 5.5%-uk dohányzik. A továbbiakban (és az alábbi ábrán is) a napi rendszerességgel dohányzókat és az alkalmanként dohányzókat egy kategóriába soroljuk (dohányzók), ahogy az ELEF 2009-es felmérés adataiban is használják. (1. ábra)

Következőnek azt vizsgáltuk, hogy milyen a dohányzó, illetve a nemdohányzó lakosság életkori eloszlása. 1132 kérdőívben adtak választ mindkét kérdésre.

A nemdohányzók körében jelentősen több az idősek aránya (22.4%), ennek megfelelően kisebb arányban vannak fiatalok (17.3%) és középkorúak (60.2%) a dohányzók-nál (24.3% és 69.5%).

A 2. ábra jól mutatja, hogy a dohányzók között mennyire kevés (6.3%) a 65 év fölöttiek aránya. Ennek valószínű oka, hogy a dohányzók átlagosan 15 évvel rövidebb ideig élnek, mint nemdohányzó kortársaik. (Népegészségügyi jelentés 2012)

2. ábra A dohányzók és nemdohányzók korcsoportonkénti eloszlása Nyíregyházán, 2012 (%)

1. Táblázat: A rendszeresen dohányzók aránya országos szinten (2003,2009) és Nyíregyházán (2012) nem és életkor szerinti eloszlásban (Forrás: Egészségfelmérés (ELEF), 2009. Statisztikai tükör IV. évfolyam, 50.szám)

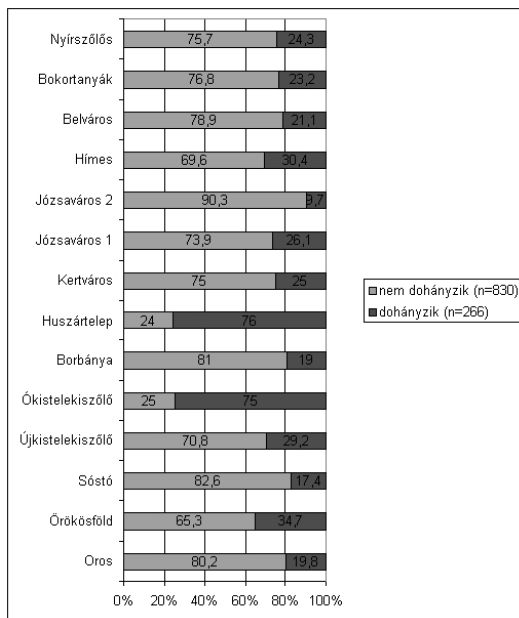
Nem	Évszám, kutatás	Életkor		
		18 - 34 év	35 - 64 év	65 év felett
Nők	2003 OLEF	32.5%	28.5%	5.3%
	2009 ELEF	25.6%	28.8%	7.0%
	2012 Nyíregyháza	25.0%	21.1%	7.80%
Férfiak	2003 OLEF	43.1%	39.0%	15.9%
	2009 ELEF	36.3%	36.4%	14.1%
	2012 Nyíregyháza	38.4%	33.10%	8.80%

Megvizsgáltuk a dohányzók arányát életkori eloszlás alapján, nemek szerint és összehasonlítottuk a korábbi lakossági egészségfelmérések adataival. 522 férfi és 597 nő válaszait, tehát 1197 kérdőív adatait tudtuk vizsgálni ennél a kérdésnél. (1. táblázat)

A férfiaknál a legfiatalabb korcsoportban (18-34 év) többen dohányoznak, mint a korábbi években, a 34-64 éves korosztálynál fokozatos, enyhe csökkenés látható, a 65 év fölöttiekénél javulás figyelhető meg.

A nők körében sem mondható el 18-34 éves korosztályban lényeges csökkenés a dohányzók arányát tekintve. A 35-64 évesek között a legnagyobb mértékű a dohányzók arányának csökkenése. A 65 év fölöttieknél megfigyelhető, enyhén növekedő tendencia további minimális emelkedést mutat.

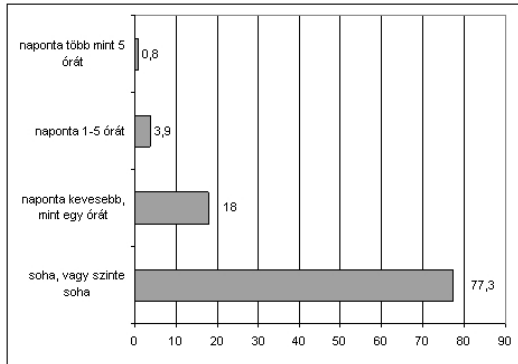
3. ábra Dohányzók-nemdohányzók aránya Nyíregyházán, körzetek szerint, 2012 (%)

Feltételeztük, hogy Nyíregyháza azon városrészeiben, ahol nagyobb arányban vannak jelen hátrányos helyzetűek a lakosság körében, magasabb a dohányzók aránya. Keresztábra elemzéssel vizsgáltuk, hogy az egyes körzetekben a dohányzók aránya megegyezik-e a nyíregyházi átlaggal. Ennél a kérdésnél 1096 kérdőívet tudunk elemezni. A Kertvárosban (25%), Józsaváros1 körzetben (26.1%), a Belvárosban (21.1%), a Bokortanyákon (23.2%) és Nyírszőlősön (24.3%) az átlaghoz közeli a dohányzók aránya. (3. ábra)

A városi átlagtól többen dohányoznak Örökösöldön (34.7%), Újkistelekiszőlőn (29.2%) és Hímesben (30.4%). Nagyon nagy arányban dohányoznak Ókistelekiszőlőn (75%) és Huszártelepen (76%). Feltételezésünk helyesnek bizonyult, ugyanis ebből a két városrészből kerül ki jellemzően a nyíregyházi hátrányos helyzetű lakosság nagy része. Oroson (19.8%), Sóstón (17.4%) és Borbányán (19%) a városi átlagtól kedvezőbb a dohányzók aránya, a legkevesebben Józsaváros 2 körzetben dohányoznak, itt mindössze 9.7% a dohányzók aránya.

4. ábra Milyen gyakran tartózkodik olyan helyen, ahol mások dohányoznak?

A passzív dohányzás alakulása látható a következő kördiagramon. 1166 kérdőívben adtak választ a kérdésre. A megkérdezettek 77.3%-a válaszolta azt, hogy soha, vagy szinte soha nem tartózkodik olyan helyen, ahol mások dohányoznak. A megkérdezettek 22.7%-a naponta ki van téve a passzív dohányzás ártalmainak. Ez nagyon kedvező, hiszen a '90-es évek végén majdnem fordított volt ez az arány, ám teljes megelégedettségre az adna okot, ha senkinek nem kellene akaratan kívül dohányfüstöt szívnia. (4. ábra)

ÖSSZEFOGLALÁS

A dohányzás, a dohányzás okozta megbetegedések és halálozások világméretű problémát jelentenek, továbbá a dohányzás okozta gazdasági terhek jelentős problémát okoznak a társadalomban. A WHO szerint szerte a világon több, mint 1,1 milliárd ember dohányzik, a dohányzás okozta halálozás a világon csaknem négyszeresére nőtt az elmúlt negyven év alatt. Bár a dohányzás visszaszorításának érdekében tett intézkedések, törvényi tiltások kedvező hatásának bizonyulnak, a dohányzók aránya a Nyíregyházi lakosság körében is még magasnak mondható. Különösen a fiatalok körében láthatjuk azt a sajnálatos jellemzőt, hogy a további korosztályokkal ellentétben, körükben nem figyelhető meg csökkenő tendencia a dohányzás előfordulása terén. Többek között ez az eredmény is azt mutatja számunkra, hogy a dohányzás megelőzésére, továbbá a dohányzástól való leszoktatásra célzott akciókat kell kidolgozni és megvalósítani. A további elemzések birtokában bízunk benne, hogy olyan programokat tudunk kifejleszteni és megvalósítani, első ütemben, azokban a városkörzetekben, ahol kifejezetten magas a dohányosok aránya, melyek mérhető pozitív eredményt fognak hozni a soron következő lekérdezések idejére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Egészségfelmérés (ELEF), 2009. Statisztikai tükör IV. évfolyam, 50.szám
<http://color.oefi.hu/adat> (Országos Egészségfejlesztési Intézet honlapja, Látogatva: 2013. 03.25.)
- <http://color.oefi.hu/hatas0.htm> (Országos Egészségfejlesztési Intézet honlapja, Látogatva: 2013. 03.25.)
- <http://color.oefi.hu/hatas6.htm> (Országos Egészségfejlesztési Intézet honlapja, Látogatva: 2013. 03.25.)
- http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_területi_15 (Népszámlálás 2011. Látogatva: 2013.04. 10.)
- JÓNA GY., JÁVORNÉ ERDEI R. (2012): A szubjektív egészségi állapot meghatározó tényezői Nyíregyházán. In: FÁBIÁN G., PATYÁN L., HUSZTI É.: Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. Nyíregyháza: START Nonprofit kft.
- KOPP M., KOVÁCS M.(2006): A magyar népesség életminősége az ezredfordulón, Budapest: Semmelweis Kiadó
- LÁZÁR É. (2009): Kutatásmódszertan a gyakorlatban az SPSS program használatával. Kolozsvár: Scientia Kiadó
- MALAKUCZINÉ PÓKA M. (2012): Nyíregyháza lakosságának főbb jellemzői. In: FÁBIÁN G., PATYÁN L., HUSZTI É.: Életminőség Nyíregyházán 2008-2010. Nyíregyháza: START Nonprofit kft.
- MIHALYI P. (2003): Bevezetés az egészségügy közigazdaságtanába Veszprém: Veszprémi Egyetemi Kiadó
- Népegészségügyi jelentés: Jelentés az Országgyűlés részére az Egészség Évtizedének Népegészségügyi Programja 2011- évi előrehaladásáról (2012)
- Országos Epidemiológiai Központ (2003): Népegészségügyi Jelentés 2003. szakértőknek
- PIKÓ B. (2002): Egészségszociológia. Budapest: Új Mandátum Kiadó
- PIKÓ B. (2006): Orvosi szociológia. Budapest: Medicina Kiadó
- SELYE, H. (1975): Confusion and controversy in stress field. *Journal of Human Stress*, 1, 33-44
- SAJTOS L., MITEV A. (É.N.) : SPSS kutatás és adatelemzés kézikönyv. Budapest: Alinea Kiadó
- TOWNSED, P. és DAVIDSON, N. (1982): Inequalities in health. *The Black Report*. Harmondsworth: Penguin
- URBÁN R. (2001): Útban a magatartásszempontról egészségpszichológia felé: az egészségmagatartás pszichológiai elemzése. *Magyar pszichológiai szemle* LVI. 4. 593-622
- www.kk.pte.hu/servlet/download?type=file&id=1116 (Pécsi Tudományegyetem honlapja, Látogatva: 2013.04.15.)

A KÖTET SZERZŐI

Afanasyev Dmitro - Születtem 1984. július 17-én. Az Ungvári Egyetem "Szociális munka és gyakorló pszichológus" szakán végeztem 2006-ban. Jelenleg, mint tanárségéd dolgozom a Szociológia és Szociális Munka tanszéken.

Dr. Dégi L. Csaba - Egyetemi adjunktus vagyok, a Babes-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet, Szociális Munka Tanszék oktatója.

Balázs Előd - Erdélyben, Csikmadarason születtem 1990. november 14-én. A középiskolát a csíkszeredai Márton Áron Gimnáziumban végeztem, majd beiratkoztam a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia Karára. Az alapképzés sikeres elvégzése után ugyanazon a karon tanulok tovább, jelenleg első éves magiszteri hallgatóként. A társadalmi problémák szociológiai vizsgálata közben a társadalmi jólét mellett egyre nagyobb érdeklődéssel figyeltem a társadalmi jólétről és életminőségről szóló kutatásokat, írásokat. Habár a szociális munkához és az életminőség-kutatáshoz továbbra is inkább laikusként, mint szakavatottként viszonyulok, örömmre szolgált, hogy társzerzője lehettem e tanulmánynak, amely után még inkább érdekel ez a kutatási terület.

Báthori-Tárczy Zita - A fizika és matematika tudományok kandidátusa vagyok. Születtem 1957. április 24-én, Ungváron. 2002-től egyetemi docensként tanítok a Ungvári Nemzeti Egyetem Társadalomtudományi Karához tartozó Szociális Munka Tanszéken, mely 1996-ban alakult.

Berencsiné Madácsi Eszter - Debrecenben születtem 1991-ben. Az általános iskola és a néptánc tagozatos gimnázium elvégzése után jelentkeztem a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának Egészségügyi Gondozás és Prevenció Alapszak Védőnő szakirányára. 2012 óta folytatok tudományos diákköri munkát. Évekig meghatározó része volt életemnek a néptánc, a debreceni Hajdú Táncegyüttes tagjaként. A főiskola elvégzése után területi védőnőként szeretnék elhelyezkedni. Tudományos diákköri tevékenységet 2012-től végzek.

Bokor Anna - Debrecenben születtem és nőttem fel. A debreceni Dóczy Gimnázium elvégzése után nyertem felvételt a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának védőnő szakára, jelenleg IV éves védőnő hallgató vagyok. Férjemmel 2 gyermeket nevelünk debreceni otthonunkban. 2011 óta vagyok Tudományos Diákkörös hallgató. A védőnői oklevél megszerzését követően, tanult szakmámat, a védőnői hivatást szeretném gyakorolni.

Botházi Renáta - Erdélyben, Székelyudvarhelyen születtem 1990. február 2-án. A gimnázium elvégzését követően Kolozsváron kezdtem el tanulni teológiát és szociális munkát, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Karán. Ezt követően sikeresen felvételiztem a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának szociális munkás mesterképzésére, ahol jelenleg első éves vagyok. Egyetemi éveim alatt a gyakorlat, de leginkább a fakultatív programokon való aktív részvételen szerzett tapasztalataim nagyrészt a drogprevenció és a drogrehabilitáció területéről vannak. Szeretném majd ezen a területen tovább bővíteni ismereteimet, és ezt majd kamatoztatni a területen.

Fehér Anna - III éves szociális munkás hallgató vagyok a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. Kolozsváron élek, férjzett vagyok. Van egy 23 éves egyetemista fiam. Majdnem húsz évig könyvelőként dolgoztam egy adótanácsadó cégnél. Három évvel ezelőtt felhagytam ezzel a pályával és újból beültem az egyetemi padba tanulni. Szociális munka szakra jelentkeztem, mert mindig is vonzott ez a pálya. Az egyetem mellett önkénteskedem a kolozsvári Diakónia Keresztény Alapítványnál. Legfőképpen az idősgondozás valamint a palliatív ellátás érdekel. Ezen belül gyakorlatoztam illetve önkénteskedtem. Jövőbeli céljaim: az alapképzés után szeretnék még mesterire jelentkezni, valamint egy gyászterapeuta képzést is elvégezni.

Jávorné Erdei Renáta – Erdélyben születtem 1975-ben, családommal 1989-ben települtünk át Magyarországra. Középiskolai tanulmányaim Debrecenben végeztem, melyet követően rövid ideig betegágy mellett dolgoztam ápolóként. 1996-ban kezdtem meg tanulmányaimat a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának Védőnő Szakán, majd egyetemi tanulmányaimat a Pécsi Tudományegyetemen folytattam ahol jelenleg az Egészségtudományi Doktori Iskola doktorandusz hallgatója vagyok. Tudományos Diákköri múltam hallgatóként kezdődött, majd 2000-ben oktatóként is tagja lettem a Tudományos Diákköri Tanácsnak, 2004-től pedig kari TDT titkári feladatokat látok el. Jelenleg a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Védőnői Módszertani és Népegészségügyi Tanszék oktatója vagyok.

Dr. Kiss János - Pszichológus vagyok, a Debreceni Egyetem Egészségügy Karának docense. A kar Szociális és Társadalomtudományi Intézetének igazgatója és a Pszichológiai Tanszék vezetője vagyok és a TÁMOP 4. 2. 2.- B pályázati projekt EK témavezetője.

Magyari Anna - Gyergyószentmiklóson születtem 1987-ben. Egyetemi tanulmányaimat Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet, Szociális Munka Tagozatán végeztem. Azon szerencsések között vagyok, akik a tanult szakmájukban helyezkedhettek el így jelenleg a gyergyószentmiklósi Szent Erzsébet Öregotthon szociális munkása vagyok. A szociális szférában dolgozni minden nap nagy kihívást jelent de erőt ad, hogy azt dolgozom, amit szeretek és amire úgy érzem, hogy születtem.

Dr. Müller-Fábián Andrea - Egyetemi docens vagyok, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet, Szociális Munka Tanszék oktatója; családpszichoterapeuta, kiképző-szupervízor. Fő szakterületeim: Kriminológia; Deviancia és társadalmi kontroll; A bűnözők társadalmi reintegrációja; A családterápia elmélete és gyakorlata; Sokproblémás családokkal való tanácsadói munka; Családokkal való szociális munka; Életeseményi krízisek kezelése; Szociális intézmények értékelése.

Nagy Edith - Kolozsváron születtem és nevelkedtem. Tanulmányaimat a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Szociológia és Szociális Munka Kar, Szociális Munka Szakán végeztem 2011-ben. Jelenleg a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociális Munka Karán folytatom a magiszteri tanulmányaimat a „Tanácsadás a Szociális Szolgáltatások Területén” szakon és a Diakónia Keresztyén Alapítvány „Jó testvér” Gondozóotthonban dolgozom szociális munkásként. A gondozóotthonban folyó munka mellett, szívesen részt veszek projekteken és konferenciákon. Ugyanakkor fontos számomra a más szakterületeken való tevékenykedés, önkéntes munka. Jelenleg a Szamosújvári Szigorított Börtön Kolozsvári Külső Szekcióján folytatok önkéntes munkát.

Orosz Hajnalka - Harmadéves ápoló szakos hallgató vagyok. Hajdúböszörményben születtem. A helyi nyolcosztályos gimnáziumban érettségiztem, majd zeneművészeti szakközépiskola elvégzése után jelentkeztem a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karára. Másodévesen demonstrátorként anatómia gyakorlatot tartottam elsőéves hallgatók számára. „A fizikai terhelés csökkentésének lehetőségei, a Jósa András Oktatókórház ápolói körében” című előadással szerepeltem ez év februárjában az egészségtudományi TDK szekcióban. Államvizsgám letétele után gyermekosztályon szeretnék dolgozni.

Popovich Anna - Születtem 1957. május 11.-én. Diplomámat "Orosz nyelv és irodalom" szakon szereztem az Ungvári Egyetemen. Jelenleg Szociológia és Szociális munka Tanszék docense vagyok. Disszertációm 2003-ban védtem, a szociológiai tudományok kandidátusa vagyok

Povidaychik Oxana - Születtem 1964. május 25.-én. A diplomámat az Ungvári Egyetem "Gyakorló pszichológus" szakán szereztem. 2007-től vagyok docens a Szociológia és Szociális Munka Tanszéken, a pedagógia tudományok kandidátusaként.

Szabó Hajnalka - Debrecenben születtem és nőttem fel. Az általános iskola és az öt év-folyamos, angol tagozatos gimnázium mellett zeneművészeti iskolába is jártam 11 évig. Az érettségi után a Debreceni Egyetem Egészségügy Karára, diplomás ápoló szakra jelentkeztem, ahol jelenleg harmadéven folytatom tanulmányaimat. Terveim szerint a jövőben szeretnék mesterképzésben részt venni és sürgősségi osztályon elhelyezkedni.

Nagyító alatt

**Hallgatói kutatóműhelyek
nemzetközi együttműködése
- határok nélkül -**

Debreceni Egyetem
Orvos- és Egészségtudományi Centrum
Egészségügyi Kar
Nyíregyháza
2013

Nagyító alatt

Hallgatói kutatóműhelyek nemzetközi együttműködése
- határok nélkül -

A kötet a *Acta Medicinae et Sociologica* folyóirat tematikus különszáma
Vol.4. No.10. 2013

Szerkesztette:
Dr. Kiss János
Jávorné Erdei Renáta
Dr. Takács Péter

Felelős Kiadó:
Dr. Fábíán Gergely
Debreceni Egyetem,
Orvos- és Egészségtudományi Centrum,
Egészségügyi Kar
info@de-efk.hu, www.de-efk.hu
Nyíregyháza, 2013

Lektor:
Dr. Fónai Mihály

ISSN 2063-3572

Jelen kiadványt, vagy annak részleteit a DE-EK engedélye
nélkül bármilyen formátumban vagy eszközzel reprodukálni,
tárolni és közölni tilos.

© 2013 DE-EK

Borító: Ricsei Béla

Nyomdai előkészítés:
VTP Bt.

Készült: Fodor Iroda Bt.

TARTALOMJEGYZÉK

Fábián Gergely	
<i>A talentum és gondozása - Előszó egy tehetséges könyvhöz</i>	5
Kiss János	
<i>Egy nemzetközi összehasonlítóvizsgálat tanulságai</i>	11
Müller-Fábián Andrea	
<i>Munkaérték preferenciák a Babeş-Bolyai Tudományegyetem hallgatói körében</i>	29
Szabó Hajnalka, Orosz Hajnalka, Kiss János	
<i>Munkaérték preferenciák és az azokat befolyásoló szociális tényezők összehasonlító vizsgálata a Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskola és a kolozsvári Babeş-Bolyai tudományegyetem hallgatói körében</i>	53
Pividaychik Oxana, Popovich Anna, Báthori-Tárczy Zita, Afanasyev Dmitro	
<i>A hallgatók pályaválasztását befolyásoló szempontok elemzése</i>	71
Fehér Anna	
<i>Hova mész, hova tartasz? Kolozsvári magyar egyetemi hallgatók pályaválasztása</i>	87
Nagy Edith	
<i>A „Hogyan tovább” kérdése román nemzetiségű egyetemi hallgatók körében</i>	99
Orosz Hajnalka, Szabó Hajnalka, Kiss János	
<i>Ungvári és nyíregyházi egyetemi hallgatók pályaválasztási attitűdjei és pályaképének főbb értékrendi alapjai</i>	109
Botházi Renáta, Balázs Előd, Dégi László Csaba	
<i>Pszichológiai életminőség-vizsgálat két város tükrében</i>	127
Magyari Anna, Dégi László Csaba	
<i>Gyergyószentmiklós és Nyíregyháza lakosságának testtömeg index jellemzői</i>	143

Jávorné Erdei Renáta, Dr. Fábíán Gergely, Dr. Füzesi Zsuzsanna <i>A nyíregyházi lakosok életminősége az egészségi állapot tükrében</i>	159
Berencsiné Madácsi Eszter, Bokor Anna, Jávorné Erdei Renáta <i>Milyen a nyíregyházi nők vélt egészsége és szűrési hajlandósága 2012-ben?</i>	171
Bokor Anna, Berencsiné Madácsi Eszter, Jávorné Erdei Renáta <i>A nyíregyházi lakosok dohányzási szokásai</i>	183
<i>A kötet szerzői</i>	194